जयवल्लभं नाम वज्जालग्गं

संस्कृतच्छायासंवलितम् ।

सव्वन्नुवयणपङ्कय—निवासिणिं पणमिऊण सुयदेविं ।
धम्माइतिवग्गजुयं सुयणाण सुहासियं वोच्छं ॥ १ ॥
अमयं पाइयकव्वं पढिउं सोउं च जे न-याणन्ति ।
कामस्स तत्ततत्तिं कुणन्ति ते कह न लज्जन्ति ॥ २ ॥
विविहकइविरइयाणं गाहाणं वरकुलाणि घेत्तूण ।
रइयं वज्जालग्गं विहिणा जयवल्लहं नाम ॥ ३ ॥
एक्कत्थे पत्थावे जत्थ पढिज्जन्ति पउरगाहाओ ।
तं खलु वज्जालग्गं वज्ज त्ति य पद्धई भणिया ॥ ४ ॥
एयं वज्जालग्गं सव्वं जो पढइ अवसरम्मि सया ।
पाइयकव्वकई सो होहिइ तह कित्तिमन्तो य ॥ ५ ॥

सोयारवज्जा ।

दुक्खं कीरइ कव्वं कव्वम्मि कए पउञ्जणा दुक्खं ।
सन्ते पउञ्जमाणे सोयारा दुल्लहा होन्ति ॥ ६ ॥
सक्कयपसक्कयं पि ऊ अत्थो सोयारसङ्गमवसेण ।
अप्पुव्वरसविसेसं जणेइ जं तं महच्छरियं ॥ ७ ॥
मुत्ताहलं व कव्वं सहावविमलं सुवत्तसंघडियं ।
सोयारकण्णकुहरम्मि पयडियं पायडं होइ ॥ ८ ॥

गाहावज्जा ।

अद्धक्खरभणियाइं नूणं सविलाससुद्धहसियाइं ।
अद्धच्छिपेच्छियाइं गाहाहि विणा न नज्जन्ति ॥ ९ ॥

सर्वज्ञवदनपङ्कजनिवासिनीं प्रणम्य श्रुतदेवीं ।
धर्मादित्रिवर्गयुतं सुजनानां सुभाषितं वक्ष्यामि ॥ १ ॥
अमृतं प्राकृतकाव्यं पठितुं श्रोतुं च न जानन्ति ।
कामस्य तत्त्ववार्त्तां कुर्वन्ति ते कथं न लज्जन्ति ॥ २ ॥
विविधकविविरचितानां गाथानां वरकुलानि गृहीत्वा ।
रचितं वज्जालग्गं विधिना जयवल्लभं नाम ॥ ३ ॥
एकार्थे प्रस्तावे यत्र पठ्यन्ते प्रचुरगाथाः ।
तत्खलु वज्जालग्गं वज्जेति च पद्धतिर्भणिता ॥ ४ ॥
इदं वज्जालग्गं सर्वं यः पठत्यवसरे सदा ।
प्राकृतकाव्यकविः स भविष्यति तथा कीर्तिमांश्च ॥ ५ ॥

श्रोतृपद्धतिः ।

दुःखं क्रियते काव्यं काव्ये कृते प्रयुञ्जानो दुःखं ।
सति प्रयुञ्जाने श्रोतारो दुर्लभा भवन्ति ॥ ६ ॥
संस्कृतमसंस्कृतमपि खल्वर्थः श्रोतृसङ्गमवशेन ।
अपूर्वरसविशेषं जनयति यत्तन्महाश्चर्यं ॥ ७ ॥
मुक्ताफलमिव काव्यं स्वभावविमलं सुवर्णसंघटितं ।
श्रोतृकर्णकुहरे प्रकटितं प्रकटं भवति ॥ ८ ॥

गाथापद्धतिः ।

अर्धाक्षरभणितानि नूनं सविलासमुग्धहसितानि ।
अर्धाक्षिप्रेक्षितानि गाथाभिर्विना न ज्ञायन्ते ॥ ९ ॥

सालङ्काराहि सलक्खणाहि अन्नन्नरायरसियाहिं ।
गाहाहि पणइणीहि य खिज्जइ चित्तं अइन्तीहिं ॥ १० ॥
एयं चिय नवरि फुडं हिययं गाहाण महिलियाणं च ।
अणरसिएहि न लब्भइ दविणं व विहीणपुसेहिं ॥ ११ ॥
सच्छन्दिया सरूवा सालङ्कारा य सरसउल्लावा ।
वरकामिणि व्व गाहा गाहिज्जन्ती रसं देइ ॥ १२ ॥
गाहाण रसा महिलाण विब्भमा कइयणाण उल्लावा ।
कस्स न हरन्ति हिययं बालाण य मम्मणुल्लावा ॥ १३ ॥
सव्वो गाहाउ जणो लेसत्थो भणइ सव्वगोट्ठीसु ।
परमत्थो जो ताणं सो नाओ सइकइलेहिं ॥ १४ ॥
गाहा रुवइ वराई सिर्खिज्जन्ती गवारलोएहिं ।
कीरइ लुञ्चपलुञ्चा जह गाई मन्ददोहेहिं ॥ १५ ॥
गाहे भज्जिहिसि तुमं अहवा लङ्कयत्तणं पि पाविहिसि ।
गामारदन्तदिढकढिणपीडिया उच्छुजट्ठि व्व ॥ १६ ॥
गाहाणं गीयाणं तन्तीसद्दाण पोढमहिलाणं ।
ताणं चिय सो दण्डो जे ताण रसं न-याणन्ति ॥ १७ ॥
छन्दं अयाणमाणेहि जा किया सा न होइ रमणिज्जा ।
किं गाहा अह सेवा अहवा गाहा वि सेवा वि ॥ १८ ॥

कव्ववज्जा ।

चिन्तामन्दरमन्थाणमन्थिए वित्थरम्मि अत्थाहे ।
उप्पज्जन्ति कईहिययसायरे कव्वरयणाइं ॥ १९ ॥

सालङ्काराभिः सलक्षणाभिरन्योन्यरागरमिताभिः ।
गाथाभिः प्रणयिनीभिश्च खिद्यते चित्तमनागच्छन्तीभिः ॥ १० ॥
एतदेव केवलं स्फुटं हृदयं गाथानां महिलानां च ।
अरसिकैर्न लभ्यते द्रविणमिव विहीनपुण्यैः ॥ ११ ॥
सच्छन्दिता सरूपा सालङ्कारा च सरसोल्लापा ।
वरकामिनीव गाथा पठ्यमानानुभूयमाना च रसं ददाति ॥ १२ ॥
गाथानां रसा महिलानां विभ्रमा कविजनानामुल्लापाः ।
कस्य न हरन्ति हृदयं बालानां च मन्मथोल्लापाः ॥ १३ ॥
सर्वो गाथा जनो विश्वस्तो भणति सर्वगोष्ठीषु ।
परमार्थो यस्तासां स ज्ञातो महाविदग्धैः ॥ १४ ॥
गाथा रोदिति वराकी शिक्ष्यमाणा गौणलोकैः ।
क्रियते लुञ्चप्रलुञ्चा यथा गोर्मन्ददोग्धृभिः ॥ १५ ॥
गाथे भङ्क्ष्यसे त्वमथवा लघुत्वमपि प्राप्स्यसि ।
ग्रामीणदन्तदृढकठिनपीडिता इक्षुयष्टिरिव ॥ १६ ॥
गाथानां गीतानां तन्त्रीशब्दानां प्रौढमहिलानां ।
तेषामेव स दण्डो ये तेषां रसं न जानन्ति ॥ १७ ॥
छन्दोऽजानद्भिर्या कृता सा न भवति रमणीया ।
किं गाथाथ सेवाथवा गाथापि सेवापि ॥ १८ ॥

काव्यपद्धतिः ।

चिन्तामन्दरमन्थानमथिते विस्तरेऽस्ताघे ।
उत्पद्यन्ते कविहृदयसागरे काव्यरत्नानि ॥ १९ ॥

रयणुज्जलपयसोहं तं कव्वं जं तवेइ पडिवक्खं।
पुरिसायन्तविलासिणि— रसणादामं सिव रसन्तं॥ २०॥
पाइयकव्वम्मि रसो जो जायइ तह व छेयभणिएहिं।
उययस्स य वासियसीयलस्स तित्तिं न वच्चामो॥ २१॥
कहकहवि रएइ पयं मग्गं पुलएइ छेयमारुहइ।
चोरो व्व कई अत्थं घेत्तूण कहवि निव्वहइ॥ २२॥
सद्दावसद्दभीरू पए पए किंपि किंपि चिन्तन्तो।
दुक्खेहि कहवि पावइ चोरो अत्थं कई कव्वं॥ २३॥
सद्दपलोट्टं दोसेहि वज्जियं सुललियं फुडं मडरं।
पुण्णेहि कहवि पावइ छन्दे कव्वं कलत्तं च॥ २४॥
अणवरयबहलरोमञ्चकञ्चुयं जणियजणमणाणन्दं।
जं न धुणावइ सीसं कव्वं पेम्मं च किं तेण॥ २५॥
सो सोहइ दूसन्तो कइयणरइयाइ विविहकव्वाइं।
जो भञ्जिऊण कुवयं अन्नपयं सुन्दरं देइ॥ २६॥
अत्यक्खो रसरहिओ देसविहूणो णुणासिओ तुरिओ।
मुहवञ्चणो विराओ एए दोसा पढन्तस्स॥ २७॥
देसियसद्दपलोट्टं मडरक्खरछन्दसंठियं ललियं।
फुडवियडपायडत्थं पाइयकव्वं पढेयव्वं॥ २८॥
ललिए मडरक्खरए जुवईयणवल्लहे ससिङ्गारे।
सन्ते पाइयकव्वे को सक्कइ सक्कयं पढिउं॥ २९॥
अबुहा बुहाण मज्झे पढन्ति जे छन्दलक्खणविहूणा।
ते भमुहाखग्गनिवाडियं पि सीसं न लक्खन्ति॥ ३०॥

रसोज्ज्वलपदशोभं तत्काव्यं यत्तापयति प्रतिपक्षं।
पुरुषायमानविलासिनीरसनादामेव रसन्तं॥ २० ॥
प्राकृतकाव्ये रसो यो जायते तथा वा छेकभणितैः।
उदकस्य च वासितशीतलस्य तृप्तिं न व्रजामः॥ २१ ॥
कथंकथमपि रचयति पदं मार्गं प्रलोकयति (च्छेकं) छेदमारोहति
चोर इव कविरर्थं गृहीत्वा कथमपि निर्वहति॥ २२ ॥
शब्दापशब्दभीरुः पदे पदे किमपि किमपि चिन्तयन्।
दुःखैः कथमपि प्राप्नोति चोरोऽर्थं कविः काव्यं॥ २३ ॥
शब्दपर्यस्तं दोषैर्वर्जितं सुललितं स्फुटं मधुरं।
पुण्यैः कथमपि प्राप्नोति छन्दसि काव्यं कलत्रं च॥ २४ ॥
अनवरतबहुलरोमाञ्चकञ्चुकं जनितजनमनआनन्दं।
यन्न धूनयते शीर्षं काव्यं प्रेम च किं तेन॥ २५ ॥
स शोभते दूषयन् कविजनरचितानि विविधकाव्यानि।
यो भङ्क्ता कुपदमन्यत्पदं सुन्दरं ददाति॥ २६ ॥
अखिन्नो रसरहितो देशविहीनोऽनुनासिकस्वरितः।
मुखावस्थनो विराग एते दोषाः पठतः॥ २७ ॥
देशीशब्दपर्यस्तं मधुराक्षरच्छन्दःसंस्थितं ललितं।
स्फुटविकटप्रकटार्थं प्राकृतकाव्यं पठनीयं॥ २८ ॥
ललिते मधुराक्षरे युवतिजनवल्लभे सशृङ्गारे।
सति प्राकृतकाव्ये कः शक्नोति संस्कृतं पठितुं॥ २९ ॥
अबुधा बुधानां मध्ये पठन्ति ये छन्दोलक्षणविहीनाः।
ते भ्रूखड्गनिपातितमपि शीर्षं न लक्षयन्ति॥ ३० ॥

पाइयकव्वस्स नमो पाइयकव्वं च निम्मियं जेण ।
ताहं चिय पणमामो पढिऊण य जे वियाणन्ति ॥ २१ ॥

सज्जणवज्जा ।

सइणम्मि ससी सइणम्मि सुरतरू सइणसंभवा लच्छी ।
सुयणो उण कहसु महं न-याणिमो कत्थ संभूओ ॥ २२ ॥
सुयणो सुद्धसहावो मइलिज्जन्तो वि दुज्जणयणेण ।
छारेण दप्पणो विय अहिययरं निम्मलो होइ ॥ २३ ॥
सुयणो न कुप्पइ चिय अह कुप्पइ मङ्गुलं न चिन्तेइ ।
अह चिन्तेइ न जम्पइ अह जम्पइ लज्जिरो होइ ॥ २४ ॥
दढरोसकलुसियस्स वि सुयणस्स मुहाउ विप्पियं कत्तो ।
राहुमुहम्मि वि ससिणो किरणा अमयं चिय मुयन्ति ॥ २५ ॥
दिट्ठा हरन्ति दुक्खं जम्पन्ता देन्ति सयलसोक्खाइं ।
एयं विहिणा सुकयं सुयणा जं निम्मिया भुवणे ॥ २६ ॥
न हसन्ति परं न थुणन्ति अप्पयं पियसयाइ जम्पन्ति ।
एसो सुयणसहावो नमो नमो ताण पुरिसाणं ॥ २७ ॥
अकए वि कए वि पिए पियं कुणन्ता जयम्मि दीसन्ति ।
कयविप्पिए वि हु पियं कुणन्ति ते दुल्लहा सुयणा ॥ २८ ॥
सव्वस्स एइ पयई पियम्मि उप्पाइए पियं काउं ।
सुयणस्स एइ पयई अकए वि पिए पियं काउं ॥ २९ ॥
फरुसं न भणसि भणिओ वि हससि हसिऊण जम्पसि पियाइं ।
सज्जण तुज्झ सहावो न-याणिमो कस्स सारिच्छो ॥ ४० ॥

प्राकृतकाव्याय नमः प्राकृतकाव्यं च निर्मितं येन ।
तेभ्य एव प्रणमामः पठितुं च ये विजानन्ति ॥ ३१ ॥

सज्जनपद्धतिः ।

मथने शशी मथने सुरतरुर्मथनसम्भवा लक्ष्मीः ।
सुजनः पुनः कथय मम न जानीमः क सम्भूतः ॥ ३२ ॥
सुजनः शुद्धस्वभावो मलिनीक्रियमाणोऽपि दुर्जनजनेन ।
चारेण दर्पण इवाधिकतरं निर्मलो भवति ॥ ३३ ॥
सुजनो न कुप्यत्येवाथ कुप्यति पापं न चिन्तयति ।
अथ चिन्तयति न जल्पत्यथ जल्पति लज्जितो भवति ॥ ३४ ॥
दृढरोषकलुषितस्यापि सुजनस्य मुखाद् विप्रियं कुतः ।
राहुमुखेऽपि शशिनः किरणा अमृतमेव मुञ्चन्ति ॥ ३५ ॥
दृष्टा हरन्ति दुःखं जल्पन्तो ददति सकलसौख्यानि ।
एतद्विधिना सुकृतं सुजना यन्निर्मिता भुवने ॥ ३६ ॥
न हसन्ति परं न स्तुवन्त्यात्मानं प्रियशतानि जल्पन्ति ।
एष सुजनस्वभावो नमो नमस्तेभ्यः पुरुषेभ्यः ॥ ३७ ॥
अकृतेऽपि कृतेऽपि प्रिये प्रियं कुर्वन्तो जगति दृश्यन्ते ।
कृतविप्रियेऽपि खलु प्रियं कुर्वन्ति ते दुर्लभाः सुजनाः ॥ ३८ ॥
सर्वस्यैषा प्रकृतिः प्रिय उत्पादिते प्रियं कर्तुं ।
सुजनस्यैषा प्रकृतिरकृतेऽपि प्रिये प्रियं कर्तुं ॥ ३९ ॥
परुषं न भणसि भणितोऽपि हससि हसित्वा जल्पसि प्रियाणि ।
सज्जन तव स्वभावो न जानीमः कस्य सदृक्षः ॥ ४० ॥

नेच्छसि परयवयारं   परउवयारं च निच्चमावहसि।
अवराहेहि न कुप्पसि   सुयण नमो तुह सुहावस्स॥ ४१॥
दोहिं चिय पज्जत्तं   बहुएहि वि किं गुणेहि सुयणस्स।
विज्जुप्फुरिओ रोसो   मित्ती पाहाणरेह व्व॥ ४२॥
रे रे कलिकालमहा — गइन्दगलगज्जियस्स को कालो।
अज्ज वि सुपुरिसकेसरि — किसोरचलणङ्किया पुहवी॥ ४३॥
दीणं अब्भुद्धरिउं   पत्ते सरणागए पियं काउं।
अवरद्धेसु वि खमिउं   सुयणो च्चिय नवरि जाणेइ॥ ४४॥
बे पुरिसा धरइ धरा   अहवा दोहिं पि धारिया धरणी।
उवयारे जस्स मई   उवयरियं जो न पम्हुसइ॥ ४५॥
पडिवज्जन्ति न सुयणा   अह पडिवज्जन्ति कहवि दुक्खेहिं।
पत्थररेह व्व समा   मरणे वि न अन्नहा होइ॥ ४६॥
सेला चलन्ति पलए   मज्जायं सायरा वि मेल्लन्ति।
सुयणा तहिं पि काले   पडिवन्नं नेय सिढिलन्ति॥ ४७॥
चन्दणतरु व्व सुयणा   फलरहिया जइ वि निम्मिया विहिणा।
तह वि कुणन्ति परत्थं   नियसरीरेण लोयस्स॥ ४८॥

दुज्जणवज्जा।

हयदुज्जणस्स वयणं   निरन्तरं बहलकज्जलच्छायं।
संकुद्धं भिउडिजुयं   कयावि न हु निम्मलं दिट्ठं॥ ४९॥
थद्धो वङ्कग्गीवो   अवच्छिओ विसमदिट्ठिदुप्पेच्छो।
अहिणवरिद्धि व्व खलो   सुलाहिसु व्व पडिहाइ॥ ५०॥

नेच्छसि परापकारं परोपकारं च नित्यमावहसि।
अपराधेन कुप्यसि सुजन नमस्तव स्वभावाय॥ ४१॥
द्वाभ्यामेव पर्याप्तं बहुभिर्गुणैरपि किं सुजनस्य।
विद्युत्स्फुरितो रोषो मैत्री पाषाणरेखेव॥ ४२॥
रे रे कश्चित्कालमहागजेन्द्रगलगर्जितस्य कः कालः।
अद्यापि सुपुरुषकेसरिकिशोरचरणाङ्किता पृथ्वी॥ ४३॥
दीनमभ्युद्धर्तुं प्राप्ते शरणागते प्रियं कर्तुं।
अपराद्धेष्वपि क्षमितुं सुजन एव केवलं जानाति॥ ४४॥
द्वौ पुरुषौ धरतु धराथवा द्वाभ्यामपि धारिता धरणी।
उपकारे यस्य मतिर्यश्चोपकृतं न विस्मरति॥ ४५॥
प्रतिपद्यन्ते न सुजना अथ प्रतिपद्यन्ते कथमपि दुःखैः।
प्रस्तररेखेव समा मरणेऽपि नान्यथा भवति॥ ४६॥
शैलाश्चलन्ति प्रलये मर्यादां सागरा अपि मुञ्चन्ति।
सुजनास्तस्मिन्नपि काले प्रतिपन्नं नैव शिथिलयन्ति॥ ४७॥
चन्दनतरुरिव सुजनाः फलरहिता यद्यपि निर्मिता विधिना।
तथापि कुर्वन्ति परार्थं निजकशरीरेण लोके॥ ४८॥

दुर्जनपद्धतिः।

हतदुर्जनस्य वदनं निरन्तरं बहलकज्जलच्छायं।
संकुद्धं भ्रुकुटियुतं कदापि न खलु निर्मलं दृष्टं॥ ४९॥
स्तब्धो वक्रग्रीवोऽवाञ्छितो विषमदृष्टिदुःप्रेक्ष्यः।
अभिनवर्द्धिरिव खलः शूलाभिन्न इव प्रतिभाति॥ ५०॥

मइमासभेयजणणो दुम्मुहश्रो श्रत्थिखण्डणसमत्थो।
तह वि हु मज्झावलिश्रो नमइ खलो नहरणसरिच्छो॥ ५१॥
श्रकुलीणो दोमुहश्रो ता मङ्गरो भोयणं मुहे जाव।
मुरउ व्व खलो जिम्मि भोयणे विरसमारसइ॥ ५२॥
निद्धम्मो गुणरहिश्रो ठाणविमुक्को य लोहसंभूश्रो।
विन्धइ जणस्स हिययं पिसुणो बाणु व्व लग्गन्तो॥ ५३॥
जम्मे वि जं न हूयं न हु होसइ जं च जम्मलक्खे वि।
तं जम्पन्ति तह च्चिय पिसुणा जह होइ सारिच्छं॥ ५४॥
गुणिणो गुणेहि विहवेहि विहविणो होन्तु गव्विया नाम।
दोसेहि नवरि गव्वो खलाण मग्गो च्चिय श्रउव्वो॥ ५५॥
सन्तं न देन्ति वारन्ति देन्तयं दिन्नयं पि हारन्ति।
श्रणिमित्तवइरियाणं खलाण मग्गो च्चिय श्रउव्वो॥ ५६॥
परविवरलद्धलक्खे चित्तलिए भीसणे जमलजीहे।
वङ्कपरिसक्किरे गोणसे व्व पिसुणे मुहं कत्तो॥ ५७॥
श्रसमत्थमन्ततन्ताण कुलविमुक्काण भोयहीणाणं।
दिट्ठाण को न बीहइ विन्तरसप्पाण व खलाणं॥ ५८॥
एयं चिय बहुलाहो जीविज्जइ जं खलाण मज्झम्मि।
लाहो जं न डसिज्जइ भुयङ्गपरिवेढिए चलणे॥ ५९॥
न सहइ श्रब्भत्थणियं श्रसइ गयाणं पि पिट्ठिमंसाइं।
दट्ठूण भासुरमुहं खलसीहं को न बीहेइ॥ ६०॥
मा वच्चह वीसम्भं पसुहे बहुकूडकवडभरियाणं।
निव्वत्तियकज्जपरम्मुहाण सुणयाण व खलाणं॥ ६१॥

नखमांसभेदजननो दुर्मुखोऽस्थिखण्डनसमर्थः (अस्थि०)।
तथापि खलु चित्तवक्रो (मध्यावलितो) नमत खलो नखिसदृचः॥ ५१॥
अकुलीनो द्विमुखस्तावन्मधुरो भोजनं मुखे यावत्।
मुरज इव खलो जीर्णे भोजने विरसमारसति॥ ५२॥
निर्धर्मो गुणरहितः स्थाणविमुक्तश्च लोभसंभूतः (लोह०)।
विध्यति जनस्य हृदयं पिशुनो बाण इव लगन्॥ ५३॥
जन्मन्यपि यन्न भूतं न खलु भविष्यति यच्च जन्मलचेऽपि।
तज्जल्पन्ति तथैव पिशुना यथा भवति सदृचं॥ ५४॥
गुणिनो गुणैर्विभवैर्विभविनो भवन्तु गर्विता नाम।
दोषैर्नवरं गर्वः खलानां मार्ग एवापूर्वः॥ ५५॥
सन्न ददाति वारयन्ति ददतं दत्तमपि हारयन्ति।
अनिमित्तवैरिणां खलानां मार्ग एवापूर्वः॥ ५६॥
परविवरलब्धलक्षे नानाचित्ते (चित्रले) भीषणे यमलजिह्वे।
वक्रगमनशीले गोनस इव पिशुने सुखं कुतः॥ ५७॥
असमर्थमन्त्रतन्त्रेभ्यः कुलविमुक्तेभ्यो भोगहीनेभ्यः।
दुष्टेभ्यः को न बिभेति व्यन्तरसर्पेभ्य इव खलेभ्यः॥ ५८॥
एतदेव बहुलाभो जीव्यते यत्खलानां मध्ये।
लाभो यन्न दृश्यते भुजङ्गपरिवेष्टिते चरणे॥ ५९॥ [पृष्ठमांसानि।
न सहतेऽभ्यर्थनं (अभ्रस्तनितं) अश्नाति गतानामपि (गजानामपि)
दृष्ट्वा भासुरमुखं खलसिंहं को न बिभेति॥ ६०॥
मा व्रजत विश्रम्भं प्रमुखे बहुकूटकपटभृतानां।
निर्वर्तितकार्यपराङ्मुखानां शुनकानामिव खलानां॥ ६१॥

जेहिं चिय उब्भविया जाण पसाएण निग्गयपयावा ।
समरा डहन्ति विज्झं खलाण मग्गो च्चिय अउव्वो ॥ ६२ ॥
सरसा वि दुमा दावाणलेण डज्झन्ति सुक्खसंवलिया ।
दुज्जणसङ्गे पत्ते सुयणो वि सुहं न पावेइ ॥ ६३ ॥
खलसज्जणाण दोसा गुणा य को वण्णिउं तरइ लोए ।
जइ नवरि नायराओ दोहिं जीहासहस्सेहिं ॥ ६४ ॥

मित्तवज्जा ।

एक्कं चिय सलहिज्जइ दिणेसदियहाण नवरि निव्वहणं ।
आ जम्म एक्कमेक्केहि जेहि विरहो च्चिय न दिट्ठो ॥ ६५ ॥
पडिवन्नं दिणयरवासराण दोण्हं अखण्डियं सुहइ ।
सूरो न दिणेण विणा दिणो वि न हु सूरविरहम्मि ॥ ६६ ॥
मित्तं पयतोयसमं सारिच्छं जं न होइ किं तेण ।
अहियाएइ मिलन्तं आवइ आवट्टए पढमं ॥ ६७ ॥
तं मित्त कायव्वं जं किर वसणम्मि देसकालम्मि ।
आलिहियभित्तिवाउल्लयं व न परम्मुहं ठाइ ॥ ६८ ॥
तं मित्तं कायव्वं जं मित्तं कालकम्बलीसरिसं ।
उययण धोयमाणं सहावरङ्गं न मेल्लेइ ॥ ६९ ॥
सगुणाण निग्गुणाण य गरुया पालन्ति जं जि पडिवन्नं ।
पेच्छइ वसहेण समं हरेण वोलाविओ अप्पा ॥ ७० ॥
छिज्जउ सीसं अह होउ बन्धणं चयउ सव्वहा लच्छी ।
पडिवन्नपालणे सुपुरिसाण जं होइ तं होउ ॥ ७१ ॥

यैरेवोच्छ्रीकृता येषां प्रसादेन निर्गतप्रतापाः।
शबरा दहन्ति विन्ध्यं खलानां मार्ग एवापूर्वः॥ ६२॥
सरसा अपि द्रुमा दावानलेन दह्यन्ते शुष्कसंवलिताः।
दुर्जनसङ्गे प्राप्ते सुजनोऽपि सुखं न प्राप्नोति॥ ६३॥
खलसुजनयोर्दोषान् गुणांश्च को वर्णयितुं तरति लोके।
यदि नवरं नागराजो द्वाभ्यां जिह्वासहस्राभ्यां॥ ६४॥

मित्रपद्धतिः।

एकमेव श्लाघ्यते दिनेशदिवसयोर्निर्वहणं।
आ जन्म एकैकाभ्यां याभ्यां विरह एव न दृष्टः॥ ६५॥
प्रतिपन्नं दिनकरवासरयोर्द्वयोरखण्डितं शोभते।
सूर्यो न दिनेन विना दिनमपि न खलु सूर्यविरहे॥ ६६॥
मित्रं पयस्तोयसमं सदृशं यन्न भवति किं तेन।
अधिकायते मिलद्दाघात्यावर्तं प्रथमं॥ ६७॥
तन्मित्रं कर्तव्यं यत्किल व्यसने देशे काले च।
आलिखितभित्तिपुत्रक इव न पराङ्मुखं तिष्ठति॥ ६८॥
तन्मित्रं कर्तव्यं यन्मित्रं कालकम्बलीसदृशं।
उदकेन धाव्यमानं स्वभावरङ्गं न मुञ्चति॥ ६९॥
सगुणानां निर्गुणानां च गुरवः पालयन्ति यदेव प्रतिपन्नं।
प्रेक्षत वृषभेण समं हरेणातिक्रामित आत्मा॥ ७०॥
छिद्यतां शीर्षमथ भवतु बन्धनं त्यजतु सर्वथा लक्ष्मीः।
प्रतिपन्नपालने सुपुरुषाणां यद्भवति तद्भवतु॥ ७१॥

दिढलोहसङ्कलाणं अन्नाण वि विविहपासबन्धाणं ।
ताणं चिय अहिययरं वायाबन्धं कुलीणस्स ॥ ७२ ॥

नेहवज्जा ।

चन्दो धवलिज्जइ पुण्णिमाए अह पण्णिमा वि चन्देण ।
समसुहदुक्खाइ मणे पुन्नेण विणा न लब्भन्ति ॥ ७३ ॥
एक्काए नवरि नेहो पयासिओ तिहुयणम्मि जोण्हाए ।
जा झिज्जइ झीणे ससहरम्मि वड्ढेइ वड्ढन्ते ॥ ७४ ॥
झिज्जइ झीणम्मि सया वड्ढइ वड्ढन्तयम्मि सविसेसं ।
सायरससीण छज्जइ जयम्मि पडिवन्ननिव्वहणं ॥ ७५ ॥
पडिवन्नं जेण समं पुव्वनिओएण होइ जीवस्स ।
दूरट्ठिओ न दूरे जह चन्दो कुमुयसण्डाणं ॥ ७६ ॥
दूरट्ठिया न दूरं सज्जणचित्ताण पुव्वमिलियाणं ।
गयणट्ठिओ वि चन्दो आसासइ कुमुयसण्डाइं ॥ ७७ ॥
दिट्ठे वि छ होइ सुहं जइ वि न पावन्ति अङ्गसङ्गाइं ।
दूरट्ठिओ वि चन्दो सुणिव्वुइं कुणइ कुमुयाणं ॥ ७८ ॥
एमेव कहवि कस्स वि केण वि दिट्ठेण होइ परिओसो ।
कमलायराण रइणा किं कज्जं जेण वियसन्ति ॥ ७९ ॥
कत्तो उग्गमइ रवी कत्तो वियसन्ति पङ्कयवणाइं ।
सुयणाण जत्थ नेहो न चलइ दूरट्ठियाणं पि ॥ ८० ॥

दृढलोहशृङ्खलेभ्योऽन्येभ्योऽपि विविधपाशबन्धेभ्यः ।
तेभ्य एवाधिकतरं वाग्बन्धनं कुलीनस्य ॥ ७२ ॥

स्नेहपद्धतिः ।

चन्द्रो धवलीक्रियते पूर्णिमयाथ पूर्णिमापि चन्द्रेण ।
समसुखदुःखानि मन्ये पुण्येन विना न लभ्यन्ते ॥ ७३ ॥
एकया नवरं स्नेहः प्रकाशितस्त्रिभुवने ज्योत्स्नया ।
या क्षीयते क्षीणे शशधरे वर्धते वर्धमाने ॥ ७४ ।
क्षीयते क्षीणे सदा वर्धते वर्धमाने सविशेषं ।
सागरशशिनो राजते जगति प्रतिपन्ननिर्वहणं ॥ ७५ ॥
प्रतिपन्नं येन समं पूर्वनियोगेन भवति जीवस्य ।
दूरस्थितो न दूरे यथा चन्द्रः कुमुदषण्डानां ॥ ७६ ॥
दूरस्थिता न दूरं सज्जनचित्तानां पूर्वमिलितानां ।
गगनस्थितोऽपि चन्द्र आश्वास्ते कुमुदषण्डानि ॥ ७७ ॥
दृष्टेऽपि खलु भवति सुखं यद्यपि न प्राप्नुवन्त्यङ्गसङ्गान् ।
दूरस्थितोऽपि चन्द्रः सुष्ठु निर्वृतिं करोति कुमुदानां ॥ ७८ ॥
एवमेव कथमपि कस्यापि केनापि दृष्टेन भवति परितोषः ।
कमलाकराणां रविणा किं कार्यं येन विकसन्ति ॥ ७९ ॥
कुत उद्गच्छति रविः कुतो विकसन्ति पङ्कजवनानि ।
सुजनानां यत्र स्नेहो न चलति दूरस्थितानामपि ॥ ८० ॥

नीइवज्जा ।

जं अस्स मम्मभेयं चालिज्जन्तं च दूमए हिययं ।
तं तस्स कसणकडुयं कुलेसु जाया न जम्पन्ति ॥ ८१ ॥
सन्तेहि असन्तेहि य परस्स किं जम्पिएहि दोसेहिं ।
अत्थो जसो न लब्भइ सो वि अमित्तो कओ होइ ॥ ८२ ॥
अप्पहियं कायव्वं जइ सक्कइ परहियं च कायव्वं ।
अप्पहियपरहियाणं अप्पहियं चेव कायव्वं ॥ ८३ ॥
पुरिसे सच्चसमिद्धे अलियपमुक्के सहावसंतुट्ठे ।
तवधम्मनियमसहिए विसमा वि दसा समा होइ ॥ ८४ ॥
सीलं वरं कुलाओ दालिद्दं भव्वयं च रोगाओ ।
विज्जा रज्जाउ वरं खमा वरं सुट्ठु वि तवाओ ॥ ८५ ॥
सीलं वरं कुलाओ कुलेण किं होइ विगयसीलेण ।
कमलाइ कद्दमे संभवन्ति न हु हुन्ति मलिणाइं ॥ ८६ ॥
जं जि खमेइ समत्थो धणवन्तो जं न गव्वमुव्वहइ ।
जं च सविज्जो नमिरो तिसु तेसु अलङ्किया पुहवी ॥ ८७ ॥
छन्दं जो अणुवट्टइ मम्मं रक्खइ गुणे पयासेइ ।
सो नवरि माणुसाणं देवाण वि वल्लहो होइ ॥ ८८ ॥
कणवज्जिएण वरिसो नासइ दिवसो कुभोयणे भुत्ते ।
कुकलत्तेण य जम्मो नासइ धम्मो अधम्मेण ॥ ८९ ॥
कम्मं धम्मं पयडं च पोरिसं परकलत्तवज्जणयं ।
गञ्जणरहिओ जम्मो राढाइत्ताण संपडइ ॥ ९० ॥

नीतिपद्धतिः।

यद्यस्य मर्मभेदं भाष्यमानं च दूयते हृदयं।
तत्तस्य कर्णकटु कुलेषु जाता न जल्पन्ति॥ ८१॥
सद्भिरसद्भिश्च परस्य किं जल्पितैर्दोषैः।
अर्थो यशो न लभ्यते स चामित्रीकृतो भवति॥ ८२॥
आत्महितं कर्तव्यं यदि शक्यते परहितं च कर्तव्यं।
आत्महितपरहितयोरात्महितं चैव कर्तव्यं॥ ८३॥
पुरुषे सत्यसमृद्धेऽलीकप्रमुक्ते स्वभावसंतुष्टे।
तपोधर्मनियममये विषमापि दशा समा भवति॥ ८४॥
शीलं वरं कुलाद्दारिद्र्यं भव्यं च रोगात्।
विद्या राज्याद्वरं क्षमा वरं सुष्ठ्वपि तपसः॥ ८५॥
शीलं वरं कुलात्कुलेन किं भवति विगतशीलेन।
कमलानि कर्दमे संभवन्ति न खलु भवन्ति मलिनानि॥ ८६॥
यदेव क्षम्यति समर्थो धनवान्यद्गर्वं नोद्वहते।
यच्च सविद्यो नम्रस्त्रिभिरेभिरलङ्कृता पृथ्वी॥ ८७॥
छन्दं योऽनुवर्तते मर्म रक्षति गुणान् प्रकाशयति।
स केवलं मानुषाणां देवानामपि वल्लभो भवति॥ ८८॥
क्षणवञ्चनेन वर्षो नश्यति दिवसः कुभोजने भुक्ते।
कुकलत्रेण च जन्म नश्यति धर्मोऽधर्मेण॥ ८९॥
छद्मं धर्मं प्रकटं च पौरुषं परकलत्रवञ्चनं।
कलङ्करहितं जन्म भव्यात्मनां संपद्यते॥ ९०॥

धीरवज्जा ।

अप्पाणं अमुयन्ता जे आरम्भन्ति दुग्गमं कज्जं ।
परमुहपलोइयाणं ताणं कह होइ जयलच्छी ॥ ९१ ॥
सिग्घं आरुह कज्जं पारद्धं मा कहिं पि सिढिलेसु ।
पारद्धसिढिलियाइं कज्जाइ पुणो न सिज्झन्ति ॥ ९२ ॥
अच्छउ ता इयरजणो अङ्गे च्चिय जाइ पच्चभूयाइं ।
ताइं चिय लज्जिज्जइ पारद्धं परिहरन्तेण ॥ ९३ ॥
खीणविहवो वि सुयणो सेवइ रण्णं न पत्थए अन्नं ।
मरणे वि अइमहग्घं न विक्किणइ माणमाणिक्कं ॥ ९४ ॥
बे मग्गा भुवणयले माणिणि माणुन्नयाण पुरिसाणं ।
अहवा पावन्ति सिरिं अहव भमन्ता समप्पन्ति ॥ ९५ ॥
बेण्णि वि हुन्ति गईओ साहसवन्ताण धीरपुरिसाणं ।
वेल्लहलकमलहत्था रायसिरी अहव पव्वज्जा ॥ ९६ ॥
अहवा मरन्ति गुरुवसणपेल्लिया खण्डिऊण नियजीहं ।
नो गन्तूण खलाणं चवन्ति दीणक्खरं धीरा ॥ ९७ ॥
अह सुप्पइ पियमालिङ्गिऊण उत्तुङ्गथोरथणवट्टे ।
अह नरकरङ्ककङ्कालसङ्कुले भीसणमसाणे ॥ ९८ ॥
अह भुञ्जइ सह पियकामिणीहि कच्चोलथालसिप्पीहिं ।
अहवा विमलकवाले भिक्खं भमिऊण पेयवणे ॥ ९९ ॥
नमिऊण जं विढप्पइ खलचलणं तिहुयणं पि किं तेण ।
माणेण जं विढप्पइ तणं पि तं निव्वुइं कुणइ ॥ १०० ॥

धीरपद्धतिः।

आत्मानममुञ्चन्तो य आरभ्यन्ते दुर्गमं कार्यं।
परमुखावलोकिनां तेषां कथं भवति जयलक्ष्मीः ॥ ९१ ॥
शीघ्रमारुह कार्यं प्रारब्धं मा कथमपि शिथिलय।
प्रारब्धशिथिलितानि कार्याणि पुनर्न सिध्यन्ति ॥ ९२ ॥
आस्तां तावदितरजनोऽङ्ग एव यानि पञ्चभूतानि।
तेभ्य एव लज्यते प्रारब्धं परिहरता ॥ ९३ ॥
क्षीणविभवोऽपि सुजनः सेवतेऽरण्यं न प्रार्थयतेऽन्यं।
मरणेऽप्यतिमहार्घं न विक्रीणाति मानमाणिक्यं ॥ ९४ ॥
द्वौ मार्गौ भुवनतले मानिनि मानोन्नतानां पुरुषाणां।
अथवा प्राप्नुवन्ति श्रियमथवा भ्रमन्तः समाप्यन्ते ॥ ९५ ॥
द्वेऽपि भवतो गती साहसवतां धीरपुरुषाणां।
कोमलकमलहस्ता राजश्रीरथवा प्रव्रज्या ॥ ९६ ॥
अथवा म्रियन्ते गुरुव्यसनक्षिप्ताः खण्डयित्वा निजजिह्वां।
नो गत्वा खलानां जल्पन्ति दीनाक्षरं धीराः ॥ ९७ ॥
अथ सुप्यते प्रियामालिङ्ग्य उत्तुङ्गपृथुस्तनपृष्ठे।
अथ नरकरङ्ककङ्कालसङ्कुले भीषणश्मशाने ॥ ९८ ॥
अथ भुङ्क्ते सह प्रियकामिनीभिः कच्चोलस्थालशुक्तिभिः।
अथवा विमलकपाले भिक्षां भ्रान्त्वा प्रेतवने ॥ ९९ ॥
नत्वा यदर्ज्यते खलचरणांस्त्रिभुवनमपि किं तेन।
मानेन यदर्ज्यते तृणमपि तन्निर्वृतिं करोति ॥ १०० ॥

ते धन्ना ताण नमो ते गरुया माणिणो थिरारम्भा ।
जे गरुयवसणपडिपेल्लिया वि अन्नं न पत्थन्ति ॥ १ ० १ ॥
तुङ्गो च्चिय होइ मणो मणंसिणो अन्तिमासु वि दसासु ।
अत्थन्तस्स वि रविणो किरणा उद्धं चिय फुरन्ति ॥ १ ० २ ॥
ता तुङ्गो मेरुगिरी मयरहरो ताव होइ दुत्तारो ।
ता विसमा कज्जगई जाव न धीरा पवज्जन्ति ॥ १ ० ३ ॥
ता वित्थिण्णं गयणं ताव च्चिय जलहरा अइगहीरा ।
ता गरुया कुलसेला जाव न धीरेहि तुल्लन्ति ॥ १ ० ४ ॥
मेरुं तिणं व सग्गं घरङ्गणं हत्थछित्तं गयणयलं ।
वाहलियाइ समुद्दा साहसवन्ताण पुरिसाणं ॥ १ ० ५ ॥
संघडियघडियविघडिय — घडन्तविघडन्तसंघडिज्जन्तं ।
अवहत्थिऊण दिव्वं करेइ धीरो समारद्धं ॥ १ ० ६ ॥

साहसवज्जा ।

साहसमवलम्बन्तो पावइ हिययट्ठियं न सन्देहो ।
जेणुत्तमङ्गमेत्तेण राहुणा कवलिओ चन्दो ॥ १ ० ७ ॥
तं किं पि साहसं साहसेण साहन्ति साहससहावा ।
जं भविऊण दिव्वो परम्मुहो धुणइ नियसीसं ॥ १ ० ८ ॥
थरहरइ धरा खुब्भन्ति सायरा होइ विम्हलो दइवो ।
असमववसायसाहस — संलद्धजसाण धीराणं ॥ १ ० ९ ॥
अगणियसमविसमाणं साहसतुङ्गे समारुहन्ताणं ।
रक्खइ धीराण मणं आसन्नभयाउलो दइवो ॥ १ १ ० ॥

ते धन्यास्तेभ्यो नमस्ते गुरवो मानिनः स्थिरारम्भाः ।
ये गुरुव्यसनप्रतिप्रेरिता अप्यन्यं न प्रार्थयन्ते ॥ १०१ ॥
तुङ्गमेव भवति मनो मनस्विनोऽन्तिमास्वपि दशासु ।
अस्तमयमानस्यापि रवेः किरणा ऊर्ध्वमेव स्फुरन्ति ॥ १०२ ॥
तावत्तुङ्गो मेरुगिरिर्मकरगृहं तावद्भवति दुस्तारं ।
तावद्विषमा कार्यगतिर्यावन्न धीराः प्रपद्यन्ते ॥ १०३ ॥
तावद्विस्तीर्णं गगनं तावदेव जलधरा अतिगम्भीराः ।
तावद्गुरुकाः कुलशैला यावन्न धीरैस्तुल्यन्ते ॥ १०४ ॥
मेरुस्तृणमिव स्वर्गो गृहाङ्गणं हस्तस्पृष्टं गगनतलं ।
क्षुद्रनद्यः समुद्राः साहसवतां पुरुषाणां ॥ १०५ ॥
संघटितघटितविघटितघटमानविघटमानसंघट्यमानं ।
अपहस्त्य दैवं करोति धीरः समारब्धं ॥ १०६ ॥

साहसपद्धतिः ।

साहसमवलम्बमानः प्राप्नोति हृदयेप्सितं न सन्देहः ।
येनोत्तमाङ्गमात्रेण राहुणा कवलितश्चन्द्रः ॥ १०७ ॥
तत्किमपि साहसं साहसेन साधयन्ति साहसस्वभावाः ।
यद्भावयित्वा दैवं पराङ्मुखं धूनयति निजशिरः ॥ १०८ ॥
कम्पते धरा क्षुभ्यन्ति सागरा भवति विह्वलं दैवं ।
असमव्यवसायसाहससंलब्धयशसेभ्यो धीरेभ्यः ॥ १०९ ॥
अगणितसमविषमाणां साहसतुङ्गे समारोहतां ।
रक्षति धीराणां मन आसन्नभयाकुलं दैवं ॥ ११० ॥

तं किं पि कम्मरयणं धीरा ववसन्ति साहसवसेणं ।
जं बम्भहरिहराण वि लग्गइ चित्ते चमक्कारो ॥ १ १ १ ॥
धीरेण समं समसीसियाए रे दिव्व आरुहन्तस्स ।
होहिइ किं पि कलङ्कं धुव्वन्तं जं न फिट्टिहिइ ॥ १ १ २ ॥
जह जह न समप्पइ विहि — वसेण विहडन्तकज्जपरिणामो ।
तह तह धीराण मणे वड्डइ बिउणो समुच्छाहो ॥ १ १ ३ ॥
फलसंपत्तीए समोणयाइ तुङ्गाइ फलविपत्तीए ।
हिययाइ सुपुरिसाणं महातरूणं व सिहराइं ॥ १ १ ४ ॥
हियए जाओ तत्थेव वड्डिओ नेय पयडिओ लोए ।
ववसायपायवो सुपुरिसाण लक्खिज्जइ फलेहिं ॥ १ १ ५ ॥
ववसायफलं विहवो विहवस्स य विहलजणसमुद्धरणं ।
विहलुद्धरणेण जसो जसेण भण किं न पज्जत्तं ॥ १ १ ६ ॥
आढत्ता सप्पुरिसेहि तुङ्गववसायदिन्नहियएहिं ।
कज्जारम्भा होहिन्ति निप्फला कह चिरं कालं ॥ १ १ ७ ॥
न महुमहणस्स वच्छे मज्झे कमलाण नेय खीरहरे ।
ववसायसायरे सुपुरिसाण लच्छी फुडं वसइ ॥ १ १ ८ ॥
तह्वियहारम्भवावडाणं मित्तेक्ककज्जरसियाणं ।
रविरहतुरयाण व सुपुरिसाण न हु हिययवीसामो ॥ १ १ ९ ॥

दिव्ववज्जा ।

अत्थो विज्जा पुरिसत्तणं च अन्नाइ गुणसहस्साइं ।
दिव्वायत्ते कज्जे सव्वाइ नरस्स विहडन्ति ॥ १ २ ० ॥

तत्किमपि कर्मरत्नं धीरा व्यवस्यन्ति साहसवशेन।
यद्ब्रह्महरिहराणामपि लगति चित्ते चमत्कारः॥ १११॥
धीरेण समं स्पर्धया रे दैवाहृतः।
भविष्यति कोऽपि कलङ्को धाव्यमानो यो न यास्यति॥ ११२॥
यथा यथा न समाप्यते विधिवशेन विघटमानकार्यपरिणामः।
तथा तथा धीराणां मनसि वर्धते द्विगुणः समुत्साहः॥ ११३॥
फलसंपत्त्या समवनतानि तुङ्गानि फलविपत्त्या।
हृदयानि सुपुरुषाणां महातरूणामिव शिखराणि॥ ११४॥
हृदये जातस्तत्रैव वर्धितो नैव प्रकटितो लोके।
व्यवसायपादपः सुपुरुषाणां लक्ष्यते फलैः॥ ११५॥
व्यवसायफलं विभवो विभवस्य च विकलजनसमुद्धरणं।
विकलोद्धरणेन यशो यशसा भण किं न पर्याप्तं॥ ११६॥
आरब्धाः सत्पुरुषैस्तुङ्गव्यवसायदत्तहृदयैः।
कार्यारम्भा भविष्यन्ति निष्फलाः कथं चिरं कालं॥ ११७॥
न मधुमथनस्य वक्षसि मध्ये कमलानां नैव क्षीरनिधौ।
व्यवसायसागरे सुपुरुषाणां लक्ष्मीः स्फुटं वसति॥ ११८॥
तद्दिवसारम्भव्यापृतानां सिद्धैककार्यरसिकानां।
रविरथतुरगाणामिव सुपुरुषाणां न खलु हृदयविश्रामः॥ ११९॥

दैवपद्धतिः।

अर्थो विद्या पौरुषत्वं चान्यानि गुणसहस्राणि।
दैवायत्ते कार्ये सर्वाणि नरस्य विघटन्ते॥ १२०॥

4

सत्थत्थे पडियस्स वि मज्झेणं एइ किंपि तं कज्जं।
जं न कहिउं न सहिउं न चेव पच्छाइउं तरइ ॥१२१॥
जइ विसइ विसमविवरे लङ्घइ उदहिं करेइ ववसायं।
तह वि हु फलं न पावइ पुरिसो दिव्वे पराहुत्ते ॥१२२॥
नग्घन्ति गुणा विहडन्ति बन्धवा वल्लहा विरज्जन्ति।
ववसाओ न समप्पइ नरस्स दिव्वे पराहुत्ते ॥१२३॥
जा जा डाला लम्बइ हत्थं गहिऊण वीसमइ जत्थ।
सा सा तडत्ति तुट्टइ नरस्स दिव्वे पराहुत्ते ॥१२४॥
जं नयणेहि न दीसइ हियएण वि जं न चिन्तियं कइवि।
तं तं सिरम्मि निवडइ नरस्स दिव्वे पराहुत्ते ॥१२५॥

विहिवज्जा।

खण्डिज्जइ विहिणा सस — हरो वि सूरस्स होइ अत्थमणं।
हा दिव्वपरिणईए कवलिज्जइ को न कालेणं ॥१२६॥
को एत्थ सया सुहिओ कस्स व लच्छीथिराइ पेम्माइं।
कस्स व न होइ खलणं भण को हु न खण्डिओ विहिणा ॥१२७॥
उन्नय नीया नीया वि उन्नया हुन्ति तक्खण चेव।
विहिपरिणामियकज्जं हरिहरबम्हा न याणन्ति ॥१२८॥
विहिणा जं चिय लिहियं नलाडवट्टीए तेण दइवेण।
पच्छा सो वि पसन्नो अन्नह करिउं न हु समत्थो ॥१२९॥
किं करइ किर वराओ साहसववसायमाणगरुओ वि।
पुरिसो भग्गपयावो विहिणा विवरीयरूवेण ॥१३०॥

स्वस्थार्थे पतितस्यापि मध्येनैति तत्किमपि कार्यं।
यन्न कथयितुं न सोढुं न चैव प्रच्छादयितुं शक्नोति ॥१२१॥
यदि विशति विषमविवरे लङ्घत्युदधिं कुरुते व्यवसायं।
तथापि खलु फलं न प्राप्नोति पुरुषो दैवे पराङ्मुखे ॥१२२॥
नार्घन्ति गुणा विघटन्ते बान्धवा वल्लभा विरज्यन्ते।
व्यवसायो न समाप्यते नरस्य दैवे पराङ्मुखे ॥१२३॥
यां यां शाखां लम्बते हस्तेन गृहीत्वा विश्राम्यति यस्यां।
सा सा तटेति च्युच्यति नरस्य दैवे पराङ्मुखे ॥१२४॥
यन्नयनाभ्यां न दृश्यते हृदयेनापि यन्न चिन्तितं कथमपि।
तत्तच्छिरसि निपतति नरस्य दैवे पराङ्मुखे ॥१२५॥

विधिपद्धतिः।

खण्ड्यते विधिना शशधरोऽपि सूर्यस्य भवत्यस्तमनं।
हा दैवपरिणत्या कवलीक्रियते को न कालेन ॥१२६॥
कोऽत्र सदा सुखितः कस्य वा लक्ष्मीः स्थिराणि प्रेमाणि।
कस्य वा न भवति स्खलनं भण कः खलु विधिना खण्डितः॥१२७॥
उन्नता नीचा नीचा अप्युन्नता भवन्ति तत्क्षणादेव।
विधिपरिणमितकार्यं हरिहरब्रह्माणो न जानन्ति ॥१२८॥
विधिना यदेव लिखितं ललाटपट्टे तेन दैवेन।
पश्चात्सोऽपि प्रसन्नोऽन्यथा कर्तुं न खलु समर्थः ॥१२९॥
किं करोति वराकः किल साहसव्यवसायमानगुरुरपि।
पुरुषो भग्नप्रतापो विधिना विपरीतक्रमेण ॥१३०॥

बेण्णि वि महणारम्भे पेच्छह जं पुव्वकम्मपरिणामो ।
उप्पज्जइ हरह विसं कण्हस्स घणत्थणा लच्छी ॥१२१॥
विहिविहियं चिय लब्भइ अमयं देवाण मज्झमहे लच्छी ।
रयणायरम्मि महिए हरस्स भाए विसं जायं ॥१२२॥

दीनवज्जा ।

परपत्थणापवन्नं मा जणणि जणेसु एरिसं पुत्तं ।
उयरे वि मा धरिज्जसु पत्थणभङ्गो कओ जेण ॥१२३॥
ता रूवं ताव गुणा लज्जा सच्चं कुलक्कमो ताव ।
ताव च्चिय अहिमाणो देहि त्ति न भण्णए जाव ॥१२४॥
तिणतूलं पि हु लहुयं दीणं दइवेण निम्मियं भुवणे ।
वाएण किं न नीयं अप्पाणं पत्थणभएण ॥१२५॥
थरथरथरेइ हिययं जीहा घोलेइ कण्ठमज्झम्मि ।
नासइ मुहलावण्णं देहि त्ति परं भणन्तस्स ॥१२६॥
किसिणिज्जन्ति लयन्ता उदहिजलं जलहरा पयत्तेण ।
धवलीहुन्ति हु देन्ता देन्तलयन्तन्तरं पेच्छ ॥१२७॥

दारिद्दवज्जा ।

दारिद्दय तुज्झ गुणा गोविज्जन्ता वि धीरपुरिसेहिं ।
पाहुणएसु छणेसु य वसणेसु य पायडा हुन्ति ॥१२८॥
दारिद्दय तुज्झ नमो जस्स पसाएण एरिसी रिद्धी ।
पेच्छामि सयललोए ते मह लोया न पेच्छन्ति ॥१२९॥

द्वावपि मथनारम्भे प्रेक्षत यत्पूर्वकर्मपरिणामः।
उत्पद्यते हरस्य विषं कृष्णस्य घनस्तना लक्ष्मीः॥१२१॥
विधिविहितमेव लभ्यतेऽमृतं देवानां मधुमथने लक्ष्मीः।
रत्नाकरे मथिते हरस्य भागे विषं जातं॥१२२॥

दीनपद्धतिः।

परप्रार्थनाप्रपन्नं मा जननि जनयस्वेदृशं पुत्रं।
उदरेऽपि मा ध्रियस्व येन प्रार्थनाभङ्गः कृतः॥१२३॥
तावद्रूपं तावद्गुणा लज्जा सत्यं कुलक्रमस्तावत्।
तावदेवाभिमानो देहीति न भण्यते यावत्॥१२४॥
तृणतूलमपि खलु लघु दीनं देवेन निर्मितं भुवने।
वातेन किं न नीतमात्मानं प्रार्थनाभयेन॥१२५॥
कम्पते हृदयं जिह्वा घूर्णते कण्ठमध्ये।
नश्यति मुखलावण्यं देहीति परं भणतः॥१२६॥
कृष्णीभवन्ति गृह्णन्त उदधिजलं जलधराः प्रयत्नेन।
धवलीभवन्ति खलु ददतो ददत्कृतदन्तारं प्रेक्ष॥१२७॥

दारिद्र्यपद्धतिः।

दारिद्र्य तव गुणा गोप्यमाना अपि धीरपुरुषैः।
प्राघूर्णेषु क्षणेषु च व्यसनेषु च प्रकटीभवन्ति॥१२८॥
दारिद्र्य तुभ्यं नमो यस्य प्रसादेनेदृश्यृद्धिः।
प्रेक्षामि सकललोकांस्ते मां लोका न प्रेक्षन्ति॥१२९॥

जे जे गुणिणो जे जे वि माणिणो जे वियड्ढसंमाणा ।
दालिद्द रे वियक्खण ताण तुमं साणुराओ सि ॥१४०॥
दीसन्ति जोयसिद्धा अञ्जणसिद्धा वि केवि दीसन्ति ।
दारिद्दजोयसिद्धं मं ते लोया न पेच्छन्ति ॥१४१॥
जे भग्गा विहवसमीरणेण वङ्कं ठवन्ति पयमग्गं ।
ते नूणं दालिद्दोसहेण जइ पञ्जलिज्जन्ति ॥१४२॥
किं वा कुलेण कीरइ किं वा विणएण किं व रूवेण ।
धणरहियाणं सुन्दरि नराण को आयरं कुणइ ॥१४३॥
जाई रूवं विज्जा तिन्नि वि गच्छन्तु कन्दरे विवरे ।
अत्थो च्चिय परिवड्ढउ जेण गुणा पायडा हुन्ति ॥१४४॥
धम्मत्थकामरहिया जे दियहा निद्धणाण वोलीणा ।
जइ ताइ गणेइ विही गणेउ न हु एरिसं जुत्तं ॥१४५॥
संकुयइ संकुयन्ते वियसइ वियसन्तयम्मि सूरम्मि ।
सिसिरे रोरकुडुम्बं पङ्कयलीलं समुव्वहइ ॥१४६॥

पहुवज्जा ।

छज्जइ पहुस्स ललियं पियाए माणो खमासमत्थस्स ।
जाणन्तस्स य भणियं मोणं च अयाणमाणस्स ॥१४७॥
सच्छन्दं बोलिज्जइ किज्जइ जं नियमणस्स पडिहाइ ।
अजसस्स न बीहिज्जइ पहुत्तणं तेण रमणिज्जं ॥१४८॥
जम्मदिणे थणनिवडण — भएण दिज्जन्ति धाइउच्छङ्गे ।
पहुणो जं नीयरया मन्ने तं खीरमाहप्पं ॥१४९॥

ये ये गुणिनो ये येऽपि मानिनो ये विदग्धसंमानाः।
दारिद्र्य रे विचक्षण तेषु त्वं सानुरागोऽसि ॥१४०॥
दृश्यन्ते योगसिद्धा अञ्जनसिद्धा अपि केचन दृश्यन्ते।
दारिद्र्ययोगसिद्धं मां ते लोका न प्रेक्षन्ते ॥१४१॥
ये भग्ना विभवसमीरणेन वक्रं स्थापयन्ति पदमार्गं।
ते नूनं दारिद्र्यौषधेन यदि प्राञ्जला भवन्ति ॥१४२॥
किं वा कुलेन क्रियते किं वा विनयेन किं वा रूपेण।
धनरहितानां सुन्दरि नराणां क आदरं करोति ॥१४३॥
जाती रूपं विद्या त्रीण्यपि गच्छन्तु कन्दरे विवरे।
अर्थ एव परिवर्धतां येन गुणाः प्रकटीभवन्ति ॥१४४॥
धर्मार्थकामरहिता ये दिवसा निर्धनानामतिक्रान्ताः।
यदि तान् गणयति विधिर्गणयतु न खल्वीदृशं युक्तं ॥१४५॥
संकुचति संकुचति विकसति विकसति सूर्ये।
शिशिरे दरिद्रकुटुम्बं पङ्कजलीलां समुद्वहति ॥१४६॥

प्रभुपद्धतिः।

राजते प्रभोर्ललितं प्रियाया मानः क्षमासमर्थस्य।
जानतश्च भणितं मौनं चाजानतः ॥१४७॥
स्वच्छन्दं कथ्यते क्रियते यन्निजमनसः प्रतिभाति।
अयशसो न भीयते प्रभुत्वं तेन रमणीयं ॥१४८॥
जन्मदिवसे स्तननिपतनभयेन दीयन्ते धात्र्युत्सङ्गे।
प्रभवो यन्नीचरता मन्ये तत्क्षीरमाहात्म्यं ॥१४९॥

छिट्ठट्ठे जडनिवहं तह य सुपत्ताइ उत्तमङ्गेसु ।
जह होइ तह्व तह जइ पङ्गणो ता किं न पज्जत्तं ॥१५०॥

सेवयवज्जा ।

जं सेवयाण दुक्खं चारित्तविवज्जियाण नरणाह ।
तं होउ तुह रिऊणं अहवा ताणं पि मा होउ ॥१५१॥
भूमीसयणं जरचीरबन्धणं बम्भचेरयं भिक्खा ।
मुणिचरियं दुग्गयसेवयाण धम्मो परं नत्थि ॥१५२॥
जइ नाम कहव मोक्खं होइ तुलग्गेण सेवयजणस्स ।
तं खवणयसग्गारोहणं व विग्गोवयमएहिं ॥१५३॥
ओलग्गिओ वि धम्मम्मि होज्ज एण्हिं नरिन्द वच्चामो ।
आलिहियकुञ्जरस्स व तुह पङ्क दाणं चिय न दिट्ठं ॥१५४॥
आसन्नफलो फणसो व्व नाह सयलस्स सेवयजणस्स ।
अन्नं पुण पत्थिव पत्थिओ वि तालो तुमं जाओ ॥१५५॥
फणसेण समं महिमण्डलम्मि का तरुवराण समसीसी ।
करिकुम्भसच्छहं मग्गणाण जो देइ फलनिवहं ॥१५६॥
वरिसिहिसि तुमं जलहर भरिहिसि भुवणन्तराइ नीसेसं ।
तण्हासुसियसरीरे मुयम्मि वप्पीहयकुडुम्बे ॥१५७॥
देहि त्ति कह नु भणइ सुपुरिसववहारबाहिरं वयणं ।
सेविज्जइ विणएणं एस च्चिय पत्थणा लोए ॥१५८॥
भुञ्जन्ति कमण्डसणा अब्भन्तरसंठिया गइन्दस्स ।
जे पुण विङ्करसहाया ते धवला बाहिर च्चेव ॥१५९॥

अधोऽधो जडनिवहं तथा च सुपत्राण्युत्तमाङ्गेषु।
यथा भवति तरुस्तथा यदि प्रभवस्तस्मात्किं न पर्याप्तं ॥१५०॥

सेवकपद्धतिः।

यत्सेवकानां दुःखं चारित्रविवर्जितानां नरनाथ।
तद्भवतु तव रिपूणामथवा तेषामपि मा भवतु ॥१५१॥
भूमौशयनं जरच्चीरबन्धनं ब्रह्मचर्यं भिक्षा।
मुनिचरितं दुर्गतसेवकानां धर्मः परं नास्ति ॥१५२॥
यदि नाम कथमिव सौख्यं भवति काकतालीयेन सेवकजनस्य।
तत्क्षपणकस्वर्गारोहणमिव व्याकुलभावगतैः ॥१५३॥
अवलग्नोऽसि धर्मे भूया इदानीं नरेन्द्र व्रजामः।
आलिखितकुञ्जरस्येव तव प्रभो दानमेव न दृष्टं ॥१५४॥
आसन्नफलो पनस इव नाथ सकलस्य सेवकजनस्य।
अस्माकं पुनः पार्थिव प्रार्थितोऽपि तालस्त्वं जातः ॥१५५॥
पनसेन समं महीमण्डले का तरुवराणां स्पर्धा।
करिकुम्भसदृक्षं मार्गणानां यो ददाति फलनिवहं ॥१५६॥
वर्षिष्यसि त्वं जलधर भरिष्यसि भुवनान्तराणि निःशेषं।
तृष्णाशोषितशरीरे मृते चातककुटुम्बे ॥१५७॥
देहीति कथं नु भण्यते सुपुरुषव्यवहारबहिर्भूतं वचनं।
सेव्यते विनयेनैषैव प्रार्थना लोके ॥१५८॥
भुञ्जते कृष्णदशना अभ्यन्तरसंस्थिता गजेन्द्रस्य।
ये पुनर्विधुरसहायास्ते धवला बहिरेव ॥१५९॥

तम्बाउ तिन्नि सुपओ — हगाउ चत्तारि पक्कलवइल्ला ।
निप्पन्ना रालयमञ्जरीउ सेवा सुहं कुणउ ॥ १६० ॥
सव्वो कुहिओ सोहइ मढदेउलमन्दिरं च चच्चरयं ।
नरणाह मह कुडुम्बं कुहकुहियं दुव्वलं होइ ॥ १६१ ॥

सुहडवज्जा

जं दिज्जइ पहरपरव्वसेहि मुच्छागएहि पयमेक्कं ।
तह नेहस्स पयस्स व न याणिमो को समब्भहिओ ॥ १६२ ॥
भग्गे वि बले वलिए वि साहणे सामिए निरुच्छाहे ।
नियभुयविक्कमसारा थक्कन्ति कुलुग्गया सुहडा ॥ १६३ ॥
वियलइ धणं न माणं झिज्जइ अङ्गं न झिज्जइ पयावो ।
रूवं न चलइ फुरणं सिविणे वि मणंसिसत्थाणं ॥ १६४ ॥
अवमाणिओ व्व संमाणिओ व्व नवसेवओ व्व कुविओ व्व ।
पहरइ कयावराहो व्व निब्भओ को वि सङ्गामे ॥ १६५ ॥
उयरे असिकप्परिए अन्तोहे निवडियम्मि चलणेसु ।
भमइ भडो जसलुद्धो ससङ्कलो मत्तहत्थि व्व ॥ १६६ ॥
दाहिणकरेण खग्गं वामेण सिरं धरेइ निवडन्तं ।
अन्तावेढियचलणो धाइ भडो एक्कमेक्कस्स ॥ १६७ ॥
अज्ज वि विझरो सुपहू अज्ज वि पहरन्ति सुहडसंघाया ।
अज्ज वि मज्झत्था जयसिरी वि ता जीव मा वच्च ॥ १६८ ॥
नेच्छइ सग्गग्गमणं कुवइ भडो सुरवहूहि निज्जन्तो ।
गहयपडिवक्खपेल्लिय — सामियकज्जे अणिव्वाए ॥ १६९ ॥

गावस्तिस्रः सुपयोधराश्चत्वारः समर्थवृषभाः ।
निष्पन्ना शालकमञ्चर्यः सेवा सुखं करोतु ॥ १६० ॥
सर्वोः (क्षुधितः) धवलितः शोभते मठदेवकुलमन्दिरं च चत्वरं ।
नरनाथ मम कुटुम्बं क्षुधितं दुर्बलं भवति ॥ १६१ ॥

सुभटपद्धतिः

यद्दीयते प्रहारपरवशैर्मूर्च्छागतैः पदमेकं ।
तथा स्नेहस्य पयसो वा न जानीमः किमभ्यधिकं ॥ १६२ ॥
भग्नेऽपि बले वलितेऽपि साधने स्वामिनि निरुत्साहे ।
निजभुजविक्रमसारास्तिष्ठन्ति कुलोद्गताः सुभटाः ॥ १६३ ॥
विगलति धनं न मानः क्षीयतेऽङ्गं न क्षीयते प्रतापः ।
रूपं न चलति स्फुरणं स्वप्नेऽपि मनस्विसार्थानां ॥ १६४ ॥
अपमानित इव संमानित इव नवसेवक इव कुपित इव ।
प्रहरति कृतापराध इव निर्भयः कोऽपि सङ्ग्रामे ॥ १६५ ॥
उदरेऽसिदारितेऽन्त्रौघे निपतिते चरणयोः ।
भ्रमति भटो यशोलुब्धः सशृङ्खलो मत्तहस्तीव ॥ १६६ ॥
दक्षिणकरेण खड्गं वामेन शिरो निपतद्धारयति ।
अन्त्रावेष्टितचरणो धावति भट एकैकस्य ॥ १६७ ॥
अद्यापि विधुरः सुप्रभुरद्यापि प्रहरन्ति सुभटसंघाताः ।
अद्यापि मध्यस्था जयश्रीरपि तस्माज्जीव मा व्रज ॥ १६८ ॥
नेच्छति स्वर्गगमनं कुप्यति भटः सुरवधूभिर्नीयमानः ।
गुरुकप्रतिपक्षक्षिप्तस्वामिकार्येऽनिर्मिते ॥ १६९ ॥

एक्को वि को वि नियगोत्तभूसणो धरउ जणणिउयरम्मि ।
जो रिउघडाण समुहो परम्मुहो परकलत्ताणं ॥ १७० ॥

वियडं सो परिसक्कउ सामिपसायं च सो समुव्वहउ ।
दुव्वारवेरिवारण – निवारणा जस्स भुयदण्डा ॥ १७१ ॥

एक्कं दन्तम्मि पयं बीयं कुम्भम्मि तइयमलहन्तो ।
बलिबन्धविलसियं मज्झ – महस्स आलम्बए सुहडो ॥ १७२ ॥

चलचमरकण्णचालिर – विज्जिज्जन्तो भडो गइन्देण ।
ओ सुवइ सामिकयकज्जनिब्भरो दन्तपलङ्के ॥ १७३ ॥

गाढासणस्स कस्स वि उयरे निहयस्स मण्डलग्गेण ।
अद्धं महीए पडियं तुरङ्गपिट्ठिट्ठियं अद्धं ॥ १७४ ॥

सब्भावे पङ्कहियए जीए सग्गे जसे जए सयले ।
ठविए रणम्मि सीसे कयकज्जो नच्चिओ सुहडो ॥ १७५ ॥

छिन्ने रणम्मि बहुपङ्कपसायमालापडिच्छिरे सीसे ।
उत्तिण्णगरुयभारं व नच्चियं नरवरकबन्धं ॥ १७६ ॥

पक्खाणिलेण पहुणो विरमउ मुच्छ त्ति पासपडिएण ।
गिद्धुत्तकड्ढणं दूसहं पि साहिज्जइ भडेण ॥ १७७ ॥

वच्छत्थलं च सुहडस्स रुहिरकुङ्कुमविलित्तयङ्गस्स ।
वरकामिणि व्व चुम्बइ उरे निसन्ना सिवा वयणं ॥ १७८ ॥

धवलवज्जा

संचुण्णियथोरजुयप्पहारसंजणियगरुयकिणसोहो ।
धवलस्स महाभरकड्ढणाइ कन्धो च्चिय कहेइ ॥ १७९ ॥

एकोऽपि कोऽपि निजगोत्रभूषणो म्रियते जनन्युदरे।
यो रिपुघटानां संमुखः पराङ्मुखः परकलत्रेभ्यः॥ १७० ॥
विकटं स परिक्रामतु स्वमिप्रसादं च स समुद्वहतु।
दुर्वारवैरिवारणनिवारणा यस्य भुजदण्डाः॥ १७१ ॥
एकं दन्ते पदं द्वितीयं कुम्भे तृतीयमलभमानः।
बलिबन्धविलसितं मधुमथ आलम्बते सुभटः॥ १७२ ॥
चलचमरचालनशीलकर्णवीज्यमानो भटो गजेन्द्रेण।
अहो स्वपिति स्वामिकृतकार्यनिर्भरो दन्तपल्यङ्के॥ १७३ ॥
गाढासनस्य कस्याप्युदरे निहतस्य मण्डलाग्रेण।
अर्धं मह्यां पतितं तुरङ्गपृष्ठस्थितमर्धं॥ १७४ ॥
सद्भावे प्रभुहृदये जीवे स्वर्गे यशसि सकले जगति।
स्थापिते रणे शिरसि कृतकार्यो नर्तितः सुभटः॥ १७५ ॥
छिन्ने रणे बहुप्रभुप्रसादमालाप्रतीच्छणशीले शिरसि।
उत्तीर्णगुरुकभारमिव नर्तितं नरवरकबन्धं॥ १७६ ॥
पक्षानिलेन प्रभोर्विरमतु मूर्छेति पार्श्वपतितेन।
गृध्रान्त्राकर्षणं दुःसहमपि सह्यते भटेन॥ १७७ ॥
वक्षःस्थलं च सुभटस्य रुधिरकुङ्कुमविलिप्ताङ्गस्य।
वरकामिनीव चुम्बत्युरसि निषण्णा शिवा वदनं॥ १७८ ॥

धवलपद्धतिः

संचूर्णितपृथुयुगप्रहारसंजनितगुरुककिणशोभः।
धवलस्य महाभरकर्षणानि स्कन्ध एव कथयति॥ १७९ ॥

अह मरइ धुरालग्गो संचुण्णियसन्धिबन्धणो धवलो ।
न हु पामरस्स विहुरे आरापरिघट्टणं सहइ ॥ १८० ॥
अह तोडइ नियकन्धं अह कड्ढइ गुरुभरम्मि दुव्वोज्झं ।
धवलो धुरम्मि जुत्तो न सहइ उच्चारियं हक्कं ॥ १८१ ॥
चिक्कणचिक्खल्लचहुट्टचक्कथक्के भरम्मि जाणिहिसि ।
अविसेसण्णय गहवइ परम्मुहो जं सि धवलाणं ॥ १८२ ॥
अमुणियगुणो न जुप्पइ न मुणिज्जइ स य गुणो अजुत्तस्स ।
थक्के भरे विसूरइ अउव्ववग्गं गओ धवलो ॥ १८३ ॥
सो च्चिय सयडे सो च्चिय हलम्मि सो च्चिय वहेइ पिट्ठीए ।
बहुगोधणो वि हलिओ नन्दइ एक्केण धवलेण ॥ १८४ ॥
कत्तो लब्भन्ति धुरंधराइ धवलाइ भरसमत्थाइं ।
अइविहुरे गुरुभारं कड्ढन्ति य लीलमत्ताए ॥ १८५ ॥

विञ्झवज्जा

दन्तक्खोहं तडवियडमोडणं सरसपल्लवुल्लिहणं ।
जइ विञ्झो च्चिय न सहइ ता करिणो कत्थ वच्चन्ति ॥ १८६ ॥
सा रेवा ताइं पाणियाइ ते च्चेव करिणिसंघाया ।
सा सल्लइ सल्लइ गय — वरस्स विञ्झं मुयन्तस्स ॥ १८७ ॥
विञ्झेण विणा वि गया नरवइभुवणेसु गोरविज्जन्ति ।
विञ्झो न होइ अगओ गएहि बहुएहि वि गएहिं ॥ १८८ ॥
गोमहिसतुरङ्गाणं पसूण सव्वाण जुज्जए ठाणं ।
दइगइन्दाण पुणो अह विञ्झो अह महाराओ ॥ १८९ ॥

अथ म्रियते धुरालग्नः संचूर्णितसन्धिबन्धनो धवलः।
न खलु पामरस्य विधुर आरापरिघट्टणं सहते॥ १८०॥
अथ त्रोटयति निजस्कन्धमथ कर्षति गुरुभरे दुर्वाह्यं।
धवलो धुरि युक्तो न सहत उच्चारितं प्रेरणं॥ १८१॥
चिक्कणचिखल्लमग्नचक्रस्थिते भरे त्वमस्यसि।
अविशेषज्ञ गृहपते पराङ्मुखो यदसि धवलेभ्यः॥१८२॥
अज्ञातगुणो न युज्यते न ज्ञायते स च गुणोऽयुक्तस्य।
स्थिते भरे खिद्यतेऽपूर्ववल्लां गतो धवलः॥ १८३॥
स एव शकटे स एव हले स एव वहति पृष्ठ्यां।
सकृगोधनोऽपि हालिको नन्दत्येकेन धवलेन॥ १८४॥
कुतो लभ्यते धुरंधरा धवला भरसमर्थाः।
अतिविधुरे गुरुभरं कर्षन्ति च लीलामात्रेण॥ १८५॥

विन्ध्यपद्धतिः

दन्तक्षोभं तटविकटमोटनं सरसपल्लवोल्लेखनं।
यदि विन्ध्य एव न सहते तदा करिणः कुतो व्रजन्ति॥ १८६॥
सा रेवा तानि पानीयानि त एव करिणीसंघाता.।
सा शल्लकी शल्यायते गजवरस्य विन्ध्यं मुञ्चतः॥ १८७॥
विन्ध्येन विनापि गजा नरपतिभुवनेषु गौरविता भवन्ति।
विन्ध्यो न भवत्यगजो गजैर्बहुभिरपि गतैः॥ १८८॥
गोमहिषतुरङ्गाणां पशूनां सर्वाणां युज्यते स्थानं।
दग्धगजेन्द्राणां पुनोऽथ विन्ध्योऽथ महाराजः॥ १८९॥

गयवज्जा

वियसियमएण गयजोव्वणेण उल्लन्तदन्तमुसलेण ।
अज्ज वि वणं सणाहं जूहाहिव पइ जियन्तेण ॥ १९० ॥
अज्ज वि संभरइ गओ मज्जन्तो सरवरम्मि लीलाए ।
जं करिणिकरग्गुम्मूलिएण पहओ मुणालेण ॥ १९१ ॥
मा सुमरसु चन्दणपल्लवाण करिणाह गेण्ह तिणकवलं ।
जं जह परिणमइ दसा तं तह धीरा पडिच्छन्ति ॥ १९२ ॥
मा झिज्जसु अणुदियहं करिणिविओएण मूढकरिणाह ।
सोक्खं न होइ कस्स वि निरन्तरं एत्थ संसारे ॥ १९३ ॥
जायासुयविरहविसंठुलस्स जूहाहिवस्स विञ्झम्मि ।
ते सरसपल्लवा सल्लईए विसकवलसारिच्छा ॥ १९४ ॥
गइयकुहाउलियस्स य वल्लहकरिणीसुहं भरन्तस्स ।
सरसो मुणालकवलो गयस्स हत्थे च्चिय विलीणो ॥ १९५ ॥
तह नीससियं जूहाहिवेण चिरविलसियं भरन्तेण ।
करगहियं तिणकवलं हरियं जह झत्ति पज्जलियं ॥ १९६ ॥
विरहपलित्तो रे वर – गइन्द मा भञ्ज सयलवणराई ।
उम्मूलिए वि विञ्झे विरहावत्था तह च्चेय ॥ १९७ ॥
जूहाओ वणगहणं गहणाउ सरं सराउ गिरिसिहरं ।
सिहराहिंतो पुहवी निएइ हत्थी पियाविरहे ॥ १९८ ॥
करिणिकरप्पियनवसरसल्लईकवलभोयणं दन्ती ।
जइ न मरइ सुमरन्तो ता किं किसिओ वि मा होउ ॥१९९॥

गजपद्धतिः

विगलितमदेन गतयौवनेन चलद्दन्तमुसलेन ।
अद्यापि वनं सनाथं यूथाधिप त्वया जीवता ॥ १९० ॥

अद्यापि संस्मरति गजो मज्जन् सरोवरे लीलया ।
यत्करिणीकराग्रोन्मूलितेन प्रहतो मृणालेन ॥ १९१ ॥

मा स्मर चन्दनपल्लवानां करिनाथ गृहाण तृणकवलं ।
या यथापरिणमति दशा तां तथा धीरः प्रतीच्छन्ति ॥ १९२ ॥

मा क्षीयस्वानुदिवसं करिणिवियोगेन मूढकरिनाथ ।
सौख्यं न भवति कस्यापि निरन्तरमत्र संसारे ॥ १९३ ॥

जायासुतविरहविसंस्थुलस्य यूथाधिपतेर्विन्ध्ये ।
ते सरसपल्लवाः शल्लक्या विषकवलसदृशाः ॥ १९४ ॥

गुरुक्षुधाकुलितस्य च वल्लभाकरिणीसुखं स्मरतः ।
सरसो मृणालकवलो गजस्य हस्त एव विलीनः ॥ १९५ ॥

तथा निःश्वसितं यूथाधिपेन चिरविलसितं स्मरता ।
करगृहीतं तृणकवलं हरितं यथा झटिति प्रज्वलितं ॥ १९६ ॥

विरहप्रदीप्तो रे वरगजेन्द्र मा भञ्जस्व सकलवनराजीः ।
उन्मूलितेऽपि विन्ध्ये विरहावस्था तथैव ॥ १९७ ॥

यूथाद्वनगहनं गहनात्सरः सरसो गिरिशिखरं ।
शिखरेभ्यः पृथिवीं पश्यति हस्ती प्रियाविरहे ॥ १९८ ॥

करिणीकरार्पितनवसरसशल्लकीकवलभोजनं दन्ती ।
यदि न स्रियते स्मरंस्तदा किं क्षणोऽपि मा भवतु ॥ १९९ ॥

सीहवज्जा

किं करइ कुरङ्गी बहु-सुएहि ववसायमाणरहिएहिं ।
एक्केण वि गयघडदारणेण सिंही सुहं सुवइ ॥ २०० ॥
जाइविसुद्धाण नमो ताण मइन्दाण अहह जियलोए ।
जे जे कुलम्मि जाया ते ते गयकुम्भनिद्दलणा ॥ २०१ ॥
मा जाणह जह तुङ्गत्तणेण पुरिसाण होइ सोण्डीरं ।
मडहो वि मइन्दो करि-वराण कुम्भत्थलं दलइ ॥ २०२ ॥
बेण्णि वि रणुप्पन्ना बज्झन्ति गया न चेव केसरिणो ।
संभाविज्जइ मरणं न गञ्जणं धीरपुरिसाणं ॥ २०३ ॥

वाहवज्जा

एक्कसरपहरदारिय-माइन्दगइन्दजुज्झमाभिडिए ।
वाहि न लज्जसि नच्चसि दोहग्गे पायडिज्जन्ते ॥ २०४ ॥
कत्तो तं रायघरेसु विलसियं जं घरम्मि वाहस्स ।
गयकुम्भवियारियमोत्तिएहि जं जङ्गलं किणइ ॥ २०५ ॥
अज्ज कयत्थो दियहो वाहवहू रूवजोव्वणुम्मइया ।
सोहग्गं धणुरुम्मच्छलेण रच्छासु विक्खिरइ ॥ २०६ ॥
ओखिप्पइ मण्डलमारुएण गेहङ्गणाउ वाहीए ।
सोहग्गधयवडाइ व्व धणुरओ रुम्परिञ्छोली ॥ २०७ ॥
जह जह वड्ढन्ति थणा तह तह झिज्जन्ति पञ्चवत्थूणि ।
मज्झं पइ कोयण्डं पलिजुवाणा सवत्तीओ ॥ २०८ ॥

सिंहपद्धतिः

किं करोति कुरङ्गी बहुसुतैर्व्यवसायमानरहितैः ।
एकेनापि गजघटदारणेन सिंही सुखं स्वपिति ॥ २०० ॥
जातिविशुद्धेभ्यो नमस्तेभ्यो मृगेन्द्रेभ्योऽहह जीवलोके ।
ये ये कुले जातास्ते ते गजकुम्भनिर्दलनाः ॥ २०१ ॥
मा जानीत यदि तुङ्गत्वेन पुरुषाणां भवति शौण्डीर्यं ।
लघुरपि मृगेन्द्रः करिवराणां कुम्भस्थलं दालयति ॥ २०२ ॥
उभयेऽप्यरण्योत्पन्ना बध्यन्ते गजा नैव केसरिणः ।
संभाव्यते मरणं न गञ्जनं धीरपुरुषाणां ॥ २०३ ॥

व्याधपद्धतिः

एकशरप्रहारदारितमृगेन्द्रगजेन्द्रयुद्धे प्रवृत्ते ।
व्याधि न लज्जसे नृत्यसि दौर्भाग्ये प्रकटीक्रियमाणे ॥ २०४ ॥
कुतस्तद्राजगृहेषु विलसितं यद्गृहे व्याधस्य ।
गजकुम्भविदारितमौक्तिकैर्यज्जङ्गलं क्रीयते ॥ २०५ ॥
अद्य कृतार्थो दिवसो व्याधवधू रूपयौवनोन्मत्ता ।
सौभाग्यं धनुरुल्लिखनच्छलेन रथ्यासु विक्षिरति ॥ २०६ ॥
अहो चिप्यते मण्डलीमारुतेन गेहाङ्गणाद्व्याधवध्वाः ।
सौभाग्यध्वजपताकेव धनूरजस्तक्षपङ्क्तिः ॥ २०७ ॥
यथा यथा वर्धते स्तनौ तथा तथा चीयन्ते पञ्चवस्तूनि ।
मध्यं पतिः कोदण्डं पल्लियुवानः सपत्न्यः ॥ २०८ ॥

जह जह वड्ढन्ति थणा वियसइ मयणो मवम्महा दिट्ठी ।
तह तह वाहजुवाणो दियहे दियहे घणुल्लिहइ ॥ २०९ ॥
जइ जइ न चडइ चावो उम्मिलइ करइ पल्लिणाहस्स ।
तह तह सुण्हा विप्फुल्लगण्डविवरम्मुही हसइ ॥ २१० ॥
दिन्नं थणाण अग्घं करिणीजूहेण वाहवहुयाए ।
रण्डत्तणं न पत्तं हे सुन्दरि तुह पसाएणं ॥ २११ ॥
सिहिपेहुणावयंसा वहुया वाहस्स गव्विरी भमइ ।
गयमुत्तागहियपसाहणाण मज्झे सवत्तीणं ॥ २१२ ॥
वाणियय हत्थिदन्ता कत्तो अम्हाण वग्घकित्तीओ ।
उत्तुङ्गथोरथणवट्टसालसा जं वहू सुवइ ॥ २१३ ॥
वग्धाण नहा सीहाण केसरा मोत्तिया गइन्दाणं ।
कत्तो वाणिय अम्हं मयचम्मपरिग्गहो नत्थि ॥ २१४ ॥

हरिणवज्जा

हरिणा जाणन्ति गुणा रणे वसिऊण गेयमाहप्पं ।
ताणं चिय नत्थि धणं जीयं वाहस्स अप्पन्ति ॥ २१५ ॥
अम्हाण तिणङ्कुरभोयणाण न हु किं पि संचियं दविणं ।
मह मंसपिण्डतुट्ठो जइ वच्चइ ता अहं धन्नो ॥ २१६ ॥
एक्केण वि सरउ सरेण वाह किं बीयएण गहिएण ।
एक्कं पि वसइ जीयं हयास दोहिं पि य सरीरे ॥ २१७ ॥
सरसल्लिएण भणियं कन्धं धुणिऊण जूहहरिणेण ।
गिज्जउ पुणो वि गिज्जाउ जाव य कण्ठट्ठिओ जीवो ॥ २१८ ॥

यथा यथा वर्धेते स्तनौ विकसति मदनः समन्मथा दृष्टिः।
तथा तथा व्याधयुवा दिवसे दिवसे धनुरुल्लिखति ॥ २०९ ॥
यथा यथा न घटति चापो भ्रश्यते करात्पल्लिनाथस्य।
तथा तथा स्नुषा विस्फारदृष्टविपराङ्मुखी हसति ॥ २१० ॥
दत्तं स्तनयोरर्घं करिणीयूथेन व्याधवध्वाः।
रण्डात्वं न प्राप्तं हे सुन्दरि तव प्रसादेन ॥ २११ ॥
शिखिपिच्छावतंसा वध्वा व्याधस्य गर्वमती भ्राम्यति।
गजमुक्ताग्टहीतप्रसाधनानां मध्ये सपत्नीनां ॥ २१२ ॥
वाणिजक हस्तिदन्ताः कुतोऽस्माकं व्याघ्रकृत्त्यः।
उत्तुङ्गपृथुस्तनपृष्ठसालसा यद्वधूः स्वपिति ॥ २१३ ॥
व्याघ्राणां नखाः सिंहानां केसरा मौक्तिकानि गजेन्द्राणां।
कुतो वाणिजास्माकं मृगचर्मपरिग्रहो नास्ति ॥ २१४ ॥

हरिणपद्धतिः

हरिणा जानन्ति गुणानरण्य उषित्वा गेयमाहात्म्यं।
तेषामेव नास्ति धनं जीवं व्याधस्यार्पयन्ति ॥ २१५ ॥
अस्माकं तृणाङ्कुरभोजनानां न खलु किमपि संचितं द्रविणं।
मम मांसपिण्डतुष्टो यदि व्रजति तदाहं धन्यः ॥ २१६ ॥
एकेनापि पूर्यतां शरेण व्याध किं द्वितीयेन ग्टहीतेन।
एकमपि वसति जीवं हताश द्वयोरपि च शरीरे ॥ २१७ ॥
शरशल्यितेन भणितं स्कन्धं धूत्वा जीर्णहरिणा।
गीयतां पुनर्गीयतां यावन्न कण्ठस्थितो जीवः ॥ २१८ ॥

घाएण मग्गो सद्देण मई चोज्जेण वाहवङ्कया वि ।
अवठम्भिऊण धणुहं वाहेण वि मुक्किया पाणा ॥ २१९ ॥

करहवज्जा

कङ्केल्लिपल्लवो वेल्लमणहरे जइ वि नन्दणे चरइ ।
करहस्स तह वि मरुविलसियाइ हियए खुडुक्कन्ति ॥ २२० ॥
ते गिरिसिहरा ते पीलुपल्लवा ते करीरकसरक्का ।
लब्भन्ति करह मरुविलसियाइ कत्तो वणेत्थम्मि ॥ २२१ ॥
पुणरुत्तपसारियदीहकन्धरो करह किं पलोएसि ।
कत्तो लब्भन्ति मरुत्थलीउ दिव्वे पराहुत्ते ॥ २२२ ॥
दीहुण्हपउरनीसाससोसियासेसपीलुसयसिहरे ।
कवलं पि न गेण्हसि करह मुद्ध किं चक्खियमउव्वं ॥ २२३ ॥
उन्नयकन्धर मा जूर करह ता धरसु किंचि चरिऊण ।
तुह जोग्गा अक्कमरुत्थलीउ तुङ्गा तह कत्तो ॥ २२४ ॥
जं जीहाए विलग्गं किंचि वरं मामि तस्स तं दिट्ठं ।
थुक्केइ चक्खिउं वण-सयाइ करहो धुयग्गीवो ॥ २२५ ॥
अन्नेहिं पि न पत्ता पत्तलकरहेहि करह सा वेल्ली ।
को एसो तुज्झ गहो जं चिन्तसि विञ्झसिहराइं ॥ २२६ ॥

मालईवज्जा

तह तुह विरहे मालइ महिमण्डलवन्दणिज्जमयरन्दे ।
परिझीणं भमरउलं जह जायं ससयवन्दं व ॥ २२७ ॥

घातेन मृगो शब्देन मृगयाश्चर्येण व्याधवधूरपि ।
अवष्टभ्य धनुर्व्याधेनापि मुक्ताः प्राणाः ॥ २१८ ॥

करभपद्धतिः

कङ्केल्लिपल्लवो विल्वमनोहरे यद्यपि नन्दने चरति ।
करभस्य तथापि मरुविलसितानि हृदय आविर्भवन्ति ॥ २२० ॥
तानि गिरिशिखराणि ते पिलुपल्लवास्ते करीरकुड्मलाः ।
लभ्यन्ते करभ मरुविलसितानि कुतो वनेऽत्र ॥ २२१ ॥
पुनरुक्तप्रसारितदीर्घकन्धरः करभ किं प्रलोकयसि ।
कुतो लभ्यन्ते मरुस्थल्यो दैवे पराङ्मुखे ॥ २२२ ॥
दीर्घोष्णप्रचुरनिःश्वासशोषिताशेषपीलुशतशिखरे ।
कवलमपि न गृह्णासि करभ मुग्ध किमास्वादितमपूर्वं ॥ २२३ ॥
उन्नतकन्धर मा खिद्यस्व करभ तस्माद्दूरस्व किंचिच्चरित्वा ।
तव योग्या अर्कमरुस्थल्यस्तुङ्गास्तरवः कुतः ॥ २२४ ॥
यच्छिक्कायां विलग्नं किंचिद्दरं मामि तस्य तद्दृष्टं ।
थूत्कारोत्यास्वादयितु वनशतानि करभो धुतग्रीवः ॥ २२५ ॥
अन्यैरपि न प्राप्ता कृशकरभैः करभ मा वल्ली ।
क एष तव ग्रहो यच्चिन्तयसि विन्ध्यशिखराणि ॥ २२६ ॥

मालतीपद्धतिः

तथा तव विरहे मालति महीमण्डलवन्दनीयमकरन्दे ।
परिचीणं भ्रमरकुलं यथा जातं मशककृन्दमिव ॥ २२७ ॥

वड्डसु मालइकलिए निब्भरमयरन्दपरिमलुग्गारे ।
मुच्चन्तु छप्पया सेसकुसुमसेवाकिलेसस्स ॥ २१८ ॥
वियसन्तु नाम गन्धुद्धुराउ सेसाउ कुसुमजाईओ ।
इन्दिन्दिरस्स रणरणयकारणं मालइ च्चेव ॥ २१९ ॥
मउइं मालइकलियं महुयर दट्ठूण किं पराहुत्तो ।
एत्तो पसरइ भुवणन्तराइ गन्धो वियम्भन्तो ॥ २२० ॥
मउइल्लियाए किं तुह इमीए किं वा दलेहि तलिणेहिं ।
आमोए महुयर मालईए जाणिहिसि माहप्पं ॥ २२१ ॥
तह वासियं वणं मालईए कुसुमेहि निब्भरं सरए ।
जह इत्थ तत्थ कत्थवि भमरा दुक्खेहि लक्खन्ति ॥ २२२ ॥
का समसीसी सह मालईए सेसाण कुसुमजाईणं ।
जस्स वि गन्धविलित्ता भसला भसलेहि पिज्जन्ति ॥ २२३ ॥
कलियामिसेण उब्भेवि अङ्गुलिं मालईए महमहियं ।
धरउ जु धरणसमत्थो मह एत्तो महुयरजुवाणो ॥ २२४ ॥
पक्खुक्खेवं महसूइखण्डणं भमरभरसमुव्वहणं ।
उय सहइ घरहरन्तो त्ति दुव्वला मालइ च्चेव ॥ २२५ ॥

इन्दिन्दिरवज्जा ।

इन्दिन्दिर छप्पय भसल भमर भमिओ सि काणणं सयलं ।
मालइसरिसं कुसुमं जइ दिट्ठं किं न ता भणसि ॥ २२६ ॥
कत्थ वि दलं न गन्धं कत्थ वि गन्धो न पउरमयरन्दो ।
एक्ककुसुमम्मि महुयर बे तिण्णि गुणा न लब्भन्ति ॥ २२७ ॥

वर्धस्व मालतीकलिके निर्भरमकरन्दपरिमलोद्गारे।
मुञ्चन्तु षट्पदाः शेषकुसुमसेवाक्लेशात्॥ २२८॥
विकसन्तु नाम गन्धोद्धुराः शेषाः कुसुमजातयः।
इन्दिन्दिरस्य रणरणककारणं मालत्येव॥ २२९॥
लब्ध्वौ मालतीकलिकां मधुकर दृष्ट्वा किं पराङ्मुखः।
इतः प्रसरति भुवनान्तराणि गन्धो विजृम्भमाणः॥ २३०॥
लघुतया किं तवैतस्याः किं पत्त्रैस्तलिनैः।
आमोदे मधुकर मालत्या ज्ञास्यसि माहात्म्यं॥ २३१॥
तथा वासितं वनं मालत्याः कुसुमैर्निर्भरं शरदि।
यथात्र तत्र कुत्रापि भ्रमरा दुःखैर्लभ्यन्ते॥ २३२॥
का प्रतिस्पर्धा सह मालत्या शेषाणां कुसुमजातीनां।
यस्यापि गन्धविलिप्ता भ्रमरा भ्रमरैः पीयन्ते॥ २३३॥
कलिकामिषेणोर्ध्वीकृत्याङ्गुलिं मालत्या कथितं।
धारयत यो धरणसमर्थो माम् प्रत्यागच्छन्तं मधुकरयुवानं॥२३४॥
पत्त्रोत्क्षेपं नखसूचिखण्डनं भ्रमरभरसमुद्वहनं।
पश्य सहते कम्पमानापि दुर्बला मालत्येव॥ २३५॥

इन्दिन्दिरपद्धतिः।

इन्दिन्दिर षट्पद भसल भ्रमर भ्रान्तोऽसि काननं सकलं।
मालतीसदृशं कुसुमं यदि दृष्टं किं न तदा भणसि॥ २३६॥
कुत्रापि दलं न गन्धः कुत्रापि गन्धो न प्रचुरमकरन्दः।
एककुसुमे मधुकर द्वौ त्रयो गुणा न लभ्यन्ते॥ २३७॥

एअं महुयरहियं　तं च्चिय पुण मालईए पडिहट्ठं ।
सेसा फुल्लन्तु फलन्तु पायवा को निवारेइ ॥ २३८ ॥

मालइ पुणो वि मालइ　हा मालइ मालइ त्ति जम्पन्तो ।
उव्विग्गो भमइ अली　हिण्डन्तो सयलवणराई ॥ २३९ ॥

रुणरुणइ वलइ वेल्लइ　पक्खउडं धुणइ खिवइ अङ्गाइं ।
मालइकलियाविरहे　पज्झावत्थं गओ भमरो ॥ २४० ॥

मालइविरहे रे तरुणभसल मा रुवसु निब्भरुक्कण्ठं ।
वसहविओयदुक्खं　मरणेण विणा न वीसरइ ॥ २४१ ॥

जाव न वियसइ सरसा　वरइ न ईसं पि मालईकलिया ।
अविणीयमहुयरेहिं　ताव च्चिय पाउमारद्धा ॥ २४२ ॥

वियसन्तसरसतामरसभसल वियसेइ मालई जाव ।
ता जत्थ व तत्थ व जह　व तह व दियहा गमिज्जन्ति ॥ २४३ ॥

छप्पय गमेसु कालं　वासवकुसुमाइ ताव मा मुयसु ।
मन्न जियन्तो पेच्छसि　पउरा रिद्धी वसन्तस्स ॥ २४४ ॥

मा इन्दिन्दिर तुङ्गसु　पङ्कयदलनिलय मालईविरहे ।
तुम्बिणिकुसुमाइ न मं—पडन्ति दिव्वे पराहुत्ते ॥ २४५ ॥

इयरकुसुमेसु महुयर　दे बन्ध रइं विमुञ्च रणरणयं ।
झायन्तो च्चिय मरिहिसि　कत्तो ते मालई मरए ॥ २४६ ॥

भमरो भमरो त्ति गुणोज्झिएहि कुसुमेहि लाइओ दोसो ।
लहिऊण मालइं पुण　सो निउणो भमउ जइ भमइ ॥ २४७ ॥

कुन्दलयामउलपरिट्ठिएण भरिऊण मालइविलासं ।
तह नीससियं इन्दिन्दिरेण जह सा वि पज्जलिया ॥ २४८ ॥

एकं मधुकरहृदयं तदेव पुनर्मालत्या प्रतिरुद्धं।
शेषाः फुल्लन्तु फलन्तु पादपाः को निवारयति ॥ २३८॥
मालति पुनरपि मालति हा मालति मालतीति जल्पन्।
उद्विग्नो भ्रमत्यलिर्हिण्डमानः सकलवनराजीः ॥ २३९ ॥
रुणरुणायते वलति वेल्लति पक्षपुटं धुनोति क्षिपत्यङ्गानि।
मालतीकलिकाविरहे पश्चावस्थां गतो भ्रमरः ॥ २४० ॥
मालतीविरहे रे तरुणभ्रमर मा रोदीर्निर्भरोत्कण्ठं।
वल्लभवियोगदुःखं मरणेन विना न विस्मर्यते ॥ ०४१ ॥
यावन्न विकसति सरसा वृणोति नेषदपि मालतीकलिका।
अविनीतमधुकरैस्तावदेव पातुमारब्धा ॥ २४२ ॥
विकसत्सरसतामरसभ्रमर विकसति मालती यावत्।
तावदत्र वा तत्र वा यथा वा तथा वा दिवसा नीयन्ते ॥ २४३ ॥
षट्पद गमयस्व कालं वासवकुसुमानि तावन्मा मुञ्च।
मन्ये जीवन् पश्यसि प्रचुरदूर्वैर्वसन्तस्य ॥ २४४ ॥
सेन्दिन्दिर भ्राम्य पङ्कजदलनिलय मालतीविरहे।
तुम्बिनीकुसुमानि न संपतन्ति दैवे पराङ्मुखे ॥ २४५ ॥
इतरकुसुमेषु मधुकर हे बन्ध रतिं विमुञ्च रणरणकं।
ध्याद्यन्नेव मरिष्यसि कुतस्ते मालती शरदि ॥ २४६ ॥
भ्रमरो भ्रमर इति गुणोज्झितैः कुसुमैरारोपितो दोषः।
लब्ध्वा मालतीं पुनः स निपुणो भ्रमतु यदि भ्रमति ॥ २४७ ॥
कुन्दलतामुकुलपरिस्थितेन स्मृत्वा मालतीविलासं।
तथा निःश्वसितमिन्दिन्दिरेण यथा सापि प्रज्वलिता ॥ २४८ ॥

वोसट्टबहलपरिमल—केयइमयरन्दवासियङ्गस्स ।
हियइच्छियपियलम्भा चिरा सया कस्स जायन्ति ॥ २ ४ ९ ॥

वियसियदलं पि गन्धोज्झियं पि विरसं पि मालईविडवं ।
भसलेहि नेय मुक्कं पढमरसं संभरन्तेहिं ॥ २ ५ ० ॥

ढङ्कुरसेसो वि ऊ महुयरेहि मुक्को न मालईविडवो ।
दरवियसियकलियामोयबहलिमं संभरन्तेहिं ॥ २ ५ १ ॥

निविडदलसंठियं पि ऊ कलियं वियसाविऊण सविसेसं ।
जे पढमं तीए रसं पियन्ति ते कण्हया केया ॥ २ ५ २ ॥

सुरतरुविवेसवज्जा ।

वसिऊण सग्गलोए गन्धं गहिऊण पारिजायस्स ।
रे भसल किं न लज्जसि चुम्बन्तो इयरकुसुमाइं ॥ २ ५ ३ ॥

कत्तो लवङ्गकलिया इच्छं पूरेइ केयभसलस्स ।
अमरतरुमञ्जरिरसेण जस्स आणन्दियं हियवं ॥ २ ५ ४ ॥

भमर भमन्तेण तए अणेयवणगहणकाणणुद्देसं ।
दिट्ठो सुओ य कत्थ वि सरिसतरू पारिजायस्स ॥ २ ५ ५ ॥

अमरतरुकुसुममञ्जरि वाउहया महुयरेण जं रसिया ।
तस्सद्धरसेण कओ संकप्पो सेसकुसुमाणं ॥ २ ५ ६ ॥

हंसवज्जा ।

हंसो सि महासरमण्डणो सि धवलो सि धवल किं तुज्झ ।
खलवायसाण मज्झे ता हंसय कत्थ पडिओ सि ॥ २ ५ ७ ॥

विकसितबहलपरिमलकेतकीमकरन्दवासिताङ्गस्य ।
हृदयेष्टप्रियलम्भाश्चिरात् सदा कस्य जायन्ते ॥ २४९ ॥
विगलितदलमपि गन्धोज्झितमपि विरसमपि मालतीविटपं ।
भ्रमरैर्नैव मुक्तं प्रथमसरं संस्मरद्भिः ॥ २५० ॥
ध्वाङ्क्षरसेषोऽपि खलु मधुकरैर्मुक्तो न मालतीविटपः ।
दरविकसितकलिकामोदवाकल्यं संस्मरद्भिः ॥ २५१ ॥
निविडदलसंस्थितामपि खलु कलिकां विकास्य सविशेषं ।
ये प्रथमं तस्या रसं पिबन्ति ते षट्पदाश्छेकाः ॥ २५२ ॥

सुरतरुविशेषपद्धतिः ।

उषित्वा स्वर्गलोके गन्धं गृहीत्वा पारिजातस्य ।
रे भ्रमर किं न लज्जसे चुम्बनितरकुसुमानि ॥ २५३ ॥
कुतो लवङ्गकलिकेच्छां पूरयति छेकभ्रमरस्य ।
अमरतरुमञ्जरीरसेन यस्यानन्दितं हृदयं ॥ २५४ ॥
भ्रमर भ्राम्यता त्वयानेकवनगहनकाननोद्देशं ।
दृष्टः श्रुतस्त्व कुत्रापि सदृक्षतरुः पारिजातस्य ॥ २५५ ॥
अमरतरुकुसुममञ्जरी वायुहता मधुकरेण यद्रसिता ।
तत्सम्भरसेन कृतः संकल्पः शेषकुसुमानां ॥ २५६ ॥

हंसपद्धतिः ।

हंसोऽसि महासरमण्डनमसि धवलोऽसि धवल किं तव ।
खलवायसानां मध्ये तस्माद्धंस कुतः पतितोऽसि ॥ २५७ ॥

हंसो मसाणमज्झे काओ जइ वसइ पङ्कयवणम्मि ।
तह वि हु हंसो हंसो काओ काओ च्चिय वराओ ॥ २५८ ॥
अहिणवघणउच्छलिया सवित्थरा जइ वि पाउसवसेण ।
तह वि हु किं सेविज्जइ वाहलिया रायहंसेहिं ॥ २५९ ॥
बे वि सपक्खा तह बे वि धवलया बे वि सरवरनिवासा ।
तह वि हु हंसबयाणं जाणिज्जइ अन्तरं गरुयं ॥ २६० ॥
नवनलिणमुणालुल्लोलमालियं हंस माणसं मोत्तुं ।
लज्जाए कह न मूओ सेवन्तो गामवाहलियं ॥ २६१ ॥
एक्केण य पासपरिट्ठिएण हंसेण होइ जा सोहा ।
तं सरवरो न पावइ बहुएहि वि ढेङ्कसत्थेहिं ॥ २६२ ॥
माणससररहियाणं जह न सुहं होइ रायहंसाणं ।
तह तस्स वि तेहि विणा तीरुच्छङ्गा न सोहन्ति ॥ २६३ ॥

चन्दवज्जा ।

सव्वायरेण रक्खह तं पुरिसं जत्थ जयसिरी वसइ ।
अत्थमिय चन्दबिम्बे ताराहि न कीरए जोण्हा ॥ २६४ ॥
जह जह वड्ढेइ ससी तह तह ओ पेच्छ घेप्पइ मएण ।
वयणिज्जवज्जियाओ कस्स वि जइ हुन्ति रिद्धीओ ॥ २६५ ॥
जइ चन्दो किं बहुतारएहि बहुएहि किं च तेण विणा ।
जस्स पयासो लोए धवलेइ महामहीवट्टं ॥ २६६ ॥
चन्दस्स खओ न हु तारयाण रिद्धी वि तस्स न हु ताणं ।
गरुयाण चडणपडणं इयरा उण निच्च पडिया य ॥ २६७ ॥

हंसः श्मशानमध्ये काको यदि वसति पङ्कजवने ।
तथापि खलु हंसो हंसः काकः काक एव वराकः ॥ २५८ ॥
अभिनवघनोच्छलिता सविस्तरा यद्यपि प्रावृड्वेगेन ।
तथापि खलु किं सेव्यते क्षुद्रनदी राजहंसैः ॥ २५९ ॥
द्वावपि सपक्षौ तथा द्वावपि धवलौ द्वावपि सरोवरनिवासौ ।
तथापि खलु हंसबकयोर्ज्ञायतेऽन्तरं गुरुकं ॥ २६० ॥
नवनलिनमृणाललोललोलमालितं हंस मानसं मुक्त्वा ।
लज्जया कथं न मृतः सेवमानो ग्रामक्षुद्रनदीं ॥ २६१ ॥
एकेन च पार्श्वपरिस्थितेन हंसेन भवति या शोभा ।
तां सरोवरो न प्राप्नोति बहुभिरपि ढेङ्कसार्थैः ॥ २६२ ॥
मानससरोरहितानां यथा न सुखं भवति राजहंसैः ।
तथा तस्यापि तैर्विना तीरुत्सङ्गा न शोभन्ते ॥ २६३ ॥

चन्द्रपद्धतिः ।

सर्वादरेण रक्षत तं पुरुषं यत्र जयश्रीर्वसति ।
अस्तमिते चन्द्रबिम्बे ताराभिर्न क्रियते ज्योत्स्ना ॥ २६४ ॥
यथा यथा वर्धते शशी तथा तथाहो पश्य गृह्यते मृगेण (मदेन)
वचनीयवर्जिताः कस्यापि यदि भवन्त्यृद्धयः ॥ २६५ ॥
यदि चन्द्रः किं बहुतारकैर्बहुभिः किं च तेन विना ।
यस्य प्रकाशो लोके धवलयति महामहीपृष्ठं ॥ २६६ ॥
चन्द्रस्य क्षयो न खलु तारकाणामृद्धिरपि तस्य न खलु तेषां ।
गुरुकाणां चटनपतनमितरे पुनः नित्यं पतिता एव ॥ २६७ ॥

रयणायरम्मि जम्मो हरसिरतिलओ सहोयरा लच्छी ।
विहडियकलाकलावो दूसिया वि समीहए चन्दो ॥ २६८ ॥
हरसिरसरणम्मि गओ लुक्कन्तो तह जडाण मज्झम्मि ।
तह वि गिलिज्जइ चन्दो विहिविहियं को निवारेइ ॥ २६९ ॥

छइल्लवज्जा ।

नयरं न होइ अट्टालएहि पायारतुङ्गसिहरेहिं ।
गामो वि होइ नयरं जत्थ छइल्लो जणो वसइ ॥ २७० ॥
निवसन्ति जत्थ छेया ललियक्खरकव्वबन्धणे कुसला ।
जाणन्ति वङ्कभणियं सुन्दरि नयरं न सो गामो ॥ २७१ ॥
जो जम्पिऊण जाणइ जम्पियमत्तं च जाणए अत्थं ।
देसो तेण पवित्तो अच्छउ नयरं वसन्तेण ॥ २७२ ॥
गुरुविहववल्लिया अवि आवइ पत्ता वि आउरमणा वि ।
सिविणन्तरे वि छेया नियकज्जं नेय सिढिलन्ति ॥ २७३ ॥
अन्नं धरन्ति हियए अन्नं वायाए कीरए अन्नं ।
छेयाण पत्थिवाण य खलाण मग्गो च्चिय अउव्वो ॥ २७४ ॥
छेयाण जेहि कज्जं न हु होसइ जेहि जम्मलक्खे वि ।
देहिं पि तेहि सरिसं—सरिस च्चिय हुन्ति उल्लावा ॥ २७५ ॥
सब्भावबाहिरेहिं तह कह वि पियक्खरेहि जम्पन्ति ।
जह बन्धव त्ति कलिउं लोए सीसेहि वुब्भन्ति ॥ २७६ ॥
दिट्ठीतुलाए सुवण्णं तुलन्ति जे चित्तचेलए निहियं ।
को ताण छेयवाणिज्जयाण भण खण्डणं कुणइ ॥ २७७ ॥

रत्नाकरे जन्म हरशिरस्तिलकः सहोदरा लक्ष्मीः ।
विघटितकलाकलापो दशामपि समीहते चन्द्रः ॥ २६८ ॥
हरशिरःशरणे गतो निलयंस्तथा जटानां मध्ये ।
तथापि गिल्यते चन्द्रो विधिविहितं को निवारयति ॥ २६९ ॥

विदग्धपद्धतिः ।

नगरं न भवत्यट्टालिकाभिः प्राकारतुङ्गशिखरैः ।
ग्रामोऽपि भवति नगरं यत्र विदग्धो जनो वसति ॥ २७० ॥
निवसन्ति यत्र छेका ललिताचरकाव्यबन्धने कुशलाः ।
जानन्ति वक्रभणितं सुन्दरि नगरं न स ग्रामः ॥ २७१ ॥
यो जल्पितुं जानाति जल्पितमात्रं च जानात्यर्थं ।
देशस्तेन पवित्र आस्तां नगरं वसता ॥ २७२ ॥
गुरुविभवलङ्घिता अप्यापदं प्राप्ता अप्यातुरमनसोऽपि ।
स्वप्नान्तरेऽपि छेका निजकार्यं नैव शिथिलयन्ति ॥ २७३ ॥
अन्यद्धरन्ति हृदयेऽन्यद्वाचि क्रियतेऽन्यत् ।
छेकानां पार्थिवानां च खलानां मार्ग एवापूर्वः ॥ २७४ ॥
छेकानां यैः कार्यं न खलु भविष्यति यैर्जन्मलक्षेऽपि ।
द्वयोरपि तयोः सदृशसदृशा एव भवन्त्युल्लापाः ॥ २७५ ॥
सद्भावबहिर्भूतैस्तथा कथमपि प्रियाचरैर्जल्पन्ति ।
यथा बान्धवा इति कल्पिता लोके शिरोभिरुह्यन्ते ॥ २७६ ॥
दृष्टतुलया भुवनं तुलयन्ति ये चित्ततुलापात्रे निहितं ।
कस्तेषां छेकवणिजां भण खण्डनं करोति ॥ २७७ ॥

तं न त्थि तं न हूयं न हु होसइ जं च तिहुयणे सयले ।
तं विहिणा वि न विहियं जं न हु नायं छइल्लेहिं ॥ २७८ ॥
जह पढमदिणे तह पच्छिमम्मि फरुसाइ नेय जम्पन्ति ।
अव्वो महाणुभावा विरज्जमाणा वि दुल्लक्खा ॥ २७९ ॥
बहुकूडकवडभरियाण पुत्ति छेयाण जो पिडे पडइ ।
सो सुत्तो सुन्नमणो सिविणे वि न पावए सुक्खं ॥ २८० ॥
जइ कहवि ताण छप्पसयाण तणुयङ्गि गोयरे पडसि ।
ता घोरवम्महदाहेक्कमण्डिया दुक्करं जियसि ॥ २८१ ॥
मा पुत्ति वङ्कवङ्कं जम्पसु पुरओ छइल्ललोयाणं हियए ।
जं च निहित्तं तं पि हयासा मुणन्ति सबुद्धीए ॥ २८२ ॥
लीलावलोयणेण वि मुणन्ति जे पुत्ति हिययपरमत्थं ।
ते कारिमउवयारेहि कह नु छेया छलिज्जन्ति ॥ २८३ ॥
सहसत्ति जं न दिट्ठो सरलसहावेहि जं न आलत्तो ।
उवयारो जं न कओ तं चिय कलियं छइल्लेहिं ॥ २८४ ॥

पञ्चमवज्जा ।

कण्ठब्भन्तरनिग्गय — दरघोलिरघुरुहुरन्तहुङ्कारं ।
खलिरक्खरं पि गायइ पन्थिय मा पञ्चमं सुणसु ॥ २८५ ॥
घोलन्ततारवलुल्लेण वरतरुणिकण्ठलग्गेण ।
सोयणजुयलेण व पञ्चमेण भण को न संतविओ ॥ २८६ ॥
अन्ने वि गामराया गिज्जन्ता देन्ति सयलसोक्खाइं ।
एयस्स पुणो हयपञ्चमस्स अन्नो चमक्कारो ॥ २८७ ॥

तन्नास्ति तच्च भूतं न खलु भविष्यति यच्च त्रिभुवने सकले।
तद्विधिनापि न विहितं यच्च खलु ज्ञातं विदग्धैः॥ २७८॥
यथा प्रथमदिने तथा पश्चिमे परुषाणि नैव जल्पन्ति।
अहो महानुभावा विरज्यमाना अपि दुर्लक्ष्याः॥ २७९॥
बहुकूटकपटभृतानां पुत्रि छेकानां यः पिण्डे पतति।
स शून्यः शून्यमनाः स्वप्नेऽपि न प्राप्नोति सुखं॥ २८०॥
यदि कथमपि तेषां षट्प्रज्ञानां तन्वङ्गि गोचरे पतसि।
तदोत्कृष्टवृषभदाहैकमण्डिता दुष्करं जीवसि॥ २८१॥
मा पुत्रि वक्रवक्रं जल्प पुरतश्छेकलोकानां हृदये।
यच्च निहितं तदपि हताशा जानन्ति स्वबुद्ध्या॥ २८२॥
लीलावलोकनेनापि जानन्ति ये पुत्रि हृदयपरमार्थं।
ते कृत्रिमोपकारैः कथं नु छेकाश्छल्यन्ते॥ २८३॥
सहसा यस्य दृष्टः सरलस्वभावेन यन्नालपितः।
उपकारो यस्य कृतस्तदेव कलितं छेकैः॥ २८४॥

पञ्चमपद्धतिः।

कण्ठाभ्यन्तरनिर्गतदरघूर्णमानघुरघुरायमानझङ्कारं।
स्खलिताक्षरमपि मारयति पथिक मा पञ्चमं श्रावीः॥ २८५॥
घूर्णमानतारवर्णोज्ज्वलेन वरतरुणीकर्णलग्नेन।
लोचनयुगलेनेव पञ्चमेन भण को न संतापितः॥ २८६॥
अन्येऽपि ग्रामरागा गीयमाना ददति सकलसौख्यानि।
एतस्य पुनो हतपञ्चमस्यान्यश्चमत्कारः॥ २८७॥

अप्पणकज्जेण वि दीहरच्छि थोरथरदीहरणरणया।
पञ्चमसरपसरुग्गारगब्भिणा एन्ति नीसासा॥ २८८॥
तं वच्चिओ सि पिययम तीए वाहोहसंवलिज्जन्ता।
न सुया नीसासखलन्तमन्थरा पञ्चमतरङ्गा॥ २८९॥
सुम्मइ पञ्चमगेयं पुज्जिज्जइ वसहवाहणो देवो।
हियइच्छिओ रमिज्जइ संसारे इत्तियं सारं॥ २९०॥

नयणवज्जा।

नयणाइ समाणियपत्तलाइ परपुरिसजीवहरणाइं।
असियसियाइ य मुद्धे खग्गाइ व कं न मारन्ति॥ २९१॥
जत्तो नेहस्स भरो तत्तो निवडन्ति कसणधवलाइं।
चलवलयकोडिमोडण — कराइ नयणाइ तरुणीणं॥ २९२॥
सवियारसविब्भमरहसवसविसट्टन्तमणहरुद्दामा।
मयणाउलाण दिट्ठी लक्खिज्जइ लक्खमज्झम्मि॥ २९३॥
जत्तो विलोलपम्हल — धवलाइ चलन्ति नवर नयणाइं।
आयण्णपूरियसरो तत्तो च्चिय धावइ अणङ्गो॥ २९४॥
कस्स न भिन्दइ हिययं अणङ्गसरधोरणि व्व निवडन्ती।
बालाए वलियलोयण — फुरन्तमयणालसा दिट्ठी॥ २९५॥
नयणाइ तुज्झ सुन्दरि विसेण भरियाइ निरवसेसाइं।
एमइ मारेइ जणं अलज्जि किं कज्जलं देहि॥ २९६॥
ईसीसिदिन्नकज्जल — नीलुप्पलसच्छहेहि नयणेहिं।
वम्महमत्ता बाला मइया इव भमइ उत्तट्ठा॥ २९७॥

आत्मकार्येणापि दीर्घाचि विस्तीर्णतरदीर्घरणरणकाः।
पञ्चमस्वरप्रसरोद्गारगर्भिता आयान्ति निःश्वासाः॥ २८८॥
त्वं वञ्चितोऽसि प्रियतम तस्या बाष्पौघसंवल्यमानाः।
न श्रुता निःश्वासस्खलन्मन्थराः पञ्चमतरङ्गाः॥ २८९॥
श्रूयते पञ्चमगेयं पूज्यते वृषभवाहनो देवः।
हृदयेप्सितो रम्यते संसारैतावत्सारं॥ २९०॥

नयनपद्धतिः।

नयने समानिततीक्ष्णे(०णौ) परपुरुषजीवहरणे(०णौ)।
असितसिते(०स्रितौ च मुग्धे खड्गाविव कं न मारयतः॥ २९१॥
यत्र नेहस्य भरस्तत्र निपतन्ति कृष्णधवलानि।
चञ्चलकोटिमोटनकराणि नयनानि तरुणीनां॥ २९२॥
सविकारसविभ्रमरभसवशविकसन्मनोहरोद्दामा।
मदनाकुलानां दृष्टिर्लक्ष्यते लक्षमध्ये॥ २९३॥
यतो विलोलपक्ष्मलधवलानि चलन्ति नवरं नयनानि।
आकर्णपूरितशरस्तत एव धावत्यनङ्गः॥ २९४॥
कस्य न भिनत्ति हृदयमनङ्गशरधोरणीव निपतन्ती।
बालाया वलितलोचनस्फुरन्मदनालसा दृष्टिः॥ २९५॥
नयने तव सुन्दरि विषेण भृते निरवशेषे।
एवमेव मारयतो जनमलज्जे किं कज्जलं ददासि॥ २९६॥
ईषदीषद्दत्तकज्जलनीलोत्पलसदृक्षाभ्यां नयनाभ्यां।
मन्मथमत्ता बाला मृगीव भ्रमत्युत्त्रस्ता॥ २९७॥

वङ्केहि पिओ सरलेहि सज्जणो उज्जुएहि मज्झत्थो
आयम्बिरेहि रिउणो नयणाइ चउव्विहा हुन्ति ॥ २९८ ॥
नयणाण पडउ वज्जं अहवा वज्जाउ वड्डिलं किं पि।
अमुणियजणे वि दिट्ठे अणुरायं जाइ पावन्ति ॥ २९९ ॥
धावन्ति तम्मुहं धारिया वि वलियाइ तम्मि वलमाणे।
जणसङ्कुले वि नच्चावियाइ तेणम्ह नयणाइं ॥ ३०० ॥

थणवज्जा।

ठड्ढा खलो व्व सुयणो व्व संगया नरवइ व्व मण्डलिया।
थणया तह दुग्गयचिन्तियं व हियए न मायन्ति ॥ ३०१ ॥
असुहा खलो व्व कुडिला मज्झं से किविणदाणसारिच्छा।
थणया सप्पुरिसमणोरह व्व हियए न मायन्ति ॥ ३०२ ॥
तुलओ व्व समा मित्तो व्व संगया उवओ व्व अक्कलिया।
सुयणो व्व सत्थहावा सुहडो व्व समुट्ठिया थणया ॥ ३०३ ॥
समउत्तुङ्गविसाला उम्मन्थियकणयकलससङ्कासा।
कामनिहाणो व्व थणा पुसविहूणाण दुप्पेच्छा ॥ ३०४ ॥
उत्तुङ्गघणनिरन्तर पक्काइयमाउलिङ्गसारिच्छा।
मारन्ति वासभूमिय — नहो व्व विज्जुज्जला थणया ॥ ३०५ ॥
उव्विम्बे थणहारे रेहइ बालाए घोलिरो हारो।
हिमगिरिवरसिहराओ खलिओ गङ्गापवाहो व्व ॥ ३०६ ॥
मग्गं चिय अलहन्तो हारो पीणुन्नयाण थणयाणं।
उव्विग्गो भमइ उरे जउणानइफेणपुञ्जो व्व ॥ ३०७ ॥

वक्रैः प्रियः सरलैः सज्जन ऋजुभिर्मध्यस्थः।
आताम्रै रिपवो नयनानि चतुर्विधानि भवन्ति॥ १९८॥
नयनयोः पततु वज्रमथवा वज्रादधिकं किमपि।
अज्ञातजनेऽपि दृष्टेऽनुरागं ये प्राप्नुतः॥ १९९॥
धावतस्तन्मुखं धारितेऽपि वलिते तस्मिन्वलति।
जनसंकुलेऽपि नर्तिते तेनास्मन्नयने॥ २००॥

स्तनपद्धतिः।

स्तब्धौ खल इव सुजन इव संगतौ नरपतिरिव मण्डलितौ।
स्तनौ तथा दुर्गतचिन्तेव हृदये न मातः॥ २०१॥
असुखौ खल इव कुटिलौ मध्येऽस्याः कृपणदानसदृशौ।
स्तनौ सत्पुरुषमनोरथा इव हृदये न मातः॥ २०२॥
तुलेव समौ मित्रमिव संगतावुन्नतमिवास्खलितौ।
सुजन इव सत्स्वभावौ सुभट इव समुत्थितौ स्तनौ॥ २०३॥
समोत्तुङ्गविशालौ दग्धकनककलशसङ्काशौ।
कामनिधानमिव स्तनौ पुण्यविहीनानां दुःप्रेक्ष्यौ॥ २०४॥
उत्तुङ्गघननिरन्तरौ पक्वीकृतमातुलिङ्गसदृशौ।
मारयतो वर्षभूषितनभ इव विद्युदुज्ज्वलौ स्तनौ॥ २०५॥
उद्भटे स्तनभारे राजते बालाया घूर्णमानो हारः।
हिमगिरिवरशिखरात्स्खलितो गङ्गाप्रवाह इव॥ २०६॥
मार्गमेवालभमानो हारः पीनोन्नतयोः स्तनयोः।
भीतो भ्रमत्युरसि यमुनानदीफेनपुञ्ज इव। २०७॥

अज्झाए नीलकञ्चुय — भरिउव्वरियं विहाइ थणवट्टं ।
जलभरियजलहरन्तर — दरुग्गओ चन्दबिम्बो व्व ॥ ३०८ ॥
असया मओ व्व समया ससि व्व हरिकरिसिरो व्व चक्कलया ।
किविणब्भत्थणविमुहा पसयच्छि पओहरा तुज्झ ॥ ३०९ ॥
अव्वो न हुन्ति थणया मज्झसरीरे मवन्तिणा जाया ।
आलिङ्गणे वि पत्ते दूरे वि पियं निवारेन्ति ॥ ३१० ॥
थणजुयलं तीए निरन्तरं पि दट्ठूण तारिसं पडियं ।
मा करउ को वि गव्वं एत्थ असारम्मि संसारे ॥ ३११ ॥
कह नाम तीए तं तह सहावगरुओ वि थणहरो पडिओ ।
अहवा महिलाण चिरं हियए को नाम संठाइ ॥ ३१२ ॥

लावण्णवज्जा ।

पल्लवियं करयलपल्लवेहि पप्फुल्लियं व नयणेहिं ।
फलियं मिव पीणपओहरेहि अज्झाए लावण्णं ॥ ३१३ ॥
तह चम्पिऊण भरिया विहिणा लावण्णएण तणुयङ्गी ।
जह से चिहुरतरङ्गा अङ्गुलिमग्गो व्व दीसन्ति ॥ ३१४ ॥
अन्नं लडहत्तणयं अन्न च्चिय कावि वाहुलयच्छाया ।
सामा सामन्नपया — वइणो रेह च्चिय न होइ ॥ ३१५ ॥
करचरणगण्डलोयण — बाहुलयाजहणमण्डलुद्धरियं ।
अङ्गेसु अमायन्तं रङ्खोलइ तीए लावण्णं ॥ ३१६ ॥
सामा नियम्बगरुया थणजहणुव्वहणमन्दसंचारा ।
लक्खिज्जइ मयणनराहिवस्स संचारिणि कुडि व्व ॥ ३१७ ॥

प्रौढयुवत्या नीलकञ्चुकम्तोदरितं विभाति स्तनपट्टं ।
अलभृतजलधरान्तरदरोद्गतं चन्द्रबिम्बमिव ॥ २०८ ॥
अमृतौ (अमदौ) मृग इव समदौ (समृगौ) ग्रग्रीव हरिकरिशिर इव चञ्चलौ ।
कृपणाभ्यर्थनविमुखौ मृगाक्षि पयोधरौ तव ॥ २०९ ॥
अहो न भवतः स्तनौ मध्यशरीरे सपत्न्यौ जातौ ।
आलिङ्गनेऽपि प्राप्ते दूरेऽपि प्रियं निवारयतः ॥ २१० ॥
स्तनयुगलं तस्या निरन्तरमपि दृष्ट्वा तादृशं पतितं ।
मा करोतु कोऽपि गर्वमस्मिन्नसारे संसारे ॥ २११ ॥
कथं नाम तस्यास्तत्तथा स्वभावगुरुरपि स्तनभरः पतितः ।
अथवा महिलानां चिरं हृदये को नाम संतिष्ठति ॥ २१२ ॥

लावण्यपद्धतिः ।

पल्लवितं करतलपल्लवैः प्रफुल्लितमिव नयनाभ्यां ।
फलितमिव पीनपयोधराभ्यां तरुण्या लावण्यं ॥ २१३ ॥
तथा चर्चित्वा मृता विधिना लावण्येन तन्वङ्गी ।
यथास्याश्चिकुरतरङ्गा अङ्गुलिमार्ग इव दृश्यन्ते ॥ २१४ ॥
अन्यल्लडहत्वमन्यैव कापि बाहुलताच्छाया ।
श्यामा सामान्यप्रजापते रेखैव न भवति ॥ २१५ ॥
करचरणगण्डलोचनबाहुलताजघनमण्डलोद्भूतं ।
अङ्गेष्वमादितस्ततश्चलति तस्या लावण्यं ॥ २१६ ॥
श्यामा नितम्बगुरुका स्तनजघनोद्वहनमन्दसंचारा ।
लक्ष्यते मदननराधिपस्य संचारिणी कुटीव ॥ २१७ ॥

सेयच्छलेण पेच्छह तणुए अङ्गम्मि से अमायन्तं ।
लावण्णं ओसरइ व्व तिवलिसोवाणपन्तीहिं ॥ ३१८ ॥

सुरयवज्जा ।

दट्ठूण तरुणसुरयं विविहपलोट्टन्तकरणसोहिल्लं ।
दीवो वि तग्गयमणो गयं पि तेल्लं न लक्खेइ ॥ ३१९ ॥
मरुमरुमार त्ति भणन्तियाए सुरयम्मि केलिसङ्गामे ।
पासट्ठिओ वि दीवो सहसा हल्लप्फलो जाओ ॥ ३२० ॥
सुम्मइ वलयाण रवो नेउरसद्दो वि निब्भरो जाओ ।
कस्स वि धन्नस्स घरे महिला पुरिसत्तणं कुणइ ॥ ३२१ ॥
दट्ठूण रयणिमज्झे बहुविहकरणेहि निब्भरं सुरयं ।
ओधुणइ दीवओ विम्हओ व्व पवणाहओ सीसं ॥ ३२२ ॥
दन्तनहक्खयमहियं निग्घायपडन्तवलयनिग्घोसं ।
वणसीहाण व जुज्झं वुत्तं तं तारिसं सुरयं ॥ ३२३ ॥
सो सुम्मइ वासहरे विवरीयरयाए पोढमहिलाए ।
चलवलयकरप्फालण — कणन्तमणिमेहलासद्दो ॥ ३२४ ॥
न वि तह पढमसमागम — सुरयसुहे पाविए वि परिओसो ।
जह बीयदियहसविलक्खलक्खिए वयणकमलम्मि ॥ ३२५ ॥
मरहसरमणसमप्पण — कलयलिरकणन्तनिकुइयसिक्कारं ।
लब्भइ कुलवहुसुरए थरक्कओ सयलसोक्खाणं ॥ ३२६ ॥
झणझणइ कणयडोरो तुट्टइ हारो गलन्ति रयणाइं ।
पण्डवभडसङ्गामो आढत्तो पोढमहिलाए ॥ ३२७ ॥

स्वेदच्छलेन प्रेचत तनुकेऽङ्गे तस्या श्रमात्।
लावण्यमपसरतीव त्रिवलिसोपानपङ्क्तिभिः॥ ३१८॥

सुरतपद्धतिः।

दृष्ट्वा तरुणसुरतं विविधप्रवर्तमानकरणशोभायुक्तं।
दीपोऽपि तद्गतमना गतमपि तैलं न लचयति॥ २१९॥
मरुमरुमारत्ति भणन्त्याः सुरते केलिसङ्ग्रामे।
पार्श्वस्थितोऽपि दीपः सहसा कम्पनशीलो जातः॥ ३२०॥
श्रूयते वलयानां रवो नूपुरशब्दोऽपि निर्भरो जातः।
कस्यापि धन्यस्य गृहे महिला पुरुषायितं करोति॥ ३२१॥
दृष्ट्वा रजनीमध्ये बहुविधकरणैर्निर्भरं सुरतं।
अहो धुनोति दीपो विस्मित इव पवनाहतः शिरः॥ ३२२॥
दन्तनखचतसहितं निर्घातपतद्वलयनिर्घोषं।
वनसिंहयोरिव युद्धं वृत्तं तं तादृशं सुरतं॥ ३२३॥
अहो श्रूयते वामगृहे विपरीतरतायाः प्रौढमहिलायाः।
चलद्वलयकरास्फालनक्वणन्मणिमेखलाशब्दः॥ ३२४॥
नापि तथा प्रथमसमागमसुरतसुखे प्राप्तेऽपि परितोषः।
यथा द्वितीयदिवसे सविलचलचिते वदनकमले॥ ३२५॥
सरभसरमणसमर्पणकलकलशीलक्वणन्निभृतशीत्कारं।
लभ्यते कुलवधूसुरते समूहः सकलसौख्यानां॥ ३२६॥
झणझणायते कनककाञ्ची त्रुट्यति हारो गलन्ति रत्नानि।
पाण्डवभटसङ्ग्राम आरब्धः प्रौढमहिलायाः॥ ३२७॥

रेहइ सुरयवसाणे अद्धुक्खित्तो सणेउरो चलणो ।
जिणिऊण कामएवं समुब्भिया धयवडाइ व्व ॥ ३२८ ॥

पेम्मवज्जा ।

पेम्मं अणाइपरमत्थपयडणं मऊसहो व्व बहुभेयं ।
मोहाणुरायजणयं अव्वो किं वन्दिमो निच्चं ॥ ३२९ ॥
आलावणेण उल्लावणेण सङ्गेण कोउहल्लेण ।
सोत्ताणपएहि व पिय—गुणेहि पेम्मं समारुहइ ॥ ३३० ॥
आरम्भो जस्स इमो आसन्नासाससोसियसरीरो ।
परिणामो कह होसइ न याणिमो तस्स पेम्मस्स ॥ ३३१ ॥
दाणं न देइ न करेइ चाडुयं कहइ नेय सब्भावं ।
दंसणमेत्तेण वि किं पि माणुसं अमयसारिच्छं ॥ ३३२ ॥
जत्थ न उज्जग्गरओ जत्थ न ईसा विसूरणं माणं ।
सब्भावचाडुयं जत्थ न त्थि नेहो तहिं न त्थि ॥ ३३३ ॥
दाडिमफलं व पेम्मं एक्के पक्खे य होइ सकसायं ।
जाव न बीओ रच्चइ ता किं महुरत्तणं कुणइ ॥ ३३४ ॥
न तहा मारेइ विसं खज्जन्तं पलसयं पि कवलेहिं ।
जह चक्खुरायरत्तं मारेइ सविब्भमं पेम्मं ॥ ३३५ ॥
अव्वो जणामि अहं अत्तणहियएण अन्नहिययाइं ।
मा को वि कह वि रच्चउ दुक्खुव्वहणाइ पेम्माइं ॥ ३३६ ॥
अद्दिट्ठे रणरणओ दिट्ठे ईसा विडम्बणा नाह ।
होइ न उज्जु व वङ्कं पेम्मं जह चम्मु कीरस्स ॥ ३३७ ॥

राजते सुरतावसानेऽर्धोत्क्षिप्तः सनूपुरश्चरणः।
जित्वा कामदेवं समुज्झिता ध्वजपताकेव ॥ ३२८ ॥

प्रेमपद्धतिः।

प्रेमानादिपरमार्थप्रकटनं मधुमथन इव वक्रभेदं।
मोहानुरागजनकमहो किं वन्दामहे नित्यं ॥ ३२९ ॥
आलापनेनोल्लापनेन सङ्गेन कौतूहलेन।
सोपानपदैरिव प्रियगुणैः प्रेम समारोहति ॥ ३३० ॥
आरम्भो यस्येदृश आसन्नाश्वासशोषितशरीरः।
परिणामः कथं भविष्यति न जानीमस्तस्य प्रेम्णः ॥ ३३१ ॥
दानं न ददाति न करोति चाटुकं कथयति नैव सद्भावं।
दर्शनमात्रेणापि किमपि मानुषममृतमदृशं ॥ ३३२ ॥
यत्र नोज्जागरको यत्र नेर्ष्या विसूरणं मानः।
सद्भावचाटुकं यत्र नास्ति स्नेहस्तत्र नास्ति ॥ ३३३ ॥
दाडिमफलमिव प्रेमैकस्मिन्पक्षे भवति सकषायं।
यावन्न द्वितीयो (बीजो) रज्यते तावत्किं मधुरत्वं करोति ॥३३४॥
न तथा मारयति विषं खाद्यमानं पलशतमपि कवलैः।
यथा चतूरागरक्तं मारयति सविभ्रमं प्रेम ॥ ३३५ ॥
अहो जानास्यहमात्महृदयेनान्यहृदयानि।
मा कोऽपि कथमपि रज्यतु दुःखोद्दहनानि प्रेमाणि ॥ ३३६ ॥
अदृष्टे रणरणको दृष्ट ईर्ष्या विडम्बना नाथ।
भवति नर्जु वा वक्रं प्रेम यथा चञ्चुः कीरस्य ॥ ३३७ ॥

अदिट्ठे रणरणओ दिट्ठे ईसा सुहट्ठिए माणं ।
दूरट्ठिए वि दुक्खं पिए जणे भण सुहं कत्तो ॥ ३३८ ॥
ताव च्चिय होइ सुहं जाव न कीरइ पिओ जणो को वि ।
पियसङ्गो जेहि कओ दुक्खाण समप्पिओ अप्पा ॥ ३३९ ॥
दूरं गए वि कयविप्पिए वि अन्नत्थ बद्धराए वि ।
जत्थ मणं न नियत्तइ तं पेम्मं परिचओ सेसो ॥ ३४० ॥
सो सुवइ सुहं सो दुक्खवज्जिओ सो सुहाण सयखाणी ।
वाए मणेण काएण जस्स न हु वल्लहो को वि ॥ ३४१ ॥
उव्ववउ को वि महिमण्डलम्मि जो तेण न त्थि मण्डिओ ।
खरपवणचाडुचालिर - दवग्गिसरिसेण पेम्मेण ॥ ३४२ ॥
सो को वि न दीसइ सामलङ्गि एयम्मि दड्ढहयलोए ।
जस्स समप्पिवि हिययं सुहेण दियहा गमिज्जन्ति ॥ ३४३ ॥
अव्वो तहिं तहिं च्चिय गयणं भमिऊण वीसमन्तेण ।
बोहित्थवायसेण व हमाविया दड्ढपेम्मेण ॥ ३४४ ॥
जाए माणप्पसरे फिट्टे नेहे गयम्मि सब्भावे ।
अब्भत्थणाए पेम्मं कीरन्तं केरिसं होइ ॥ ३४५ ॥
अइदंसणेण अदंसणेण दिट्ठे अणालवन्तेण ।
माणेण पवसणेण व पञ्चविहं झिज्जए पेम्मं ॥ ३४६ ॥
अइदंसणेण बालय सुट्ठु वि नेहाणुबद्धमणसाणं ।
हत्थउडपाणियाइ व कालेण गलन्ति पेम्माणि ॥ ३४७ ॥
पेम्मस्स विरोहियसंधियस्स पच्चक्खदिट्ठविलियस्स ।
उययस्स व तावियसीयलस्स विरसो रसो होइ ॥ ३४८ ॥

अदृष्टे रणरणको दृष्ट ईर्ष्या सुखस्थिते मानः।
दूरस्थितेऽपि दुःखं प्रिये जने भण सुखं कुतः॥ ३ ३ ८॥
तावदेव भवति सुखं यावन्न क्रियते प्रियो जनः कोऽपि।
प्रियसङ्गो यैः कृतो दुःखेभ्यः समर्पित आत्मा॥ ३ ३ ९॥
दूरं गतेऽपि कृतविप्रियेऽप्यन्यत्र बद्धरागेऽपि।
यत्र मनो न निवर्तते तत्प्रेम परिचयः शेषः॥ ३ ४ ०॥
स स्वपिति सुखं स दुःखवर्जितः स सुखानां शतखानिः।
वाचि मनसा कायेन यस्य न खलु वल्लभः कोऽपि॥ ३ ४ १॥
उत्पतु कोऽपि महीमण्डले यस्तेन नास्ति संनटितः।
खरपवनचाटुचालनशीलदवाग्निसदृशेन प्रेम्णा॥ ३ ४ २॥
स कोऽपि न दृश्यते श्यामलाङ्गितस्निन्दग्धहतलोके।
यस्य समर्प्य हृदयं सुखेन दिवसा गम्यन्ते॥ ३ ४ ३॥
अहो तत्र तत्रैव गगनं भ्रान्त्वा विश्रमता।
प्रवहणवायसेनेव हासिता दग्धप्रेम्णा॥ ३ ४ ४॥
जाते मानप्रसरे भ्रष्टे स्नेहे गते सद्भावे।
अभ्यर्थनया प्रेम क्रियमाणं कीदृग्भवति॥ ३ ४ ५॥
अदर्शनेनातिदर्शनेन दृष्टेऽनालपता।
मानेन प्रवसनेन वा पञ्चविधं चीयते प्रेम॥ ३ ४ ६॥
अदर्शनेन बालक सुष्ठ्वपि स्नेहानुबद्धमनसोः।
हस्तपुटपानीयानीव कालेन गलन्ति प्रेमाणि॥ ३ ४ ७॥
प्रेम्णो विरोधितसंधितस्य प्रत्यक्षदृष्टव्यलीकस्य।
उदकस्येव तापितशीतलस्य विरसो रसो भवति॥ ३ ४ ८॥

ताव य पुत्ति छइल्लो जाव न पेम्मस्स गोयरे पडइ ।
नेहेण नवरि केयत्तणस्स मूला खणिज्जन्ति ॥ २४९ ॥

माणवज्जा ।

अलियपयम्पिरि अणिमित्तकोवणे असुणि सुणसु मह वयणं ।
एक्कग्गाहिणि मोक्कोक्कबन्धवं गलइ तारुन्नं ॥ २५० ॥
अग्घाहि मज्झ दे गेण्ह चन्दणं असुणि सुणसु मह वयणं ।
माणेण मा नडिज्जसु माणंमिणि गलइ कणराई ॥ २५१ ॥
ए दइए मह पसिज्जसु माणं मोत्तूण कुणसु परिओसं ।
कयसेहराण सुम्मइ आलावो झत्ति गोसम्मि ॥ २५२ ॥
निद्दाभङ्गो आवण्डुरत्तणं दीहराय नीसासा ।
जायन्ति जस्स विरहे तेण समं केरिसो माणो ॥ २५३ ॥
नइपूरसच्छहे जोव्वणम्मि दियहेसु निच्चपहिएसु ।
अणियत्तासु वि राईसु पुत्ति किं दड्ढमाणेण ॥ २५४ ॥
जइ माणो कीस पिओ अहव पिओ कीस कीरए माणो ।
माणिणि दोवि गइन्दा एक्कक्खम्भे न बज्झन्ति ॥ २५५ ॥
माणिणि मुएसु माणं जइ वि पिओ सुट्ठु वल्लहो तुज्झ ।
कारणवसेण कूवो न नमइ मुद्धे तुला नमइ ॥ २५६ ॥
माणं अवलम्बन्ती मरिहिसि मुद्धे वसन्तमासम्मि ।
माणो पुणो वि किज्जइ कणदियहा दुल्लहा हुन्ति ॥ २५७ ॥
मा पुत्ति कुणसु माणं दइओ हिययम्मि निठ्ठुरसहावो ।
कन्दलिसरिसं पेम्मं ढसत्ति तुट्टं न संघडइ ॥ २५८ ॥

तावदेव पुत्रि विदग्धो यावन्न प्रेम्णो गोचरे पतति।
स्नेहेन केवलं छेकत्वस्य मूलानि खन्यन्ते ॥ २४९ ॥

मानपद्धतिः।

अलीकप्रजल्पनशीलेऽनिमित्तकोपनेऽनाकर्णनशील आकर्णय मम व-
एकाग्राहिणि सौख्यैकबान्धवं गलति तारुण्यं ॥ २५० ॥ [चनं।
आजिघ्र मधु हे गृहाण चन्दनमनाकर्णनशीले शृणु मम वचनं।
मानेन मा नटेर्मनस्विनि गलति क्षणरात्री ॥ २५१ ॥
हे दयिते मह्यं प्रमोद मानं मुक्त्वा कुरु परितोषं।
कुक्कुटानां श्रूयत आलापो झटिति प्रभाते ॥ २५२ ॥
निद्राभङ्ग आपाण्डुरत्वं दीर्घाश्च निःश्वासाः।
जायन्ते यस्य विरहे तेन मम कीदृग्मानः ॥ २५३ ॥
नदीपूरसदृक्षे यौवने दिवसेषु नित्यपथिकेषु।
अनिवृत्तास्वपि रात्रिषु पुत्रि किं दग्धमानेन ॥ २५४ ॥
यदि मानः किं प्रियोऽथवा प्रियः किं क्रियते मानः।
मानिनि द्वावपि गजेन्द्रावेकस्तम्भे न बध्येते ॥ २५५ ॥
मानिनि मुञ्च मानं यद्यपि प्रियः सुष्ठु वल्लभस्तव।
कारणवशेन कूपो न नमति मुग्धे तुला नमति ॥ २५६ ॥
मानमवलम्बमाना मरिष्यसि मुग्धे वसन्तमासे।
मानः पुनरपि क्रियते क्षणदिवसा दुर्लभा भवन्ति ॥ २५७ ॥
मा पुत्रि कार्षीर्मानं दयितो हृदये निष्ठुरस्वभावः।
कन्दलीसदृशं प्रेम झटिति त्रुटितं न संघटते ॥ २५८ ॥

दढनेहनालपरिसंठियस्स सब्भावदलसुयन्धस्स ।
पेम्मुप्पलस्स माए माणतुसारो च्चिय विणासो ॥ ३५८ ॥
सुय माणं माण पियं पियसरयं जाव वच्चए सरयं ।
सरए सरयं सुरयं च पुत्ति को पावइ अउण्णो ॥ ३६० ॥
तुङ्गो थिरो विसालो जो रइओ माणपव्वओ तीए ।
सो दइयदिट्ठिवज्जासणिस्स घायं च्चिय न पत्तो ॥ ३६१ ॥
पायवडिओ न गणिओ पियं भनन्तो वि विप्पियं भणिओ ।
वच्चन्तो न निरुद्धो भण कस्स कए कओ माणो ॥ ३६० ॥
माणम्मि तम्मि किज्जइ जो जाणइ विरहवेयणादुक्खं ।
अणरसियनिव्विसेसे किं कीरइ पत्थरे माणो ॥ ३६३ ॥
उज्जगिरस्स तणुयत्तणस्स सुसियस्स दीहरुण्णस्स ।
एयाण उरं दाऊण पुत्ति माणं कुणिज्जासु ॥ ३६४ ॥

पवसियवज्जा ।

कल्लं किर खरहियओ पवसिहिइ पिओ त्ति सुव्वइ जणम्मि ।
तह वड्ढ भयवइ निसे जह से कल्लं च्चिय न होइ ॥ ३६५ ॥
जइ वच्चसि वच्च तुमं को वारइ तुज्झ सुहव जन्तस्स ।
तुह गमणं मह मरणं लिहिय पसत्था कयन्तेण ॥ ३६६ ॥
जइ वच्चसि वच्च तुमं एण्हिं अवऊहणेण न हु कज्जं ।
पावासियाण मडयं छिविऊण अमङ्गलं होइ ॥ ३६७ ॥
वसिऊण मज्झ हियए जीयं गहिऊण अज्ज चलिओ सि ।
सहवासहरविडम्बण गङ्गम्मि गओ न मुज्झिहिसि ॥ ३६८ ॥

दृढस्नेहनालपरिसंस्थितस्य सद्भावदलसुगन्धस्य।
प्रेमोत्पलस्य मातर्मानतुषार एव विनाशः॥ ३५९॥
मुञ्च मानं मानय प्रियं प्रियसरकं यावद्व्रजति शरत्।
शरदि सरकं सुरतं च पुत्रि कः प्राप्नोत्यपुण्यः॥ ३६०॥
तुङ्गः स्थिरो विशालो यो रचितो मानपर्वतस्तया।
स दयितदृष्टिवज्राशनेर्घातमेव न प्राप्तः॥ ३६१॥
पादयोः पतितो न गणितः प्रियं भणन्नपि विप्रियं भणितः।
व्रजन्न निरुद्धो भण कस्य कृते कृतो मानः॥ ३६२॥
माने तस्मिन् क्रियते यो जानाति विरहवेदनादुःखं।
अरसिकनिर्विशेषे किं क्रियते प्रस्तरे मानः॥ ३६३॥
उज्जागरस्य तनुत्वस्य शोषितस्य दीर्घरुदितस्य।
एतेषामुरो दत्वा पुत्रि मानं कुर्याः॥ ३६४॥

प्रवसितपद्धतिः।

कल्यं किल खरहृदयः प्रवत्स्यति प्रिय इति श्रूयते जने।
तथा वर्धस्व भगवति निशे यथा तस्य कल्यमेव न भवति॥ ३६५॥
यदि व्रजसि व्रज त्वं को वारयति तव सुभग यान्तस्य।
तव गमनं मम मरणं लिखिता प्रशस्तिः कृतान्तेन॥ ३६६॥
यदि व्रजसि व्रज त्वमिदानीमवगूहनेन न खलु कार्यं।
प्रवसतां मृतकं कुशामङ्गलं भवति॥ ३६७॥
उषित्वा मम हृदये जीवं गृहीत्वाद्य चलितोऽसि।
सहवासगृहविडम्बन गङ्गायां गतो न शुधिष्यसि॥ ३६८॥

जइ वच्चसि वच्च तुमं अञ्चल गहिओ य कुप्पसे कीस ।
पढमं चिय सो मुच्चइ जो जीवइ तुह विओएण ॥ ३६८ ॥

न मए रुण्णं न कयं अमङ्गलं होन्तु सयलसिद्धीओ ।
विरहग्गिधूमकडुयाइयाइ पयलन्ति नयणाइं ॥ ३७० ॥

रे ससिवाहणवाहण मा पवससु एरिसम्मि कालम्मि ।
सेलसुयासुयवाहण — घणसद्दो जत्थ उच्छलइ ॥ ३७१ ॥

रे ससिवाहणवाहण वारिज्जन्तो न ठासि जइ सुहय ।
ता लच्छिवामवामं अम्हाणं वच्च दाऊण ॥ ३७२ ॥

इय पन्थे मा वच्चसु गयवइभणियं भुयं पसारेवि ।
पन्थिय पियपयमुद्दा मइलिज्जइ तुज्झ गमणेण ॥ ३७३ ॥

विरहवज्जा ।

अज्जं चेय पउत्थो उज्जागरओ जणस्स अज्जेय ।
अज्जेय हलद्दीपिञ्जराइ गोलाए तूहाइं ॥ ३७४ ॥

अज्जं चेय पउत्थो अज्जं चिय सुन्नयाइ जायाइं ।
रच्छामुहदेउलचच्चराइ अम्हं च हिययाइं ॥ ३७५ ॥

अज्जं चिय तेण विणा इमीए आयम्बधवलकसणाइं ।
जावन्नमोत्तियाइ व दिसासु घोलन्ति नयणाइं ॥ ३७६ ।

अज्ज गओ त्ति अज्जं गओ त्ति अज्जं गओ त्ति लिहिरीए ।
पढम च्चिय दियहद्धे कुड्डो रेहाहि चित्तलिओ ॥ ३७७ ॥

अवहिदियहागमसङ्किरीहिं सहियाहि तीए लिहिरीए ।
दो तिन्नि तह च्चिय चोरियाए रेहा फुसिज्जन्ति ॥ ३७८ ॥

यदि व्रजसि व्रज त्वमञ्चले गृहीतश्च कुप्यसि कस्मात्।
प्रथममेव स मुच्यते यो जीवति त्वद्वियोगेन॥ ३६८॥
न मया रुदितं न कृतममङ्गलं भवन्तु सकलमिद्धयः।
विरहाग्निधूमकटुकीकृते प्रगलतो नयने॥ ३७०॥
रे शशिवाहनवाहन मा प्रवसेदृशे काले।
शैलसुतासुतवाहनघनशब्दो यत्रोच्छलति॥ ३७१॥
रे शशिवाहनवाहन वार्यमाणो न तिष्ठसि यदि सुभग।
तदा लक्ष्मीवासवासमस्मभ्यं व्रज दत्त्वा॥ ३७२॥
अस्मिन्पथि मा व्रज गतपतिभणितं भुजं प्रसार्य।
पथिक प्रियपदमुद्रा मलिनीक्रियते तव गमनेन॥ ३७३॥

विरहपद्धतिः।

अद्यैव प्रोषित उज्जागरो जनस्याद्यैव।
अद्यैव हरिद्रापिञ्जराणि गोदावर्यास्तटानि॥ ३७४॥
अद्यैव प्रोषितोऽद्यैव शून्यानि जातानि।
रथ्यामुखदेवकुलचत्वराण्यस्मद्धृदयानि॥ ३७५॥
अद्यैव तेन विनैतस्या आताम्रधवलकृष्णे।
जात्यन्धमौक्तिके इव दिक्षु घूर्णतो नयने॥ ३७६॥
अद्य गत इत्यद्य गत इत्यद्य गत इति लिखनशीलया।
प्रथम एव दिवसार्धे कुड्यं रेखाभिश्चित्रितं॥ ३७७॥
अवधिदिवसागमशङ्कनशीलाभिः सखीभिस्तस्यां लिखनशीलायां।
द्वे तिस्रस्तथैव चौरिकया प्रोञ्छ्यन्ते॥ ३७८॥

'कइया गओ पिओ' 'पुत्ति अज्ज' 'अज्जेय कइ दिणा होन्ति' ।
'एक्को' 'एद्दहमेत्तो' भणिउं मोहं गया बाला ॥ ३७९ ॥
तह कह वि कुम्मुक्कत्ते निवट्टइ वम्महो जीयन्ताणं ।
जह फुडियमिप्पिसंपुड — दलं व बीयं न संघडइ ॥ ३८० ॥
विरहेण मन्दरेण व हिययं दुद्धोदहिं व महिऊण ।
उम्मूलियाइ अव्वो अम्ह रयणाइ व सुहाइं ॥ ३८१ ॥
अज्जं पुणा अवहो करेसु सुहमण्डणं पयत्तेण ।
अज्ज समप्पइ विरहो इन्ते वि पिए अइन्ते वि ॥ ३८२ ॥
खणमेत्तं संतावो सेओ सीयं तहेय रोमञ्चो ।
अव्वो दूसहणिज्जो पियविरहो सन्निवाओ व्व ॥ ३८३ ॥
उण्हुण्हा रणरणया दप्पिच्छा दूसहा दरालोया ।
संवच्छरसयसरिसा पियविरहे दुग्गमा दियहा ॥ ३८४ ॥
मयणाणलसंधुक्किय — नेहिन्धणद्सहदूरपज्जलिओ ।
डहई सहि पियविरहे जलणो जलणो च्चिय वराओ ॥ ३८५ ॥
थोरंसुसलिलसित्तो हियए पज्जलइ पियविओयम्मि ।
विरहो हले हयासो अउव्वजलणो कओ विहिणा ॥ ३८६ ॥
विसहरविसग्गिसंसग्गदूसिओ डहइ चन्दणो डहउ ।
पियविरहे महच्चोज्जं अमयमओ जं ससी डहइ ॥ ३८७ ॥
ओसरसु मयण घेत्तूण जीवियं हरउ्यासणुच्चरियं ।
पियविरहजलणजालावलीहि सहसत्ति डज्झिहिसि ॥ ३८८ ॥
जेहिं सोहग्गनिही दिट्ठो नयणेहि ते च्चिय हवन्तु ।
अङ्गाइ अपावियसङ्गमाइ ता कीस झिज्जन्ति ॥ ३८९ ॥

कदा गतः प्रियः पुत्र्यद्यैव कति दिनानि भवन्ति ।
एकमेतावन्मात्रं भणित्वा मोहं गता बाला ॥ ३७९ ॥
तथा कथमपि कुमुहूर्ते निवर्तते वल्लभो जीवतां ।
यथा स्फुटितशुक्तिसम्पुटदलमिव द्वितीयं न संघटते ॥ ३८० ॥
विरहेण मन्दरेणेव हृदयं दुग्धोदधिमिव मथित्वा ।
उन्मूलितान्यहो ऽस्माकं रत्नानीव सुखानि ॥ ३८१ ॥
अद्य पूर्णोऽवधिः कुरुष्व मुखमण्डनं प्रयत्नेन ।
अद्य समाप्यते विरहो याते ऽपि प्रियेऽयाते ऽपि ॥ ३८२ ॥
क्षणमात्रं संतापः खेदः शीतं तथैव रोमाञ्चः ।
अहो दुःसहनीयः प्रियविरहः सन्निपात इव ॥ ३८३ ॥
उष्णोष्णा रणरणका दुष्प्रेक्ष्या दुःसहा दुरालोकाः ।
संवत्सरशतसदृशाः प्रियविरहे दुर्गमा दिवसाः ॥ ३८४ ॥
मदनानिलसंधुक्षितस्नेहेन्धनदुःसहदूरप्रज्वलितः ।
दहति सखि प्रियविरहे ज्वलनो ज्वलन एव वराकः ॥ ३८५ ॥
घोराश्रुसलिलसिक्तो हृदये प्रज्वलति प्रियवियोगे ।
विरहो हले हुताशो ऽपूर्वज्वलनः कृतो विधिना ॥ ३८६ ॥
विषधरविषाग्निसंसर्गदूषितो दहति चन्दनो दहतु ।
प्रियविरहे महदाश्चर्यममृतमयो यच्छशी दहति ॥ ३८७ ॥
अपसर मदन गृहीत्वा जीवितं हरकृताशनोच्चरितं ।
प्रियविरहज्वलनज्वालावलीभिः सहसा धक्ष्यसे ॥ ३८८ ॥
याभ्यां सौभाग्यनिधिर्दृष्टो नयनाभ्यां तावेव रुदतां ।
अङ्गान्यप्राप्तसङ्गमानि तावत्कस्मात्क्षीयन्ते ॥ ३८९ ॥

अणङ्गवज्जा।

अन्नो को वि सहावो वम्महसिहिणो हला हयासस्स।
विज्झाइ नीरसाणं हियए सरसाण पज्जलइ॥ ३९०॥

दिट्ठी दिट्ठीपसरो पसरेण रई रईए सब्भावो।
सब्भावेण य नेहो पञ्च वि बाणा अणङ्गस्स॥ ३९१॥

उवरि मह चिय वम्मह पञ्च वि बाणा निसंस रे मुक्का।
अन्नं उण तरुणिजणं किं हणिहिसि चावलट्ठीए॥ ३९२॥

इच्छानियत्तपसरो कामो कुलबालियाण किं कुणइ।
सीहो व्व पञ्जरगओ अङ्ग चिय झिज्जइ वराओ॥ ३९३॥

ए कुसुमसरा तुह उज्झिहिन्ति मा भणसु मयण न हु भणियं।
पियविरहतावतविए मह हियए पक्किवन्तस्स॥ ३९४॥

मइरा मयङ्ककिरणा महुमासो कामिणीण उल्लावो।
पञ्चमसरस्स गेओ तलवग्गो कामदेवस्स॥ ३९५॥

वम्मह पसंसणिज्जो सि वन्दणिज्जो सि गुणमहग्घो सि।
गोरी हरस्स देहद्धवासिणी जेण निम्मविया॥ ३९६॥

सच्चं अणङ्ग कोयण्डवावडो सरपहुत्तलक्खो सि।
तरुणीचलन्तलोयण — पुरओ जइ कुणसि संधाणं॥ ३९७॥

पुरुसउल्लासवज्जा।

कह सा न संभलिज्जइ जत्थ वि निवसन्ति पञ्च वत्थूणि।
वीणावंसालावणि — पारावयकोइलालविरं॥ ३९८॥

कह सा न संभलिज्जइ जा सा अत्तन्तकणयतणुसोहा।
तिवलीतरङ्गमज्झा हरइ मणं वरमइन्दाणं॥ ३९९॥

अनङ्गपद्धति।

अन्यः कोऽपि स्वभावो मन्मथशिखिनः सखि हताशस्य।
विध्याति नीरसानां हृदये सरसानां प्रज्वलति ॥ ३९० ॥
दृष्टिर्दृष्टिप्रसरः प्रसरेण रती रत्या सद्भावः।
सद्भावेन च स्नेहः पञ्चापि बाणा अनङ्गस्य ॥ ३९१ ॥
उपरि ममैव मन्मथ पञ्चापि बाणा नृशंस हे मुक्ताः।
अन्यं पुनः तरुणीजनं किं हनिष्यसि चापयष्ट्या ॥ ३९२ ॥
इच्छानिवृत्तप्रसरः कामः कुलबालिकानां किं करोति।
सिंह इव पञ्जरगतोऽङ्गैव चीयते वराको ॥ ३९३ ॥
हे कुसुमशरास्तव धन्व्यन्ति मा भण मदन न खलु भणितं।
प्रियविरहतापतप्ते मम हृदये प्रक्षिपतः ॥ ३९४ ॥
मदिरा मृगाङ्ककिरणा मधुमासः कामिनीनामुल्लापः।
पञ्चमस्वरस्य गेयं तलवर्गः कामदेवस्य ॥ ३९५ ॥
मन्मथ प्रशंसनीयोऽसि वन्दनीयोऽसि गुणमहार्घोऽसि।
गौरी हरस्य देहार्धवासिनी येन निर्मिता ॥ ३९६ ॥
सत्यमनङ्ग कोदण्डव्यापृतः शरप्रभूतलक्षोऽसि।
तरुणीचललोचनपुरतो यदि करोषि संधानं ॥ ३९७ ॥

पुरुषोल्लासपद्धतिः

कथं सा न संस्मर्यते यत्रापि निवसन्ति पञ्चवस्तूनि।
वीणावंशालापिनीपारावतकोकिलालपितं ॥ ३९८ ॥
कथं सा न संस्मर्यते या सातप्तकनकतनुशोभा।
त्रिवलीतरङ्गमध्या हरति मनो वरमतीन्द्राणां ॥ ३९९ ॥

कह सा न संभलिज्जइ जा सा नवनलिणिकोमला बाला
करहहतणुच्छिप्पन्ती अकाल घणभद्दवं कुणइ ॥ ४०० ॥
कह सा न संभलिज्जइ जा सा घरबारतोरणनिसन्ना।
हरिणि व्व जूहभट्टा अच्छइ मग्गं पलोयन्ती ॥ ४०१ ॥
कह सा न संभलिज्जइ जा सा नीसाससोसियसरीरा।
आसासिज्जइ सा सा जाव न सासा समप्पन्ति ॥ ४०२ ॥

पियाणुरायवज्जा।

मुहराओ च्चिय पयडइ जो जस्स पिओ किमेत्थ भणिएण।
साहेइ अङ्गणं चिय घरस्स अब्भन्तरे लच्छीं ॥ ४०३ ॥
उज्झन्ति कढन्ति समूससन्ति ओ माए सिमिसिमायन्ति।
जीवन्ति जीवसेसा जे रमिया पोढमहिलाहिं ॥ ४०४ ॥
कम्पन्ति वलन्ति समूससन्ति ओ माए सिमिसिमायन्ति।
अङ्गाइ तस्स पुरओ न याणिमो कह धरिज्जन्ति ॥ ४०५ ॥
नीससिउक्कम्पियपुलइएहि जाणन्ति नच्चिउं धन्ना।
अम्हारिसीण दिट्ठे पियम्मि अप्पा वि वीसरइ ॥ ४०६ ॥
अच्छउ ता फंससुहं अमयरसाओ वि दूररमणिज्जं।
दंसणमेत्तेण वि पिययमस्स भण किं न पज्जत्तं ॥ ४०७ ॥
अच्छउ ता लोयणगोयरम्मि पडिएण तेण जं सोक्खं।
आयण्णिए वि पियसद्दि पिए जणे होइ निव्वाणं ॥ ४०८ ॥
हत्थप्फंसेण वि पिययमस्स जा होइ सोक्खसंपत्ती।
सा सरभसगाढालिङ्गिए वि हियए जणे कत्तो ॥ ४०९ ॥

कथं सा न संस्मर्यते या सा नवनलिनीकोमला बाला।
करवहतनुस्पृष्टान्यकाले घनभाद्रपदं करोति ॥ ४०० ॥
कथं सा न संस्मर्यते या सा घरद्वारतोरणनिषण्णा।
हरिणीव यूथभ्रष्टा तिष्ठति मार्गं प्रलोकयन्ती ॥ ४०१ ॥
कथं सा न संस्मर्यते या सा निःश्वासशोषितशरीरा।
आश्वास्यते सा सा यावन्न श्वासाः समाप्यन्ते ॥ ४०२ ॥

प्रियाणुरागपद्धतिः।

मुखराग एव प्रकटयति यो यस्य प्रियः किमत्र भणितेन।
कथयत्यङ्गणमेव गृहस्याभ्यन्तरे लक्ष्मीं ॥ ४०३ ॥
दह्यन्ते कथ्यन्ते समुच्छ्वसन्त्यहो मातः सिमिसिमायन्ते।
जीवन्ति जीवशेषा ये रमिताः प्रौढमहिलाभिः। ४०४ ॥
कम्पन्ते वलन्ति समुच्छ्वसन्ति हे मातः सिमिसिमायन्ते।
अङ्गानि तस्य पुरतो न जानीमः कथं धायन्ते ॥ ४०५ ॥
निःश्वसितोत्कम्पितपुलकितैर्जानन्ति नर्तितुं धन्याः।
अस्मादृशो दृष्टे प्रिय आत्मापि विस्मर्यते ॥ ४०६ ॥
तिष्ठतु तावत्स्पर्शसुखममृतरसादपि दूरं रमणीयं।
दर्शनमात्रेणापि प्रियतमस्य भण किं न पर्याप्तं ॥ ४०७ ॥
आस्तां तावल्लोचनगोचरे पतितेन तेन यत्सुखं।
आकर्णितेऽपि प्रियसखि प्रिये जने भवति निर्वाणं ॥ ४०८ ॥
हस्तस्पर्शेनापि प्रियतमस्य या भवति सौख्यसंपत्तिः।
सा सरभसगाढालिङ्गितेऽपीतरस्मिञ्जने कुतः ॥ ४०९ ॥

ता किं करेमि माए लोयणजुयलस्स हयसहावस्स ।
एक्कं मोत्तूण पियं लक्खेवि न लक्खए लक्खं ॥ ४१० ॥
ता किं करेमि पियसहि पियस्स मोहग्गभारभमिरस्स ।
रायङ्गणं व खुब्भइ जस्स घरं दूइसंघेहिं ॥ ४११ ॥
तह तेण वि सा दिट्ठा तीए तह तस्स पेसिया दिट्ठी ।
जह दोण्ह वि समयं चिय निव्वत्तरयाइ जायाइं ॥ ४१२ ॥

दूईवज्जा ।

दूइ तुमं चिय कुसला कक्खडमउयाइ जाणसे वोत्तुं ।
कण्डुइयपण्डुरं जह न होइ तह तं कुणिज्जासु ॥ ४१३ ॥
कित्तियमेत्तं एयं एसावत्थाउ सहि सरीरस्स ।
महिला महिलाण गई जं जाणसि तं कुणिज्जासु ॥ ४१४ ॥
जं तुह कज्जं भण तं सह त्ति जं जाणिउं भणिज्जासु ।
ओ दूइ सच्चवयणेण तं सि पारं गया अज्ज ॥ ४१५ ॥
तिलयं विलयं विवरीयकञ्चुयं सेयभिन्नसव्वङ्गं ।
पडिवयणं अलहन्ती दूई कलिऊण सा हसिया ॥ ४१६ ॥
जइ सो न एइ गेहं ता दूइ अहोमुही तुमं कीस ।
सो होही मज्झ पिओ जो तुज्झ न खण्डए वयणं ॥ ४१७ ॥
दूइ समागमसेउल्लयङ्गि दरहसियसिचयधम्मिल्ले ।
थणजहणकवोलनहक्खएहि नाया सि जह पडिया ॥ ४१८ ॥
इय रक्खणाए वि फुडं दूइ न खज्जन्ति दूइया लोए ।
अह एरिसी अवत्था गयाए अम्हं वसे जाया ॥ ४१९ ॥

ततः किं करोमि मातर्लोचनयुगलस्य हतस्वभावस्य ।
एकं मुक्त्वा प्रियं लक्षयित्वा न लक्षयति लक्षं ॥ ४१० ॥
ततः किं करोमि प्रियसखि प्रियस्य सौभाग्यभारभ्रमणशीलस्य ।
राजाङ्गणमिव क्षुभ्यते यस्य गृहं दूतिसंघैः ॥ ४११ ॥
तथा तेनापि सा दृष्टा तयापि तथा तस्य प्रेषिता दृष्टिः ।
यथा द्वयोरपि सममेव निर्वृत्तरतानि जातानि ॥ ४१२ ॥

दूतीपद्धतिः ।

दूति त्वमेव कुशला कठिनमृदूनि जानासि वक्तुं ।
कण्डूयितपाण्डुरं यथा न भवति तथा कुर्याः ॥ ४१३ ॥
कियन्मात्रमेतद्देषावस्था हे सखि शरीरस्य ।
महिला महिलानां गतिर्यज्जानासि तत्कुर्याः ॥ ४१४ ॥
यत्तव कार्यं भण तन्मह्यं यज्ज्ञातुं भणेः ।
हे दूति सत्यवचनेन त्वमसि पारं गताद्य ॥ ४१५ ॥
तिलकं विलयं गतं विपरीतकञ्चुकं स्वेदभिन्नसर्वाङ्गं ।
प्रतिवचनमलभमाना दूती कलयित्वा सा हसिता ॥ ४१६ ॥
यदि स नैति गेहं ततो दूत्यधोमुखी त्वं किं ।
स भविष्यति मम प्रियो यस्तव न खण्डते वचनं (वदनं) ॥ ४१७ ॥
दूति समागमखेदार्द्राङ्गीषत्स्रस्तसिचययतकेशपाशे ।
स्तनजघनकपोलनखक्षतैर्ज्ञातासि यथा पतितासि ॥ ४१८ ॥
एवं राक्षसानामपि स्फुटं दूति न खाद्यन्ते दूतिका लोके ।
अयेदृश्यवस्था गतानामस्माकं वशे जाता ॥ ४१९ ॥

अच्छउ ताव सविब्भम—कडक्खविक्खेवजम्पिरी दूई ।
तग्गामकुडिलसुणहिलया वि दिट्ठा सुहावेइ ॥ ४२० ॥
वेल्लहलालाववियक्खणाउ अडयणपउत्तिहरणाओ ।
सो रण्णो नो गामो जत्थ न दो तिन्नि दूईओ ॥ ४२१ ॥

ओलुग्गावियवज्जा ।

तुह गोत्तायण्णणवियडरमणपज्झरियरसजलेणं व ।
रइमन्दिरम्मि बाला अब्भुक्खन्ती परिब्भमइ ॥ ४२२ ॥
तुह सङ्गमदोहलिणीए तीए सोहग्गविब्भियासाए ।
नवसियसयाइ देन्तीए सुहयदेवा वि न ऊ पत्ता ॥ ४२३ ॥
तुह अन्नेसणकज्जम्मि सुहय सा हरिसवियसियकवोला ।
जं जत्थ न त्थि तं तत्थ मग्गमाणी चिरं भमिया ॥ ४२४ ॥
अगणियसेसजुवाणा बालय वोलीणलोयमज्जाया ।
अह सा भमइ दिसामुह—पसारियच्छी तुह कएण ॥ ४२५ ॥
नयणाइ तुह विओए घोलिरबाहाइ सुहय तणुईए ।
हिययट्ठियसोयहुयासधूमभरियाइ व गलन्ति ॥ ४२६ ॥
वइमग्गपेसियाइं तीए नयणाइ तम्मि वोलीणे ।
अज्ज वि गलन्ति पडिलग्गकण्टयाइ व्व ओ सुहय ॥ ४२७ ॥
संभरिऊण य रुण्णं तीए तुमं तह विमुक्कपुक्कारं ।
निद्दय जह सुहियस्स वि जणस्स ओ निवडिओ बाहो ॥४२८॥
एक्केक्कमवइवेढिय—विवरन्तरतरलदिन्ननयणाए ।
तए वोलन्ते बालय पञ्जरसउणाइयं तीए ॥ ४२९ ॥

आस्तां तावत्सविभ्रमकटाक्षविक्षेपजल्पनशीला दूती ।
तद्ग्रामकूटशुनकापि दृष्टा सुखयति ॥ ४२० ॥
विकसदालापविचक्षणा असतीप्रवृत्तिहारिण्यः ।
तदरण्यं न ग्रामो यत्र न द्वे तिस्रो दूत्य ॥ ४२१ ॥

अवरुग्णपद्धतिः ।

त्वद्गोत्राकर्णनविकटरमणप्रसृतरमजलेनेव ।
रतिमन्दिरे बालाभ्युक्षन्ती परिभ्रमति ॥ ४२२ ॥
तव संगमदोहदवत्या तया सौभाग्यविजृम्भिताशया ।
उपयाचितकशतानि ददत्या सुभगदेव्यपि न खलु प्राप्ता ॥ ४२३ ॥
तवान्वेषणकार्ये सुभग सा हर्षविकसितकपोला ।
यद्यत्र नास्ति तत्तत्र मार्गयन्ती चिरं भ्रमिता ॥ ४२४ ॥
अगणितशेषयुवजना बालकातिक्रान्तलोकमर्यादा ।
अथ सा भ्रमति दिङ्मुखप्रसारिताक्षी त्वत्कृते ॥ ४२५ ॥
नयने त्वद्वियोगे प्रसारितबाष्पे सुभग तन्व्याः ।
हृदयस्थितशोकहुताशधूमस्तत इव गलतः ॥ ४२६ ॥
वृतिमार्गप्रेषिते तस्या नयने तस्मिन्नतिक्रान्ते ।
अद्यापि गलतः प्रतिलग्नकण्टके इव हे सुभग ॥ ४२७ ॥
संस्मृत्य च रुदितं तया त्वां तथा विमुक्तफूत्कारं ।
निर्दय यथा सुखितस्यापि जनस्याक्ष्णो निपतितो बाष्पः ॥ ४२८ ॥
एकैकवृतिवेष्टितविवरान्तरतरलदत्तनयनया ।
त्वय्यतिक्रान्ते बालक पञ्जरशकुनिवदाचरितं तया ॥ ४२९ ॥

नयणब्भन्तरघोलन्तबाहभरमन्थराए दिट्ठीए ।
पुणरुत्तपेच्छिरीए बालय ता किं न भणिश्रो सि ॥ ४३० ॥
सुहय गयं तुह विरहे तिस्सा हिययं पि वेरिं अज्ज ।
करिचलणचम्पणुच्छलियतुच्छतोयं मिव दिसासु ॥ ४३१ ॥
सा तइ सहत्थदिन्नं अज्ज वि ओ सुहय गन्धरहियं पि ।
उव्वसियनयरघरदेवय व्व ओमालयं वहइ ॥ ४३२ ॥
तह झीणा तुह विरहे अणुदियहं सुन्दरङ्ग तणुयङ्गी ।
जह सिढिलवलयनिवडण—भएण उब्भियकरा भमइ ॥ ४३३ ॥
तुह विरहतावियाए तिस्सा बालाए थणहरोच्छङ्गे ।
दिज्जन्ती अणुदियहं मुणालमाला कमच्छमइ ॥ ४३४ ॥
सा तुज्झ कए गयमय—विलेवणा तह वणेक्कसाहारा ।
जाया निद्दय जाया मासाहारा पुलिन्दि व्व ॥ ४३५ ॥
हत्थट्ठियं कवालं न मुयइ नूणं खणं पि खट्टङ्गं ।
सा तुह विरहे बालय बाला कावालिणी जाया ॥ ४३६ ॥
तह झीणा जह मउलिय—लोयणउडविहडणे वि असमत्था ।
सक्किहिइ दुक्करं घर—गयं पि दट्ठुं तुमं बाला ॥ ४३७ ॥
नाहं दूई न तुमं पिओ त्ति को एत्थ मज्झ वावारो ।
सा मरइ तुज्झ अजसो त्ति तेण धम्मक्खरं भणिमो ॥ ४३८ ॥
बहुसो वि कहिज्जन्तं तुह वयणं मज्झ हत्थसंदिट्ठं ।
न सुयं ति जम्पमाणी पुणरुत्तसयं कुणइ अज्जा ॥ ४३९ ॥

नयनाभ्यन्तरघोलद्वाष्पभरमन्थरया दृष्ट्या ।
पुनः पुनः प्रेक्षणशीलया बालक ततः किं न भणितोऽसि ॥४२०॥
सुभग गतं तव विरहे तस्या हृदयं वेपनशीलमद्य ।
करिचरणाक्रमणोच्छालिततुच्छतोयमिव दिक्षु ॥ ४२१ ॥
सा त्वया स्वहस्तदत्तामद्याप्यहो सुभग गन्धरहितामपि ।
उद्वासितनगरगृहदेवतेव निर्माल्यकं वहति ॥ ४२२ ॥
तथा क्षीणा त्वद्विरहेऽनुदिवसं सुन्दराङ्ग तन्वङ्गी ।
यथा शिथिलवलयनिपतनभयेनोर्ध्वीकृतकरा भ्राम्यति ॥ ४२३ ॥
त्वद्विरहतापितायास्तस्या बालायाः स्तनभरोत्सङ्गे ।
दीयमानानुदिवसं मृणालमाला क्रमच्छमायते ॥ ४२४ ॥
सा त्वत्कृते गतमदविलेपना (गजमदं) तथा पानीयैकसाहारा ।
(वनैकसाधारा)
जाया निर्दय जाता मांसाहारा (मांसाहारा) पुलिन्दीव ॥४२५॥
हस्तस्थितं कपालं न मुञ्चति नूनं क्षणमपि खट्वायामङ्गं (खट्वाङ्गं)।
सा त्वद्विरहे बालक बाला कापालिनी जाता ॥४२६॥
तथा क्षीणा यथा मुकुलितलोचनपुटविघटनेऽप्यसमर्था ।
शक्ष्यति दुष्करं गृहगतमपि द्रष्टुं त्वां बाला ॥ ४२७ ॥
नाहं दूती न त्वं प्रिय इति कोऽत्र मम व्यापारः ।
सा म्रियते तवायश इति तेन धर्माक्षरं भणामः ॥ ४२८ ॥
वक्रशोऽपि कथ्यमानं तत्र वचनं मम हस्तसंदिष्टं ।
न श्रुतमिति जल्पमाना पुनरुक्तशतं करोत्यार्या ॥ ४२९ ॥

पवसियवज्जा ।

मज्झण्हपत्थियस्स वि गिम्हे पहियस्स हरइ संतावो ।
हिययट्ठियजायामुह–मयङ्कजोण्हाजलुप्पीलो ॥ ४४० ॥
मा उण्हं पियसु जलं विरहिणिविरहाणलेण संतत्तं ।
एत्थ सरे ए पन्थिय गयवइवङ्कयाउ मज्जिया ॥ ४४१ ॥
को देसो उव्वसिओ को वसिओ सुहय जत्थ चलिओ सि ।
ओ पहिय पन्थदीवय पुणो तुमं कत्थ दीसिहिसि ॥ ४४२ ॥
दिट्ठो सि जेहि पन्थिय जेहि न दिट्ठो सि बे वि ते मुसिया ।
एक्काण हिययहरणं अन्नाण वि निप्फलं जम्मं ॥ ४४३ ॥
खरपवणचाडुचालिर–कण्ठट्ठियदिन्नकप्पडो पहिओ ।
दइयादंसणतुरिओ अद्धुड्डीणो व्व पडिहाइ ॥ ४४४ ॥
दइयादंसणतिण्हालुयस्स पहियस्स चिरनियत्तस्स ।
नयरासन्ने धुक्कोडिया वि हियए न मायन्ति ॥ ४४५ ॥

धाणवज्जा ।

ते धन्ना गरुयनियम्बबिम्बभारालसाहि तरुणीहिं ।
फुरियाहरदरगग्गर–गिराहि जे संभरिज्जन्ति ॥ ४४६ ॥
ते धन्ना कढिणुत्तुङ्गथोरघणवीढभारियङ्गीहिं ।
सब्भावनेहउक्कण्ठिरीहि जे संभरिज्जन्ति ॥ ४४७ ॥
ते धन्ना ताण नमो ते च्चिय जीवन्ति वम्महपसाया ।
ईसीहसन्तनीवी–उलाहि जे संभरिज्जन्ति ॥ ४४८ ॥
ते धन्ना ममयगइन्दलीललीलायरीहि अणवरयं ।
कणवासरससहरवयणियाहि जे संभरिज्जन्ति ॥ ४४९ ॥

प्रवसितपद्धतिः ।

मध्याह्नप्रस्थितस्यापि ग्रीष्मे पथिकस्य हरति संतापः ।
हृदयस्थितजायामुखमृगाङ्कज्योत्स्नाजलोत्पीडः ॥ ४४० ॥

मोष्णं पिब जलं विरहिणीविरहानलेन संतप्तं ।
अत्र सरसि रे पथिक गतपतिवध्वो मज्जिताः ॥ ४४१ ॥

को देश उद्वसितः को वसितः सुभग यत्र चलितोऽसि ।
हे पथिक पान्थदीपक पुनः त्वं कुत्र द्रक्ष्यसे ॥ ४४२ ॥

दृष्टोऽसि यैः पथिक यैर्न दृष्टोऽसि द्वावपि तौ मुषितौ ।
एकेषां हृदयहरणमन्येषामपि निष्फलं जन्म ॥ ४४३ ॥

खरपवनचाटुचालनशीलकण्ठस्थितदत्तकर्पटः पथिकः ।
दयितादर्शनत्वरितोऽर्धोड्डीन इव प्रतिभाति ॥ ४४४ ॥

दयितादर्शनतृष्णालोः पथिकस्य चिरनिवृत्तस्य ।
नगरासन्ने संशया अपि हृदये न मान्ति ॥ ४४५ ॥

धानपद्धतिः ।

ते धन्या गुरुनितम्बबिम्बभारालसाभिस्तरुणीभिः ।
स्फुरिताधरदरगद्गदगीर्भिर्ये संस्मर्यन्ते ॥ ४४६ ॥

ते धन्याः कठिनोत्तुङ्गविस्तीर्णस्तनपीठभारिताङ्गीभिः ।
सद्भावस्नेहोत्कण्ठितशीलाभिर्ये संस्मर्यन्ते ॥ ४४७ ॥

ते धन्यास्तेभ्यो नमस्त एव जीवन्ति मन्मथप्रसादतः ।
ईषत्स्रंसमाननीवीव्याकुलाभिर्ये संस्मर्यन्ते ॥ ४४८ ॥

ते धन्याः समदगजेन्द्रलीलालीलाचरन्तीभिरनवरतं ।
क्षणवासरशशधरवदनाभिर्ये संस्मर्यन्ते ॥ ४४९ ॥

हिययसंवरणवज्जा ।

झिज्जउ हिययं फुट्टन्तु लोयणा होउ अज्ज मरणं पि ।
मयणाणलो वियम्भउ मा माणं मुञ्च रे हियय ॥ ४५० ॥

हा हियय झीणसाहस वियलियमाहप्पचिन्त भज्जेमि ।
जत्थ गओ न गणिज्जसि तत्थ तुमं बन्धसे नेहं ॥ ४५१ ॥

हा हियय किं किलम्मसि दुल्लहजणगरुयसङ्गमासाए ।
अघडन्तजुत्तिकज्जाणुबन्धकरणे सुहं कत्तो ॥ ४५२ ॥

अप्पच्छन्दपहाविर दुल्लहलाभं जणं विमग्गन्तो ।
आयासं व भमन्तो मुहा वि केणावि खज्जिहिसि ॥ ४५३ ॥

उज्झसि उज्झसु कड्ढसि कड्ढसु अह फुडसि हियय ता फुडसु ।
जेण पुणो न कयाइय अन्नासत्ते मइं कुणसि ॥ ४५४ ॥

सुघरिणीवज्जा ।

भुञ्जइ भुञ्जियसेसं सुप्पइ सुप्पम्मि परियणे सयले ।
पढमं चेय विबुज्झइ घरस्स लच्छी न सा घरिणी ॥ ४५५ ॥

तुच्छं तवणिं पि घरे घरिणी तह कह वि नेइ वित्थारं ।
जह ते वि बन्धवा जलणिहि व्व थाहं न याणन्ति ॥ ४५६ ॥

दुग्गयघरम्मि घरिणी रक्खन्ती आउलत्तणं पइणो ।
पुच्छियदोहलसद्धा उययं चिय दोहलं कहइ ॥ ४५७ ॥

पत्ते पियपाहुणए मङ्गलवलयाइ विक्किणन्तीए ।
दुग्गयघरिणीकुलबालियाए रोवाविओ गामो ॥ ४५८ ॥

बन्धवमरणे वि हहा दुग्गयघरिणीए वि न तहा रुण्णं ।
अप्पत्तबलिविलक्खे वसहकाए समुड्डीणे ॥ ४५९ ॥

हृदयसंवरणपद्धतिः ।

खिद्यतु हृदयं स्फुटतां लोचने भवत्वद्य मरणमपि ।
मदनानलो विजृम्भतां मा मानं मुञ्च रे हृदय ॥ ४५० ॥

हा हृदय क्षीणसाहस विगलितमाहात्म्यचिन्त भज्यसे ।
यत्र गतं न गण्यसे तत्र त्वं बध्नासि स्नेहं ॥ ४५१ ॥

हा हृदय किं क्लाम्यसि दुर्लभजनगुरुसंगमाशया ।
अघटमानयुक्तिकार्यानुबन्धकरणे सुखं कुतः ॥ ४५२ ॥

आत्मच्छन्दप्रधावनशील दुर्लभलाभं जनं विमार्गयत् ।
आकाशमिव भ्रमन्मुधैव केनापि खादिष्यसे ॥ ४५३ ॥

दह्यसे दह्यस्व क्वथ्यसे क्वथ्यस्वाथ स्फुटसि हृदय तदा स्फुट ।
येन पुनर्न कदाप्यन्यासक्ते मतिं करोषि ॥ ४५४ ॥

सुगृहिणीपद्धतिः ।

भुङ्क्ते भुक्तशेषं स्वपिति सुप्ते परिजने सकले ।
प्रथममेव विबुध्यते गृहस्य लक्ष्मीर्न सा गृहिणी ॥ ४५५ ॥

तुच्छं व्ययमपि गृहे गृहिणी तथा कथमपि नयति विस्तारं ।
यथा तेऽपि बान्धवा जलनिधिरिव स्ताघं न जानन्ति ॥ ४५६ ॥

दुर्गतगृहे गृहिणी रक्षन्त्याकुलत्वं पत्युः ।
पृष्टदोहदश्रद्धा उदकमेव दोहदं कथयति ॥ ४५७ ॥

प्राप्ते प्रियप्राघुणके मङ्गलवलयानि विक्रीयमानया ।
दुर्गतगृहिणीकुलबालिकया रोदितो ग्रामः ॥ ४५८ ॥

बान्धवमरणेऽपि हाहा दुर्गतगृहिण्यापि न तथा रुदितं ।
अप्राप्तबलिविलक्षे वल्लभकाके समुड्डीने ॥ ४५९ ॥

असुणियपियमरणाए वायससुद्दाविरीए घरिणीए ।
रोवाविज्जइ गामो अणुदियहं बद्धवेणीए ॥ ४६० ॥
डिम्भाण भुत्तसेसं कुहाकिलन्ता वि देइ दुहियाणं ।
कुलगोरवेण वरईउ रोरघरिणीउ झिज्जन्ति ॥ ४६१ ॥
अहियाइमाणिणी दुग्गयस्स छाहिं पइस्स रक्खन्ती ।
नियबन्धवाण जूरइ घरिणी विहवेण पत्ताणं ॥ ४६२ ॥

सईवज्जा ।

उब्भेउ अङ्गुली सा विलया जा मह पइं न कामेइ ।
सो को वि जम्पउ जुवा जस्स मए पेसिया दिट्ठी ॥ ४६३
पत्तरघरिणी पियदंसणा वि तरुणी पउत्थवइया वि ।
असईसइज्झिया दुग्गया वि न हु खण्डियं सीलं ॥ ४६४ ॥
असरिसचित्ते दियरे सुद्धमणा पिययमे विसमसीले ।
न कहइ कुडुम्बविहडण—भएण तणुयायए सुद्धा ॥ ४६५ ॥
घरवावारे घरिणी वेसा सुरयम्मि कुलवहू सुयणे ।
परिणइमज्झम्मि सही विहुरे मन्ति व्व भिच्चो व्व ॥ ४६६
कुलबालियाए पेच्छह जोव्वणलायण्णविब्भमविलासा ।
सव्वे वि अग्गचलिया पियम्मि कयनिच्छए गन्तुं ॥ ४६७ ॥
पुरिसविसेसेण सइत्तणाइ न कुलक्कमेण महिलाणं ।
सग्गं गए वि हाले न मुयइ गोला पइट्ठाणं ॥ ४६८ ॥
इहपरलोयविरुद्धेण कलुकडुएण गरहणिज्जेण ।
उभयकुलदूसणिज्जेण दूइ किं तेण भणिएण ॥ ४६९ ॥

अज्ञातप्रियमरणया वायसमुड्डापनशीलया गृहिण्या ।
रोद्यते ग्रामोऽनुदिवसं बहुवेण्या ॥ ४६० ॥
भिक्षाणां भुक्तशेषं क्षुधाक्रान्तापि ददाति दुःखितेभ्यः ।
कुलगौरवेण वराक्यो रङ्कगृहिण्यः क्षीयन्ते ॥ ४६१ ॥
अभिजातिमानिनो दुर्गतस्य छायां पत्यू रक्षन्ती ।
निजबान्धवेभ्यः क्रुध्यति गृहिणी विभवेन प्राप्तेभ्यः ॥ ४६२ ॥

सतीपद्धतिः ।

ऊर्ध्वीकरोत्वङ्गुलिं सा वनिता या मम पतिं न कामयते ।
स कोऽपि कथयतु युवा यस्य मया प्रेषिता दृष्टिः ॥ ४६३ ॥
चत्वरगृहिणी प्रियदर्शनापि तरुणी प्रोषितपतिकापि ।
असतीप्रातिवेश्मिका दुर्गतापि न खलु खण्डितं शीलं ॥ ४६४ ॥
असदृशचित्ते देवरे शुद्धमना प्रियतमे विषमशीले ।
न कथयति कुटुम्बविघटनभयेन तनूभवति मुग्धा ॥ ४६५ ॥
गृहव्यापारे गृहिणी वेश्या सुरते कुलवधूः सुजने ।
परिणतिमध्ये सखी विधुरे मन्त्रीव भृत्य इव ॥ ४६६ ॥
कुलबालिकायाः प्रेक्षत यौवनलावण्यविभ्रमविलासाः ।
सर्वेऽप्यपचलिताः प्रिये कृतनिश्चये गन्तुं ॥ ४६७ ॥
पुरुषविशेषेण सतीत्वं न कुलक्रमेण महिलानां ।
स्वर्गं गतेऽपि हाले न मुञ्चति गोदावरी प्रतिष्ठानं ॥ ४६८ ॥
इहपरलोकविरुद्धेन कर्णकटुकेन गर्हणीयेन ।
उभयकुलदूषणीयेन दूति किं तेन भणितेन ॥ ४६९ ॥

जइ सो गुणाणुराई गुणन्नुओ मह गुणे पसंसेई ।
पढमं चिय जइ असई गुणगणणा का तह च्चेय ॥ ४७० ॥
जइ उत्तमो वि भणइ मह पुरओ सो वि सुयणु अणुदियहं ।
मामि न उत्तमपुरिसा परस्स दाराइ पेच्छन्ति ॥ ४७१ ॥

असईवज्जा

नियडकुडङ्गं पच्छन्नदेउलं बहुजुवाणसंकिण्णं ।
थेरो पइ त्ति मा रुवसु पुत्ति दिन्ना सि सुग्गामे ॥ ४७२ ॥
मा रुवसु ओणयमुही धवलायन्तेसु सालिछेत्तेसु ।
हरियालमण्डियमुहा नड व्व सणवाडया जाया ॥ ४७३ ॥
पुव्वेण सणं पच्छेण वञ्जुला दाहिणेण वडविडवो ।
पुत्तिय पुण्णेहि विणा न लब्भए एरिसो गामो ॥ ४७४ ॥
पेच्छह महाणुचोज्जं काणाघरिणीए जं कयं कज्जं ।
चुम्बेवि न लहु नयणं झडत्ति नीसारिओ जारो ॥ ४७५ ॥
पउरजुवाणो गामो महुमासो जोव्वणं पई थेरो ।
जुण्णसुरा साहीणा असई मा होउ किं मरउ ॥ ४७६ ॥
देवाण बम्भणाण य पुत्ति पसाएण एत्तियं कालं ।
न हु जाओ अम्ह घरे कइया वि सइत्तणकलङ्को ॥ ४७७ ॥
सट्ठीए होइ सुहवा सएण रण्डत्तणं च पावेइ ।
पुण्णे जारसहस्से इन्दो अद्धासणं देइ ॥ ४७८ ॥
जइ फुडु एत्थ मुयाणं जम्मफलं होइ किं पि अम्हाणं ।
ता तेसु कुडङ्गेसु ह तेण समं तह नु कीलेज्जा ॥ ४७९ ॥

यदि स गुणानुरागी गुणज्ञो मम गुणान् प्रशंसति ।
प्रथममेव यद्यसती गुणगणना का तदैव ॥ ४७० ॥
यद्युत्तमोऽपि भण्यते मम पुरतः सोऽपि सुतन्वनुदिवसं ।
मामि नोत्तमपुरुषाः परस्य दारान् पश्यन्ति ॥ ४७१ ॥

असती-पद्धतिः ।

निकटकुटङ्गकं प्रच्छन्नदेवकुलं बहुयुवसंकीर्णं ।
स्थविरः पतिरिति मा रोदीः पुत्रि दत्तासि सुग्रामे ॥ ४७२ ॥
मा रोदीरवनतमुखी धवलीभवत्सु शालिक्षेत्रेषु ।
हरितालमण्डितमुखा नटीव शणवाटिका जाता ॥ ४७३ ॥
पूर्वस्यां शणं पश्चाद् वञ्जुला दक्षिणेन वटविटपः ।
पुत्रिके पुण्यैर्विना न लभ्यतेदृशो ग्रामः ॥ ४७४ ॥
प्रेक्षध्वं महदाश्चर्यं काणगृहिण्या यत्कृतं कार्यं ।
चुम्बित्वा न लघु नयनं झटिति निःसारितो जारः ॥ ४७५ ॥
प्रचुरतरुणो ग्रामो मधुमासो यौवनं पतिः स्थविरः ।
जीर्णसुरा स्वाधीनासती मा भवतु किं म्रियतां ॥ ४७६ ॥
देवानां ब्राह्मणानां च पुत्रि प्रसादेन एतावत्कालं ।
न खलु जातो ऽस्मत्कुले कदाचिदसतीत्वकलङ्कः ॥ ४७७ ॥
षण्ढा भवति सुभगा शतेन रम्भात्वं च प्राप्नोति ।
पूर्णे जारसहस्रे इन्द्रोऽर्धासनं ददाति ॥ ४७८ ॥
यदि स्फुटमत्र मृतानां जन्मफलं भवति किमप्यस्माकं ।
ततस्तेषु कुडङ्गेषु हा तेन समं तथाह्यो क्रीडेयं ॥ ४७९ ॥

जो जं करेइ पावइ सो तं सोऊण निग्गया असई ।
रमियव्वं तेण समं तत्थ जइच्छाए ता एण्हिं ॥ ४८० ॥
असईहि सई भणिया निहुयं होऊण कसमूलम्मि ।
नरयं वच्चसि पावे परपुरिसरसं अयाणन्ती ॥ ४८१ ॥
जत्थ न खुज्जयविडओ न नई न वणं न उज्जडो गेहो ।
तत्थ भण कह वसिज्जइ सुविसत्थविवज्जिए गामे ॥ ४८२॥
रे रे विडप्प मा मुय—सु दुज्जणं गिलसु पुण्णिमायन्दं ।
अमयमयं भुञ्जन्तो हयास दीहाउओ होसि ॥ ४८३ ॥
छिन्नं पुणो वि छिज्जउ मऊमहचक्केण राहुणो सीसं ।
गिलिओ जेण विमुक्को असईणं दूमओ चन्दो ॥ ४८४ ॥
तं किं पि कहवि होहिइ लब्भइ पुहवी वि हिण्डमाणेहिं ।
जेणोसहेण चन्दो जीरिज्जइ पुण्णिमामहिओ ॥ ४८५ ॥
किं विहिणा सुरलोए एक्का वि न पुंसलि त्ति निम्मविया ।
साहीणो जेण ससी न बोलिओ नीलरङ्गम्मि ॥ ४८६ ॥
पसरइ जेण तमोहो फिट्टइ चन्दस्स चन्दिमा जेण ।
तं सिद्ध सुमरि सिरिप—व्वयाउ आणेसहं किं पि ॥ ४८७ ॥
मा पत्तियं पि दिज्जसु पुंसलि सिविणे वि कामडहणस्स ।
जो अम्हाण असित्तं चन्दं सीसे समुव्वहइ ॥ ४८८ ॥
असईणं विप्पिय रे गव्वं मा वहसु पुण्णिमायन्द ।
दीसिहिसि तुमं कइया जह भग्गो वलयखण्डो व्व ॥ ४८९ ॥
अव्वो धावसु तुरियं कज्जल भरिऊण बे वि हत्थाइं ।
दिट्ठो कूवापडिओ असईणं दूहओ चन्दो ॥ ४९० ॥

यो यत्करोति प्राप्नोति स तत्कृत्वा निर्गतासती।
रमितव्यं तेन समं तत्र यदृच्छया तत इदानीं ॥ ४८० ॥
असतीभिः सती भणिता निभृतं भूत्वा कर्णमूले।
नरकं व्रजसि पापे परपुरुषरसमजानाना ॥ ४८१ ॥
यत्र न कुञ्जविटपो न नदी न वनं नोद्दमं गेहं।
तत्र भण कथमुष्यते पुंश्चलविवर्जिते ग्रामे ॥ ४८२ ॥
रे रे राहो मा मुञ्च दुर्जनं गिल पूर्णिमाचन्द्रं।
अमृतमयं भुञ्जानस्ताश दीर्घायुर्भविष्यसि ॥ ४८३ ॥
छिन्नं पुनोऽपि छिद्यतां मधुमथनचक्रेण राहोः शिरः।
गिलितो येनापि मुक्तोऽसतीनां दूषकश्चन्द्रः। ४८४ ॥
तत्किमपि कथमपि भविष्यति लभ्यते पृथ्वीमपि हिण्डमानैः।
येनौषधेन चन्द्रो जीर्यते पूर्णिमामहितः॥ ४८५ ॥
किं विधिना सुरलोक एकापि न पुंश्चली निर्मिता।
स्वाधीनो यया शशी न निमज्जितो नीलरङ्गे ॥ ४८६ ॥
प्रसरति येन तमश्चोघो भ्रंशते चन्द्रस्य चन्द्रिकायेन।
तत्सिद्ध स्मृत्वा श्रीपर्वतादानयौषधं किमपि ॥ ४८७ ॥
मा पत्त्रिकामपि दद्याः पुंश्चलि स्वप्नेऽपि कामदहनस्य।
योऽस्माकममित्रं चन्द्रं शिरसि समुद्वहति ॥ ४८८ ॥
असतीनां विप्रिय रे गर्वं मा वहस्व पूर्णिमाचन्द्र।
द्रक्ष्यसे त्वं कदापि यथा भग्नो वलयखण्ड इव ॥ ४८९ ॥
अहो धाव त्वरितं कज्जलेन भृत्वा द्वावपि हस्तौ।
दृष्ट्वा कूपपतितोऽसतीनां दूषकश्चन्द्रः। ४९० ॥

मङ्गएहि कीस पन्थिय जइ हरसि नियंसणं नियम्बाओ।
साहेमि कस्स पुरओ गामो दूरे अहं एक्का ॥ ४९१ ॥

अत्ता बहिरन्धलिया बहुविहवीवाहसङ्कुलो गामो।
मज्झ पई य विएसे को तुज्झ वासरियं देइ ॥ ४९२ ॥

जणसङ्कुलं न सुन्नं रूसइ अत्ता न देइ ओवासं।
ता वच्च पहिय मा म—ग्ग वासयं एत्थ मज्झ हरे ॥ ४९३ ॥

कह लब्भइ सत्थरयं अम्हाण य पहिय पामरघरम्मि।
उन्नयपओहरे पे—च्छिऊण जइ वससि ता वससु ॥ ४९४ ॥

वस पहिय अङ्गण च्चिय फिट्टउ ता तुज्झ वसणदोहलओ।
इह गामे हेमन्तो नवरं गिम्हस्स सारिच्छो। ४९५ ॥

इत्तो निवसइ अत्ता एत्थ अहं एत्थ परियणो सयलो।
ए पहिय रत्तियन्धय मा मह सयणे निमज्जिहिसि ॥ ४९६ ॥

जोइसियवज्जा।

दोहरखडियाहत्थो जोइसिओ भमइ नयरमज्झम्मि।
जाणइ सुक्कस्स गइं गणइ जइ गणावए को वि ॥ ४९७ ॥

जोइसिय मा विलम्बसु खडियं घेत्तूण गणसु मह तुरियं।
अङ्गारए पणट्ठे सुक्कस्स गई तह च्चेय ॥ ४९८ ॥

अत्थि घर च्चिय गणओ विचित्तकरणेहि निट्ठुरं गणइ।
न हु जाणइ सुक्कगइं तेणाहं तुह घरे पत्ता ॥ ४९९ ॥

जोइसिय कीस चुक्कसि विवित्तकरणाइ जाणमाणो वि।
तह कहवि कुणसु सिग्घं जह सुक्कं निच्चलं होइ ॥ ५०० ॥

मधूकैः किं पथिक यदि हरसि निवसनं नितम्बात् ।
कथयामि कस्य पुरतो ग्रामो दूरेऽहमेका ॥ ४८१ ॥

श्वश्रूर्बधिरान्धा बहुविधविवाहसंकुलो ग्रामः ।
मम पतिश्च विदेशे को तव वासं ददाति ॥ ४८२ ॥

जनसंकुलं न शून्यं द्रक्ष्यति श्वश्रूर्न ददात्यवकाशं ।
ततो व्रज पथिक मा मार्गय वासकमत्र मम गृहे ॥ ४८३ ॥

कथं लभ्यते स्रस्तरकं (खस्थरतं) अस्माकं पथिक पामरगृहे ।
उन्नतपयोधरान् (मेघान्-स्तनौ) दृष्ट्वा यदि वससि तदा वस ॥ ४८४ ॥

वस पथिकाङ्गण एव भ्रश्यतु ततस्तव वसनदोहदः ।
अत्र ग्रामे हेमन्तो नवरं ग्रीष्मस्य सदृशः ॥ ४८५ ॥

इतो निवसति श्वश्रूरत्राहमत्र परिजनः सकलः ।
हे पथिक रात्र्यन्ध मा मम शयने निमंक्ष्यसे ॥ ४८६ ॥

ज्यौतिषिक-पद्धति ।

दीर्घखटिकाहस्तो (दीर्घसेफहस्तो) ज्यौतिषिको भ्राम्यति नगरमध्ये ।
जानाति शुक्रस्य गतिं (वीर्यस्य स्तम्भनं) गणयति (रमति)
यदि प्रतिपादयति (याभयति) कोऽपि (कापि) ॥ ४८७ ॥

ज्यौतिषिक मा विलम्बस्व खटिकां गृहीत्वा गणय मम त्वरितं ।
अङ्गारके (अङ्गरते) प्रनष्टे शुक्रस्य गतिस्तथैव ॥ ४८८ ॥

अस्ति गृह एव गणको विचित्रकरणैर्निष्ठुरं गणयति ।
न खलु जानाति शुक्रगतिं तेनाहं तव गृहे प्राप्ता ॥ ४८९ ॥

ज्यौतिषिक किं भ्रमसि विचित्रकरणानि जानन्नपि ।
तथा कुरु कथमपि शीघ्रं यथा शुक्रो निश्चलो भवति ॥ ५०० ॥

विवरीए रइबिम्बे नक्खत्ताणं च ठाणगहियाणं ।
न पडइ जलस्स बिन्दू सुन्दरि चित्तट्ठिए सुक्के ॥ ५०१ ॥

विउलं फलयं थोरा सलायया तं पि गणय कुसलो सि ।
तहवि न आओ सुक्को सच्चं चिय सुन्नहियओ सि ॥ ५०२ ॥

उज्झउ सो जोइसिओ विचित्तकरणाइ जाणमाणो वि ।
गणिउं सयवारं मे उट्ठइ धूमो गणन्तस्स ॥ ५०३ ॥

जइ गणसि पुणो वि तुमं विचित्तकरणेहि गणय सविसेसं ।
सुक्कक्कमेण रहियं न हु लग्गं सोहणं होइ ॥ ५०४ ॥

मोत्तूण करणगणियं अङ्गुलिमेत्तेण जइ वि सो गणइ ।
अइनिउणो जोइसिओ कड्ढइ नाडीगयं सुक्कं ॥ ५०५ ॥

भणिओ वि जइ न कुप्पसि जइ न तुमं होसि कूडजोइसिओ ।
ता कीस तुज्झ जाया गणइ जइ गणावए को वि ॥ ५०६ ।

अङ्गारयं न याणसि न हु बुज्झसि हत्थचित्तसंचारं ।
इय साइ कूडगणओ कह जाणइ सुक्कसंचारं ॥ ५०७ ॥

लेहयवज्जा ।

मसि मलिऊण न-याणसि लेहणि गहिऊण मूढ खलिओ सि ।
ओसरसु कूडलेहय सुललियपत्तं विणासिहिसि ॥ ५०८ ॥

विपरीते रविबिम्बे (रतिबिम्बे) नक्षत्राणां (नखक्षतानां) च
स्थानगृहीतानां।
न पतति जलस्य (बीजस्य) बिन्दुः सुन्दरि चित्रास्थे (चित्तस्थे)
शुक्रे॥ ५०१॥
विपुलं फलकं (रतिमन्दिरं) दीर्घा शलाका (दीर्घः प्रजापतिः)
त्वमपि गणक कुशलोऽसि (रमने प्रवीणोऽसि)।
तथापि नागतः शुक्रः सत्यमेव शून्यहृदयोऽसि॥ ५०२॥
दृष्टानां स ज्यौतिषिको विचित्रकरणानि जानानोऽपि।
गणयित्वा शतवारं ममोत्तिष्ठति धूमो गणयतः॥ ५०३॥
यदि गणयसि पुनरपि त्वं विचित्रकरणैर्गणय सविशेषं।
शुक्रक्रमेण रहितं न खलु लग्नं शोभनं भवति॥ ५०४॥
मुक्त्वा करणगणितमङ्गुलिमात्रेण यदि सोऽपि गणयति।
अतिनिपुणो ज्यौतिषिकः कर्षति नाडीगतं शुक्रं॥ ५०५॥
भणितोऽपि यदि न कुप्यसि यदि न त्वं भवसि कूटज्यौतिषिकः।
ततः किं तव जाया गणयति यदि प्रतिपादयति कोऽपि॥ ५०६॥
अङ्गारकं (अङ्गरतं) न जानासि न खलु बुध्यसि हस्तचित्रासंचारं
(हस्तचित्तसंचारं)
इति मातः कूटगणकः कथं जानाति शुक्रसंचारं
(बीजस्तम्भनं)॥ ५०७॥

लेखक पद्धतिः।

मसीं (वीर्यं) मर्दितुं न जानासि लेखनीं (शेफं) ग्रहीतुं
मूढ स्खलितोऽसि।
अपसर कूटलेखक सुललितपत्त्रं (शय्याप्रच्छादनपटं)
विनाशयिष्यसि॥ ५०८॥

ढलिया य मसी भग्गा य लेहणी खरडियं च तलवट्टं ।
धिद्धि त्ति कूडलेहय अज्ज वि लेहत्तणे तण्हा ॥ ५०९ ॥
पिङ्गलं मसिभायणयं अत्थि मसी वित्थरं च तलवट्टं ।
अन्हारिसाण कज्जे हयलेहय लेहणी भग्गा ॥ ५१० ॥

विज्जवज्जा ।

विज्ज न एसो जरओ न य दाहो एस को वि संभूओ ।
उवसमइ सलोणेणं विडङ्गजोयामयरसेणं ॥ ५११ ॥
सच्चं जरए कुसलो सरसुप्पन्ना य लक्खसे दाहो ।
एयं पुणो वि अङ्गं विज्ज विडङ्गेहि पन्नत्तं ॥ ५१२ ॥
पुक्कारयं पउञ्जसु बालाए रसुब्भवाए दाहीए ।
अज्ज अणज्ज निसा — ज्ज विज्ज पेज्जाए न ऊ कज्जं ॥ ५१३ ॥
मामा खामा न सहे — इ सहणं विज्ज किं वियप्पेणं ;
अग्गङ्गुलीए दिज्जउ अवलेहो माउलिङ्गस्स
(माउ लिङ्गस्स) । ५१४ ।
पुक्कारएण विज्जय निव्विण्णा तुह य दीहमासेण ।
मा वारिज्जउ बाला भुञ्जउ अन्नं जहिच्छाए ॥ ५१५ ॥
गहवइसुएण भणियं अउव्वविज्जत्तणं हयासेणं ।
जेण पउञ्जइ पुक्का — रयं पि पन्नत्तियाण पि ॥ ५१६ ॥
विज्ज तुहागमण च्चिय मुक्का जरएण किं न परिमुणसि ।
ता नियसु मज्झ अङ्गं संपइ सेओ समुप्पन्नो ॥ ५१७ ॥
विज्जय अन्नं वारं सह जरओ सयरएण पन्नत्तो ।
जइ तं नेच्छसि दाउं ता किं कासी वि मा होउ ॥ ५१८ ॥

स्खलिता च मषी (वीर्यं) भग्ना च लेखनी (शेफो] भग्नं च
तालपत्त्रं (शय्याप्रच्छादनपटं)।
धिग्धिगिति कूटलेखकाद्यापि लेखने (यभने) तृष्णा ॥ ५०९ ॥
पृथुलं मषीभाजनमस्ति मषी विस्तरं च तालपत्त्रं।
अस्मादृशीनां कार्यं हतलेखक लेखनी भग्ना ॥ ५१० ॥

वैद्य-पद्धतिः।

वैद्य नैष ज्वरो न च व्याधिरेष कोऽपि सम्भूतः।
उपशाम्यति सलवणेन विडङ्गयोगामृतरसेन ॥ ५११ ॥
सत्यं ज्वरे कुशलः स्मरसोत्पन्नं च लघसे व्याधिं।
इदं पुनरप्यङ्ग वैद्य विडङ्गैः प्रशमं ॥ ५१२ ॥
पुक्कारयं (पुंस्कारकं) प्रयुङ्क्ष्व बालाया स्मरोद्भवायाः व्याधेः।
अद्यानार्य निर्लज्ज वैद्य पेयया (प्रेयसा) न खलु कार्यं ॥५१३॥
श्यामा खामा न सहते मर्दनं वैद्य किं विकल्पेन।
अशाङ्गुल्या दीयतामवलेह्यो मातुलिङ्गस्य (मातर्लिङ्गस्य) ॥५१४॥
पुक्कारयेण वैद्य निर्विण्णा तव च दीर्घश्वासेन।
मा वार्यतां बाला भुङ्क्तामन्नं (अन्यंविटं) यथेच्छया ॥ ५१५ ॥
गृहपतिसुतेन भणितमपूर्ववैद्यकं हताशेन
येन प्रयुङ्क्ते पुक्कारयं (फूत्काररतं) अपि (प्राणानामपि) ॥५१६॥
वैद्य तवागमन एव मुक्ता ज्वरेण किं न जानासि।
ततः पश्य मदङ्गे सम्प्रति खेदः समुत्पन्नः ॥ ५१७ ॥
वैद्यान्यं वारं मम ज्वर औषधेन (शतरतेन) प्रशमः।
यदि त्वं नेच्छसि दातुं तदा किं तक्रमपि (षडशीतिरपि)
मा भूत् ॥ ५१८ ॥

बालं जराविलङ्गिं कलमङ्करपलाविणिं नियन्तस्स ।
विज्जस्स सुसुम्रो सु – सुम्रो वि महसत्ति पब्बट्टो ॥ ५१९ ॥

मोत्तूण बालतन्तं तह य वसीकरणमन्ततन्तेहिं ।
सिद्धत्थेहि मइम्मइ तरुणी तरुणेण विज्जेण ॥ ५२० ॥

अन्नं न रुच्चइ च्चिय मज्झ पियामाए पूरियं हिययं ।
नेहसुरयसयङ्गं तुह सुरयं विज्ज पडिहाइ ॥ ५२१ ॥

धम्मियवज्जा ।

जो धम्मिम्रो न पावइ कुरयं मन्दारयं च मुग्गरयं ।
सो गहियकरण्डो च्चिय कत्तो धुत्तीरयं लहइ ॥ ५२० ॥

धुत्तीरएण धम्मिय जइ इच्छसि लिङ्गपूरणं काउं ।
ता एज्जसु मज्झ परो – हडम्मि सूरम्मि अत्थमिए ॥ ५२३ ॥

धुत्तीरयस्स कज्जे गहिराणि परोहडाइ वच्चन्तो ।
धम्मिय सुरङ्गकाम्रो कुरयाण वि नवरि चुक्किहिसि ॥५२४॥

धुत्तीरयाण कज्जे ण धम्मिम्रो परपरोहडे भमइ ।
अन्नेहि विलुप्पन्तं निययारामं न लक्खेइ ॥ ५२५ ॥

घेत्तूण करण्डं भम – इ वाडवो परपरोहडे नूणं ।
धुत्तीरएसु रत्तो एक्का वि न मेलए धम्मो ॥ ५२६ ॥

बालां ज्वराविलाङ्गीं कलमधुरप्रलापिनीं पश्यतः।
वैद्यस्य सुस्रुतः सुस्रुतोऽपि झटिति प्रनष्टः॥ ५१९॥

मुक्त्वा बालतन्त्रं तथा च वशीकरणमन्त्रतन्त्रैः।
सिद्धार्थैर्महस्मर तरुणी तरुणेन वैद्येन॥ ५२०॥

(अन्यं) अन्नं न रोचत एव मम प्रियाशया पूरितं हृदयं।
स्नेहसुरताद्राङ्गि तव सुरतं वैद्य प्रतिभाति॥ ५२१॥

धार्मिक-पद्धतिः।

यो धार्मिको न प्राप्नोति कुरवकं (कुरतं) मन्दारकं (मन्दारतं) च मुद्गरकं (मुग्धारतं)।
स गृहीतकरण्ड एव (करगृहीतसाधने) कुतो धत्तूरकं (धूर्तारतं) लभते॥ ५२२॥

धत्तूरकेन (धूर्तारतेन) धार्मिक यदीच्छसीश्वरपूरणं (शेफ०) कर्तुं।
तत आगच्छेर्मम गृहपश्चाद्भागे सूर्येऽस्तमिते॥ ५२३॥

धत्तूरकस्य कार्ये (धूर्तारतस्य) गभीरान् गृहपश्चाद्भागान्व्रजन्।
धार्मिक सुरङ्गात् (सुरतकार्ये) कुरवकेभ्योऽपि (कुरतेभ्यो) केवलं भ्रंशिष्यसि॥ ५२४॥

धत्तूरकाणां (धूर्तारतानां) कार्येण धार्मिको परगृहपश्चाद्भागान्भ्रमति।
अन्यैर्विलुप्यमानं (रम्यमाणां) निजारामं (आत्मनो जायां) न लक्षयति॥ ५२५॥

गृहीत्वा करण्डं भ्राम्यति व्यापृतः परगृहपश्चाद्भागे नूनं।
धत्तूरकेषु (धूर्तारतेषु) रक्त एकमपि (एकामपि) न मुञ्चति धर्मी॥ ५२६॥

सुलहाइ परोहडसं–ठियाइ धुत्तीरयाइ मोत्तूणं ।
कुरयाण कए रसं पेच्छह कह धम्मिओ भमइ ॥ ५२७ ॥

कञ्चीरएहि कणवी–रएहि धुत्तीरएहि बउएहिं ।
जइ दुक्कमि देहरयं धम्मिय ता मह घरे एज्ज ॥ ५२८॥

मन्दारयं विवज्जइ कुरयं परिहरइ चयइ भङ्गरयं ।
धुत्तीरयमलहन्तो गहियकरण्डो गओ भमइ ॥ ५२९ ॥

वियसियमुहाइ बहु–ज्जलाइ मयरन्दपायडिल्लाइं ।
धुत्तीरयाइ धम्मिय पुण्णेहि विणा न लब्भन्ति ॥ ५३० ॥

एक्केण वि जह धुत्ती–रएण लिङ्गस्स उवरि लग्गेण ।
मन्दारयाण धम्मिय कोडीए न तं सुहं होइ ॥ ५३१ ॥

सिसिरमयरन्दपज्झर–णपउरपसरन्तपरिमलुल्लाइं ।
कणवीरयाइ गेण्हसु धम्मिय सब्भावरत्ताइं ॥ ५३२ ॥

जन्तियवज्जा ।

जन्तिय गुलं विमग्गसि न य मे इच्छाए वाहसे जन्तं ।
अरसन्न किं न याणसि न रसेण विणा गुलं
होइ ॥ ५३३ ॥

सुलभान् गृहपश्चाद्भागसंस्थितान्धत्तूरकान् (धूर्तारतानि) मुक्त्वा ।
कुरवकाणां (कुरतानां) कृतेऽरण्यं पश्यत कथं धार्मिको भ्रमति ॥५२७॥

कञ्चीरकैः (काञ्चीरतैः) करवीरकैः (कन्यारतैः) धत्तूरकैः
(धूर्तारतैः) बहुभिः ।
यदीच्छसि देवगृहं (देहरतं) धार्मिक तदा मम
गृहमागच्छेः ॥ ५२८ ॥

मन्दारकं (मन्दारतं) विवर्जयति कुरवकं (कुरतं) परिहरति
त्यजति भृङ्गारकं (भङ्गरतं) ।
धत्तूरकमलभमानो (धूर्तारतं) गृहीतकरण्डो (करगृहीतसाधनो)
गणो भ्रमति ॥ ५२९ ॥

विकसितमुखानि (विहसित०) वर्णोज्ज्वलानि मकरन्दप्रकटानि ।
धत्तूरककुसुमानि (धूर्तारतानि) धार्मिक पुण्यैर्विना न
लभ्यन्ते ॥ ५३० ॥

एकेनापि यथा धत्तूरकेन (धूर्तारतेन) लिङ्गस्योपरि लग्नेन
(साधनस्पृष्टेन) ।
मन्दारकाणां (मन्दारतानां) धार्मिक कोट्या न तत्सुखं भवति ॥५३१॥

शिशिरमकरन्दप्रसरणप्रचुरभ्रमरत्परिमलार्द्राणि ।
करवीराणि (कन्यकारतानि) गृहाण धार्मिक
सद्भावरक्तानि ॥ ५३२ ॥

यान्त्रिक-पद्धतिः ।

यान्त्रिक (मैथुनकर्तर्) गुडं (द्रवीकरणत्वं) विमार्गयसे न च
ममेच्छया वहसे यन्त्रं (मैथुनं) ।
अरसज्ञ किं न जानासि न रसेन (शोभनमैथुनेन) विना गुडो
भवति । ५३३ ॥

विग्रडा वि जन्तवाया मउग्रो नालो रसाउलो उच्छू ।
लट्ठो वि सुप्पमाणा किं जन्तिय ऊणयं वहसि ॥ ५ ३ ४ ॥

महालयं सरूवं वित्थिण्णं वररसं सुमहमहं ।
जं एरिसयं जन्तं तत्थ सुहं जन्तिग्रो लहइ ॥ ५ ३ ५ ॥

तह जन्तिएण जन्तं अक्कन्तं नेहनिब्भररसेण ।
जह पढमं चिय कुण्डी भरिया एक्केण घाएण ॥ ५ ३ ६ ॥

तं जन्तं सा कुण्डी सो उच्छू वहलपत्तलच्छाग्रो ।
पीलावय तुज्झ गुणो अज्ज वि ऊणो रसो जाओ ॥ ५ ३ ७ ॥

मुसलवज्जा ।

चन्दणवलियं दिढक–च्छिबन्धणं दीहरं सुपरिमाणं ।
होइ घरे साहीणं मुसलं धन्नाण महिलाणं ॥ ५ ३ ८ ॥

थोरगरुयाइ सुन्दरि कच्छीजुत्ताइ हुन्ति नियगेहे ।
धन्नाण महिलियाणं उक्खलसरिसाइ मुसलाइं ॥ ५ ३ ९ ॥

मुहभारियाइ सुट्ठु वि सुट्ठु वि कच्छीए दिढनिबद्धाइं ।
अन्नाहि पि हु जुण्ण–क्खलम्मि भज्जन्ति मुसलाइं ॥ ५ ४ ० ॥

भमिओ चिरं असेसो गामो मइ महियओ सयवारं ।
गेहक्खलपरिमाणे–ण मामि मुसलं चिय न दिट्ठं ॥ ५ ४ १ ॥

भद्दमुहमण्डणं चिय दरपिहुलं तह य कच्छिसोहिल्लं ।
अन्नेहिं पिय मुसलं पडिछन्दं तेण वच्चामो ॥ ५ ४ २ ॥

बालासंवरणवज्जा ।

जस्स तुमं अणुरत्ता सो तुज्झ य मन्दनेहओ पुत्ति ।
न हु दिज्जइ ताली दो–हरम्मि एक्केण हत्थेण ॥ ५ ४ ३ ॥

विकटा अपि यन्त्रपाटा मृदको नालो रसाकुल इक्षुः।
यष्टिरपि सुप्रमाणा किं यन्त्रिकोनकं वहसि ॥ ५३४ ॥
शब्दालयं सरूपं विस्तीर्णं वररसं सुमर्दसहं।
यदीदृशं यन्त्रं तत्र सुखं यान्त्रिको लभते ॥ ५३५ ॥
तथा यान्त्रिकेण यन्त्रमाक्रान्तं स्नेहनिर्भररसेन।
यथा प्रथममेव कुण्डी भृतैकेन घातेन ॥ ५३६ ॥
तद्यन्त्रं सा कुण्डी स इक्षुर्बहलपत्रच्छायः।
यान्त्रिक तव गुणोऽद्याप्यूनो रसो जातः ॥ ५३७ ॥

मुसल-पद्धतिः।

चन्दनवलितं दृढकाञ्चीबन्धनं दीर्घं सुपरिमाणं।
भवति घरे स्वाधीनं मुसलं धन्यानां महिलानां ॥ ५३८ ॥
स्थूलदीर्घाणि सुन्दरि काञ्चीयुक्तानि भवन्ति निजगेहे।
धन्यानां महिलानामुदूखलसदृशानि मुसलानि ॥ ५३९ ॥
मुखभृतानि सुष्ठपि सुष्ठपि काञ्च्या दृढनिबद्धानि।
अन्याभिरपि खलु जीर्णोदूखले भज्यन्ति मुसलानि ॥ ५४० ॥
भ्रान्तश्चिरमशेषो ग्रामो मया सख्यः शतवारान्।
गेहोदूखलपरिमाणेन मासि मुसलमेव न दृष्टं ॥ ५४१ ॥
भद्रमुखमण्डनमेवेषत्पृथुलं तथा च काञ्चिशोभितं।
अन्येषामेव मुसलं प्रतिच्छन्दं तेन व्रजामः ॥ ५४२ ॥

बालासंवरण-पद्धतिः।

यस्य त्वमनुरक्ता स त्वयि च मन्दस्नेहः पुत्रि।
न खलु दीयते तालिका दीर्घाद्येकेन हस्तेन ॥ ५४३ ॥

जत्थ गओ तत्थ गओ सामलि सीहो न जुप्पइ हलम्मि ।
सप्पुरिसो वि तह च्चिय पुंसस्नु नयणाइं मा रुयसु ॥ ५४४ ॥

तइया वारिज्जन्तो पियहि पइं उल्लिरीहि अच्छीहिं ।
एण्हिं विरहावत्था पुणो वहन्तो किलामिहिसि ॥ ५४५ ॥

मा रुवसु पुत्ति वेसा–ण अग्गए खिज्जिहिन्ति नयणाइं ।
न हु झिज्जइ ताण मणं सेलं मिव सलिलपूरेणं ॥ ५४६ ॥

दाणं न देन्ति बहुलं नेहं दरिसन्ति नेय हरिसन्ति ।
गेण्हन्ति न देन्ति मणं पुत्ति च्छेया दुराराहा ॥ ५४७ ॥

रच्चन्ति नेय कस्स वि रत्ता पसयच्छि न हु विरच्चन्ति ।
दिणयरकर व्व छेया अदिट्ठदोसा वि रच्चन्ति ॥ ५४८ ॥

रच्चावन्ति न रच्चहि हरन्ति हिययं न देन्ति नियहिययं ।
छेया भुयङ्गसरिसा डसिऊण परम्मुहा होन्ति ॥ ५४९ ॥

रच्चावन्ति न रच्चहि देन्ति असोक्खं न दुक्खिया हुन्ति ।
असुयविणय त्ति एण्हिं दुक्काराहा जए छेया ॥ ५५० ॥

रत्ते रत्ता कसण–म्मि कसणया धवलयम्मि तह धवला ।
फलिहमणि व्व कइस्सा हुन्ति जणे पुत्ति संपुत्ता ॥ ५५१ ॥

कुट्टिणीसिक्खावज्जा ।

दरहसियकडक्खनिरि–क्खणाइ सिङ्गारकम्मभणिआइं ।
एयाइ पुणो सिक्खसु निहुवणसोक्खग्गदइयाइं ॥ ५५२ ॥

मग्गन्तो मूलियमू–लियाइ मा भमसु घरहरं पुत्ति ।
छन्दाणुवत्तणं पिय–यमस्स एयं वसीकरणं ॥ ५५३ ॥

यत्र गतस्तत्र गतः श्यामले सिंहो न युज्यते हले।
सत्पुरुषोऽपि तथैव प्रोञ्छ नयने मा रुद्यतां॥५४४॥
तदा वार्यमाणा पिब पतिमार्द्राभ्यामक्षिभ्यां।
इदानीं विरहावस्थां पुनर्वहमाना क्रमिष्यसि॥५४५॥
मा रोदीः पुत्रि केकानामग्रे खेद्येते नयने।
न खलु क्षीयते तेषां मनः शैल इव सलिलपूरेण॥५४६॥
दानं न ददति बहुलं स्नेहं दर्शयन्ति न च हर्षन्ते।
गृह्णन्ति न ददति मनः पुत्रि केका दुराराधाः॥५४७॥
रज्यन्ते नैव कस्मिन्नपि रक्ताः प्रसृताक्षि न खलु विरज्यन्ते।
दिनकरकरा इव केका अदृष्टदोषा अपि रज्यन्ते॥५४८॥
रञ्जयन्ति न रज्यन्ते हरन्ति हृदयं न ददति निजहृदयं।
केका भुजङ्गसदृशा दष्ट्वा पराङ्मुखा भवन्ति॥५४९॥
रञ्जयन्ति न रज्यन्ते ददत्यसौख्यं न दुःखिता भवन्ति।
अश्रुतविनया इतीदानीं दुःखाराध्या जगति केकाः॥५५०॥
रक्ते रक्ताः कृष्णे कृष्णा धवले तथा धवलाः॥
स्फटिकमणिरिव केका भवन्ति जने पुत्रि संपूर्णाः॥५५१॥

कुट्टनीशिक्षा-पद्धतिः।

ईषद्वलितकटाक्षनिरीक्षणानि शृङ्गारकर्ममर्मस्पर्शानि।
एतानि पुनः शिक्षय निरुपमसौभाग्यदर्शितानि॥५५२॥
मार्गयमाणा मूलिका मूलिका मा भ्रम गृहं गृहं पुत्रि।
छन्दानुवर्तनं प्रियतमस्यैतद्वशीकरणं॥५५३॥

भूसणपसाहणाड — म्बरेहि मा खिवसु पुत्ति अप्पाणं।
रक्खिज्जइ जेण जणो अन्ने च्चिय ते अलङ्कारा॥ ५५४॥

अन्नासत्ते वि पिए अहिययरं आयरं कुणिज्जासु।
उद्धच्छि वेयणाइ वि न मन्ति चरियाइ वि गुणेहिं॥ ५५५॥

न विणा सब्भावेणं घेप्पइ परमत्थजाणओ लोओ।
को जुन्नमज्जरं क — ञ्जिएण वेयारिउं तरइ॥ ५५६॥

जेण विणा न वलिज्जइ अणुणिज्जइ सो कयावराहो वि।
पत्ते वि नयरदाहे भण कस्स न वल्लहो अग्गी॥ ५५७॥

अव्वो जाणामि अहं तुम्ह पसाएण चाडुयसयाइ।
एक्कं नवरि न जाणे निन्नेहे रमणपज्जरणं॥ ५५८॥

ताव च्चिय ढलहलया जाव च्चिय नेहपूरियसरीरा।
सिद्धत्था उण केया नेहविहूणा खलीहुन्ति॥ ५५९॥

वेसावज्जा।

अहिणि व्व कुडिलगमणा रोरहरे दीवअ व्व निन्नेहा।
सुकवि व्व अत्थलुद्दा वेसं दट्ठूण वन्दामि॥ ५६०॥

वलुङ्का मुहरसिया नेहविहूणा वि लग्गए कण्ठे।
पच्छा करइ वियारं वलहट्टुयमारिसा वेसा॥ ५६१॥

महइ सलोहा घणघा — यताडणं तह य ताणसंबन्धं।
कुण्ठि व्व पउरकुडिला वेसा मुट्ठीए सरइ॥ ५६२॥

जाओ पियं पियं पइ एक्कं विज्झाइ तं चिय पलित्तं।
होइ अवरत्थिओ च्चिय वेसासत्थो तिणग्गि व्व॥ ५६३॥

भूषणप्रसाधनाडम्बरैर्मा चिप पुत्र्यात्मानं।
रज्यते येन जनो ऽन्य एव ते ऽलङ्काराः॥ ५५४॥
अन्यासक्ते ऽपि प्रिये ऽधिकतरमादरं कुर्वीयाः।
ऊर्ध्वाचि वेदना अपि न मन्त्रिचरिता अपि गुणैः॥ ५५५॥
न विना सद्भावेन गृह्यते परमार्थं जानानो लोकः।
को जीर्णमार्जारं काञ्जिकेन प्रतारयितुं तरति॥ ५५६॥
येन विना न स्थीयते ऽनुनीयते स कृतापराधोऽपि।
प्राप्तेऽपि नगरदाहे भण कस्य न वल्लभोऽग्निः॥ ५५७॥
अहो जानाम्यहं युष्मत्प्रसादेन चाटुशतानि।
एकं केवलं न जाने निःस्नेहे रमणप्रचरणं॥ ५५८॥
तावदेव मृदुका यावदेव स्नेहपूरितशरीरा: (तैल०)।
सिद्धार्थाः पुनश्छेकाः (सर्षपाः) स्नेहविहीना खलीभवन्ति॥ ५५९॥

वेश्या—पद्धतिः।

अहिरिव कुटिलगमना दरिद्रगृहे दीपक इव निःस्नेहा।
सुकविरिवार्थलुब्धा वेश्यां दृष्ट्वा वन्दे॥ ५६०॥
वर्णाढ्या सुखरमिका स्नेहविहीनापि लगति कण्ठे।
पश्चात्करोति विकारं चणकरोटिकासदृचा वेश्या॥ ५६१॥
सहते सलोभा (सलोहा) घनघातताडनं तथा च पाणसबन्धं।
संदंशिकेव प्रचुरकुटिला वेश्या मुग्धा समुह्यते॥ ५६२॥
यातः प्रियं प्रियं प्रति (पदं पदं प्रति) एकं निर्वाति तदेव प्रदीप्तं।
भवत्यपरस्थित एव वेश्यामार्गस्तृणाग्निरिव॥ ५६३॥

निम्मलपवित्तहारा बहुलोहा पुलइएण अङ्गेण।
खग्गलट्ठि व्व वेसा कोसेण विणा न संवहइ ॥ ५६४ ॥
घणसंचया सुगुज्झा निबद्धलोहा भुयङ्गमहणिज्जा।
मञ्जूसिय व्व वेसा ठाणं चिय लोहचित्तस्स ॥ ५६५ ॥
न गणेइ रूववन्तं न कुलीणं नेय रूवसंपन्नं।
वेसा वाणरिसरिसा जत्थ फलं तत्थ संकमइ ॥ ५६६ ॥
अणुराग्ररसियं आसन्नपओहरं गुणविहूणं।
थड्ढं महावक्कं वेसाहियय सुरधणु व्व ॥ ५६७ ॥
कवडेण रमन्ति जणं पियं पयम्पन्ति अत्थलोहेण।
ताण नमो वेसाणं अप्पा वि न वल्लहो जाण ॥ ५६८ ॥
कुललञ्छणं अकित्ती अत्थस्स खओ असीलसंवासो।
गन्तुं चिय वेसहरं न जुज्जए पण्डियजणस्स ॥ ५६९ ॥
संपत्तियाए कालं गमेसु सुलहाए अप्पमुल्लाए।
देउलवाडयपत्तं तुट्टणसीलं अइमहग्घं ॥ ५७० ॥
वेसाण कवडसयपू-रियाण सब्भावनेहरहियाणं।
अत्थरहिओ न रुच्चइ पच्चक्खो कामदेवो वि ॥ ५७१ ॥
अत्थस्स कारणेणं चुम्बन्ति मुहाइ बहुविरसाइं।
अप्पा वि जाण वेसो को ताण परो पिओ होइ ॥ ५७२ ॥
सुपमाणा य सुसुत्ता बहुरूवा तह य कोमला सिसिरे ॥
कन्तो पुलेहि विणा वेसा पडिय व्व संपडइ ॥ ५७३ ॥
कुडिलत्तणं च वङ्क-त्तणं च वग्गत्तणं असच्चं च।
अन्नाण हुन्ति दोसा वेसाण पुणो अलङ्कारा ॥ ५७४ ॥

निर्मलपवित्रहारा (०त्राधारा) बहुलोभा (० लोहा) पुलकिताङ्गेन।
खड्गलतिकेव वेश्या कोशेन (प्रत्याकारेण) विना न समुद्यते॥ ५६४॥
घनसंचया सुगुप्ता निबद्धलोभा (लोहनिबद्धा) भुजङ्गमदनीया।
मञ्जूषिकेव वेश्या स्थानमेव लोभवित्तस्य (लोह०)॥ ५६५॥
न गणयति रूपवन्तं न कुलीनं नैव रूपसंपन्नं।
वेश्या वानरीसदृशा यत्र फलं तत्र संक्रामति॥ ५६६॥
अन्योन्यरागरसितमासन्नपयोधरं गुणविहीनं।
स्तब्धं स्वभाववक्रं वेश्याहृदयं सुरधनुरिव॥ ५६७॥
कपटेन रमयन्ति जनं प्रियं प्रजल्पन्त्यर्थलोभेन।
ताभ्यो नमो वेश्याभ्य आत्मापि न वल्लभो यासां॥ ५६८॥
कुललाञ्छनमकीर्तिरर्थस्य त्रयोऽशीलसंवासः।
गन्तुमेव वेश्यागृहं न युज्यते पण्डितजनस्य॥ ५६९॥
बालया कालं गमय सुलभयाल्पमूल्यया।
देवकुलवाटकपात्रं त्रुटनशीलमतिमहार्घं॥ ५७०॥
वेश्याभ्यः कपटशतपूरिताभ्यः स्वभावस्नेहरहिताभ्यः।
अर्थरहितो न रुच्यते प्रत्यक्षः कामदेवोऽपि॥ ५७१॥
अर्थस्य कारणेन चुम्बन्ति मुखानि वक्रविरसानि।
आत्मापि यासां द्वेष्यः कस्तासां परः प्रियो भवति॥ ५७२॥
सुप्रमाणा च सुसूत्रा बहुरूपा तथा च कोमला शिशिरे।
कुतः पुण्यैर्विना वेश्या पटिकेव संपद्यते॥ ५७३॥
कुटिलत्वं च वक्रत्वं च वञ्चकत्वमसत्यं च।
अन्येषां भवन्ति दोषा वेश्यानां पुनरलङ्काराः॥ ५७४॥

सरसा निहसणसारा गन्धड्ढा बहुभुयङ्गपरिमलिया ।
चन्दणलय व्व वेसा भण कस्स न वल्लहा होइ ॥ ५७५ ॥
मा जाणह मह सुहयं वेसाहिययं ममस्सणुल्लावं ।
सेवालल्तित्तपत्थर — सरिसं पडणेण जाणिहिसि ॥ ५७६ ॥
एक्कं खायइ मडयं अन्नं च कडक्खरक्खियं धरइ ।
अन्नस्स देइ दिट्ठी मसाणसिवसारिसा वेसा ॥ ५७७ ॥
गहिऊण सयलगन्थं मोक्खं झायन्ति तग्गयमणाओ ।
वेसा मुणिसारिच्छा निच्चं चिय कवलियाहत्था ॥ ५७८ ॥

किविणवज्जा ।

न हु कस्स वि देन्ति धणं अन्नं देन्तं पि तह निवारन्ति ।
अत्था किं किविणत्था सत्थावत्था सुयन्ति व्व ॥ ५७९ ॥
निहणन्ति धणं धरणी — यलम्मि इय जाणिऊण किविणजणा ।
पायाले गन्तव्वं ता गच्छउ अग्गठाणं पि ॥ ५८० ॥
करिणो हरिनहरविया — रियस्स दीसन्ति मोत्तिया कुम्भे ।
किविणाण नवरि मरणे पयड च्चिय हुन्ति भण्डारा ॥ ५८१ ॥
परिमुसइ करयलेण वि पेच्छइ अच्छीहि तं सया किविणो ।
आलिहियभित्तिबाउ — ल्लयं व न हु भुञ्जिउं तरइ ॥ ५८२ ॥
पुच्छिज्जन्ता नियपरि — यणेण पयडन्ति नेय तं अत्थं ।
सन्तं पि धणं नत्थित्ति जे भणन्ता महाधीरा ॥ ५८३ ॥
अत्थं धरन्ति वियला न देन्ति पूयन्ति सयलभूयाइं ।
पुत्तक्खएण झिज्जइ न संपया चायभोएण ॥ ५८४ ॥

सरसा निघर्षणसारा गन्धाढ्या बहुभुजङ्गपरिमृदिता।
चन्दनलतेव वेश्या भण कस्य न वल्लभा भवति ॥ ५७५ ॥
मा जानीत मम सुभगं वेश्याहृदयं समन्मनोल्लापं।
शैवाललिप्तप्रस्तरसदृशं पतनेन ज्ञास्यसि ॥ ५७६ ॥
एकं खादति मृतकमन्यं च कटाक्षरचितं धारयति।
अन्यस्य ददाति दृष्टिं श्मशानशिवासदृशा वेश्या ॥ ५७७ ॥
गृहीत्वा सकलग्रन्थं मोक्षं ध्यायन्ति तद्गतमनसः।
वेश्या मुनिसदृशा नित्यमेव कवलितहस्ताः (कपालहस्ताः) ॥ ५७८ ॥

कृपण—पद्धतिः।

न खलु कस्यापि ददति धनमन्यं ददानमपि तथा निवारयन्ति।
अर्थाः किं कृपणस्थाः स्वस्थावस्थाः स्वपन्तीव ॥ ५७९ ॥
निखनन्ति धनं धरणीतल इति ज्ञात्वा कृपणजनाः।
पाताले गन्तव्यं ततो गच्छत्वग्रस्थानमपि ॥ ५८० ॥
करिणो हरिनखरविदारितस्य दृश्यन्ते मौक्तिकानि कुम्भे।
कृपणानां केवलं मरणे प्रकटान्येव भवन्ति भाण्डागाराणि ॥ ५८१ ॥
परिमृशति करतलेनापि पश्यत्यक्षिभ्यां तत्सदा कृपणः।
आलिखितभित्तिपञ्चालिकामिव न खलु भोक्तुं तरति ॥ ५८२ ॥
पृच्छ्यमाना निजपरिजनेन प्रकटयन्ति नैव तमर्थं।
सदपि धनं नास्तीति ये भणन्ति ते महाधीराः ॥ ५८३ ॥
अर्थं धरन्ति विकला न ददति पूजयन्ति सकलभूतानि।
पुण्यक्षयेण क्षीयते न सम्पत्त्यागभोगाभ्यां ॥ ५८४ ॥

देमि न कस्स वि जम्पइ　उड्डारजणस्स विविहरयणाइ ।
चाएण विणा वि नरो　पुणोवि लच्छीए पम्मुक्को ॥ ५८५ ॥

उड्डवज्जा ।

कुहइ दढं कुद्दालं　अइगमणे आउलं व पेल्लेइ ।
विलिहइ दो वि तडीओ　आणइ हियपाणियं उड्डो ॥ ५८६ ॥
सिरजाणुए निउत्तो　उड्डो हत्थेण खणणकुसलेण ।
कुद्दालेण य रहियं　कह उड्डो आणए उययं ॥ ५८७ ॥
निद्दयकुद्दालहत्थ – यमज्झवक्कलुच्छलन्तजलसोत्तं ।
उड्डो लद्धप्फरिसो　भरियं पि न मेल्लए वाविं ॥ ५८८ ॥
कुद्दालघायघणता – डणेण पज्झरइ वसुह न ऊ चोज्जं ।
सो उड्डो जस्स विढं – मणेण वडवा जलं देइ ॥ ५८९ ॥

कण्हवज्जा ।

कुमलं राहे सुहिओ　सि कंस कंसो कहिं कहिं राहा ।
इय बालियाए भणिए　विलक्खहसिरं हरिं नमह ॥ ५९० ॥
तं नमह जस्स गोट्ठे　मयणाणलताविआउ गोवीओ ।
पायडकण्ठग्गहम – ग्गिरीउ रिट्ठं पसंसन्ति ॥ ५९१ ॥
कण्हो जयइ जुवाणो　राहा उम्मत्तजोव्वणा जयइ ।
जउणा वड्ढन्तरङ्गा　ते दियहा तेच्चिय च्चेव ॥ ५९० ॥
तिहुयणमिओ वि हरी　निवडइ गोवालियाए चलणेसु ।
सच्चं चिय नेहनिर – न्तलेहि दोसा न दीसन्ति ॥ ५९३ ॥

ददामि न कस्यापि निवेदयत्युदारजनस्य विविधरत्नानि।
त्यागेन विनापि नरः पुनरपि लक्ष्म्या प्रमुक्तः॥ ५८५॥

उड्ड—पद्धतिः।

क्षिपति दृढं कुद्दालमतिगमन आकुलमिव प्रेरयति।
विलिखति द्वेऽपि तस्यावानयति हृदयेप्सितं पानीयमुड्डः॥ ५८६॥
शिरोजानुके नियुक्त उड्डो हस्तेन खननकुशलेन।
कुद्दालेन च रहितं कथमुड्ड आनयत्युदकं॥ ५८७॥
निर्दयकुद्दालहस्तकमध्यवक्रलोच्छलज्जलस्रोतसं।
उड्डो लब्धस्पर्शो मृतामपि न त्यजति वापीं॥ ५८८॥
कुद्दालघातघनताडनेन प्रचरति वसुधा न खल्वाश्चर्यं।
स उड्डो यस्य दर्शनेन वडवा जलं ददाति॥ ५८९॥

कृष्ण—पद्धतिः।

कुशलं राधे सुखितोऽसि कंस कंसः क्व क्व राधा।
इति बालिकया भणिते विलक्षहसनशीलं हरिं नमत॥ ५९०॥
तं नमत यस्य गोष्ठे मदनानलतापिता गोप्यः।
प्रकटकण्ठग्रहमार्गणशीला अरिष्टं प्रशंसन्ति॥ ५९१॥
कृष्णो जयति युवा राधोन्मत्तयौवना जयति।
यमुना बहुलतरङ्गा ते दिवसास्तादृशा एव॥ ५९२॥
त्रिभुवननमितोऽपि हरिर्निपतति गोपालिकायाः चरणयोः।
सत्यमेव स्नेहान्धैर्दोषा न दृश्यन्ते।॥ ५९३॥

कण्हो कण्हो निसि च — न्दवज्जिया निविडवेडसा जउणा।
भमरो होहो जइ लह — सि पुत्ति वयणस्स गन्धेण ॥ ५९४ ॥
केसिविथारणरुहिर — सकुप्पइग्घसणलञ्छणग्घवियं।
न मुएइ कण्ह जुण्णं पि कञ्चुयं अज्ज वि विसाहा ॥ ५९५ ॥
राहाए कवोलतलु — च्छलन्तजोण्हानिवायधवलङ्गो।
रइरहसवावडाए धवलो आलिङ्गिओ कण्हो ॥ ५९६ ॥
धवलं धवलच्छीए मङ्गरं मङ्गराउरीए मज्झम्मि।
तक्कं विक्कन्तीए कण्हो कण्हो त्ति वाहरिओ ॥ ५९७ ॥
सच्चं चेय भुयङ्गी विसाहिया कण्ह तण्हहा होइ।
अन्ने वि विणयतणए जीए घुम्माविओ तं सि ॥ ५९८ ॥
केसव पुराणपुरिसो सच्चं चिय तं सि जं जणो भणइ।
जेणं विसाहियाए भमसि सया हत्थलग्गाए ॥ ५९९ ॥
किसिओ सि कीस केसव किं न कओ धन्नसंगहो मूढ।
कत्तो मणपरिओसो विसाहियं भुञ्जमाणस्स ॥ ६०० ॥
विहडउ मण्डलिबन्धो भज्जउ रासो न मुच्चए कण्ह।
नवसियसएहि लद्धो तुह हत्थो मज्झ हत्थेण ॥ ६०१ ॥
कण्हो देवो देवा वि पत्थरा सुयणु निम्मविज्जन्ति।
असुहि न मउइज्ज — न्ति पत्थरा किं व रुसेण ॥ ६०२ ॥
मङ्गरारज्जे वि हरी न मुयइ गोवालियाण तं पेम्मं।
खण्डन्ति न सप्पुरिसा पणयपरूढाइं पेम्माइं ॥ ६०३ ॥
सच्चं चिय चवइ जणो अमुणियपरमत्थनन्दगोवालो।
चाणजोव्वणो सि केसव आभीरो नत्थि संदेहो ॥ ६०४ ॥

कृष्ण: कृष्णो निशा चन्द्रवर्जिता निविडवेतसा यमुना।
भ्रमरी भव यदि लभसे पुत्रि वदनस्य गन्धेन॥ ५९४॥
केशिविदारणरुधिरार्द्रकूर्परोद्धर्षणलाञ्छनपूर्णं।
न त्यजति कृष्ण जीर्णमपि कञ्चुकमद्यपि विशाखा॥ ५९५॥
राधया कपोलतलोच्छलज्ज्योत्स्नानिपातधवलाङ्गः।
रतिरभसव्यापृतया धवल आलिङ्गितः कृष्णः॥ ५९६॥
धवलं धवलाच्छ्या मधुरं मथुरापुर्या मध्ये।
तक्रं विक्रीणानया कृष्ण कृष्णेति व्याहृतं॥ ५९७॥
सत्यमेव भुजङ्गी विशाखा कृष्णतृष्णका भवति।
सत्यपि विनतातनये यया घूर्णापितस्त्वमसि॥ ५९८॥
केशव पुराणपुरुषः सत्यमेव त्वमसि यं जनो भणति।
येन विशाखया भ्रमसि सदा हस्तलग्नया (*यष्ट्या)॥ ५९९॥
कृशोऽसि किं केशव किं न कृतो धन्यासंग्रहो (धान्य॰) मूढ।
कुतो मनःपरितोषो गोपीं (विमाधिकं) भुञ्जानस्य॥ ६००॥
विघटतु मण्डलिबन्धो भज्यतां रासो न मुच्यते कृष्ण।
नवसितशतैस्तव हस्तो मम हस्तेन॥ ६०१॥
कृष्णो देवो देवा अपि प्रस्तराः सुतनु निर्मिता भवन्ति।
अश्रुभिर्न मृदूभवन्ति प्रस्तराः किं वा रुदितेन॥ ६०२॥
मथुराराज्येऽपि हरिर्न मुञ्चति गोपालिकानां तत्प्रेम।
खण्डयन्ति न सत्पुरुषाः प्रणयप्ररूढानि प्रेमाणि॥ ६०३॥
सत्यमेव वदति जनो ऽज्ञातपरमार्थनन्दगोपालः।
स्तन्यजीवनोऽसि केशवाभीरो नास्ति संदेहः॥ ६०४॥

संभरसि कण्ह कालि — न्दिमज्जणे मह कडिल्लपङ्कुरणं ।
एण्हिं मङ्गुरारज्जे आलावणस्स वि संदेहो ॥ ६०५ ॥

रुद्दवज्जा ।

रइकलहकुवियगोरी — चलणाहयनिवडिए जडाजूडे ।
निवडन्तचन्दहम्मण — विलोलहत्थं हरं नमह ॥ ६०६ ॥
परिहासवासछोडण — करकिसलयरुद्धनयणजुयलस्स ।
रुद्दस्स तइयनयणं पव्वइपरिचुम्बियं जयइ ॥ ६०७ ॥
संझासमए परिकुवि — यगोरियामुद्दविहडणं विउलं ।
अङ्गुम्मिल्लपलोय — न्तलोयणं तं हरं नमह ॥ ६०८ ॥
चन्दाहयपडिबिम्बा — ए जाए मुक्कट्टहासभीयाए ।
गोरीए माणविहडण — घडन्तदेहं हरं नमह ॥ ६०९ ॥
नमिऊण गोरिवयण — स्स पल्लवं ललियकमलभरभमरं ।
कयरइमयरन्दकलं ललियमुहं तं हरं नमह ॥ ६१० ॥

हियालीवज्जा ।

विवरीयरया लच्छी बम्भं दट्ठूण नाहिकमलत्थं ।
हरिणो दाहिणनयणं रसाउला कीस झम्पेइ ॥ ६११ ॥
ढक्कसि हत्थेण मुहं जं जम्पसि अणिमिसं पलोयन्तो ।
हसिरं च वहसि वयणं तुह नाह न निव्वुया दिट्ठी ॥ ६१२ ॥
जइ सा सहीहि भणिया तुज्झ मुहं पुण्णचन्दसारिच्छं ।
कीस मुद्धडमुही करेण गण्डत्थलं पुंसइ ॥ ६१३ ॥

संस्मरसि कृष्ण कालिन्दीमज्जने मम कटीवस्त्रप्रावरणं।
इदानीं मथुराराज्य आलापनस्यापि संदेहः॥ ६०५॥

रुद्र—पद्धतिः।

रतिकलहकुपितगौरीचरणाहतनिपतिते जटाजूटे।
निपतच्चन्द्ररोधनविलोलहस्तं हरं नमत॥ ६०६॥
परिहासवासच्छोटनकरकिसलयरुद्धनयनयुगलस्य।
रुद्रस्य तृतीयनयनं पार्वतीपरिचुम्बितं जयति॥ ६०७॥
सन्ध्यासमये परिकुपितगौरीमुद्राविघटनं विपुलं।
अर्धोन्मीलप्रलोकयल्लोचनं तं हरं नमत॥ ६०८॥
चन्द्राहतप्रतिबिम्बाया जाते मुक्ताट्टहासभीतायाः।
गौर्या मानविघटनघटमानदेहं हरं नमत॥ ६०९॥
नत्वा गौरीवदनस्य पल्लवं लङ्घितकमलसरोभ्रमरं।
कृतरतिमकरन्दकलं ललितमुखं तं हरं नमत॥ ६१०॥

हृदयाली—पद्धतिः।

विपरीतरता लक्ष्मीर्ब्रह्माणं दृष्ट्वा नाभिकमलस्थं।
हरेर्दक्षिणनयनं रसाकुला किं पिदधाति॥ ६११॥
छादयसि हस्तेन मुखं यज्जन्यस्यानिमिषं प्रलोकयन्।
हसनशीलं च वहसि वदनं तव नाथ न निर्वृता दृष्टिः॥ ६१२॥
यदि सा सखीभिर्भणिता तव मुखं पूर्णचन्द्रसदृशं।
ततः किं मुग्धमुखी करेण गण्डस्थलं मृशति॥ ६१३॥

अच्छीहि पइं सिहिणे – हि दियवरं गुरुयणं नियम्बेण ।
तिण्णि वि जूरेइ वहू न याणिमो केण कज्जेण ॥ ६१४ ॥
जइ सा पइणा भणिया तिलयं विरएमि अत्तणो तुज्झ ।
ता कीस मुद्धडमुही हसिऊण परम्मुही ठाइ ॥ ६१५ ॥
हियए रोसुग्गिण्णं पायपहारं सिरम्मि पत्थन्तो ।
तह ण त्ति पिओ माणं-- सिणीए थोरंसुयं रुण्णं ॥ ६१६ ॥
तं दट्ठूण जुवाणं परियणमज्झम्मि पोढमहिलाए ।
उप्फुल्लदलं कमलं करेण मउलाइयं कीस ॥ ६१७ ॥
हन्तूण वरगइन्दं वाहो एक्केण नवरि वाणेण ।
धुवइ सरं पियइ जलं तं जाणइ केण कज्जेण ॥ ६१८ ।
कुङ्कुमकयङ्गरायं पडिहत्थपओहरी कुरङ्गच्छी ।
सयणम्मि नावगूहइ रमणं भण केण कज्जेण ॥ ६१९ ॥
मालत्तयं पयं ऊ– रुएसु तह कज्जलं च चलणेसु ।
पट्ठीए तिलयमालं वहन्त कह से रयं पत्तो ॥ ६२ ॥
अहिणवपेम्मसमागम -- जोव्वणरिद्धीवसन्तमासम्मि ।
पवसन्तस्स वि पइणो भण कस्स पलोइयं मोसं ॥ ६०१ ।
जइ देवरेण भणिया खग्गं घेत्तूण राउले वच्च ।
ता कीस मुद्धडमुही हसिऊण पलोयए सेज्जं । ६०० ॥
जइ सासुयाए भणिया पियवसहिं पुत्ति दीवयं देहि ।
ता कीस मुद्धडमुही हसिऊण पलोयए हिययं ॥ ६२३ ॥
जइ सा सहीहि भणिया तुज्झ पई सुनदेउलसमाणो ।
ता कीस मुद्धडमुही अहिययरं गव्वमुव्वहइ ॥ ६२४ ॥

अक्षिभ्यां पतिं स्तनाभ्यां द्विजवरं गुरुजनं नितम्बेन।
चीणापि निन्दति वधूर्न जानीमः केन कार्येण ॥ ६१४ ॥
यदि सा पत्या भणिता तिलकं विरचयाम्यात्मनस्तव।
ततः किं मुग्धमुखी हसित्वा पराङ्मुखी तिष्ठति ॥ ६१५ ॥
हृदये रोषोद्गीर्णं पादप्रहारं शिरसि प्रार्थयमानः।
तथैवेति प्रियो मनस्विन्या स्थूलाश्रु रुदितं ॥ ६१६ ॥
तं दृष्ट्वा युवानं परिजनमध्ये प्रौढमहिल्या।
उत्फुल्लदलं कमलं करेण मुकुलीकृतं कस्मात् ॥ ६१७ ॥
हत्वा वरगजेन्द्रं व्याध एकेन केवलं बाणेन।
धावति शरं पिबति जलं तज्जानीत केन कार्येण ॥ ६१८ ॥
कुङ्कुमकृताङ्गरागं पूर्णपयोधरा कुरङ्गाक्षी।
शयने नावगूहति रमणं भण केन कार्येण ॥ ६१९ ॥
मालकं पद्मूर्वोस्तया कज्जलं च चरणयोः।
पृष्ठे तिलकमालां वहन्कथं तस्या रतं प्राप्तः ॥ ६२० ॥
अभिनवप्रेमसमागमयौवनर्द्धिवसन्तमासे।
प्रवसतोऽपि पत्युर्भण कुतः प्रलोकितं शिरः। ६०१ ॥
यदि देवरेण भणिता खड्गं गृहीत्वा राजकुले व्रज।
ततः किं मुग्धमुखी हसित्वा प्रलोकयति शय्यां ॥ ६२२ ॥
यदि श्वश्रा भणिता प्रियवसतौ पुत्रि दीपकं देहि।
ततः किं मुग्धमुखी हसित्वा प्रलोकयति हृदयं ॥ ६२३ ॥
यदि सा सखीभिर्भणिता तव पतिः शून्यदेवकुलसमानः।
ततः किं मुग्धमुख्यधिकतरं गर्वमुद्वहति ॥ ६२४ ॥

ससयवज्जा ।

ढुरुढुलन्तो रच्छा – मुहेसु वरमहिलियाण हत्थेसु ।
खन्धारहारिससम्रो व्व पुत्ति दइग्रो न कुट्टिहिइ ॥ ६२५॥

तिलतुसमेत्तेण वि वि – प्पिएण तह होइ गरुयसंतावो ।
सुहय विवज्जइ ससम्रो चम्मच्छेएण वि वराम्रो ॥ ६२६ ॥

इह इन्दधणू इह मे – हगज्जियं इह सिहीण उल्लावो ।
पहिम्रो हारी ससम्रो व्व पाउसे कह न भालेइ ॥ ६२७॥

जा इच्छा कावि मणो – पियस्स तग्गयमणम्मि पुच्छामो ।
ससय वहिलो सि तुमं जीविज्जइ अन्नहा कत्तो ॥ ६२८॥

ग्रलिएण व सच्चेण व गेण्हसि नामं पि दइगमणस्स ।
सुहय विवज्जइ ससम्रो चम्मच्छेएण वि वराम्रो ॥ ६२९

वसन्तवज्जा ।

वणयतुरयाहिरूढो अलिउलझंकारतूरनिग्घोसो ।
पत्तो वसन्तराम्रो परहुयवरघुट्ठजयसद्दो ॥ ६३० ॥

परिधूसरा वि सहया – रमञ्जरी वहउ मञ्जरीनामं ।
नीसेसपसूणपर – म्मुहं कयं जीए भमरउलं ॥ ६३१ ॥

उज्झिज्जइ सहयारो वियसइ कुन्दो य वियसइ असोग्रो ।
सिसिरपरिणामसुहियं उम्मीलं पङ्कयं सहसा ॥ ६३२ ॥

अरविन्दमन्दिर – मयरन्दाणन्दियालिरिञ्छोली ।
रणझणइ कसणमणिमे – हल व्व मङ्गमासलच्छीए ॥ ६३३ ।

शशक—पद्धतिः।

परिभ्रमन् रथ्यामुखेषु वरमहिलानां हस्तेषु।
स्कन्धावारहारिशशक इव पुत्रि दयितो न कुट्टति ॥ ६२५ ॥
तिलतुषमात्रेणापि विप्रियेण तथा भवति गुरुसंतापः।
सुभग विपद्यते शशकस्त्वमंच्छेदेनापि वराकः ॥ ६२६ ॥
अत्रेन्द्रधनुरत्र मेघगर्जितमत्र शिखिनामुल्लापः।
पथिको हारिशशक इव प्रवृषि कथं न पश्यति ॥ ६२७ ॥
येच्छा कापि मनःप्रियस्य तद्गतमनसि पृच्छामः।
शशक शौघ्रोऽसि त्वं जीव्यतेऽन्यथा कुतः ॥ ६२८ ॥
अलीकेन वा सत्येन वा गृह्णासि नामापि दग्धगमनस्य।
सुभग विपद्यते शशकस्त्वमंच्छेदेनापि वराकः ॥ ६२९ ॥

वसन्त—पद्धतिः।

वनजतुरगाधिरूढो ऽलिकुलझंकारतूरनिर्घोषः।
प्राप्तो वसन्तराजः परभृतवरघुष्टजयशब्दः ॥ ६३० ॥
परिधूसरापि सहकारमञ्जरी वहतु मञ्जरीनाम।
निःशेषप्रसूनपराङ्मुखं कृतं यया भ्रमरकुलं ॥ ६३१ ॥
उद्गच्छति सहकारो विकसति कुन्दस्य विकसत्यशोकः।
शिशिरपरिणामसुखितमुन्मीलं पङ्कजं सहसा ॥ ६३२ ॥
विपुलारविन्दमन्दिरमकरन्दानन्दितालिपङ्क्तिः।
रणझणति कृष्णमणिमेखलेव मधुमासलक्ष्म्याः ॥ ६३३ ॥

संधुक्किज्जइ हियए　परिमलयाणन्दियालिमालाहिं।
उल्लाहि वि दिसिमणिम—ञ्जरीहि लोयस्स मयणग्गी॥६३४॥

गहिऊण चूयमञ्जरि　कीरो परिभमइ पत्तलाहत्थो।
ओसरसु सिसिरनरवर　लद्धा पुहवी वसन्तेण॥६३५॥

किं करइ तुरियतुरियं　अलिउलघणवम्मलो य सहयारो।
पहियाण विणासास—ङ्किय व्व लच्छी वसन्तस्स॥६३६॥

लङ्कालयाण पुत्तय　वसन्तमासम्मि लद्धपसराणं।
आवीयलोहियाणं　बीहेइ जणो पलासाणं॥६३७॥

एक्को च्चिय दुव्विसहो　विरहो मारेइ गयवई भीमो।
किं पुण गहियसिलीमुह--समाहवो फग्गुणो पत्तो॥६३८॥

होसइ किल साहारो　साहारे अङ्गणम्मि वड्ढन्ते।
पत्ते वसन्तमासे　वसन्तमासाइ सोसेइ॥६३९॥

किङ्करि करि म अजुत्तं　जणेण जं बालओ त्ति भणिओ सि।
धवलत्तं देन्तो क—ण्टयाण साहाण मलिणत्तं॥६४०॥

मा रच्च सुहंभणए　सोहञ्जणए य दिट्ठमत्तम्मि।
भज्जिहिसिय णाहसिया　मा हसिया सव्वलोएण॥६४१॥

गिम्हवज्जा।

अवरेण तवइ सूरो　सूरेण य ताविया तवइ रेणू।
सूरेणऽवरेण पुणो　दोहिं पि इ ताविया पुहवी॥६४२॥

संधुक्ष्यते हृदये परिमलानन्दितालिमालाभिः ।
आर्द्राभिरपि दिङ्मणिमञ्जरीभिर्लोकस्य मदनाग्निः ॥ ६३४ ॥

गृहीत्वा चूतमञ्जरीं कीरः परिभ्रमति प्रतीहारः ।
अपसर शिशिरनरवर लब्धा पृथिवी वसन्तेन ॥ ६३५ ॥

किं करोति त्वरितत्वरितमलिकुलघनशब्दस्य सहकारः ।
पथिकानां विनाशाशङ्कितेव लक्ष्मीर्वसन्तस्य ॥ ६३६ ॥

शाखालयेभ्यो (लङ्कालयेभ्यः) पुत्रक वसन्तमासे (वसान्त्रमांसे) लब्धप्रसरेभ्यः ।
आपीतलोहितेभ्यो (०रुधिरेभ्यो) बिभेति जनः पलाशेभ्यः (राक्षसेभ्यः) ॥ ६३७ ॥

एक एव दुर्विषहो विरहो (विरथो) मारयति गतपतीः (गजपतीन्) भीमः ।
किं पुनो गृहीतशिलीमुख (बाण) समाधवः फाल्गुनः (अर्जुनः) प्राप्तः ॥ ६३८ ॥

भविष्यति किल साधारः सहकारेऽङ्गणे वर्धमाने ।
प्राप्ते वसन्तमासे वसान्त्रमांसानि शोषयति ॥ ६३९ ॥

किङ्करि कुरु सायुक्तं जनेन यद्वालक इति भणितोऽस्मि ।
धवलत्वं ददानः कण्टकानां शाखानां मलिनत्वं ॥ ६४० ॥

मा रज्य शुभंजनके शोभाञ्जनके च दृष्टमात्रे ।
भङ्गुरस इति साहसिका मा हसिता सर्वलोकेन ॥ ६४१ ॥

ग्रीष्म—पद्धतिः ।

अपरेण (ग्रीष्मेण) तपति सूर्यः सूर्येण च तापिता तपति रेणुः ।
सूर्येणापरेण पुनर् द्वाभ्यामपि खलु तापिता पृथिवी ॥ ६४२ ॥

गिम्हे दवग्गिमसिमइ — लियाइ दीसन्ति विञ्झसिहराइं ।
आससु पउत्थवइए न हुन्ति नवपाउसब्भाइं ॥ ६४७ ॥
डहिऊण निरवसेसं ससावयं सुक्करुक्खमारूढो ।
किं सेसं ति दवग्गी पुणो वि रण्णं पलोएइ ॥ ६४४ ॥
मूलाहिंतो साहा — ण निग्गमो होइ सयलरुक्खाणं ।
साहाहि मूलबन्धो जेहि कओ ते तरू धन्ना ॥ ६४५ ॥

पाउसवज्जा ।

भग्गो गिम्हप्पसरो मेहा गज्जन्ति लद्धसंमाणा ।
मोरेहि वि उग्घुट्ठं पाउसराया चिरं जयउ ॥ ६४६ ॥
करकायपिङ्गलच्छो कसणङ्गो चडुलविज्जुजीहालो ।
पहिय घरिणीए दिट्ठो मेहो उक्कापिसाओ व्व ॥ ६४७ ॥
गज्जन्ति घणा भग्गा य पन्थया पसरियाउ सरियाओ ।
अज्ज वि उज्जुयसीले पियस्स पन्थं पलोएसि ॥ ६४८ ॥
अणुझिज्झिरीउ आलो — इऊण पहियस्स पहियजायाओ ।
धारामोक्खनिहेणं मेहाण गलन्ति अंसूणि ॥ ६४९ ॥
उच्चं उन्नावियक — न्धरेण भणियं व पाउसे सिहिणा ।
के के इमे पउत्था मोत्तूण घरेसु घरिणीओ ॥ ६५० ॥
जा नीलजलहरोद्दा — रगज्जिए मरइ नेय तुह जाया ।
ता पहिय तुरियतुरियं वह वह उल्लवइ कलकण्ठी ॥ ६५१ ॥
असुणियपयसंचारा दीसन्ति भयंकरा भुयङ्ग व्व ।
विसविसमा दुल्लङ्घा मेहा महिमण्डले लग्गा ॥ ६५२ ॥

ग्रीष्मे दवाग्निमषीमलिनीकृतानि दृश्यन्ते विन्ध्यशिखराणि ।
आश्वसिहि प्रोषितभर्तृके न भवन्ति नवप्रावृडभ्राणि ॥ ६४३ ॥
दग्ध्वा निरवशेषं सर्वापदं शुष्कवृक्षमारूढः ।
किं शेषमिति दवाग्निः पुनरप्यरण्यं प्रलोकयति ॥ ६४४ ॥
मूलेभ्यः शाखानां निर्गमो भवति सकलवृक्षाणां ।
शाखाभिर्मूलबन्धो यैः कृतस्ते तरवो धन्याः (अग्नये) ॥ ६४५ ॥

प्रावृट्—पद्धतिः ।

भग्नो ग्रीष्मप्रसरो मेघा गर्जन्ति लब्धसन्मानाः ।
मयूरैरप्युद्घुष्टं प्रावृड्राजश्चिरं जयतु ॥ ६४६ ॥
कषायपिङ्गलाक्षः कृष्णाङ्गश्चटुलविद्युज्जिह्वः ।
पथिक गृहिण्या दृष्टो मेघ उल्कापिशाच इव ॥ ६४७ ॥
गर्जन्ति घना भग्नाश्च पन्थानः प्रसृताः सरितः ।
अद्याप्यृजुशीले प्रियस्य पन्थानं प्रलोकयसि ॥ ६४८ ॥
अनुचीर्णशीला आलोक्य पथिकस्य पथिकजायाः ।
धारामोचनिभेन मेघानां गलन्त्यश्रूणि ॥ ६४९ ॥
अत्यूर्ध्वीकृतकन्धरेण भणितमिव प्रावृट्काले शिखिना ।
के क इमे प्रोषिता मुक्ता गृहेषु गृहिणीः ॥ ६५० ॥
यावन्नीलजलधरोदारगर्जिते म्रियते न तव जाया ।
तावत्पथिक त्वरितत्वरितं व्रज व्रजेत्युल्लपति कलकण्ठी ॥ ६५१ ॥
अज्ञातपदसंचारा दृश्यन्ते भयंकरा भुजङ्गा इव ।
(विषविषमा) दुर्लङ्घ्या मेघा महीमण्डले लग्नाः ॥ ६५२ ॥

सरयवज्जा।

सुयइ व पङ्कं न वह—न्ति निज्झरा बरहिणो न नच्चन्ति।
तणुयायन्ति नईओ अत्थमिए पाउसनरिन्दे ॥ ६५३ ॥
उयह तरुकोटराओ गच्छन्तो पूसयाण रिञ्छोली।
सरए जरिओ व्व दुमो पित्तं व सलोहियं वमइ ॥ ६५४ ॥

हेमन्तवज्जा।

जाणिज्जइ न उ पियम—प्पियं पि लोयाण तम्मि हेमन्ते।
सुयणसमागम वऽग्गो निच्चं निच्चं सुहावेइ। ६५५ ॥

सिसिरवज्जा।

डज्झन्तु सिसिरदियहा पियमप्पियं जणो वहइ।
दुइवयणस्स व हियए सीयायवणरक्खाओ जाओ ॥ ६५६ ॥
अवधूययलरक्कणधू—सराउ दीसन्ति फरुमलुरक्काओ।
उय सिसिरवायलइया अलरक्कणा दीणपुरिस व्व ॥ ६५७ ॥
चोराण कामुयाण य पामरपहियाण कुक्कुडो रडइ।
रे पलह रमह वाहय—ह वहह तणुइज्जए रयणी ॥ ६५८ ॥

जरावज्जा।

ता धणरिद्धी ता सु—न्दरत्तणं ता वियड्ढिमा लोए।
जा तरुणीयणकडुय—त्तणाइ न फुडन्ति पलियाइं ॥ ६५९ ॥
न तहालोयम्मि कउ—क्खियम्मि न फुड जम्पियं तह च्चेव।
जह जह तरुणीयणलो—यणेसु सीसे पडन्ताणं ॥ ६६० ॥

शरत्—पद्धतिः।

शुष्यतीव पङ्कं न वहन्ति निर्झरा बर्हिणो न नृत्यन्ति।
तनूकायन्ते नद्यो ऽस्तमिते प्रावृट्कालनरेन्द्रे॥ ६५३॥
पश्यत तरुकोटराद्गच्छन्ती शुकानां पङ्क्तिः।
शरदि ज्वरित इव द्रुमः पित्तमिव सलोहितं वमति॥ ६५४॥

हेमन्त—पद्धतिः।

ज्ञायते न तु प्रियमप्रियमपि लोकानां तस्मिन्हेमन्ते।
सुजनसमागम इवाग्निर्नित्यं नित्यं सुखयति॥ ६५५॥

शिशिर—पद्धतिः।

दह्यन्तु शिशिरदिवसाः प्रियमप्रियं जनो वहति।
दशवदनस्येव हृदये सीता० (शीत) तपनचर्या जातः॥ ६५६॥
अवधूतालक्षणधूसरा दृश्यन्ते परुषरूक्षाः।
पश्य शिशिरवातपरिहिता अलक्षणानि दीनपुरुषा इव॥ ६५७॥
चौराणां कामुकानां च कर्षकाणां पथिकानां च कुक्कुटो रटति।
रे पलायत रमध्वं वाहयत (क्षेत्राणि) वहत मार्गे तनूभवति रजनी॥ ६५८॥

जरत्—पद्धतिः।

तावद्धनर्द्धिस्तावत्सुन्दरत्वं तावद्विदग्धता लोके।
यावत्तरुणीजनकटुकत्वानि न भवन्ति पलितानि॥ ६५९॥
न तथालोके कटाक्षे न खलु जल्पितं तथैव।
यथा यथा तरुणीजनलोचनेषु शीर्षे पतन्तु॥ ६६०॥

रमियं जहिच्छियाए धूलीधवलम्मि गाममज्झम्मि ।
डिम्भत्तणस्स दियहा य णं कया जरयदियह व्व ॥ ६६१ ॥
संकुइयकम्पिरङ्गो ससङ्किरो दिन्नमयलपयमग्गो ।
पलियाण लज्जमाणो न गणेइ अइत्तए दिन्नं ॥ ६६२ ॥
वम्महभक्खणदिव्वो — मईप्प अङ्गं च कुणइ जराओ ।
पेच्छइ निठुरहियओ एण्हिं सेवेइ तं कामो ॥ ६६३ ॥
उज्झसु विसयं परिहर — सु दुक्कयं कुणसु नियमणे धम्मं ।
ठाऊण कण्णमूले इट्ठं सिट्ठं व पलिएण ॥ ६६४ ॥
जीयं जलबिन्दुसमं उप्पज्जइ जोव्वणं सह जराए ।
दियहा दियहेहि समा न हुन्ति किं निठुरो लोओ ॥ ६६५ ॥
वरिससयं नरयाऊ तस्स वि अद्धेण हुन्ति राईओ ।
अद्धस्स य अद्धयरं हरइ जरा बालभावेण ॥ ६६६ ॥
को एत्थ सया सुहिओ कस्स व लच्छी थिराइ पेम्माइं ।
कस्स व न होइ पलियं भण को न हु खण्डिओ विहिणा
॥ ६६७ ॥

महिलावज्जा ।

गहचरियदेवचरियं ताराचरियं चराचरे चरियं ।
जाणन्ति सयलचरियं महिलाचरियं न याणन्ति ॥ ६६८ ॥
बहुकूडकवडभरिया मायाछ्हवेण रञ्जए हिययं ।
महिलाए सब्भावं अज्ज वि बहवो न याणन्ति ॥ ६६९ ॥
घेप्पइ मच्छाण पए आयासे पक्खिणो य पयमग्गो ।
एक्कं नवरि न घेप्पइ दुल्लक्खं कामिणीहिययं ॥ ६७० ॥

रमितं यथेप्सितं धूलीधवले ग्राममध्ये ।
डिम्भलस्य दिवसा ननु हता जरद्दिवसा इव ॥ ६६१ ॥
संकुचितकम्पनशीलाङ्गः सशङ्कनशीलो दत्तसकलपद्मार्गः ।
पलितेभ्यो लज्जमानो न गणयति—दत्तं ॥ ६६२ ॥
मन्मथभचणदिव्यौषध्याङ्कं च करोति जराराजः ।
प्रेचध्वं निष्ठुरहृदय इदानीं सेवयति तं कामः ॥ ६६३ ॥
त्यज विषयं परिहर दुष्कृतं कुरु निजमनसि धर्मं ।
स्थिता कर्णमूले इष्टं कथितमिव पलितेन ॥ ६६४ ॥
जीवं जलबिन्दुसमसुत्पद्यते यौवनं सह जरया ।
दिवसा दिवसैः समा न भवन्ति किं निष्ठुरो लोकः ॥ ६६५ ॥
वर्षशतं नरायुस्तस्यार्धेन भवन्ति रात्रयः
अर्धस्य चार्धतरं हरति जरा बालभावेन ॥ ६६६ ॥
कोऽत्र सदा सुखितः कस्य वा लक्ष्मीः (स्थिरा) स्थिराणि प्रेमाणि ।
कस्य वा न भवति पलितं भण को न खलु खण्डितो विधिना ॥ ६६७ ॥

महिला—पद्धतिः ।

ग्रहचरितं देवचरितं ताराचरितं चराचरे चरितं ।
जानन्ति सकलचरितं महिलाचरितं न जानन्ति । ६६८ ॥
बहुकूटकपटभरिता मायारूपेण रञ्जयति हृदयं ।
महिलायाः सद्भावमद्यापि बहवो न जानन्ति ॥ ६६९ ॥
गृह्यते मत्स्यानां पदस्याकाशे पचिणस्य पदमार्गः ।
एकं नवरं न गृह्यते दुर्लक्ष्यं कामिनीहृदयं ॥ ६७० ॥

पुव्वकयकम्मवज्जा ।

इह लोए च्चिय दीसइ सग्गो नरओ य किं परत्तेण ।
धणविलसियाण सग्गो नरओ दालिद्दियजणाणं ॥ ६७१ ॥
विहडन्ति सुया विहड-न्ति बान्धवा विहडइ संचिउ अत्थो ।
एक्कं नवरि न विहडइ नरस्स पुव्वक्कयं कम्मं ॥ ६७२ ॥
अवहरइ जं न विहियं जं विहियं तं पुणो न नासेइ ।
अइणिउणो नवरि विही सित्थं पि न वड्ढिउं देइ ॥ ६७३ ॥
जं च्चिय विहिणा लिहियं तं च्चिय परिणमइ सयललोयस्स ।
इय जाणिऊण धीरा विहुरे वि न कायरा हुन्ति ॥ ६७४ ॥
पाविज्जइ जत्थ सुहं पाविज्जइ मरणबन्धणं जत्थ ।
तेण तहिं च्चिय निज्जइ नियकम्मगलत्थिओ जीवो ॥ ६७५ ॥
ता किं भएण किं चि-न्तिएण किं जूरिएण बहुएण ।
जइ सो च्चेव वियम्भइ पुव्वकओ पुण्णपरिणामो ॥ ६७६ ॥
को दाऊण समत्थो को वा हरिऊण जस्स जं विहियं ।
परिणमइ फलं पुत्तय पुव्वक्कम्माणुमारेण ॥ ६७७ ॥

थाणवज्जा ।

रायङ्गणम्मि परिसं-ठियस्स जह कुञ्जरस्स माहप्पं ।
विञ्झसिहरम्मि न तहा ठाणेसु गुणा विसट्टन्ति ॥ ६७८ ॥
अञ्झाकवोलपरिसं-ठियस्स जह चन्दणस्स माहप्पं ।
मलयसिहरे वि न तहा ठाणेसु गुणा विसट्टन्ति ॥ ६७९ ॥

पूर्वकृतकर्म — पद्धतिः।

इह लोक एव दृश्यते स्वर्गो नरकश्च किं परत्रेण।
धनविलसितानां स्वर्गो नरको दरिद्रजनानां॥ ६७१॥
विघटन्ते सुता विघटन्ते बान्धवा विघटते संचितोऽर्थः।
एवं केवलं न विघटते नरस्य पूर्वकृतं कर्म॥ ६७२॥
अपहरति यन्न विहितं यद्विहितं तत्पुनर्न नाशयति।
अतिनिपुणः केवलं विधिः सिक्थमपि न वर्धितुं ददाति॥ ६७३॥
यदेव विधिना लिखितं तदेव परिणमति सकललोकस्य।
इति ज्ञात्वा धीरा विधुरेऽपि न कातरा भवन्ति॥ ६७४॥
प्राप्यते यत्र सुखं प्राप्यते मरणबन्धनं यत्र।
तेन तत्रैव नीयते निजकर्मगलहस्तितो जीवः॥ ६७५॥
ततः किं भयेन किं चिन्तितेन किं खिन्नेन बहुना।
यदि स एव विजृम्भते पूर्वकृतः पुण्यपरिणामः॥ ६७६॥
को दातुं समर्थः को वा हर्तुं यस्य यद्विहितं।
परिणमति फलं पुत्रक पूर्वकर्मानुसारेण॥ ६७७॥

स्थान—पद्धतिः।

राजाङ्गणे परिसंस्थितस्य यथा कुञ्जरस्य माहात्म्यं।
विन्ध्यशिखरे न तथा स्थानेषु गुणा विघट्टन्ते॥ ६७८॥
प्रौढयुवतीकपोलसंस्थितस्य यथा चन्दनस्य माहात्म्यं।
मलयशिखरेऽपि न तथा स्थानेषु गुणा विघट्टन्ते॥ ६७९॥

वरतरुणिनयणपरिमं — ठियस्स जइ कज्जलस्स माहप्पं ।
दीवसिहरे वि न तहा ठाणेसु गुणा विसट्टन्ति ॥ ६८० ॥
केसाण दन्तनहठ — क्कुराण बहुयाण वहुयणे तह य ।
थणयाण ठाणचुक्का — ण मामि को आयरं कुणइ ॥ ६८१ ॥
ठाणं न मुयइ धीरो ठक्कुरसंघस्स दुट्ठवग्गस्स
ठन्तं पि देइ जुज्झं ठाणे ठाणे जसं लहइ ॥ ६८२ ॥
गहियविमुक्का तेयं जिणन्ति सामाइणो नरिन्दाणं ।
दण्डो तह च्चिय ट्ठिय आमूलो हणइ टङ्कारो ॥ ६८३ ॥
उवहिवडवाणलाणं परोप्परुल्हवणसोसणमणाणं ।
असुणियमज्झपजलणा — ण वइयरो जिणइ जियलोए ॥ ६८४ ॥

गुणवज्जा ।

जइ नत्थि गुणा ता किं कुलेण गुणिणो कुलेण न हु कज्जं ।
कुलमकलङ्कं गुणव — ज्जियाण गरुयं च्चिय कलङ्कं ॥ ६८५ ॥
गुणहीणा जे पुरिसा कुलेण गव्वं वहन्ति ते मूढा ।
वंसुप्पन्नो वि धणू गुणरहिए नत्थि टङ्कारो ॥ ६८६ ॥
जम्मन्तरं न गरुयं गरुयं पुरिसस्स गुणगणारुहणं ।
मुत्ताहलं हि गरुयं न हु गरुयं सिप्पिसंपुडयं ॥ ६८७ ॥
खरफरुसं सिप्पिउडं रयणं तं होइ जं अणग्घेयं ।
जाईए किं व किज्जइ गुणेहि दोसा फुसिज्जन्ति ॥ ६८८ ॥
जं जाणइ भणइ जणो गुणाण विहवाण अन्तरं गरुयं ।
लब्भइ गुणेहि विहवो विहवेहि गुणा न घेप्पन्ति ॥ ६८९ ॥

वरतरुणीनयनपरिसंस्थितस्य कज्जलस्य यथा माहात्म्यं।
दीपशिखरेऽपि न तथा स्थानेषु गुणा विघट्टन्ते ॥ ६८० ॥
केशानां दन्तनखठक्कुराणां बहूनां वधूजने तथा च।
स्तनानां स्थानभ्रष्टानां सखि क आदरं करोति ॥ ६८१ ॥
स्थानं न मुञ्चति धीरः ठक्कुरसंघस्य दुष्टवर्गस्य।
तिष्ठदपि ददाति युद्धं स्थाने स्थाने यशो लभते। ६८२ ॥
गृहीतविमुक्तास्तेजो जयन्ति सामाजिका नरेन्द्राणां।
दण्डस्तथैव स्थित आमूलं हन्ति टङ्कारः ॥ ६८३ ॥
उदधिवडवानलयोः परस्परविध्यापनशोषणमनसोः।
अज्ञातमध्यप्रज्वलनयोर्व्यतिकरो जयति जीवलोके ॥ ६८४ ॥

गुण—पद्धतिः।

यदि न सन्ति गुणास्ततः किं कुलेन गुणिनः कुलेन न खलु कार्यं।
कुलमकलङ्कं गुणवर्जितानां गुरुकमेव कलङ्कं॥ ६८५ ॥
गुणहीना ये पुरुषाः कुलेन गर्वं वहन्ति ते मूढाः।
वंशोत्पन्ने ऽपि धनुषि गुणरहिते नास्ति टङ्कारः॥ ६८६ ॥
जन्मान्तरं न गुरु पुरुषस्य गुणगणारोहणं।
मुक्ताफलं गुरु न खलु गुरु शुक्तिसंपुटकं ॥ ६८७॥
अतिपरुषं शुक्तिपुटं रत्नं तद्भवति यदनर्घेयं।
जात्या किमिव क्रियते गुणैर्दोषाः प्रोच्छान्ते ॥ ६८८ ॥
यज्जानाति भणति जनो गुणानां विभवानामन्तरं गुरुकं।
लभ्यते गुणैर्विभवो विभवेन गुणा न गृह्यन्ते ॥ ६८९ ॥

ठाणं गुणेहि लब्भइ ता गुणगहणं अवस्स कायव्वं ।
हारो वि नेय पावइ गुणरहिओ तरुणियणवट्टं ॥ ६९० ॥
पासपरिसंठियस्स वि गुणहीणे किं करेइ गुणवन्तो ।
जायन्धयस्स दीवो हत्थकओ निप्फलो च्चेव ॥ ६९१ ॥
परलोयगयाणं पि हु पच्छत्ताओ न ताण पुरिसाणं ।
जाण गुणुच्छाहेणं जियन्ति वंसे समुप्पन्ना ॥ ६९२ ॥

गुणनिन्दावज्जा ।

मुत्ताहलं व पङ्गणो गुणिणो किं करइ वेहरहियस्स ।
जत्थ न पविसइ सूई तत्थ गुणा बाहिर च्चेय ॥ ६९३ ॥
पियकेलिसङ्कमोमा - रिएण हारेण चिन्तियं एयं ।
अवसररहिया गुणव - न्तया वि दूरे धरिज्जन्ति ॥ ६९४ ॥
ता निग्गुणो च्चिय वरं पङ्कनवलम्भेण जाण परिओसो ।
गुणिणो गुणाणुरूवं फलमलहन्ता किलिस्सन्ति ॥ ६९५ ॥
निग्गुणगुणेहि नियनि - ग्गुणत्तणं देहि अम्ह सङ्कोए ।
कलिकाले किं कीरइ गुणेहि पङ्गणो न घेप्पन्ति ॥ ६९६ ॥
सव्वत्तो वसइ धरा सन्ति नरिन्दा गुणा वि अग्घन्ति ।
ता किं सहन्ति गुणिणो अणायरं अत्थवन्ताणं ॥ ६९७ ॥

गुणसलाहावज्जा ।

जस्स न गेण्हन्ति गुणा सुयणा गोट्ठीसु रणमुहे सुहडा ।
नियजणणिजोव्वणु - रणेण किं तेण जाएण ॥ ६९८ ॥

स्थानं गुणैर्लभ्यते ततो गुणग्रहणमवश्यं कर्तव्यं।
हारोऽपि नैव प्राप्नोति गुणरहितस्तरुणीस्तनपट्टं ॥ ६८० ॥
पार्श्वपरिसंस्थितोऽपि गुणहीने किं करोति गुणवान्।
जात्यन्धस्य दीपो हस्तकृतो निष्फल एव ॥ ६८१ ॥
परलोकगतानामपि खलु पश्चात्तापो न तेषां पुरुषाणां।
येषां गुणोत्साहेन जीवन्ति वंशे समुत्पन्नाः ॥ ६८२ ॥

गुणनिन्दा—पद्धतिः।

मुक्ताफलं प्रभोर्गुणिनः किं करोति वेधरहितस्य।
यत्र न प्रविशति सूची तत्र गुणा बहिरेव ॥ ६८३ ॥
प्रियकेलिसंगमावसारितेन हारेण चिन्तितमेतद्।
अवसररहिता गुणवन्तोऽपि दूरे क्षियन्ते ॥ ६८४ ॥
ततो निर्गुण एव वरं प्रभुनवलम्भेन येषां परितोषः।
गुणिनो गुणानुरूपं फलमलभमानाः क्लिश्यन्ति ॥ ६८५ ॥
निर्गुण गुणैर्निजनिर्गुणत्वं देह्यस्मभ्यं द्रव्यविनिमयेन।
कलिकाले किं क्रियते गुणैः प्रभवो न गृह्णन्ति ॥ ६८६ ॥
सर्वत्र वसति धरा सन्ति नरेन्द्रा गुणा अभ्यर्थ्यन्ते।
ततः किं सहन्ति गुणिनोऽनादरमर्थवतां ॥ ६८७॥

गुणश्लाघा—पद्धतिः।

यस्य न गृह्णन्ति गुणान् सुजना गोष्ठीषु रणमुखे सुभटाः।
निजजननीयौवनोत्सूरणेन किं तेन जातेन ॥ ६८८ ॥

किं तेण जाइएण वि पुरिसे पयपूरणे वि असमत्थे ।
जेण न जसेण भरियं सरि व्व भुवणन्तरं सयलं ॥ ६९९ ॥
देसे गामे नयरे रायपहे तियचउक्कमग्गे वा ।
जस्स न पसरइ कित्ती धिरत्थु किं तेण जाएण ॥ ७०० ॥
किं तेण आइएण व किं वा पसयच्छि तेण व गएण ।
जस्स कए रणरणयं नयरे न घराघरं होइ ॥ ७०१ ॥

पुरुसनिन्दावज्जा ।

उड्ढं वच्चन्ति अहो वयन्ति मूलङ्कुर व्व भुवणम्मि ।
विज्जाहियए कत्तो कुलाहि पुरिसा समुप्पन्ना ॥ ७०२ ॥
नियकम्मेहि वि नीयं उच्चं पुरिसा लहन्ति संठाणं ।
सुरमन्दिरकूवयरा उड्ढमुहा य वच्चन्ति ॥ ७०३ ॥
एक्कम्मि कुले एक्क — म्मि मन्दिरे एक्ककुक्खिसंभूया ।
एक्को नरसयसामी अन्नो एक्कस्स असमत्थो ॥ ७०४ ॥
सज्जणसलाहणिज्जे पयम्मि अप्पा न ठाविओ जेहिं ।
सुसमत्था जे न परो — वयारिणो तेहि वि न किं पि ॥ ७०५ ॥

कमलवज्जा ।

छिट्ठकयकण्टयाणं पयडियकोसाण मित्तसमुहाणं ।
मामि गुणवन्तयाणं कह कमले वसउ न हु कमला ॥ ७०६ ॥
अन्नाणलग्गकयप — त्तपरियणे निहयगुरुजडाजाले ।
मित्तालोयणसुहिए कह कमले वसउ न हु कमला ॥ ७०७ ॥

किं तेन जातिमतापि पुरुषेण पदपूरणे ऽप्यसमर्थेन ।
येन न यशसा भृतं सरिदिव भुवनान्तरं सकलं ॥ ६९९ ॥
देशे ग्रामे नगरे राजपथे त्रिकचतुष्कमार्गे वा ।
यस्य न प्रसरति कीर्तिर्धिगस्तु किं तेन जातेन ॥ ७०० ॥
किं तेनागतेनैव किं वा प्रसृतात्रि तेनैव गतेन ।
यस्य कृते रणरणको नगरे न गृहे गृहे भवति ॥ ७०१ ॥

पुरुषनिन्दा-पद्धति ।

ऊर्ध्वं व्रजन्त्यधो व्रजन्ति मूलाङ्कुरा इव भुवने ।
विद्याधिके कुतः कुलात्पुरुषाः समुत्पन्नाः ॥ ७०२ ॥
निजकर्मभिरपि नीचमुच्चं पुरुषा लभन्ते संस्थानं ।
सुरमन्दिरकूपतरा ऊर्ध्वाधोमुखाश्च व्रजन्ति ॥ ७०३ ॥
एकस्मिन्कुल एकस्मिन्मन्दिर एकस्यां कुक्षौ समुद्भूतौ ।
एको नरशतस्वाम्यन्य एकस्यामसमर्थः ॥ ७०४ ॥
सज्जनश्लाघनीये पद आत्मा न स्थापितो यैः ।
सुसमर्था ये न परोपकारिणस्तैरपि न किमपि ॥ ७०५ ॥

कमल-पद्धतिः ।

अधःकृतकण्टकानां (दुर्जनानां) प्रकटितकोशानां मित्रसंमुखानां ।
सखि गुणवतां कथं कमले वसतु न खलु कमला (श्रीः) ॥ ७०६ ॥
अन्योन्यलग्नकृतपत्त्रपरिजने (अज्ञानलग्नकृतपात्रपरिजने) निहत-
गुरुजटाजाले ।
मित्रालोकनसुखिते कमले कथं वसतु न खलु कमला ॥ ७०७ ॥

पयडियकोसगुणड्ढे तह य कुलीणे सुपत्तपरिवारे ।
एवंविहे वसन्तो कमले कमले कयत्था सि ॥ ७०८ ॥
जडसंवाड्ढियफरुस – त्तणस्स निक्कवियनियगुणोहस्स ।
रे कमल तुज्झ कमला निवसइ रत्ताण पत्ताण ॥ ७०९ ॥
जह पलहिगुणा परिकि – ड्ढकायणे तह नु कमल जइ तुज्झ ।
ता इह सयले लोए का उवमा तुह ठविज्जन्ति ॥ ७१० ॥

कमलनिन्दावज्जा ।

अलियालावे विसम – न्तकमल कलिओ सि रायहंसेहिं ।
ता सुन्दरं न होही तुज्झ फलं कालपरिणामे ॥ ७११ ॥
अप्पा परं न याणसि नूणं मउलो सि लच्छिपरियरिओ ।
उज्जलसमुहो पेच्छइ ता वयणं पि ऊ न ठावेइ ॥ ७१२ ॥
लच्छीए परिगहिया उड्ढमुहा जइ न हुन्ति ता पेच्छ ।
जेहिं चिय उड्ढविया तं चिय नालं न पेच्छन्ति ॥ ७१३ ॥
लच्छिनिलयत्तणुत्ता – णवयण गुणिणो मयाणुलग्गस्स ।
नियनालस्स वि विमुहो ता पङ्कय कस्स समुहो सि ॥ ७१४ ॥
वड्ढावियकोसो जं सि कमल परिसोसिएहि पत्तेहिं ।
अच्छउ ता लच्छिवओ तं चिय नामं पि हारिहिसि ॥ ७१५ ॥
मित्तो सूरो कयप – त्तपरियरो लच्छियालओ कमलो ।
पयहीणस्स सहारो केणावि न सक्किओ निमिसं ॥ ७१६ ॥
सरसाण सूरपरिसं – ठियाण कमलाण कीस उवयारो ।
उक्खयमूला सुक्क – न्तपङ्कया कह न संठविया ॥ ७१७ ॥

प्रकटितकोशगुणाढ्ये तथा च कुलीने सुपत्त्रपरिवारे (सुपात्र०)।
एवंविधे वसन्ती कमले हे कमले कृतार्थासि ॥ ७०८॥

जडसंवाहितपरुषत्वस्य निकृतनिजगुणौघस्य।
रे कमल तव कमला निवसति रक्तानां पत्त्राणां (पात्राणां)
॥ ७०९॥

यथा कर्पासगुणाः परिच्छिद्रच्छादने तथाहो कमल यदि तव।
तत इह सकले लोके काउपमास्तव स्याप्यन्ते ॥ ७१०॥

कमलनिन्दा-पद्धतिः।

अत्यालापे (अलीकं ?) विकसत्कमल कलितोऽसि राजहंसैः।
ततः सुन्दरं न भविष्यति तव फलं कालपरिणामे ॥ ७११॥

आत्मानं परं च न जानीषे नूनं सगुणो सि लक्ष्मीपरिकरितः।
उज्ज्वलसमूहः(!) पश्यत ततो वदनमपि खलु न स्थापयति ॥ ७१२॥

लक्ष्म्या परिगृहीतान्यूर्ध्वमुखानि यदि न भवन्ति ततः पश्य।
यैरेवोर्ध्वीकृतानि तान्येव नालानि न पश्यन्ति ॥ ७१३॥

लक्ष्मीनिलयनोत्तानवदन गुणिनः सदानुलग्नस्य।
निजनालस्यापि विमुखस्ततः पङ्कज कस्य संमुखोऽसि ॥ ७१४॥

वर्धितकोशो यदसि कमल परिशोषितैः पत्त्रैः।
आस्तां तावल्लक्ष्मीपदं तदेव नामापि हारिष्यसि ॥ ७१५॥

मित्रं सूर्यः कृतपत्त्रपरिकरो लक्ष्म्यालयः कमलः।
पदहीनस्य सधारः केनापि न शोके निमिषं ॥ ७१६॥

सरसानां सूर्यपरिसंस्थितानां कमलानां कीदृगुपकारः।
उत्खातमूलाः शुष्यन्तः पङ्कजाः कथं न संस्थापिताः ॥ ७१७॥

हंससमाणवज्जा ।

कण्डिज्जइ हंस सरं कत्तो वासो परम्मुहे दिव्वे ।
जाव न ठवेइ चलणे कूडवओ मत्थए णिहं ॥ ७१८ ॥
पढमं चिय जे विगया घणागमे माइ ताण हंसाणं ।
जेहि न दिट्ठं उच्चा — मणट्ठियं खलवयकुडुम्बं ॥ ७१९ ॥
इयरविहङ्गमपयप — न्तिचित्तला जत्थ पुलिणपेरन्ता ।
तत्थ सरे न हु जुत्तं वसियव्वं रायहंसाणं ॥ ७२० ॥
विविहविहङ्गमनिवहे — ण मण्डियं पेच्छिऊण कमलवणं ।
मुक्कं माणभरिए — हि माणसं रायहंसेहिं ॥ ७२१ ॥

चक्कवायवज्जा ।

अद्धत्थमिए सूरे जं दुक्खं होइ चक्कवायस्स ।
तं होउ तुह रिऊणं अहवा ताणं पि मा होउ ॥ ७२२ ॥
भूमीगयं न चत्ता सूरं दट्ठूण चक्कवाएण ।
जीयग्गल व्व दिन्ना मुणालिया विरहभीएण ॥ ७२३ ॥
अग्गि व्व पउमसण्डं चिय व्व नलिणी सडो व्व अप्पाणं ।
चक्केण पियाविरहे समाणसरिसं सरं दिट्ठं ॥ ७२४ ॥
आसासिज्जइ चक्को जलगयपडिबिम्बदंसणासाए ।
तं पि हरन्ति तरङ्गा पेच्छह निउणत्तणं विहिणो ॥ ७२५ ॥
आसन्ति सङ्गमासा गमन्ति रयणिं सुहेण चक्काया ।
दियहा न हुन्ति विओ — यकायरा कह नु बोलन्ति ॥ ७२६ ॥

हंससमान-पद्धतिः ।

त्यज्यते हंस सरः कुतो वासः पराङ्मुखे दैवे ।
यावन्न स्थापयति चरणौ कूटबको मस्तके इदानीं ॥ ७१८ ॥
प्रथममेव ये विगता घनागमे साधु तेषां हंसानां ।
यैर्न दृष्टमुच्चासनस्थितं खलबककुटुम्बं ॥ ७१९ ॥
इतरविहङ्गमपदपङ्क्तिचित्रला यत्र पुलिनपर्यन्ताः ।
तत्र सरसि न खलु युक्तं वसितव्यं राजहंसानां ॥ ७२० ॥
विविधविहङ्गमनिवहेन मण्डितं प्रेक्ष्य कमलवनं ।
मुक्तं मानभृतैर्मानसं राजहंसैः ॥ ७२१ ॥

चक्रवाक-पद्धतिः ।

अर्धास्तमिते सूर्ये यद्दुःखं भवति चक्रवाकस्य ।
तद्भवतु तव रिपूणामथवा तेषामपि मा भवतु ॥ ७२२ ॥
भूमिगतं न त्यक्त्वा सूर्यं दृष्ट्वा चक्रवाकेन ।
जीवार्गला दत्तेव मृणालिका विरहभीतेन ॥ ७२३ ॥
अग्निरिव पद्मषण्डं चितेव नलिनीं मृतकमिवात्मा ।
चक्रेण प्रियाविरहे श्मशानसदृशं सरो दृष्टं ॥ ७२४ ॥
आश्वास्यते चक्रो जलगतप्रतिबिम्बदर्शनाशया ।
तामपि हरन्ति तरङ्गाः पश्यत निपुणत्वं विधेः ॥ ७२५ ॥
आसते सङ्गमाशा गमयन्ति रजनीं सुखेन चक्रवाकाः ।
दिवसा न च भवन्ति वियोगकातराः कथं नु व्यतिक्रामन्ति ॥ ७२६ ॥

अलियं जम्पेइ जणो जं पेम्मं होइ अत्थलोहेण ।
सेवालजीवियाणं कओ धणं चक्कवायाणं ॥ १२७ ॥

चन्दणवज्जा ।

सुमिएण निहसिएण वि तह कह वि हु चन्दणेण महमहियं ।
सरसा वि कुसुममाला जह जाया परिमलविलक्खा ॥ १२८ ॥
परसुच्छेयपहरणे—ण निहसणे नेय उज्झिया पयई ।
चन्दण सज्जणसीसो तेण तुमं वन्दए लोओ ॥ १२९ ॥
उत्तमकुलेसु जम्मं तुह चन्दण तरुवराण मज्झम्मि ।
दुज्जीहाण खलाण य निच्चं चिय तेण अणुरत्तो ॥ १३० ॥
एक्को च्चिय दोसो ता—रिसस्स चन्दणदुमस्स विहिघडिओ ।
जीसे दुट्ठभुयङ्गा खणं पि पासं न मेल्लन्ति ॥ १३१ ॥
बहुतरुवराण मज्झे चन्दणविडवो भुयङ्गदोसेण ।
छिज्जइ निरावराहो साहु व्व असाहुसङ्गेण ॥ १३२ ॥

वडवज्जा ।

जाओ सि कीस पन्थे अहवा जाओ सि कीस फलिओ सि ।
अह फलिओ सि महादुम ता सउणविडम्बणं सहसु ॥ १३३ ॥
नीरसकरीरखरखइ—रसङ्कुले विसमसमिमरुद्देसे ।
का होज्ज गई पहिया—ण जं सि वडपायव न होन्तो ॥ १३४ ॥
भूमीगुणेण वडपा—यवस्स जइ तुङ्गिमा इहं होइ ।
तह वि हु फलाण रिद्धी होसइ बीयाणुसारेण ॥ १३५ ॥

कन्नीकं भ्रमति जनो यत्प्रेमा भवत्यर्थलोभेन।
शैवालजीविकानां कुतो धनं चक्रवाकानां॥ १२७॥

चन्दन-पद्धतिः।

शोषितेन निघर्षितेनापि तथा कथमपि खलु चन्दनेन प्रसृतं।
सरसापि कुसुममाला यथा जाता परिमलविलक्षा॥ १२८॥
परशुच्छेदप्रहरणेन निघर्षणेनैव त्यक्ता प्रकृतिः।
चन्दन संततशिरास्तेन त्वां वन्दते लोकः॥ १२९॥
उत्तमकुलेषु जन्म तव चन्दन तरुवराणां मध्ये।
द्विजिह्वानां खलानां नित्यमेव तेनानुरक्तः॥ १३०॥
एक एव दोषस्तादृशस्य चन्दनद्रुमस्य विधिघटितः।
यस्य(!) दुष्टभुजङ्गाः क्षणमपि पार्श्वं न मुञ्चन्ति॥ १३१॥
बहुतरुवराणां मध्ये चन्दनविटपो भुजङ्गदोषेण।
छिद्यते निरपराधः साधुरिवासाधुसङ्गेन॥ १३२॥

वट-पद्धतिः।

जातोऽसि किं पथ्यथवा जातोऽसि किं फलितोऽसि।
अथ फलितोऽसि महाद्रुम तदा शकुनविडम्बनां सहस्व॥ १३३॥
नीरसकरीरखरखदिरसङ्कुले विषमशमीमरुद्देशे।
का भवेद्गतिः पथिकानां यदि वटपादप नाभविष्यः॥ १३४॥
भूमिगुणेन वटपादपस्य यदि तुङ्गत्वमिह भवति।
तथापि खलु फलानामृद्धिर्भविष्यति बीजानुसारेण॥ १३५॥

तालवज्जा ।

किं ताल तुज्झ तुङ्ग — त्तणेण गयणद्धरुद्धमग्गेण ।
कुहअलणताविएहि वि उवहेप्पमि जं न पहिएहिं ॥ ७३६ ॥
छायारहियस्स निरा — सयस्स दूरयरदावियफलस्स ।
दोसेहि समा जा का — वि तुङ्गिमा तुज्झ रे ताल ॥ ७३७ ॥
जेहिं चीओ वड्ढिं तालो सयसलिलदाणसेवाए ।
तस्सेव जो न फलिओ सो फलिओ कह नु अन्नस्स ॥ ७३८ ॥

पलासवज्जा ।

सउलत्तस्स य मुक्का तुज्झ पलासा पलास सउणेहिं ।
जेण सकुमाससमए नियवयणं झत्ति सामलियं ॥ ७३९ ॥
अच्छउ ता फलनिवहं फुल्लणदियहम्मि कलुसियं वयणं ।
इय कलिऊण पलासो झडन्ति मुक्को सपत्तेहिं ॥ ७४० ॥
दट्ठूण किंसुयासा — हा तं वालाए कीस वेलविओ ।
अहवा न तुज्झ दोसो को न ह छलिओ पलासेहिं ॥ ७४१ ॥
गुरुविहववित्थरत्थ — म्भिरे वि किविणम्मि अत्थिणो विहला ।
भण फलिए वि पलासे मणोरहा कस्स जायन्ति ॥ ७४२ ॥
सच्चं पलास जं फु — ल्लिओ सि फलिओ सि रहनिउञ्जेसु ।
जइ होज्ज सुखज्जफलो मणं पि ता तुज्झ को मुल्लो ॥ ७४३ ॥

ताल-पद्धतिः।

किं ताल तव तुङ्गत्वेन गगनार्धरुद्धमार्गेण।
क्षुधाज्वलनतापितैरप्युपगम्यसे यन्न पथिकैः॥ ७३६॥
छायारहितस्य निराश्रयस्य दूरतरदर्शितफलस्य।
दोषैः समं यत्किमपि तुङ्गत्वं तव रे ताल॥ ७३७॥
यैर्नीतो वृद्धिं तालः शतसलिलदानसेवया।
तस्यैव यो न फलितः स फलितः कथं नु अन्यस्य॥ ७३८॥

पलाश-पद्धतिः।

मुकुलयतश्च मुक्तास्तव पलाशाः पलाश शकुनैः।
येन मधुमाससमये निजवदनं झटिति श्यामलितं॥ ७३९॥
आस्तां तावत्फलनिवहः कुसुमदिवसे कलुषितं वदनं।
इति कलयित्वा पलाशो झटिति मुक्तः स्वपत्त्रैः॥ ७४०॥
दृष्ट्वा किंशुकशाखास्त्वं बालया किं वञ्चितः।
अथवा न तव दोषः को न खलु छलितः पलाशैः॥ ७४१॥
गुरुविभवविस्तरोत्तम्भनशीलेऽपि कृपणेऽर्थिनो विफलाः।
भण फलितेऽपि पलाशे मनोरथाः कस्य जायन्ते॥ ७४२॥
सत्यं पलाश यत्पुष्पितोऽसि फलितोऽसि रहोनिकुञ्जेषु।
यदि भवेः सुस्वाद्यफलो मनागपि ततस्तव किं मूल्यं॥ ७४३॥

वडवाणलवज्जा।

सोसणसई उ निवसइ वडवाणल सुणइ जाव न समुद्दो।
जाव य जाणिहिइ फुडं ता न तुमं नेय भुवणयलं॥ १४४॥
का सससीसी तियसि — न्दयाण वडवाणलस्स सरिसम्मि।
उवसमियसिहीपसरो सयरहरो इन्धणं जस्स॥ १४५॥

रयणायरवज्जा।

रयणायरेण रयणं परिमुक्कं जइ वि अमुणियगुणेण।
तह वि हु मरगयखण्डं जत्थ गयं तत्थ वि महग्घं॥ १४६॥
जलणिहिमुक्केण वि कु — त्थुहेण पत्तं मुरारिवच्छयलं।
तेण पुण तस्स ठाणं न याणिमो को परिट्ठविस्सं॥ १४७॥
मा दोसं चिय गेण्हह विरले वि गुणे पसंसह जणस्स।
अक्खपउरो वि उवही भण्णइ रयणायरो लोए॥ १४८॥
वेलामहल्लकल्लो — लपेल्लियं जइ वि गिरिणइं पत्तं।
अणुसरइ मग्गलग्गं पुणो वि रयणायरे रयणं॥ १४९॥
लच्छीए विणा रयणा — यरस्स गम्भीरिमा तह च्चेव।
सा लच्छी तेण विणा भण कस्स न मन्दिरं पत्ता॥ १५०॥
वडवाणलेण गहिओ महिओ सुरासुरेहिं सयलेहिं।
लच्छीए उवहि मुक्को पेच्छह गम्भीरिमा तस्स॥ १५१॥
अलयं जलं च अमियं विसं च कण्हो सदा नवो चेव।
खीरोयहि तुज्झ तहा परमहिमा अहिययहिययरो॥ १५२॥

वडवानल—पद्धतिः ।

ग्रीषणमतिनिर्विम वडवानल जानाति यावन्न समुद्रः ।
यावत्समुद्रो ज्ञास्यति स्फुटं तावन्न त्वं नैव भुवनतलं ॥ १४४ ॥
का स्पर्धा त्रिदशेन्द्राणां वडवानलेन सह ।
उपशमितशिखिप्रसरो मकरगृह इन्धनं यस्य ॥ १४५ ॥

रत्नाकर—पद्धतिः ।

रत्नाकरेण रत्नं परिमुक्तं यद्यप्यज्ञातगुणेन ।
तथापि खलु मरकतखण्डं यत्र गतं तत्रापि महार्घं ॥ १४६ ॥
जलनिधिमुक्तेनापि कौस्तुभेन प्राप्तं मुरारिवक्षःस्तलं ।
तेन पुनस्तस्य स्थाने न जानीमः कः परिस्थापितः ॥ १४७ ॥
मा दोषमेव गृह्णीत विरलानपि गुणान् प्रशंसत जनस्य ।
अक्षप्रचुरोऽप्युदधिः कथ्यते रत्नाकरो लोके ॥ १४८ ॥
वेलापृथुलकल्लोलप्रेरितं यद्यपि गिरिणदौं प्राप्तं ।
अनुसरति मार्गलग्नं पुनरपि रत्नाकरे रत्नं ॥१४९ ॥
लक्ष्म्या विना रत्नाकरस्य गम्भीरता तथैव ।
सा लक्ष्मीस्तेन विना भण कस्य न मन्दिरं प्राप्ता ॥ १५० ॥
वडवानलेन गृहीतो मथितः सुरासुरैः सकलैः ।
लक्ष्म्योदधिर्मुक्तः पश्यत गम्भीरतां तस्य ॥ १५१ ॥
ज्वलनं जलं चामृतं विषं च कृष्णः सदा नव एव ।
क्षीरोदधे तव तथा परमहिमाधिकोऽधिकतरः ॥ १५२ ॥

रयणेहि निरन्तरपू—रिएहि रयणायरस्स न हु गव्वो ।
करिणो मुत्ताहलभं—मए वि मयभिम्भला दिट्ठी ॥ ७ ५ ३ ॥
अणवरयं देन्तस्स वि तुट्टन्ति न सायरे वि रयणाइं ।
पुव्वक्कएण खिज्जइ न हु लच्छी चायभोएहिं ॥ ७ ५ ४ ॥
रयणायरस्स न हु हो—इ तुच्छिमा निग्गएहि रयणेहिं ।
तह वि हु चन्दसरिच्छा विरला रयणायरे रयणा ॥ ७ ५ ५ ॥
रयणायरचत्तेण वि पत्तं चन्देण हरइ तिलयत्तं ।
तेण उण तस्स ठाणे न याणिमो को परिट्ठविओ ॥ ७ ५ ६ ॥
जइ वि हु कालवसेणं ससी समुद्दाओ कह वि विच्छुडिओ ।
तह वि हु तस्स पयावं आणन्दं कुणइ दूरे वि ॥ ७ ५ ७ ॥
रयणाइ सुराण सम—प्पिऊण वडवाणलस्स कुहियस्स ।
अप्पा देन्तेण तए समुद्द मुद्दङ्कियं भुवणं ॥ ७ ५ ८ ॥
अत्थि असङ्खा सङ्खा धवला रयणायरस्स संभूया ।
न हु ताण सद्दलद्धी जा जाया पञ्चजन्नस्स ॥ ७ ५ ९ ॥
जाएण तेण धवलो—कओसि नूणं समुद्द सङ्खेण ।
अत्थित्तणेण हत्थं पसारियं जस्स कण्हेणं ॥ ७ ६ ० ॥

समुद्दमिन्दावज्जा ।

साहीणामयरयणो अमरसरीरं च भुवणसकरेन्तो ।
उम्मिसरीहि न लज्जसि लहरीहि तरङ्गिणीनाह ॥ ७ ६ १ ॥
रयणायर त्ति नामं वहन्त ता उवहि किं न सुमिओ सि ।
मज्झे न जाणवत्तो अत्थत्थी जं गया पारे ॥ ७ ६ २ ॥

रत्नैर्निरन्तरपूरिते रत्नाकरस्य न खलु गर्वः ।
करिणो मुक्ताफलसंशयेऽपि मदविह्वला दृष्टिः ॥ १५३ ॥
अनवरतं ददतोऽपि क्षीयन्ते न सागरेऽपि रत्नानि ।
पुण्यक्षयेण क्षीयते न खलु लक्ष्मीस्त्यागभोगाभ्यां ॥ १५४ ॥
रत्नाकरस्य न खलु भवति तुच्छत्वं निर्गतै रत्नैः ।
तथापि खलु चन्द्रसदृक्षाणि विरलानि रत्नाकरे रत्नानि ॥ १५५ ॥
रत्नाकरत्यक्तेनापि प्राप्तं चन्द्रेण हरस्य तिलकत्वं ।
तेन पुनस्तस्य स्थाने न जानीमः कः परिस्थापितः ॥ १५६ ॥
यद्यपि खलु कालवशेन शशी समुद्रात्कथमपि [विरहितः] ।
तथापि खलु तस्य प्रतापमानन्दं करोति दूरेऽपि ॥ १५७ ॥
रत्नानि सुरेभ्यः समर्प्य वडवानलस्य क्षुधितस्य ।
आत्मानं ददता त्वया समुद्र मुद्राङ्कितं भुवनं ॥ १५८ ॥
सन्त्यसङ्ख्याः शङ्खा धवला रत्नाकरे सम्भृताः ।
न खलु तेषां शब्दलक्ष्मीर्या जाता पाञ्चजन्यस्य ॥ १५९ ॥
जातेन तेन धवलीकृतोऽसि नूनं समुद्र शङ्खेन ।
अर्थित्वेन हस्तः प्रसारितो यस्य कृष्णेन ॥ १६० ॥

समुद्रनिन्दा—पद्धतिः ।

स्वाधीनामृतरत्नोऽमरमरङ्क च भुवनमकुर्वन् ।
उल्लसनशीलाभिर्न लज्जसे लहरीभिस्तरङ्गिणीनाथ ॥ १६१ ॥
रत्नाकर इति नाम वहंस्तत उदधे किं न शुष्कोऽसि ।
मध्ये न यानवर्तिनोऽर्थार्थिनो यद्गताः पारे ॥ १६२ ॥

उवहि लहरीहि गव्विर – गज्जन्तो किं न दीह सुमिओ सि ।
जीसे गिम्हपिवासा वलन्ति वि वरमुहा पहिया ॥ १६३ ॥

सायर लज्जाए कह न मुओ चिन्ताए कह न विसन्नो ।
पइ झन्ते बोहित्थिय – हि किओ जलसंगहो अन्नो ॥ १६४ ॥

वड्ढो सि तुमं पीओ सि पव्वयं लङ्घिओ सि तं उवहि ।
किं गज्जसि अलियजण न लज्जसे उयहि किं भणिमो ॥ १६५ ॥

निट्ठोयउदयकङ्खिर पन्थिय मा वच्च सायरो एस ।
जत्थ नियत्तइ तण्हा अन्न च्चिय ते महद्देसा ॥ १६६ ॥

सुवसवज्जा ।

जलणपवेसो चामी – यरस्स कह मह्हि न उज्जए काउं ।
हड्डी जस्स परिक्ख – न्ति पत्थरा नवरि गुणनिवहं ॥ १६७ ॥

जलणडहणेण न तहा पत्थरघसणेण खण्डणे तह य ।
गुञ्जाहलसमतुलणे जं दुक्खं होइ कणयस्स ॥ १६८ ॥

झूरिज्जइ किं न जए किं न जरा आवए अकालम्मि ।
जइ सक्कर तुलइ खलो निरक्करो कञ्चणं खण्डं ॥ १६९ ॥

नाराय निरक्कर लो – हवन्त दोमुह य तुज्झ किं भणिमो ।
गुञ्जाए समं कणयं तोलन्तो कह न लज्जेसि ॥ १७० ॥

जह कणयं तह पडिमा – णपत्थरं पेच्छ तुलइ नाराओ ।
आहवा निरक्कराणं गुणदोसवियारणा कत्तो ॥ १७१ ॥

उदधे लहरीभिर्गर्वोद्वहनशीलगर्जन् किं न दीर्घं शुष्कोऽसि ।
यस्माद्ग्रीष्मपिपासा ज्वलन्त्यपि पराङ्मुखाः पथिकाः ॥ १६३ ॥

सागर लज्जया कथं न मृतश्चिन्तया कथं न विषमः ।
त्वयि सत्यपि प्रवहणस्थितैः कृतो जलसंग्रहोऽन्यः ॥ १६४ ॥

बद्धोऽसि त्वं पीतोऽसि पर्वतं लङ्घितोऽसि समुद्र ।
किं गर्जसेऽलीकजगति न लज्जसे उदधे किं भणामः ॥ १६५ ॥

निर्धौतोदककाङ्क्षणशील पथिक मा व्रज सागरोऽयं ।
यत्र निवर्तते तृष्णान्य एव ते सरउद्देशाः ॥ १६६ ॥

सुवर्ण—पद्धतिः ।

ज्वलनप्रवेशशातामीकरस्य कथं सखि न युज्यते कर्तुं ।
हा धिग्यस्य परीक्षयन्ति प्रस्तराः केवलं गुणनिवहं ॥ १६७ ॥

ज्वलनदहनेन न तथा प्रस्तरघर्षणेन खण्डने तथा च ।
गुञ्जाफलसमतुलने यद्दुःखं भवति कनकस्य ॥ १६८ ॥

खिद्यते किं न जगति किं न जरागच्छत्यकाले ।
यथा साक्षरस्तुलयति खटिकां निरक्षरः काञ्चनखण्डं ॥ १६९ ॥

नाराच निरक्षर लोहवन्हिमुख च तव किं भणामः ।
गुञ्जाफलेन समं कनकं तोलयन् कथं न लज्जसे ॥ १७० ॥

यथा कनकं तथा प्रतिमानप्रस्तरं पश्य तोलयति नाराचः ।
अथवा निरक्षराणां गुणदोषविचारणा कुतः ॥ १७१ ॥

आदिच्चवज्जा।

भमिओ सि भमसि भमिहिसि　अणुदिणु पासम्मि मेरुसिहरस्स।
जइ पावसि कञ्चणमा—मयं पि ता सूर सूरो सि॥ ११२॥
वियलियतेएण वि मम—हरेण जह दंसिओ दिणे अप्पा।
तह जइ रयणीए तुमं　ता मच्चं सूर सूरो सि॥ ११३॥
उयणं भुवणक्कमणं　अत्थमणं एक्कदिवसमज्झम्मि।
सूरस्स वि तिन्नि दसा　का गणणा इयरलोयस्स॥ ११४॥

दीवयवज्जा।

सगुणो नेहसउणो　नोइओ लोयलोयणाणन्दो।
नासियतमोहपसरो　किं सुयणो नेह जोइक्को॥ ११५॥
जोइक्को गिलइ तमं　तं चिय उग्गिलइ कज्जलमिसेणं।
अहवा सुद्धसहावा　हियए कलुसं न धारेन्ति॥ ११६॥
नियआलएसु मलिणा　कुणन्ति मलिणत्तणं जइच्छाए।
गुणनेहकन्तिजुत्तय　न जुज्जए तुज्झ जोइक्क॥ ११७॥
नियगुणनेहखयंकर　मलिणं नियआलयं कुणन्तस्स।
जोइक्क तुज्झ छाया　परिचत्ता तेण सुयणेहिं। ११८॥
किं तुज्झ पहाए किं　गुणेण किं दीव तुज्झ नेहेण।
छायं जस्स विसिट्ठा　दूरे वि चयन्ति निन्दन्ता॥ ११९॥

आदित्य—पद्धतिः ।

भ्रान्तोऽसि भ्रमसि भ्रमिष्यस्यनुदिवसं पार्श्वे मेरुशिखरस्य ।
यदि प्राप्नोषि काञ्चनमाषकमपि ततः सूर्य सूर्योऽसि ॥ १७२ ॥

विगलिततेजसापि शशधरेण यथा दर्शितो दिन आत्मा ।
तथा यदि रजन्यां त्वं ततः सत्यं सूर्य सूर्योऽसि ॥ १७३ ॥

उदयो भुवनाक्रमणमस्तमनमेकदिवसमध्ये ।
सूरस्यापि तिस्रो दशाः का गणनेतरलोकस्य ॥ १७४ ॥

दीपक—पद्धतिः ।

सगुणः स्नेहसंपूर्ण आलोकवाल्लोकलोचनानन्दः (सवर्तिकः तैल-
संपूर्णः उद्योतयुक्तः) ।
नाशिततमसोघप्रसरः किं सुजनो न हि ज्योतिष्कः ॥ १७५ ॥

ज्योतिष्को गिलति तमस्तदेवोद्गिलति कज्जलमिषेण ।
अथवा शुद्धस्वभावा हृदये कलुषं न धारयन्ति ॥ १७६ ॥

निजालयेषु मलिनाः कुर्वन्ति मलिनत्वं यदृच्छया ।
गुणस्नेहकान्तियुक्त न युज्यते तव ज्योतिष्क ॥ १७७ ॥

निजगुणस्नेहक्षयंकर मलिनं निजालयं कुर्वतः ।
ज्योतिष्क तव छाया परित्यक्ता तेन सुजनैः ॥ १७८ ॥

किं तव प्रभया किं गुणेन किं दीप तव स्नेहेन ।
छायां यस्य विशिष्टा दूरेऽपि त्यजन्ति निन्दन्तः ॥ १७९ ॥

पियोल्लासवज्जा ।

एक्केण विणा पियमा-णुसेण बहुयाइ हुन्ति दुक्खाइं ।
आलस्सो रणरणओ निद्दा पुलओ ससज्झसओ ॥ १८० ॥
एक्केण विणा पियमा-णुसेण सब्भावनेहभरिएणं ।
जणसङ्कुला वि पुहवी अव्वो रण्णं व पडिहाइ ॥ १८१ ॥
सो कत्थ गओ सो सुय-णवल्लहो सो सुहाण सयखाणी ।
सो मयणग्गिविणासो सो सो सोसेइ मह हियय ॥ १८२ ॥
सो होहिइ को वि दिणो जत्थ पिओ बाहुपञ्जरविलीणो ।
रइरहसखेयखिन्नो निज्झरइ पवासदुक्खाइं ॥ १८३ ॥
आविहिइ पिओ चुम्बिहि-इ निट्ठुरं चुम्बिऊण पुच्छिहिइ ।
दइए कुसल त्ति तुमं नमो नमो ताण दिवसाणं ॥ १८४ ॥
धन्नं तं चेव दिणं सा रयणी सयललक्खणसउण्णा ।
अमयं तं पि मुहुत्तं जत्थ पिओ झत्ति दीसिहिइ ॥ १८५ ॥
दूरयरदेसपरिसं-ठियस्स पियसङ्गमं महन्तस्स ।
आसाबन्धो च्चिय मा-णुसस्स अवलम्बए जीवं ॥ १८६ ॥
हिययट्ठिओ वि सुहवो तह वि हु नयणाण होइ दुप्पेच्छो ।
पेच्छइ विहिणा न कया मह हियए जालयगवक्खा ॥ १८७ ॥

दोसियवज्जा ।

दीहं लण्हं बहुसु-त्तसन्दयं कडियलम्मि सुहजणयं ।
तह वासं च महग्घं दोसिय कडिल्लम्ह पडिहाइ ॥ १८८ ॥

प्रियोल्लास—पद्धतिः।

एकेन विना प्रियमानुषेण बहूनि भवन्ति दुःखानि।
आलस्यं रणरणकोऽनिद्रा पुलकः ससाध्वसः॥ ७८०॥
एकेन विना प्रियमानुषेण सद्भावस्नेहभृतेन।
जनसङ्कुलापि पृथ्व्यहोऽरण्यमिव प्रतिभाति॥ ७८१॥
स कुत्र गतः स सुजनवल्लभः स सुखानां शतखानिः।
स मदनाग्निविनाशकः स स शोषयति मम हृदयं॥ ७८२॥
स भविष्यति कोऽपि दिवसो यत्र प्रियो बाहुपञ्जरविलीनः।
रतिरभसखेदखिन्नः प्रचरति प्रवासदुःखानि॥ ७८३॥
आगमिष्यति प्रियः चुम्बिष्यति निष्ठुरं चुम्बित्वा प्रच्छ्यति॥
दयिते कुशलेति त्वं नमो नमस्तेभ्यो दिवसेभ्यः॥ ७८४॥
धन्यं तदेव दिनं सा रजनी सकललक्षणसंपूर्णा।
अमृतं सोऽपि मुहूर्तो यत्र प्रियो झटिति दृश्यते॥ ७८५॥
दूरतरदेशपरिसंस्थितस्य प्रियसङ्गमं महतः।
आशाबन्ध एव मानुषस्यावलम्बते जीवं॥ ७८६॥
हृदयस्थितोऽपि सुभगस्तथापि खलु नयनयोर्भवति दृष्प्रेक्षः
प्रेक्षत विधिना न कृता मम हृदये जालकगवाक्षाः॥ ७८७॥

दोसिय—पद्धतिः।

दीर्घं श्लक्ष्णं बहुसूत्रविपुलं कटितले सुखजनकं।
तथा वासस्य महार्घं दोसियाधोवस्त्रमस्मभ्यं प्रतिभाति॥ ७८८॥

माणविहूणं इन्दो — व्व छोडयं सिलधोयगयछायं
जं वसणं न सुहावइ सुय दूरं नमयाउ तं ॥ ७८९ ॥
पम्मुहसुत्तं अट्टी — सुहावयं जणियरायपुलइल्लं ।
होसिय दिज्जन्तं पि हु नारङ्गं अम्ह पडिहाइ ॥ ७९० ॥
जं परकालियसारं जं गहयं चेव खममहग्घं च ।
तं होसिय अम्हाणं दंसिज्जउ किं वियारेण ॥ ७९१ ॥
होसिय घणगुणसारं सुविणीयं सुट्ठु मोहसंजणयं ।
दंसहि मा कुण खेयं तं अम्ह जणेइ परिओसं ॥ ७९२ ॥
जइ पढमे तइ दीसइ अवमाणे माउयस्स निव्वहणं ।
तं फुडु अम्ह नियम्बे होसिय फुट्टं पि पडिहाइ ॥ ७९३ ॥

इय कइयणेहि रइए वज्जालए सयललोयभिट्ठिए ।
पत्थावे गोट्टिट्ठिय — इच्छियगाहा पढिज्जन्ति ॥ ७९४ ॥
एयं वज्जालग्गं ठाणं गहिऊण पढइ जो को वि ।
नियठाणे पत्थावे गुरुत्तणं लहइ सो पुरिसो ॥ ७९५ ॥

———

मानविहीनं रुद्रत्वेन हृत्वं शिलाधौतगतच्छायं ।
यद्वसनं न सुखयति मुञ्च दूरं नर्मदातटे तत् ॥ ७८९ ॥
प्राङ्मुखसूत्रमस्थिसुखजनकं जनितरागपुलकितं ।
दोषिय दीयमानमपि खलु नारङ्गमस्मभ्यं प्रतिभाति ॥ ७९० ॥
यत्प्रचालितसारं यद्दुष्कं चैव महद्महार्घं च ।
तद्दर्शतां दोषियास्मभ्यं किं विचारेण ॥ ७९१ ॥
दोषिय घनगुणसारं सुविनीतं सुष्टु शोभासंजनकं ।
दर्शय मा कुरु खेदं तदस्माकं जनयति परितोषं ॥ ७९२ ॥
यथा प्रथमे तथा दृश्यतेऽवसाने शाटकस्य निर्वहणं ।
तत्स्फुटमस्मभ्यं नितम्बे दोषिय स्फुटितमपि प्रतिभाति ॥ ७९३ ॥

इति कविजने रचिते वज्जालये सकललोकाभीष्टे ।
प्रस्तावे गोष्ठीस्थितेष्वितगाथाः पद्यन्ते ॥ ७९४ ॥
इदं वज्जालग्गं स्थानं गृहीत्वा पठति यः कोऽपि ।
निजस्थाने प्रस्तावे गुरुत्वं लभते स पुरुषः ॥ ७९५ ॥

EXTRACTS FROM THE COMMENTARY.

१ श्रुतदेवतां सरस्वतीं । सर्वज्ञो जिनः ।

१ २ सच्छन्दिया गाथापक्षे छन्दःशास्त्रं तत्सहिता कामिनी-पक्षे छन्दानुवर्तनं गाहिज्जन्ती पठ्यमानानुभूयमाना च ।

१ ६ यथेक्षुयष्टिर्भक्ष्यमाणा लघूभवति तथा सर्वेण पठ्यमाना गाथा लघूभवति सर्वाक्षरानुच्चरणात् ।

१ ७ एतेषां रसमजानाना दैवहतका उदरभारयो वेधयाः ।

१ ८ छन्दं छन्दःशास्त्रं पक्षे छन्दानुवर्तनं ।

२ १ पूरणगुणसहितार्थानां कर्तरि षष्ठी तेनोदकेन तृप्तिं न व्रजामः ।

२ ३ किमपि चिन्तयन् कथं सकलं वृत्तं निधास्यामि कथमितोऽर्थं गृहीत्वा यास्यामि ।

२ ४ छन्दं छन्दानुवर्तने च ।

२ ८ संस्कृतादपि प्राकृतमतिरिच्यते आबालगोपालप्रसिद्धत्वा-त्सुगमत्वाच्च तस्य ।

३ ० मूर्खात्मनोऽज्ञतया छन्दोलक्षणविहीनं गाथादिकं पठतो ऽवलोक्य पण्डिता अक्षिनिकोचनेन तानुपहसन्ति ।

४ ३ दृढमवैतिह्यं यथा केसरिणि सति मत्तस्यापि हस्तिनो विस्फूर्जितं न विलसति तथा सत्पुरुषे भुवनमलंकुर्वति कलिकालविलसितं न परिस्फुरति ।

४ ६ अथ कथमपि प्रतिपद्यन्ते तदा दुःखैः कृच्छ्रेण तेषां प्रतिपत्तिः प्रस्तररेखासमा ।

४ ७ उक्तं च दिग्गजकमठकुलाचलफणिपतिविधृतापि चलति वसुधेयं प्रतिपन्नममलमनसां न चलति पुंसां युगान्तेऽपि ।

४ ८ यथा चन्दनतरुर्निष्फलस्तथापि निजशरीरपेषणपङ्केन दाघार्तानां तापोपशान्तये भवति तद्वद् दुर्गतोऽपि सुजनो दुःखितानां लोकानां निजशरीरेण ।

५ १ नखमांसभेदजनको द्वयोरपि प्रीत्या मिलितयोर्नखमांसयोरिव भेदनं वियोजनं जनयतीति जनको ? दुर्मुखः पश्चादन्यत्पुरश्चान्यद्वादी — मध्या वलितश्छिन्नवक्रः — भेदनं छेदनं — मध्यावलितो मध्ये वक्रीकृतः ?

५ २ अकुलीनो जारजातो द्विमुखो द्विजिह्वः — यावदेव भोजनादि दीयते तावन्मधुरो दृष्टः — अकुलीनोऽस्पृष्टभूमिर्यतोऽङ्के धृत्वा वाह्यते ।

५ ३ निर्धर्मो धर्मशब्देन धनुरुच्यते — स्थानानि आलीढवैशाखप्रत्यालीढादीनि ।

५ ४ अयमत्र भावो यत्कदाचित्किंचिन्न संघटते तद्घटमानमिव साक्षाज्जल्पन्ति ।

५ ७ परस्य विवरं छिद्रं तत्र लक्ष्यलक्षे पक्षे परविवरं अन्येन मूषकादिना कृतं विवरं — वङ्कपरि॰ सौकृगत्यर्थो वक्रगमनशीले ।

५ ८ असमर्थानि मन्त्रतन्त्राणि येषु ते — अकुलीनेभ्यः पक्षेऽष्टौ नागानां कुलानि तद्व्यतिरिक्तेभ्यः — निःफणेभ्यः ।

६ १ शुनकपक्षे निर्वर्तितं कार्यं सुरतं तत्र पराङ्मुखानां

स्वभाव एव तेषां क्रतसुरता योनिस्थितमेहना अपि पराङ्मुखा भवन्ति।

१० यथा हर: सप्तभुवनाधिपतिर्हस्त्यश्वादि परिहृत्यागतं वृषभमङ्गीचकार तथा निर्गुणं सगुणमपि पुरुषं महान प्रतिपद्यत इति।

९५ समाप्यन्ते म्रियन्ते।

११६ विधिना पुराक्रतकर्मणा।

१३५ अयं याचको मामपि याचिष्यते नीत: सन्निति न नीयते।

१४५ सुन्दर एयमिति पाठ:।

१४६ पङ्कजनीलां कमलसादृश्यं। विकसति विकासं लभते हस्तपादं प्रसारयति शीताभावात्।

१४७ सुपत्त्राणि विदुष:।

१५३ उक्तं च यत:। सेवया धनमिच्छद्भि: सेवकै: पश्य यत्क्रतं।
स्वातन्त्र्यं यच्छरीरस्य मूढैस्तदपि हारितं॥

१५५ तालस्य शतवर्षे यावदेकदा फलति।

१५८ अयमत्र भाव:। क्रष्णमलिनचित्ता: प्रभोरभ्यन्तरस्थिता विभवजातं भुञ्जते, ये पुन: शुद्धस्वभावास्ते बहि: स्थिता एव केवलं क्लेशमनुभवन्ति।

१६० सेवया पर्याप्तं। अयं भाव: धेनुवृषभरालेकधान्येषु विद्यमानेषु सेवयालं।

१७२ उक्तं च। एक्को पाउ पयाले बीओ वंभंडमंडलविलग्गो।
तइओ रोमफुरंतो बलिबंधे वामणो जयउ॥

१७८ संचूर्णितश्चासौ विस्तीर्णक्षोभश्चेति कर्मधारयः।

१८७ सा रेवा नर्मदा। करिणीसंघाता गणिकारिकावृन्दानि।

१९८ सृत इत्यध्याहार्यं।

२१० नन्दने वने। मरुविलसितानि कण्टकिजालभक्षणानि।

२०५ कश्चन युवा कांचनापूर्वां तरुणीमवलोक्य विरुद्धामपि पूर्वं-रमितामनाकलय्य तामलभमानः शिरो धूनयति धूत्करोति च। तं तादृशमवलोक्य सा रूपवती सखीं प्रति ब्रूते।

२२६ इयं मत्सखी रन्तुं सौभाग्ययुक्तैरपि युवभिर्न प्राप्ते लज्जाग्याच्च स्वयमप्यागतामिमां किमित्यवगणयसि यदन्यामवलोकयसि, को नाम तवाग्रह इति ध्वन्यते।

२२७ भावार्थस्त्वयं। कांचन नायिकामागत्य दूती वक्ति हे सखीमण्डलस्थितयुवप्रार्थनीये सौभाग्यवति त्वद्विरहे सकलमपि युवजातं तथा तानवमालम्बते यथा द्वित्रेषु दिनेष्वनिष्टभाग्भविष्यतीति।

२२८ भावार्थः पुनरेषः। हे तामरसाक्षि निर्भरयौवनरमणीये भवतीं सर्वावयवरूढप्रौढयौवनामवलोक्य सर्वेऽपि युवानस्त्वामेवाहमहमिकया वाञ्छन्तु भविष्यत्प्रौढतारुण्यारूढां नायिकां प्रति सखीवाक्यमिति।

२२९ अयमभिप्रायो; भवन्तु सर्वा अपि स्त्रियो, यूनः पुनः कस्यचित्कर्णान्तविश्रान्तलोचना कुचयुगलपीड्यमानचिबुका चम्पककलिकागौराङ्ग्यवतीर्णतारुण्या युवती रणरणकहेतुर्भवति।

२३० अयं भावः। कश्चिद्युवानवतीर्णतारुण्यां नायिकां दृष्ट्वा तामवाप्तुं तत्सख्योच्यते। हे युवन् किं पराङ्मुख संजातो ऽस्यस्याः? स कोऽपि यौवनभरः समुल्लसिष्यति येन सकलनगरनारीरप्यतिशेष्यत इति।

२३१ अयं भावः। कश्चन युवासंपूर्णकुचयुगलां मुग्धां वामाक्षीमालोक्य तत्सख्योच्यत। अस्याः सुरतपाण्डित्येन गुणातिशयं ज्ञास्यस्येतां लघ्वीं मुग्धां मा ज्ञासीरिति।

२३४ भावोऽयं। काचन नारी सर्वाङ्गरूपवती सुभगा गर्वेण वक्ति। मद्रूपश्रियमवलोक्यायं युवा मामागच्छति तमेतं निवारयतु कश्चन यस्य शक्तिरस्ति।

२४२ अयं भावः। काचन नायिकानवतीर्णतारुण्यापि प्रियैः पातुमारब्धा।

२४७ अयं भावः। सकला अपि नारीर्देशंदेशं परिभ्रमति परमेकामपि न कामयते सर्वाङ्गसुन्दरीमलभमान, एवंस्थिते काचन वक्ति सर्वत्र परिभ्रमति परं क्वापि स्थितिं न विधत्तेऽयमित्युपालभ्यते; तदुपालम्भं श्रुत्वान्यः कश्चन ब्रूते यदि मनोगतां सर्वगुणपरिपूर्णां प्राप्नोति तर्हि न भ्राम्यतीत्यर्थः।

२४७ अयं भ्रमरः भ्रमन् रौतीति भ्रमर इति।

२५० अयमर्थो यथा कश्चन युवातिक्रान्ततारुण्यामपि गुणगणयुक्तां नारीं प्रथमोपभुक्तां न त्यजति।

२५२ यथा कश्चित्कामुकः कांचनानवतीर्णतारुण्यां कयाचन युक्त्या सुरतक्षमां विधाय तामुपभुङ्क्ते स निपुणो भवेत्

२५३ अयं भावः प्रधानस्थितां निबिडकुचयुगलभरभज्यमानमध्यां मध्यवयसं नारीं रमिलेदानीं चेतरनारीं कामयमानो न लज्जसे हे युवन्नित्युपालम्भोक्तिः।

२५४ सर्वगुणपरिपूर्णायाः कर्णान्तविश्रान्तलोचनायाः सुरतेन सुखीकृतहृदयस्य यूनो हृदयं सामान्यनारीरतं यदा नानन्दयति तदा केनचिदेवमुच्यते।

२५६ संकल्पो नियमः।

२५७ अयमभिप्रायो; यथा कश्चिद्विपश्चित्प्रकाण्डः सकलपरिषन्मण्डनभूतः सज्जनशिरोमणिर्दुर्जनसंसन्मध्यगतः केनचिदेवमुच्यते।

२६१ इयं शृङ्गारे वर्तते यथा कश्चन युवा कांचन विदग्धवनितां चलच्चमूरुचक्षुषमुपभुज्य निकृष्टां कामयमानः केनचित्सख्यैवमुच्यते।

२६५ यथा यथा पुमानर्थेन गुणगणेन परिपूर्णो भवति तथा तथा गर्वायत इति निर्मदो भाग्यवानेको न तु सर्वे लक्ष्मीपूरिता इति।

२६७ महतां हानिवृद्धी भवतः क्षुद्राणां सर्वदा लघूनां हानिरेवेत्यर्थः।

२७२ जल्पितुं जानात्यर्थाद्वक्रभणितीः।

२८६ वरतरुणीकर्णलग्नेन कर्णान्तविश्रान्तेन पुनः कथंभूतेन घोलन्ती तारा कनीनिकाया वर्णस्तेनोज्ज्वलं तेन तथा।

२०१ यथा दरिद्रचिन्ता हृदये न माति दुर्गतमनोरथा बहवोऽपि निष्फला भवन्तीत्यर्थः।

२१६ अन्यदपि पानीयादि भिन्नानि स्थानानि संपूर्णत्वात्योद्धूतं सदितः प्रसरतीति।

२९१ अयं भावः। स्वभावसुरते वलयनूपुरयो रवौ न संगच्छेते अतः कारणाद् द्वावपि श्रुत्वा कस्यापि धन्यस्य पुरुषायितं क्रियमाणं वर्तत इत्यनुमीयते।

२९७ यथा पाण्डवकौरवौ युद्धोद्यतौ किमपि न गणयतस्तथा सुरतसंमर्दनौ दम्पती।

२४४ इदमत्र तत्त्वं। काचिन्नारी कस्मिंश्चिद्दुर्लभेऽनुरक्ता तमलभमाना मानमवलम्ब्य पुनरन्यं वाञ्छन्ती पुनस्तत्रै-वानुरक्ता सती जनान् हासयति।

२५० सखीशिक्षोक्तिरियमथवा भर्तुः कृतापराधस्य।

२५१ अयं भावः। कश्चिद्युवा कांचन स्त्रियं गते दिवस उपभुज्य द्वितीयदिनरात्रौ मानमवलम्ब्य स्थितां वामाचौं मद्य-पात्रपुष्पाद्युपभोगवस्तानीय तामनुनयन्निदमाह।

२५२ इति सखीशिक्षोक्तिर्नायिकां प्रति।

२५५ गजेन्द्रतुल्यौ मानभर्तारौ प्रतीहि इति सखीशिक्षोक्तिः।

२५६ तुला जलोद्वहनघटीकाष्ठदवरकं यस्याग्रे ढेङ्कुलीति कथ्यते।

२७१ शशिनो वाहनमीश्वरस्तस्य वाहनं वृषभः। शैलसुतायाः पार्वत्याः सुतः षण्मुखस्तस्य वाहनं मयूरः। प्रावृट्काले।

३७१ त्वत्प्रिया वास: कमलं तस्य वास: पानीयं।

३७४ अयं भाव:। काचिन्नारी तत्क्षणादेव प्रवसितं प्रियं दृष्ट्वा विरहासहत्वात्प्रलपितुमिदमारब्धवती। तस्मिन् मत्प्रिये प्रोषिते अनस्याद्योज्जागर: चौरभयत्वात् तेन सुभटेन विना को नाम रक्षां करोत्यद्यैव हरिद्रापिञ्जराणि गोदावर्यास्तटानि तस्मिन् सति सर्वा अपि नार्य आत्मवपूंषि हरिद्रापिञ्जराणि प्रत्यहं चक्रुरिदानीं च तस्मिन् प्रोषिते किमनेन हरिद्रारागेणास्माकमिति गोदावर्यां तत्क्षणादेव गत्वाक्षालयन्निति नदीतटपीतत्वं, तूहं तटं।

३७५ अयं भाव:। पूर्वं नगरनार्यस्तद्रूपं दिदृक्षालालसा: सत्यो यत्र यत्र गमनागमनं स मत्प्रियो विधत्ते स्म तत्र तत्रैव रथ्यामुखदेवकुलचत्वरस्थादावेवागत्यास्थुरिदानीं तु तस्मिन् प्रोषिते हृदयेन साकं शून्यान्यभूवन्निति निजपुरुषस्य रूपसौभाग्यप्रकटनोक्ति:।

३७६ तस्यास्तेन पत्या विना रक्तसितासितप्रान्तमध्ये नयने सर्वत्र परिभ्रमत: परं क्वापि न पश्यतो; मौक्तिकमपि कूटत्यक्तं सत्सर्वत्र पतितं न कोऽपि गृह्णाति।

३८१ अद्य विरह उभययापि समाप्तिं यास्यति; यदि प्रियो ऽद्यागात् तर्हि दिष्ट्या मण्डनं, उत नायासीत् तदान्य-मण्डनं भावीति।

३९३ कुलबालिका: कामं हृद्येव मारयन्तीति भाव:।

३ ८ ७ अयं भावः । तावदेव कामः स्वपरवशौ दम्पती मारयति यावत्कामिनीकटाक्षबाणपूरिताङ्गो न भवति ; पश्चात्सोऽपि तादृग्विधः खैरेव बाणैर्मार्यते प्रत्युतेति ।

४ १ १ यं सुभगयुवावतंसं सर्वा अपि नार्यो दूतीः प्रेषयित्वा प्रत्यहं कामयन्ते तत्र मादृशो जनस्य मानवैरी कथमवकाशं लभतामिति ।

४ १ ३ तथा त्वं कुर्या यथा स्वयमेव प्रियमपि संसारेऽप्येति लघुतां यथा न यासि कार्यं च यथा सिध्यतीति कण्डूयितपाण्डुरं यथा न संपद्यत इति ।

४ १ ४ मम भर्तुः परसहस्रापराधास्तेषु सत्सु यदि मानमवलम्बेयं तर्हि शरीरस्थेयमवस्थातः कारणादेवंविधे व्यतिकरे त्वमेव मम शरणं, येन केन प्रकारेण स आगच्छति तद्विदधीथा इति भावः ।

४ १ ७ यस्तव वचनं न खण्डिष्यते तवादेशं करिष्यति । कयाचित्स्त्रिया प्रेषिता दूती प्रियं प्रति तद्दैव तेन सह सुरतसुखमनुभूय खण्डिताधरैवंविधं मुखं कथं दर्शयामीत्यधोमुख्यागतवती तां च तथाविधामवलोक्य सान्तःभिन्ना हे सखि कथमधोमुखी भवसि यस्त्वद्वदनोष्ठं खण्डयति स मम प्रियः त्वां सेवमानो मम वैरीति भावः ।

४ १ २ ०विकटकटिस्थलप्रस्तुत० ।

४ ४ ५ जीवन्तीं मृतां वा प्राणेश्वरीं द्रक्ष्यामीति हृदये संशयाः ।

४ ५ ० काचित्खण्डिता मानमवलम्बमाना विरहावस्थामसहमाना च खहृदयं संवृणोति ।

४ ५ १ काचित्कंचन वाञ्छन्ती तेनाप्यवगणिता हृदयं प्रतीदमाहेति ।

४ ५ ८ B अप्राप्तबलिदाने वल्लभागमनसूचके चुधार्ते उड्डीने । C. E. G. अयं भावो वल्लभागमनार्थं पृष्टः काकः किल खरचेष्टाविशेषेण तदागमनं शकुनमवकथयति । तत्पूजार्थं बल्यर्थं तत्किमपि नास्ति येन बलिं संपाद्य तस्मै निवेदयति । पश्चात्तस्मिन्नुड्डीने ऽहोऽहं दुर्भगशिरोमणिर्यदस्मै प्रियशकुनसूचकाय कवलमपि न न्यवेदयमिति तारतारं रुरोद ।

४ ६ ० वायसमागतं वीक्ष्य प्रोषितपतिभार्याचाद्य स्त्रिय एवं कुर्वन्तीति तासां स्वभावः ।

४ ६ १ क्वायां शोभां मम पत्युर्दारिद्र्येण भोजनादिपूजामकुर्वती मानहानिस्तेषु बान्धवेष्वागतेषु मा भूदिति तानपि द्वेष्टि ।

४ ६ ८ अयमर्थः । काचन दूती केनचित्पुरुषेण प्रेरिता सतीमतल्लिकामागत्यामुकं भजस्वेत्युक्तवती तां चैव ब्रुवाणां प्रत्युत्तरयति ।

४ ७ ० मम गुणान् बहु मन्यतेऽहं चासती भवेयं यदि तदा मम क इमे गुणाः ।

४ ७ १ काचन सत्यसावुत्तमस्त्वद्गुणान् बहु मन्यत इति ब्रुवाणां दूतीं प्रत्युत्तरयति ।

४ ७ ७ अन्यद्व्याख्यानान्तरमीदृशीनां गाथानां श्रीत्रिभुवनपाल-
विवृतितश्छेकोक्तिविचारलीलायां ज्ञेय यत इह
(ऽत्र E) लेखक एव ।

४ ८ १ कर्णे लगित्वेत्यर्थः ।

४ ८ ८ पत्रिकामपि मा दद्याः पूजां मा कृथाः ।

४ ९ ० काचन स्वैरिणी कूपान्तःस्थां चन्द्रप्रतिमामवलोक्य
सखीमुवाचेति कज्जलेनामुं मलिनं कुरु येन ज्योत्स्नाजालं
न विकिरति ।

४ ९ २ अयं भावः। श्वश्रूस्तावन्न पश्यति न शृणोति ग्रामलोकस्य
गृहे विवाहव्यग्रो मम पतिश्चात्र नास्ति तस्मात्सर्वतोऽपि
भीतं परित्यज्य सकलां रात्रिमारमस्वेति भङ्ग्योक्तवती
काचन कुलटा ।

४ ९ ७ भावार्थस्त्वयं । हे पथिक एतत्स्थानं जनसंकुलं न वर्तते
शून्यमेवात्ता न रुध्यति ददाति स्वप्नमवकाशं तदा मा
व्रज किं तु वासं याचस्वात्र मम गृहे ।

४ ९ ५ कोऽर्थः । यद्यत्र वत्स्यसे तदा मत्कुचोष्मणा गतशीतो
गतामपि रात्रिं न ज्ञास्यस इत्यर्थः ।

४ ९ ९ करणानि ववबालवादीनि सप्त । त्वं तथा कुर्वीथा
यथा शुक्रो निस्वलः स्यादिति ।

५ ० ७ संचारः कोकप्रणीतोऽत्र बोद्धव्यो ग्रन्थगौरवभयान्न
लिख्यते ऽत्रेति ।

५ ० ८ कश्चन यभ्मुमनिपुणः कयाचिन्नायिकयैवमुच्यते ।

१ ३ २ सात्त्विकभावभावितप्रस्रवद्रवत्पानीयानि कन्यकारतानि।

१ ४ १ अयं भावः। सर्वमपि ग्रामं परिभ्रान्तास्मि परमात्मभगयोग्यं कस्यापि साधनं न दृष्टं।

१ ४ ४ काचन खण्डिता या मानमवलम्ब्य यावत्तिष्ठति तावदागत्य भर्त्रानुनीतापि मानं न तत्याज गतः सोऽपि निजगृहे। एवंविधे व्यतिकरे कामपरवशा यावन्न पतिर्मानं त्यजति तावद्रोदितुं प्रवृत्ता सती सख्योच्यत एवमिति।

१ ४ ६ त्वद्रोदनेनैतेषां छेकानां मनो नो द्रवते प्रत्युत कृतकरोदनेन मां प्रतारयत्येषेति मन्यन्ते।

१ ४ ८ दिनकरकिरणपक्षे दोषा रात्रिर्यैस्ते।

१ ५ १ रक्ते ऽनुरक्ते जने रक्ता कृष्णे दुष्टहृदये कृष्णा धवले शुद्धहृदये धवलाः।

१ ६ ० सुकविरर्थो ऽभिधेयस्तत्र लुब्धः। दृष्ट्वा दूरत एव।

१ ६ १ वर्णाढ्या सुरूपा। पक्षे वर्णाढ्या पीतच्छविलात्। सुखे रसिका आगच्छ प्राणनाथ मां दासीं किमिति दृशापि न संभावयसीति। पक्षे सुखरसिका भक्ष्यमाणा स्वादुर्भवति। स्नेहविहीनापि कण्ठे लगति कृत्रिमप्रेमप्रकटनात्। पक्षे तैलादिरहिता कण्ठे तालुनि लगत्यतिरूक्षत्वात्। पश्चात्करोति विकारं निर्द्रव्यं पुरुषं कृत्वा विकारं कुर्वन्ति वेश्या निष्काम-

यन्तीत्यर्थः । पक्षे पश्चाद्विकारमुदरागमने ऽजीर्णाति-
सारादिकं करोति ।

५ ६ ४ न संवहति न वशीभवति । संजातरोमाञ्चेनाङ्गेन पर-
द्रव्यं दृष्ट्वोत्कण्ठितशरीरा ।

५ ६ ५ निबद्धलोभा । पक्षे प्राकृते पूर्वनिपातो लोहेन निबद्धा ।
स्थानमेव लोभ एव वित्तं लोभद्रव्यं ।

५ ६ ७ नानजनरागि । पक्षे ऽन्योन्यं योऽसौ रागः पञ्चवर्णत्वात् ।

५ ६ ८ आत्मानं द्रव्यलोभेन कुष्ठिने ऽप्यर्पयन्ति ।

५ ७ १ यद्यात्मा द्वेष्यो न भवेत् ततः कुरूपान् कुष्ठिनोऽपि
कथं भजन्ति ।

५ ७ ६ यथा शैवाललिप्तप्रस्तरपतनं दुःखाय संपद्यते तथा
वेश्याहृदयविश्रामः ।

५ ७ ७ मृतकमात्मवशीभूतं मृतकप्रायमिव । अन्यं चाजिगमिषुं
व्यसनिनं कटाक्षरक्षितं धारयति । असौ धनी यद्या-
गच्छति तदात्मवशमानयामीति दृष्टिं ददाति । पक्षे
ऽन्यस्य च दृष्टिं ददाति श्वः परश्वः कं मृतकं
भक्षयिष्यामि ।

५ ७ ८ ग्रन्थमर्थं मोक्षं तस्माद्भ्रमनिनो ध्यायन्ति । कवलित-
हस्ता कवलितुमेव भक्षयितुमेव हस्तो यस्याः सा । ग्रन्थं
शास्त्रं । मोक्षं शिवं ध्यायन्ति । तद्गतमनसः तस्मिन्
मोक्ष एव गतं मनो येषां ते ।

५ ८ ० विद्यमानमपि धनं लोपयितुं कथं शक्यत इति भावः ।

५८६ उड्डो तडागखनकः। भूमावतिगमने। यथा कामी साधनं विनिक्षिप्य द्वे तस्यौ भगस्य विलिख्य हृदयेप्सितं पानीयमानयति द्रावयतीत्यर्थः।

५८८ यथा कश्चन कामुकः लब्धस्पर्शसुखो निर्दयालिङ्गनबङ्ग-लोच्छलद्रेतसं नारीं द्रवीभूतामपि पुनरालिङ्गति।

५८९ नारी द्वादशाङ्गुलप्रमाणलिङ्गदृढघातेन यत्प्रद्रवति तन्ना-श्चर्यकारि। यस्य दर्शनेनैव द्रवति स कामुकः कुशलः।

५९० काञ्चन गोपबालिकां राधानाम्ना हरिरालपते स्म कुशलं राधे। तर्हि सा क्रोधाविष्टा सुखितोऽसि कंसेति हरिं प्रत्यवादीत्। ततो भगवान् चमत्कारं परावृत्य कंसः क्वेति पप्रच्छ। ततः सा राधिकापि क्वास्तेऽत्रेति प्रत्युत्तरमदादिति।

५९१ द्वावप्येतौ यमुनायां चिरं विक्रीडतुर्येषु दिवसेषु ते तादृशा दिवसास्तदानीमभूवन् न तु इदानीमिति।

५९४ काचन गोप्यन्या कस्याश्चित्कृष्णविरहिताया: कृष्णलाभो-पायं निवेदयति।

५९५ विशाखेतेन दानवारेर्नारायणसुभटप्रकाण्डस्य वल्लभा-स्मीति गर्वायते स्म।

५९६ कयाचिद्गोप्या।

५९७ भगवति गतचित्ता धवलमपि तक्रं कृष्णमिति भगवतो नाम गृह्णाति।

६०० रुचिरं वस्तु यथा २ भुज्यते तथा २ तृष्णा वर्धतेतरां।

६०१ खलया गौर्यूरुमूलनितम्बबिम्बकुचयुगलादि दृष्ट्वरीश्वरो यन्थिच्छोटनमकार्षीत्तस्मिंश्च कृते मा ममाङ्गयष्टिमसौ पश्यत्विति ।

६११ लक्ष्मीः किल कामार्ता ब्रह्माणमपि नाभीकमलस्थितं दृष्ट्वा सुरतसुखं त्यक्तुमपारयन्ती लज्जामज्जद्वदनकमला कथममी परमेष्ठी मामेवंकुर्वाणां द्रक्ष्यतीत्यस्य भगवतो नयनद्वयी किल सूर्यचन्द्रमसौ तर्हि यत्र सूर्यस्तत्र कमलं विकसति तस्मिंश्चास्तमयमाने पयोजमपि संकुचत्यतो नाभीपयोरुहं नारायणदक्षिणनयनसूर्या-च्छादनेन संकुचत्विति नयनं पिदधे भगवत्युदधिजेति ।

६१२ एतावता सापराधो भवानसि ।

६१३ इदमुत्तरं । मम मुखं तावत्कृतकौकर्पूरधूलिधवलं पूर्णिमाचन्द्रस्य मृगलक्ष्मदूषितस्ततो मम गण्डस्थले कुतस्त्यं कज्जलं लगति यन्मुखं मृगाङ्कलक्ष्मणानुमिमीत इयमिति ।

६१४ स्तनाभ्यां निरुद्धत्वादमुष्य ब्राह्मणस्य नमस्कारसूचकं शिरोनमनं मम न भवतीति । अमुना नितम्बेन दुर्वहेन मम त्वरितं गमनं न संगच्छते श्वशुरादेः स्पर्शः कथं रचितव्य इति ।

६१५ इदमुत्तरं । पतिस्तस्यास्तिलककरणव्याजेन मुखं चुचुम्बि-षति मा चेदानीमहमृतुमत्यस्मि पश्य रुधिराक्तं मम वासमिति पराङ्मुखी भवति ।

६१६ अस्य हृदयेऽन्या निवसति तस्याः पादप्रहारमसौ सहिष्यते नो वेति यावदुत्थापयति प्रहर्तुं पादं तावच्छिरसि प्रत्येच्छत्ततस्तथेति नान्यथा मम शङ्केति किं करोमीति स्थूलाश्रुभी रुरोद यतः रुदितमुचितमस्त्रं योषितां विग्रहेषु ।

६१७ परिजनमध्यस्थितं पूर्वमेव याचितसुरतमात्मवल्लभमवलोक्य कथं प्रत्युत्तरयामीति करकमलकलितं लीलानलिनं मुकुलयामास सूर्यास्तमनेऽस्मिन् मुकुलीभविष्यन्ति ततः परतस्त्वया ममागन्तव्यमिति कमलमुकुलने हेतुः ।

६१८ एकेनैव बाणेन वरगजेन्द्रहनने मम शक्तिरस्ति मा जानातु कोऽपि विषाक्तेन शरेणामुं मत्तहस्तिनं जघानेति शरप्रक्षालनपिबनं प्रत्ययाय विषाक्ते शरजले पीते ममैव मृत्युर्भवति ।

६१९ कुङ्कुमरागोऽप्यङ्गस्पर्शसुखान्तरायायावयोर्मा भूदिति ।

६२० एतेन तस्याः सर्वबन्धवेत्तृत्वं प्रकटीक्रियते ।

६२१ अभिनवप्रेमसमागमदयोरपि यौवनर्द्धिवसन्तमासे सति कथमसौ वृषभो नो वा यदेवंविधां मां परित्यज्य याति देशान्तरमिति शृङ्गावस्य शिरसि स्तो नो वेति शिरोऽवलोकनं ।

६२२ कौचिद्राजपुत्रौ विद्येते तयोः कनिष्ठेन प्रजावती राजकुले मद्भ्रातुः स्थाने त्वं भजेत्युक्ता सतौ अद्यामुना देवरेण विपरीतरतं मम शय्याप्रच्छादनपटस्थित-

चरणकुङ्कुमलाञ्छनेन ज्ञात्वा मद्वात:कार्यं त्वया कृत मित्यज्ञासीत् ।

६०३ प्रियस्य तावन्मम हृदये वासस्तत्र दीपक: कथं दीयत इति हृदयावलोकनं ।

६०४ आभिर्मम भर्ता रन्तुं याचितस्तत: ता: सुभगा अहं नपुंसकोऽस्मीत्युत्तरं चक्रे । ततो धन्याहमिति यस्या भर्तान्यां न कामयत इति गर्वमुवाह ।

६२५ प्रावृट्काले हि प्रवासकपथिकौ दु:खितौ भवत: ।

६२८ प्रेमारूढं वचनेनैव कमलनालवत्त्रुट्यत्यतिकोमलत्वात् ।

६३८ काचिद्विरहिणीसवृत्तमुद्दा पश्चात्तस्मिन्वर्धमाने प्रलपति । स धारो महाधारत्वं । शोषयति मम ।

६४८ काचिन्मुग्धा विरहिणी निरन्तरं वर्षति वारिदे सरित्सूभयकूलंकषासु सतीष्वात्मीयप्राणेश्वरस्य गमनं वाञ्छन्ती कयाचित्सख्यैवमुच्यते ।

५३ यथा कस्मिंश्चित्प्रधानपुरुषे विनष्टे शोकात्तनुतनुकृशादयो भवन्ति तत्परिवारस्य ।

६५४ शुकशरीरस्य हरितत्वेन चञ्चोश्च लौहित्येन सलोहितं पित्तमिवोत्प्रेक्ष्यते ।

६६४ पूर्वं हि जरा कर्णमूलमेव समागच्छति ।

६७४ विधिना पूर्वकृतकर्मणा ।

६७८ यत्रोत्पन्नं वस्तु तत्र तथा न शोभते यथान्यत्र स्थाने शोभतेतरां ।

७०३ कूपस्थितनुला रिक्तभूता मती नीचोच्चस्थानं प्राप्नोति ।

७०६ कोशोऽत्र कमलान्तरवर्त्तिनी कर्णिका ।

७१४ यः खलु लक्ष्म्यालिङ्गितः स यद्यात्मीयान् प्रति निःफलः स परान् प्रति कथं सफलो भविष्यति ।

७१८ कश्चिन्मनस्वी क्वापि मूर्खप्रधाने ग्रामे वसन् केनचिदेवमुच्यते ।

७१९ वरमन्यत्र गमनं विदुषो न तु मूर्खस्य क्रियमाणः सत्कारो दृष्टः ।

७२५ चक्रवाकः किलेयं मम प्राणवल्लभेति स्वकीयं प्रतिबिम्बं जलस्थितमवलोक्योदश्वसीत् ।

७३५ यद्यपि भूमिगुणेन वटवृक्षो ह्रस्वः संजातस्तथापि फलप्राचुर्यं तथा भविष्यति यथा सर्वेऽपि प्राणिनः सुखिता भविष्यन्ति ।

७३६ यः कोऽपि धनी भवति स वृद्धिं व्रजन् याच्यमानश्चेद्वदनचन्द्रं कोपकलङ्कितं विधत्ते तस्याशां याचकास्त्यजन्ति ।

७४० यः कोऽपि मुखं कलुषितं विधत्ते शुभवचनदानेऽप्यास्तां दानप्रस्तावः स स्वकीयैरेव पुत्रैस्त्यज्यते ।

७४४ कश्चिद्दुष्टो दौष्ट्यं तावत्करोति यावदन्यः सत्पुरुषः तन्निग्रहीता कोपाटोपभ्रुकुटिलतालंकृतललाटो न जानाति । तेन च ज्ञातेन तदानीं न दुष्टो न चान्यः कोपीति ।

७४६ यदि केनापि मूर्खशिरोमणिना ग्रामीणग्रामणिना

कश्चिद्विपश्चित्प्रकाण्डस्त्यक्तः सोऽन्यत्र गतः सकलनरनाथ-
मूर्धवन्दनीयचरणः किं न भविष्यतीति ।

७५० अपि तु शुनीव गृहे गृहे परिभ्रमति ।

७५१ यः कोऽपि पुरुषसिंहः कष्टदशामाप्तः केनापि याच्यमानः
संपत्त्यक्तोऽप्यात्मीयं गाम्भीर्यं न त्यजति ।

७५८ यथा कोऽपि वदान्यः पात्रेभ्यः सर्वमपि वस्तुजातं
विश्राण्य कस्मैचनावशिष्टयाचकायात्मानमर्पयन् सकल-
जगन्मण्डलं स्वयशसा पूरयति जीमूतवाहनवत् ।

७६१ यः कश्चिद्विभवप्राचुर्यनिर्जितधनदः परमद्दानः कमपि
स एवमुच्यते ।

७६५ बद्धोऽसि त्वं पर्वतैः पीतोऽसि त्वमगस्तिना तथा लङ्घितो-
ऽसि वानरादिभिः ।

७६८ मानी जनश्छेदनदाहघर्षणादिकं सहते न पुनरसमान-
जनेन सह साम्यं (read सहास्यां)।

७७० कश्चिदसमीक्ष्यकारी निरक्षरो लोभवान् स्वर्णेन नीचेन
समं सत्पुरुषं विद्वांसं करोति स एवमुच्यते ।

७७२ अमुष्मात्सुमेरोर्लवमपि सुवर्णं न लप्स्यसे ।

७७४ इतरलोकस्य कीटतुल्यस्य का गणना ।

७७८ विद्वांसः किल दीपच्छायां न गृह्णन्ति । दीपच्छाया
गजच्छाया खट्वाच्छाया तथैव चेति ।

७८८ एवंविधां स्त्रियमस्मभ्यं योजयेति गम्यं ।

७८९ कश्चन कास्येवंविधं स्त्रीरत्नमलभमानो यदि न प्राप्नोति तदैवं वक्ति ।

७९० सुसूक्ष्मस्निग्धस्पर्शसुखकारि जनितप्रीतिपुलकितं दीयमानमपि स्त्रीरत्नं रङ्गरहितं चेत्तदा यथा कस्यापि न रोचते तद्वदिदमपि ।

७९१ मान्यदर्शनेन खेदं कार्षीर्यतस्तत्तादृग्विधमस्माकं जनयति संतोषं ।

VARIOUS READINGS.

२ अमियं F— तत्तवत्तिं G—.

३ ०विरइयोओ गाहाओ कुलाउ A ; ०विरइयाइं D — एवं वज्जा-लग्गं विहियं A ; वज्जावग्गं B ; विज्जालग्गं D.

४ एगत्थे D— पवर० A— तं पिअ A ; तं पिऊ D — वग्गालग्गं B, F— पज्जत्ति D, F.

५ एवं A, G— अवसरे पत्ते A— पाईकव्व० A— होही A, D.

६ कए वि कव्वे D.

७ सक्कयअसक्कयं V, F.

१० मणोहराहिं D, F, H — मरसीहि च्छंदइत्तीहिं A— कामिणीहि A, H ; पणायणीहि V, F, उज्झइ हिययं A, D, H, भिज्जइ F, जिज्जइ G— अयंतीहिं A, C, D, E, F, G ; अमन्तीहिं H.

११ एवं B— जह दविणं पुसहीणेहि F, H ; जह दवणं पुस-हीणाणं D.

१२ छंदट्ठिया A— सुहवा C.

१३ रसं A— बिब्भमं A— वयणाइ A, D ; आलावा H— चित्तं A, C.

१४ पढइ विसत्थो य A, D — सुवणगुट्ठीए A ; सुयणगोट्ठीम् D— सु च्चिय नाओ छइल्लेहिं A ; सो उण नाओ छयल्लेहि D.

१५ हइ B ; हयइ D— अणाहा D, F— गमार० A, C ; गवाल० B ; गुयाल० D— किज्जइ A, D— लुंचविलुंची A— गावी H.

१६ लक्खवत्त A— पावहसि C, E— इक्क० A, F ; इच्छ० G.

१७ तं दंडं A— याणा A, F.

१८ कया A, D—रमणीया V, D, F—किं गाहाण ऊ A, D.

१९ अत्याते B—मुक्तवि० D.

२० पित D, F,

२१ ०कव्वस्स रमं A, D, F—जो जाणइ A, D, F. भणियाइं A, D—तावि(य)मीयलस्स तत्तिं A—पावेइ D.

२२ रणहि पयं A—चोर व्व A, B, C, D, G—दुक्खं घेत्तुण D, F.

२३ ०मोत्रो D, F, H—दुक्केण D, H.

२४ पुणोहि नवरि D—लभइ A, D.

२५ ०वऊल० B.

२६ सोहइ सो D, F, H—दुस्संतो E—कुपयं D, H.

२७ मुऊभंगुरो A, D; मुहउंचणो F; मुहवंचणो अचवलो विराओ B; विरावो C; यचवलो E.

२८ देसी० D—पढीयव्वं E.

२९ को सक्कायतडयडं पढइ A; सक्कयतिडितिडिं पढइ D—पढियं B, E.

३० अवुहा वुहाण B, C—०विहीणा D, F—भुव्वणगखग्गलग्गी? मीसं खलिअं न याणंति A; ते भउहा० B, C; ते भिमुहखग्ग-निव्वडियं पि D; ते भमुह० E, F; ते भउडि० H—न याणंति D, F, H.

३१ जेहिं A—ताणं पि ऊ नमिऊ हं A.

३२ सुवणो मुऊसहाओ A—मणं B; ममं C; महं असंभवो D, H—उप्पन्नो A.

३३ सुवणो A—दूमिज्जंतो वि D, H—इव D, H; च्चिय C, E, G, F—णिम्मलं जाइ A.

३४ विप्पियं A; अमंगलं G—लज्जयो A—भमइ A, D.

३५ सुवणस्स A—मुद्दा विप्पियं A.

३७ पियमहाइ A— एसो जाग सहाओ A. F— सुवगाग A.

३८ अकयत्थकयत्थकए A— अकयत्थए विप्पियं A: कइविप्पिए B.

३९ एम C; एमा E— पई A, H: पइई C— पिउं A, C, D. G— सयगस्स कात्ति पयई अपिए वि कए D, H— कुगइ A, D.

४१ पग्अवयारं A, V, D, F— अवराहेन A: अवयारोगा D, H.

४२ दोहेहिं वि F, G— पुज्जत्ता A— बज्रवेहि A— किं पि A— विज्जुफुरियं व B: ०फुरियो C; ०फुरिय व्व A; ०फुरिउं E: ०फुरिउ D; ०फुरियं F, H, G.

४३ गयंद० C, G— पुज्ञवो E.

४४ दीगो अब्भद्धरगां D, H— अब्भुद्धरियो A: अब्भुद्धरियं F— पिउं C, G— अवराहेसु D. H— खामिअं A; खमिओ F— सुवगं A; सुयगं D, H— नवर D— जागंति A, D, H.

४५ वि A; वे C, E; B (—): दो F— उवयरिउं E, G: जोयुवयारं न B— पुम्हसइ A: पम्हसइ E, G.

४६ मरणोग न A— हुंति A.

४७ अचला A— माजाया सायरं वि लंघंति A; मेल्हंति C— नेह A.

४८ फलरहिआ इ निम्मि० A— कुणंदि परकुं G— उवयारं A— लोयाणं A; लोयमुहं B, F; लोएसु C.

४९ वहक० A; बऊल० D, E, F: वहल B, C— हसियं दिट्ठं A: वियसियं दिट्ठं D.

५० घट्टो D, G; ठट्टो F— अजंपिरो A, D: अवंचिऊ C; अवंचिओ G— दुप्पिच्छो A, V, F, ०रिद्धीए D— सूलीभिन्न व्व A, सूलीदिन्न व्व V, F, सूलाभिन्नो व्व D.

५१ ०मंस० A, C, F— लोहट्ठिखंडगा० A— दुम्मुहउ E— भेइयगगो B.

५२ भायगं G— मुरज व्व V.

५३ व्व लोह० C, E, G : य अलोह० B—बाणो व्व D ; बाण व्व A, V, F.

५४ जस्स F—होहो D— जं पि F— तं पि य जंपंति फुडं D—सव्वमारिच्छं D.

५५ नवर B, E, G— विहवेण D.

५६ देंतं C, E ; दिंतयं D—अदिसुयं C, E—वेरियाणं D, F ; वयरियाणं E ; वइरिणं G.

५७ चित्तलए A, D, G—जमलि० B, F ; जुवल० A—सो घोण-सपिसुणो A ; घोणस व्व B, E ; गोणसप्पं F ; गोणस व्व C, D, G—परिसिरिकरे A ; पडिसकरे D.

५८ कुलविहूणाण भोयमुक्काण A, D—भोयवंताण H—वित्थाण B—वीहइ A, V, D, F, H—वंतर० D.

५९ एवं G.

६० खलमौहे H.

६१ चाडयंव?भरियाणं A ; बऊचाडकूड० D—सुणहाण F.

६२ जेणं D, H—उद्धरिया A ; निम्मविया D, H—जस्स D, H—लऊमाहप्पं A ; ०पभावा G—भमरा A ; मवरा F, H—दहंति D—थंभं A—मंगु चिय A.

६३ सुक्क० D, H, G—०मंमिलिआ A—खलसंगे संपत्ते A ; जाए D, H—सुवणो A ; सुयणा .... पाविंति D, H.

६४ गुणा इ को E—वसियं B—नवर B, E ; णवरे C.

६५ एक्क V ; इक्कं A—दिवहाण E ; दिणहाण B—जेहि जेहिं विणिहिट्ठो V.

६६ जुन्हं A ; दिएहि G—महइ A, B, D, G.

६७ मिलंतो B, E, G.

६९ उवहग्ग A, B, C, E—मिल्लेइ A: मिल्लेइ B, E—घोवमाणं G.

७० जं च C—पिच्छइ A, C, E.

७१ सप्पुरिसाण A.

७२ दढ० G—संकुलाण य A—कुलीणाणं A—°धो A.

७३ पुन्निमाइ A—तह A, D—°दुक्खाण? जए A; दुक्खाण? मणो B, C, F, G; दुक्खाइ जए D, H.

७४ इक्को वि A—नवर D—तिऊवणम्मि A—जुन्हाण A; जोन्हाए C—कोणो E.

७५ किज्जइ B; झिज्झइ D—खीणम्मि E—वड्ढइ वड्ढंत० G; वड्ढइ तह वड्ढियम्मि A: वड्ढइ उयहिंमि तह य D वड्ढइ इय उयंमि तह य H.

७६ घडणं जं जेण A, D—दैयस्स A: जीयस्स G—दूरत्थो वि D—खग्गडाणं C, E.

७७ इक्कमिल्लियाणं A—कुमुइ० G—°खंडाइं A.

७८ दिट्ठेण वि A, D—जाव न F—पाविंति D—विनिव्वुइ A: कुमुयाण निव्वुइ कुणइ D.

७९ एमेय D—कमलायराय B, F; कमलाइराणं C—रविणो A, H: रइविणा C—तेण B—वियसंति A; विहसंति H.

८० रइं B, F, G—वियसंति A; विहसंति H—जए नेहो A—दूरे वि ट्ठिया सुहाविंति D, H.

८१ मम्मवेहं D—दुम्मए A, E—कडुयकसं A.

८२ असंतेहि य C—वियमित्तो C, E.

८३ परहियं पि तो कुज्जा H—अप्पहियं मुट्ठ D

८४ अलियदरिद्दे H; °विमुक्को D—°मइए C: नवनियमधम्ममइए A, D: °धम्मीए H—होंति E, H.

८५ लज्जयसरीयाउ D, H—तद्दाउ A.

८६ कुज्ज D— मइलाइं H.

८७ मरिसेइ जं समत्थो F २—जं जे A; जं जो B, E; जं च C; जं जं G— खमइ B—जस्स F २— गव्वियो होइ A, F २ तिसु एहि B, C, E, G.

८८ अगुवत्तइ A— रक्खइ A, E, F, G— गुणं F— सो गावर B, C, G; सो गावरं F; सो न कु H—वि व दुल्लहो B; वि दुल्लहो E; यवल्लहो A.

८९ सग्ग° A— इन्दियकु° A— व जम्मो A— अहम्मेग A, D, F, G.

९० पउरिसं A— परकलत्तपरिहरगं A, D, H—°रहियं जम्मं A— गाढाइत्ताग A, H— निव्वहइ A, D, H

९१ असुगंता A; असुअगंता G— कह एइ B.

९२ काहं C, E— खगम्मि D— सिढिलेह D—°सिढिलियागं A, C, E, G.

९३ अकु विय F, G; अकुट्ठिय A, B, C, E— जाय C— तेहिं A; तागं D— परिहरंतागं A; परिहरंतेहिं D.

९४ पुरिसो A—रंनो A—न जंपए दीगो A— विक्कायागइ B; विक्कागइ C, E; वीकिगइ A.

९५ वे B, C, F, G; दूवे E— सिरी A— भवंता A— निवत्तंति A.

९६ दुन्नि A; दु विय D; दोन्नि E; वेन्नि B, C, G— उत्तिम-पुरिसाग मागवंताग A— विलहल° A; वलहल° D; विलहल V, F.

९७ अहिवं D, H— पेरिया E— पिंडिऊग A; कड्डिऊग D, H— औय D, H— भगंति A; पवदंति E; वदंति G— लज्जा-महासत्ता A; दीगसरा E.

VAJJĀLAGGAM

A PRAKRIT ANTHOLOGY WITH
SANSKRIT VERSION.

BY
JULIUS LABER

FASCICLE III

PRINTED AT THE CALCUTTA ORIENTAL PRESS LTD.
AND PUBLISHED BY
THE ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

CALCUTTA

1944

BIBLIOTHECA INDICA

Work No. 227

VAJJĀLAGGAM

A PRAKRIT ANTHOLOGY WITH
SANSKRIT VERSION.

FOREWORD

As early as 1912, the General Secretary of the Asiatic Society of Bengal received a letter (31st May 1912) from Prof. Hermann Jacobi, Professor of Sanskrit, Bonn University, saying that he was returning to the Society by Registered Post the Manuscripts of the Vajjalaggam which were then being edited by his former pupil Mr. Julius Laber of Cologne. Provision for the publication of this Prakrita Text (wrongly characterised as an Anthology of *Pāli* verses, as pointed out by Prof. Jacobi) was already made in the budget of 1912. But apparently owing to financial difficulties, Mr. Laber was informed in a letter dated 22nd July 1913, that further publication of the work was postponed. Mr. Laber in a letter dated 20th October 1913 to the then Secretary of the Asiatic Society, Capt. C. L. Pearce, sadly expostulated against the postponement and hoped that the Society will find "a means to finish the printing of the Vajjalaggam, otherwise the whole work would have been done without any use." He had the satisfaction of receiving a fresh batch of proofs in November 1913 showing that the Society had resumed printing of the work at the B. M. Press. We know that thanks to the invitation accorded by the University of Calcutta through the initiative of Sir Asutosh Mookerjee, Prof Jacobi and his learned colleague Dr. H. Oldenburg of Göttengen visited Calcutta and delivered a series of valuable lectures on Indology as Readers to the University. I had the privilege of accompanying Prof. Jacobi to Sir Asutosh as well as to Mm. Haraprasad Sastri who discussed many problems of Prakrita literature with Prof. Jacobi who was an acknowledged authority on that branch of Indian literature. Prof. Jacobi collected many rare Mss. on Jaina Prakrita which he published later on

from Germany after his return from the Indian tour, and his expert guidance was behind the work of his pupil Mr. Laber who completed the edition of the text with critical notes etc. But unfortunately the World War I broke out in 1914 and further printing was postponed. He tried to send his complete Mss. to the Society but as we gather from the last proof so far traced and corrected by the author we read the significant lines, "The Index of words and the variants have unfortunately been destroyed in England during the war." This final proof sheet was dated 17th January 1923, and so, after eleven years, the work was again taken up by the Society to lapse again to a most unmerited oblivion of about twenty years, (1923-1943), for the files of the Publication Department do not throw any further light on this "intriguing" work except that Dr. B. S. Guha in a letter dated 11th May 1939 sent a copy of a minutes of the Publications Committee requesting Mr. J. Van Manen to "review the material available and submit a report." Apparently Mr. Van Manen could not do very much to help the Publication Committee and Dr. Guha again wrote on 20th April 1940. "If you have no time to spare for this work, kindly let me know per bearer when we will try to pass on the work to somebody else."

Very soon after assuming office as General Secretary, I began to gather information with regard to the publications of the society paying special attention to the works approved or undertaken long ago and left unattended or incomplete. In this work I was helped with rare devotion and insight by Mr. D. Burman, M. Com. the newly appointed officer-in-charge of the Publication Department. He started from early February 1943 a thorough search into the files of the Publication Department so as to help us in compiling the Revised Catalogue of all the publications of the Society. In course of the search, we discovered two things:

(1) The Saddharma-Puṇḍarīka, edited in 1944 by N. Mironov, which the Society has now undertaken to print as a posthumous publication, and (2) the half decomposed galley proofs of the Vajjalaggam containing the final corrections of Mr. Laber, who sent the proofs to the society towards the beginning of 1923. So the re-discovery of the learned editor's proofs as a result of "excavation" into our archives has something of a sensational character and exactly twenty years after we have the satisfaction of sending the Introduction and other useful materials to the press for final publication.

Knowing from the editor's pencil notes that the Index of words and the variants have been destroyed during the last war, I in consultation with my colleagues of the Publication Committee, sought the help of Dr. Manomohan Ghosh, M.A., Ph.D., well-known in the circle of scholars devoted to Prakritic studies. He compared line by line all the materials so far traced and moreover added a very useful Index to the first lines of this rare anthology of Prakrit poems.

KALIDAS NAG,
General Secretary,
Royal Asiatic Society of Bengal.

24 February, 1944.

ABBREVIATIONS

a Chr.	= after Christ, A.C.
Bh., Bhandarkar	= *Report of the search for Skt. Mss. during 1883-84*, Bombay, 1887.
Com.	= Commented.
Deśīn.	= *Deśīnāmamālā*, ed. R. Pischel, Bombay, 1880.
grammar	= *Grammatik der Prakrit-Sprachen*, R. Pischel, Strassburg, 1900.
Hāla.	= *Saptaśatakam* ed. A. Weber, Leipzig, 1881.
Hem.	= Hemacandra's *Siddha-hemacandra* (Ch. VIII. dealing with Pkt.) ed. R. Pischel, Pt. I. (text), Pt. II. translation and notes Halle, 1877, 1880.
Hœrnle.	= A Collection of Hindi Roots by Hœrnle, Calcutta, 1880.
Kalpa S.	= *Kalpasūtra*, ed. Jacobi, Leipzig, 1879.
P., Pischel	= Pischel's *Grammatik der Prakrit-Sprachen*.
trans.	= Part II of the *Deśīn*(*āmamālā*).
Vararuci	= The *Prakṛtaprakāśa* ed. Cowell. London, 1868.
Vedic	= The Vedic language.

N.B.—Besides these, arabic numerals preceded by § indicate sections of Pischel's *Grammatik der Prakrit-Sprachen*, and क्ष should be always read as क्ख.

PREFACE

The present edition of the Vajjālaggam, which Pischel in 1900 in his Grammar of the Prakrit Languages (Introduction § 14) so much wished to see published, only became possible when Geheimrat Prof. Dr. Jacobi, Bonn succeeded in obtaining for me eight manuscripts, partly through the India Office and partly through his connections with Indian pandits.

In publishing the text also, I received every assistance from Professor Dr. Jacobi. He was able by his profound knowledge to elucidate many obscure points and I have long sought the opportunity of expressing my very great thanks to my esteemed teacher for his ever ready assistance, without which the publication of this text would not have been possible.

My hearty thank, are also due to Dr. Thomas, the Librarian of the India Office library, who obtained the loan of manuscripts from the Deccan College Library for me and placed one manuscript from the India Office library at my disposal.

I also owe respectful thanks to the great Jaina scholar of Benares, Śrī Dharma Vijaya Sūri, and to Keshavlal Premchand Mody of Ahmedabad, each of whom gave me two manuscripts from their collection.

My thanks are also due to the Asiatic Society of Bengal who made it possible for me to have the text edited in their renowned Bibliotheca Indica Series.

The index of words, and the variants have unfortunately been destroyed in England during the war (World War No. 1).

INTRODUCTION

The Vajjālaggam,[1] like the Saptaśatakam of Hāla,[2] is not an independent poem of one man, but an anthology of Prākṛta verses which according to verse 3[3] were written by many different poets and which at the best were united in one whole by the author; sometimes there are even groups of verses which he has borrowed.[4] Unfortunately the names of the authors of the several verses are not mentioned. The verses are Āryā-stanzas, each in the form of a general sentence or as the description of a certain situation and each contains a complete thought. Although most of the verses have erotic contents, other sides of human life are considered to a greater extent than in Hāla. Originally the Vajjālaggam, was calculated to contain 700 verses,[5] a number which, as it seems, was fixed by Hāla's work. For this is the oldest and most famous work of this kind of poetry known to us; already in Bāṇa[6] is it cited and afterwards verses from it are repeatedly quoted in the Alaṃkāra Literature,[7] whereas the

1 Bhandarkar, Report, 1883-84, Bombay 1887, p. 17, first reported this collection of verses, referring to it Pischel, Grammar of the Prakrit-languages, Strassburg, 1900, § 12 note 4.

2 Published by Weber, Leipzig, 1881.

3 *vivihakaiviraiyāṇaṃ gāhāṇaṃ varakulāṇi ghettūṇa*
raïyaṃ Vijjālaggaṃ vihiṇā Jayavallahaṃ nāma.

4 Namely a number of verses begin or close with the same sound, as verses 398-402; 404-405; 446-449; 622-624; 678-680; 706-707.

5 In the MSS. the number of verses is uncertain, yet in two MSS. (D F) the expression sattasayao samatto is at the end, and A instead of the vajjālae of the Vulgata has sattasae in the last verse. In the table of contents of D and F we also find the expression sattayasayammi.

6 In Bāṇa's Harṣacarita verse 13, see Weber, Hāla, pp. xi, xxiv.

7 Weber, Hāla, pp. xxiv, xliii.

Vajjālaggam is nowhere mentioned;[8] as written by a Śvetāmbara Jaina it seems to have been confined to Jaina circles. Regarding the esteem which Hāla already enjoyed, we cannot wonder at our author's borrowing a number of verses of Hāla's koṣa which he added to his collection. But whereas Hāla joins the verses unarranged together,[9] our text, as already the name indicates, is composed in a much younger form, that is arranged according to the chapters. Moreover it appears that Hāla has drawn the different verses for his anthology from the poets themselves, whereas the Vajjālaggam, besides these sources, supposes other works similar to it, which Jayavallabha employed. For in several verses the subject or the noun of an adjunct must be supplemented from the connection with the chapter in which they are contained; so kassa of verse 174 is to be supplemented by suhaḍassa, verse 249 by bhamarassa, jo, of verse 272 by cheo, diṭṭhe of 337 by pie, verses 447, 448, 449 by taruṇīhiṃ, 453 by hiyaya, gano of verse 529 by dhammiya, verse 792 by vasaṇam as a modification.

For my edition of the Vajjālaggam I had at my disposal 8 MSS. which contain the text in two different recensions; a Vulgata (V) which 4 MSS. (BCEG) follow, all supplied by a Chāyā, and in the main also A, if A is not looked upon as a particular

8 Indeed, verse 339 is quoted as a sentence in the Agaḍadatta (Jacobi, Select Stories, p. 70, v. 37) also verse 417 as an Apabhraṃśa verse in Hemacandra, (Hem. Grammar of the Prakrit-Languages, published by Pischel, IV. 367. 1), whereas verse 723 agrees with Hem. IV. 444. 2 only with regard to the contents.

9 Only in the later manuscripts of Hāla, such an arrangement is to be found. Weber, Hāla, pp. xxxviii, xxxix cites a verse from Viśvanātha's Sāhityadarpaṇa which shows that the arrangement in vrajyā's is a later one.

recension; and a recension D so called according to the MS. D that contains this recension. This is joined by MS. H which is a summary from D. The two recensions are united in MS. F. The total number of the different verses handed down in these 8 MSS. amounts to 1,330, of which only 389 verses are common to all MSS., somewhat favourable sign for the transmission of the text.

Title of the Work.

As to the name of the collection itself, it is to be found in the text of the MSS. in different forms, viz. as vajjālaggaṃ bajjālaggaṃ, vijjālaggaṃ, padyālayaṃ and also as vijjāhalaṃ and in the appertaining Chāyā as prajñālayaṃ, vidyālayaṃ padyālayāṃ. The explanation of the word is given in verse 4, according to which Vajjālaggaṃ "is a collection of Gāthās which deal with one and the same subject and vajjā means the same as paddhati."[10] Corresponding to it Pischel (in § 12 in his Grammar) etymologizes the name as follows: the word is composed of vajjā = vrajyā[11] and lagga (Deśin. 7, 17 laggaṃ cihnam) = lagna.

10 v. 4 *ekkatthe patthave jattha paḍhijjanti pauragāhāo.*
taṃ khalu Vajjālaggaṃ vajja tti ya paddhaî bhaṇiyā.

The mode of expression is very short, the sense is supposed to be that Vajjālaggaṃ is a collection of Gāthā's arranged in vrajyā-form and which in a vrajyā deal with one and the same subject. With it agrees the explanation of vrajyā in Viśvanātha (Weber, Hāla, xxviii.) who defines it as sajātīyānām ekatra saṃniveśo which corresponds to the ekkatthe patthāve of verse 4.

11 Different from that is Deśī n. 7, 32 vajjā = adhikāraḥ and *ib.* 6, 1 pajjā = adhikāraḥ (according to Hem. derived from paryāya).

Name of the Author

In v. 3 Jayavallahaṃ is denoted to be the proper title of the collection, whereas Vajjālaggaṃ in this passage appears more as a technical designation. According to the native tradition, as it is contained in the appertaining Chāyā, Jayavallabha is the name of the poet, who was a Śvetâmbara Jain. Until now, nothing else has been found to make him known in literature.[12]

Name of the Author of the Chāyā.

In the MS. E at the end of the Chāyā, in four verses, Ratnadeva is mentioned as its author. It is said there that he wrote it at Dharmacandra's request, a disciple of Haribhadrasûri who as successor of Mānabhadrasûri held the position of the head in the Pṛthu Gaccha. The year 1393 (1336 after Chr.) is denoted as the time of composition, probably Vikrama-era, what however is not explictly said. (Bhandarkar Report, 1883-1884, Bombay 1887, p. 17).

FORMS OF THE APABHRAMŚA.

In chapter 7 of his edition of the Bhavissattakahā of Dhaṇavāla, published in the Abhandlungen der Königl. Bayerischen Akademie der Wissenschaften I Philosophical-Philological and Historical Section XXIVth Vol. 4th treatise. Munich 1918, Professor H. Jacobi has combined all our knowledge about the Apabhraṃśa and on page 61 also criticized the Vajjālaggam.

12 In Peterson's Fourth Report, Bombay 1894, p. xxxii, in the list of the authors, a Jayavallabha is mentioned as the author of a Śilopadeśamālā, yet according to Peterson, this name is erroneous for Jayakîrti.

Regarding the vowels we must mention the decomposition of the e in a and i: —

764 pai huntaï = tvayi satyapi or is the form to be read as hunta, written a and i = api for a short e? Yet we also find bohitthaïhi there for the instr. plur. also in other cases, the verse shows many Apabhraṃśa forms.

As to the consonants, we find atthavaṇaṃ = astamanaṃ (§ 251 Pischel, Grammar) in verse 126 A B E G; vihasanti = vikasanti (§ 206) in 79, 80 H; āvaï = āyāti (§ 254) in 67; puhamī = puhavī (§ 261) in 781 A; ṭhāesu in 678 A; ṭhāesu in 679 A B; ṭhāesu in 680 A G; ṭhāe ṭhāe. (Hem. IV. 332 ṭhāu = sthānaṃ in 682 D).

Nouns.

31 A *namiū haṃ;* 50 C *avañciū* (§ 346 & Hāla I, p. 48).

39 A C D G, 44 C G *piuṃ kāuṃ;* 42 E *vijjupphuriuṃ roso;* 45 E G *uvayariuṃ jo na pambusai.*—Pischel § 352 teaches that in A only Skt. kam changes into uṃ. Final am in A changes into u (§ 351): 284 D kaliu; 479 B E F, 793 phuḍu; 545 D piu; 672 saṃciu; 772 C E aṇudiṇu.

For the gen. sg. final forms with ha (§ 366); 131, 756 haraha; 210 karaha. Gen. plur. 226 A karahāṇaṃ (§ 370).

Pronouns.

39 *eha* = *eṣā* A B D F G H (Hem. IV. 362).

47 *tahiṃ* = *tasmin* (Hem. IV. 357) Hāla.

93 *tāhaṃ* = *teṣāṃ* Apabh. according to § 425, according to Hem. IV. 300 also M tāhā.

139 A B E, 216 V. 234 B E G mahu = mama (§ 418).

190 paï = tvayā (according to § 421 we must write it with Ardhacandra).

234 *ju* = *jo* (§ 427).
764 *paï huntaï* = *tvayi sati.*
731 *jīse* = *yasya* (Hem. III. 64 = *yasyāḥ*).
738 A *tīse va* = *tasyaiva.*
763 *jīse* = *yasmāt.*

Participles.

70, 87 F, 282 A *ji* = *eva* (§ 150, 336).
124 *taḍatti* (Hem. IV. 352, 357, translation).
134 A *tāma—jāma* (Hem. IV. 406).
296 *emaï* Hem. IV. 420 *embaï* = *evameva;* § 261 *evai* = *eva* + *api* in the sense of *evameva.*

Verb.

Indicative of the present: 2. sg. of the active form terminating in hi (§ 264): 296 B C E dehi.
3. pl. of the active form terminating in hi (§ 456 hī); 549 C E, 550 raccahi.

Imperative: 2. sg. of the active form terminating in u (§ 468): 116 A, 127 A, 742 A, 750 A bhaṇu; 495 A basu = vasa.
2. pl. of the active form terminating in hu (§ 471): 234 A V dharahu, 490 A dhāvahu, 618 jāṇahu.

Optative: 2. sg. of the active form terminating in e i (§ 461): 311 C G mā kare vi, 360 A māṇi = Chāyā māṇāya, 407 B, 415 F, 619 A, 621 A bhaṇi, 640 kari.

Future: 54, 735 hosaï (§ 521).

Absolutive: § 588: 234 ubbhevi, 343 samappivi, 410 lakkhevi.

§ 594: 487 sumavi.

§ 582, 114 for A M G.: 563 palittaṃ.

Formation of words: § 599: -ḍa (svārthe). 613, 615. 622, 623. 624 muddhaḍa.

WORDS AND ACCEPTATIONS NOT VERIFIED.

662 *aittae:* p. p. of √ *i ta,* better *ati = atīta;* according to § 90 Pischel it is changed into *aitta.*

50 *avañcio* Chāyā *avāñcitaḥ; adhomukhaḥ,* denom. from *avāñc.*

60 *asai* from √ *as* 9 = *aśnāti,* Hem. IV. 110 *aṇhai,* § 512 P.

350, 351 *asuṇi,* Voc. of *asuṇī,* Ca *śravaṇaṃ nāsti yasyāḥ sā; anākarṇanaśīlā.*

560 *ahiṇī* (A *ahiyā*), Ch. *sarpiṇī* from *ahi.*

204 *ābhiḍiya* having fought, Jacobi A. E, *bhiḍiya* with the same meaning. Chāyā *pravṛtta.* Deśīn. 1, 78 *abhiḍiaṃ saṃgataṃ.*

180 *ārā* tail in the word *ārā-parighaṭṭaṇaṃ; dhavalla* is spoken of.

304 *ummanthiyaṃ* Ch. *dagdhaṃ.*

210 *ummillai* Ch. *bhraśyati* to disappear.

352 *kayasehara = kṛtaśekhara,* Ch. *kukkuṭa* cock.

647 *kakkhāya* Ch. *kaṣāya.* (North Indian pronunciation of the *ṣ = kh!*)

99 *kaccola* kind of a vessel, dish, cf. Samarāiccakahā, p. 80, line 11.

221 *kasarakka* Ch. *kudmala,* Hem. IV. 432, 2. Transl. ball of the eye.

562 *kuṇṭhī* (D.F. *kuñcī*) Ch. *saṃdaṃśikā.*

220 *khaḍukkanti* Chāyā *khuḍukkanti āvirbhavanti.* Hem. IV. 395 = *khuḍutkaroti.*

791 *khama* Ch. *mahat.*

769 *khalī* Ch. *khaṭikā.*

118 *khīrahara* Ch. *kṣīranidhi.*

90 *gañjaṇa* Chāyā *kalaṅka,* the Chāyā translates *gañjaṇa* 203 into *vigopakam.*

497, 498, 499, 503, 504, 505, 506 *gaṇai* Chāyā *yabhati* cf. *gaṇikā* courtesan.

15 B *gavāla,* E F G *gavāra,* D *guyāla,* A C. *gamāra* (*ma* for *va,* § 261) = *grāmiṇa.*

210 *caḍai* here with reference to Com. in the meaning of to bend. Hem. IV. 206 = *āruhati.*

314 *taha campiūṇa* Chāyā *cūtkṛtya,* better Hem. IV. 395. 6 trans. Vararuci VIII. 65 *campai* = *carcati.*

292 *calacalaya* Chāyā *cañcala,* D F: *calacalaṇa.*

277 *cittacelae* Chāyā *cetastulāpātre.*

718 *chaṇḍijjai* Ch. *tyajyate.* Hem. IV. 91 *chaḍḍai,* Subst. for √ *muc.* Hoernle[1] p. 79: *chāṇḍ* release Pr. *chaḍḍai.*

33 *chāreṇa* Ch. *bhasmanā.* Pischel Gr. § 321, 326 *chāra* = *kṣāra* saltpetre, potash.

625 *chuṭṭihii* Chāyā *chuṭṭati.* Hoernle *loc. cit.,* pp. 46, 67, *chûṭ* or *chut,* be released = Skt. *chuṭ,* pass. *chuṭyate* = Pr. *chuṭṭai.* Hāla v. 160 accordingly.

789 B'G *choḍaya* Chāyā *hrasva* from the √ *kṣud.*

611 *jhaṃpei* Chāyā *pidadhāti.* Hoernle *loc. cit.,* p. 79 *jhāmp* throw on, cover = Skt. *kṣap,* Pt. *jhampai.*

559 *ḍhalahalaya* Chāyā *mṛduka.*

509 *ḍhaliya* Chāyā *skhalita,* cf. Hoernle *loc. cit.,* p. 80: *ḍhāl* send forth, pour out, a modification of *ḍhāḍ* = Skt. *dhrāḍ.* *ḍhal* a passive of root *ḍhāl.*

1 Hoernle, A Collection of Hindi Roots, Calcutta, 1880.

625 *ḍhuruḍhullanto* Chāyā *paribhraman*. Deśīn. 4, 17 *ḍhuṃ-ḍhullai bhramati*, cf. *ruṇaruṇṇai* 245 and Hāla[1] 315 *ruṃruṇai*.

51 *ṇaharaṇa* lion from *nakhara*.

456 *tavaṇī* Chāyā *vyaya* expense. Deśīn. 5, 1 = *bhakṣaṇa-yogyam*.

245 *tuṅgasu* Ch. *bhrāmya*.

326 *thavakkao*, G *thabhakkao* Chāyā *samūhaḥ* [better *stavakaḥ*].

181 *duvvojjhaṃ* Chāyā *duḥkavāhyam*, according to § 331 is *vāhyo vajjha*. Deśīn. 7, 80 *vojjhao bhāraḥ*.

788, 790, 791, 792, 793 *dosiya* Chāyā 790 *vasanavikretṛ*.

445 *dhukkoḍiyā* = **dvikoṭikā* Chāyā *saṃśayā*. About this aspiration of the initial d cf. Jacobi A E *dhijjāi* = *dvijāti*. § 249 P.

D F *dhukkuddhuyāi*. Deśīn. 5, 60 *dhukkuddhuaṃ ulla-sitaṃ*.

69 *dhoyamāṇa*, skr. √ *dhāv*. Hem. *dhāvai*, *dhuvai*, the common form is *dhuvvanta*, as in v. 112, and in Hāla 564 and § 538, but 112 A *dhovanta*.

259 V *pautthara* = **prautstara* Chāyā *caladdhradajala*, A *pavitthara*, D F *savitthara*.

635 *pattalāhattho* Chāyā *pratihārāḥ*. Deśīn. 6, 14 *pattalaṃ*, *tīkṣṇaṃ kṛśaṃ*, *pattrabahulaṃ*.

537 *pīlāvaya* = **pīḍāpaka* Chāyā *yāntrika*.

513, 515, 516 *pukkārayaṃ*, Chāyā 515 *oṣadhiviśeṣa*, Chāyā G 515 *puṃskārakaṃ*, Chāyā 515 *phūtkāraratаṃ*.

561 *balahaṭṭuya* Chāyā *caṇakaroṭikā*.

627 *bhālei* ved. *bhālayati* Chāyā *paśyati* (Sanskrit *nibhā-layati*).

51 *majjhāvalio* = *cittavakraḥ* (with reference to the bad

man), = ? (with reference to the lion), Chāyā *madhye valitaḥ* or it is a derivative from *āvalī?*

601 *maṇḍalibandho* dance?

320 *marumarumāratti* onom. as to *suraya.*

234 *mahamahiyaṃ* Chāyā *kathitaṃ.* Hem. IV. 78 = *pra* + √ *sṛ.*

27 *muhavañcaṇaḥ* Chāyā B *acapalah;* C. E. *paṭhaṇe vākṣarabhakṣakaḥ,* see for it: 89 *chaṇavañcaṇeṇa* by not celebrating festivals. 90 *parakalattavañcaṇayaṃ* avoiding of the wives of others.

240 *ruṇaruṇai* (F *ruṇajhuṇai*), to buzz. Hem. IV. 368 *ruṇujhuṇi.* Hāla 575 R *ruṇajhaṇai.*

789 *rundī* Chāyā *rudratva,* cf. Hāla *ruṃda* wide, broad.

137 *layanto* Chāyā *lānto* from √ *lā* = *gṛhṇanto.*

15 *luñcapaluñca* pulled to and fro. Hāla 426 *kuluṃciūṇa* P. W. √ *kuluṃc.*

299 *vaṭṭilaṃ* Chāyā *adhikaṃ.* Deśīn. 7. 34. *vaṭṭimaṃ atiriktam.*

435 *vaṇa* water, with the same meaning also ved.

636 *vammalo* Ch. *śabdaḥ.*

492 *vāsariyaṃ,* perhaps for *vāsārīyaṃ* = **vāsāgārikaṃ.* Chāyā *vāsaṃ.*

757 cf. v. 625 *vichuḍio* Chāyā *vichuṭita.* Hoernle *loc. cit.,* p. 67. *chuḍ* be let off, be released, and Hem. IV. 439. 4 transl. *vicchoḍavi* with a similar meaning. 757 B *vicchuhio,* cf. Deśīn 7. 62 *vicchoho virahaḥ.* Hem. IV. 143 *chuhai* = *kṣipati.* P. § 66 = *kṣubhati.*

109 *viṃhalo* B C E = *vihvala.* P. § 209. 332. Hem. II. 58. 90. 93 have not this form, only Hem. II. 58 transl. have the common form. Acyutaśataka 23 we find *viṃhaḷia;* 109

D, F *bhimbhalo, bhambhalo,* and v. 116 have D, F. *vihula,* the other MSS. *vihala.*

678, 680 *visaṭṭai* Chāyā 678 *vighaṭṭati.* Chāyā 680 *na vijṛmbhate.* In Hem. IV. 176 transl. Pischel gives a root √ *śaṭ* = dissolve from the Dhātupāṭha 9. 12.

595 *visākhā* Chāyā *gopibhedaḥ.*

599 *visāhiyā* Chāyā 1. *viśākhā* 2. *yaṣṭī.*

249 V *velambha* Chāyā *vilambha,* cf. § 565 *viuvviya* and *veuvviya* (Āyārāṅgasutta).

518 *sayaraya* Ch. *auṣadha.*

775, 785 *sauṇṇa* Chāyā *sampūrṇa.* In Vedic, there is a pūrṇa n. in the function of a substantive, of which *sauṇṇa* the adjective = *sapūrṇa.*

696 *saḍḍhīe* Chāyā *dravya-vinimayena* exchange. Is the word = *sandhi,* cf. *viñjha* and *vijjha?* Jacobi Kalpa S. *saḍḍhi* = *śrāddhā.*

745 *sarisaṃ* Chāyā *saha* Jacobi, A. E *sarisa* with this meaning.

482 *suvisatthā* (A *suhasatthā*) = *suvisrastā* or *suviśvastā,* Chāyā *puṃścali.*

790 *suhāvaya* = **sukhāpaka* Chāyā *sukhajanaka.*

50 *sūlidinna* (?) with the meaning of *śūlīprota.* Hāla reads 564 *sūlāhiṇṇa.*

641 *sohañjaṇaya* Chāyā *saubhāgyajanaka.*

181 *hakkaṃ* Chāyā *preraṇaṃ.* Hem. IV. 134. transl. in M. G. B. U. has the meaning of to drive.

190 *hallantadanta* Chāyā *galaddanta* with teeth being loose, Hāla 637 R *hallanta;* the other MSS. have *aṇavia* (*avanāmita*). Instead of it Deśīn. 8. 62 *halliaṃ calitam.* Monier Williams *hallana* rolling about.

320 *hallapphala* Chāyā *kampanaśīla.* Deśīn. 8. 59 *hallap-phaliaṃ ākulatvam* Hem. II. 174 *hallaphala* is cited

without giving its meaning, Hāla 79 *ballaphala autsukyaṃ*.

RELATION OF THE VAJJĀLAGGAM TO THE SAPTAŚATAKAM OF HĀLA

Already in Hāla we have an arranged text in two MSS. (S.T.) which thereby prove to be younger recensions. They arrange the text according to vrajyā's; so has S 60 chapters of which 25 agree with those of the Vajjālaggam. Also the Jains have employed the Saptaśatakam. We have a recension (R) of them which Weber used for his edition. Most of the verses which the Vajjālaggam has common with Hāla agree in their variants with those of R in opposition to other MSS. of Hāla. Also the MSS. S and T and the verses borrowed from Hāla by Jayavallabha have common traits in many respects. Summarizing we may say that Jayavallabha made profit of a recension of Hāla, which is greatly influenced by that of the MSS. R S T which according to Weber are kindred with each other (Weber, Hāla, p. xxxix).

It follows from the comparison that the variants of the one recension D of the Vajjālaggam are better and richer in meaning than those of the Vulgata. As far as we can judge from the verses common with Hāla the Vulgata represents a younger, afterwards recasted and thereby deteriorated text, in which not only the true meaning is sometimes weakened and twisted, but also the construction is not clear.

The verses common to both recensions of the Vajjālaggam are divided among them in the following manner:—

From the 795 verses of the Vulgata belong 76 (of which D 54 D appendix 2) to Hāla, 53 of them to the recension R.[1]

1 These, except five, also belong to the Vulgata of Hāla. They

(D 41, D appendix 2), 17 to the Telinga recension T[2] (D 8), 3 to the Vulgata of Hāla[3] (D 3), 1 to the recension of Sādhāraṇa-

are the following verses, the star marks the verses, which are contained in D too: —

Vulgata	Hāla	Vulgata	Hāla	Vulgata	Hāla
2	2	*347	236	*439	198
*34	250	348	53	*440	399
*35	319	*353	374	*453	202
68	217	*354	45	*457	472
*80	753	*362	432	*462	38
95	752	*365	46	*464	36
*102	284	374	58	*465	59
*114	282	*375	190	*473	9
*140	673	*377	208	*476	197
*147	243	*378	206	496	669
*206	119	*381	475	*533	555
*212	173	*390	430	*556	286
251	755	*406	361	*557	163
*284	720	*412	627	*633	575
*308	395	*413	181	*637	311
*312	268	*425	57	643	70
318	278	*430	371	654	563
*325	209	*432	194		

2 Only five of them are also to be found in the Vulgata: —

Vulgata	Hāla	Vulgata	Hāla	Vulgata	Hāla
17	815	244	819	*467	871
*61	688	282	883	491	877
189	820	*319	548	494	879
*207	120	333	829	611	816
*208	598	*361	935	616	916
213	951	*438	178		

3

Vulgata	Hāla
*307	671
*344	746
*454	401

deva[4] alone (D 1), 1 to Kulanātha's text alone,[5] 1 to the Com. MSS. alone[6] (D 1),[7] D and F. have 21 verses more from Hāla namely from R 16,[8] from T 4,[9] from the Vulgata 1,[10] D alone has 2 verses from Hāla[11] (D appendix 3[12]), F alone 10,[13] H alone 2,[14] A alone 1.[15] Therefore, on the whole, we find again 115 verses (R 85) in Hāla, from which many may be from a source which also Hāla has employed. Nothing is certain about that.

TEXT-TRANSFERRING.

The language of the Vajjālaggam told us that there are many younger elements in it, the verses show too that the Vajjālaggam has not come down to us in its original form. I made profit for my edition of 8 MSS., which give the text in 2 recensions D and V. D has 692[16] verses, V 652, we take no account of the appendix afterwards added to the two recensions. As results from this and moreover in D explicitly is said, the

4 Vulgata *160, Hāla 812.

5 Vulgata 658, Hāla 701.

6 Vulgata *648, Hāla 729.

7 One verse is to be found in Mammaṭa's Kāvyaprakāśa printed in Weber Hāla as verse 969.

8 They are Hāla verses 41. 43. 51. 83. 105. 161. 164. 166. 189. 211. 338. 345. 346. 347. 348. 349. 439. 472.

9 Hāla verses 175. 668. 676. 884.

10 Verse 408. To it a verse of Dhanika's Com. of the Daśarûpa printed in Weber Hāla as verse 936.

11 R: 13. 210.

12 R 201. 251. Com. Manuscript: 738

13 R 27. 32. 74. 101. 144. 182. 341. 397. 534; T: 667.

14 R 72. 147.

15 R 262.

16 In reality 695, yet 3 verses are twice quoted.

original Vajjālaggam had 700 verses. As only 449 verses are common to both recensions, a reconstruction of the text is impossible. The picture becomes still more unfavourable, if we compare the other MSS. with them. For from these 499 verses three are not contained in F. These are Vulg. 85, found in D V A; Vulg. 378, found in D V; Vulg. 449, found in D V A. Another 57 verses are not contained in A. According to the numeration of the Vulg., they are the following verses: 1. 6. 53. 54. 55. 56. 60. 171. 172. 176. 280. 306. 312. 338. 345. 349. 351. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 370. 371. 395. 410. 414. 418. 432. 447. 460. 471. 478. 488. 513. 517. 518. 524. 528. 540. 547. 563. 568. 574. 578. 590. 599. 623. 628. 629. 636. 649. 698. 781. 784. 786. Only 389 verses are so left, which are to be met with in all manuscripts and which may be looked upon as a true ingredient of the original Vajjālaggam. Many of the other verses may be genuine too, but we know nothing certain about it.

Let us now examine which of the two recensions is older or nearer kindred to the original Vajjālaggam. In favour of the recension D the following may be said: On the one hand, D has better and older variants than V, as a comparison with Hāla shows, and it also has the original expression sattasayao (sattasayao samatto at the end), and in the index the expression sattayasayammi; on the other hand, also the arrangement of the chapters of D seems to be older than that of V. For in D the chapters jantiya, musala, dhammiya, vijja, joisiya are headed by artha, if we rightly understand the principle of classifying the chapters according to dharma, artha, kāma, i.e. according to their proper meaning, in V on the contrary by kāma. The double meaning which must be attached to these verses has determined the arrangement in V which corresponds more to the improvement

of the later time. Moreover, we find several chapters in V which do not correspond to the context as dhavala, sīha,-vajjā-; pavasiya-v is twice inserted and also other vajjās which D shows only in its appendix. What results from a comparison of the manuscripts in particular runs as follows:—

D. The number of the chapters is 48.[17] Except bālāsīloya-vajjā they all are to be found in the Vulgata, in a differing arrangement however.[18] Of the 692 verses 448 are common to D and V,[19] 226 to D and F,[20] 5 only to D and A, and 13 are to be found only in D. The appendix which contains 105 verses[21] is also divided into vajjās and with a part of the verses is closely connected to A. Twenty-eight verses of the appendix are also in A and V, 2 only in V, 15 only in A and 60 only in the appendix D.

V. (MSS. B C E G). Besides the 47 chapters common with D, V has another 19 of them; the number of the verses is however only 652. The verses 653-795 in another 27 chapters must be looked upon as an appendix. Only 4 of these verses are in D and F, and 1 moreover in F alone. This excludes that these 142 verses belong to the original text of the Vajjālaggam.

F. As to the arrangement of the chapters, F follows D with the exception that soyāravajjā with 3 verses follows the appenddix v. 6—10 correspponding to the Vulgata. The remark-

17 In chapter 41 of the index V 5-9 bālakittina is mentioned; it has the heading bạlāsiloya in the text.

18 Moreover gayavajjā in the Vulg. is decomposed into viñjha° (19) and gaya° (20) and pautthiya° is twice mentioned as pavasiya° (38, 45).

19 Really 449, yet verse 276 of the Vulg. is twice met with.

20 Most of the 448 verses are of course also found in F.

21 F takes no notice of this appendix, and consequently does not know it yet.

able fact result that in most of the chapters the verses are arranged in the order of the Vulgata first and then follow those verses of D which are not yet contained in them. But in some chapters the arrangement of the verses corresponds with D in opposition to V. Consequently F is a fusion of the two recensions. This evidently results too from a circumstance due to the inattention of the copyist. In the chapter suraya°, F at first quotes the verses 319-328 of the Vulgata and than four more. Verse 13 agrees in its first half with the first half of verse 11 in D which has also the succession of lines of V but between them are another 5 verses of which 4 are of the above mentioned F; the second half however corresponds to the second half of verse 326 of the Vulgata which in F is anticipated, but in D follows that verse 11. The copyist therefore used a copy which corresponded to V and another which contained the text of the recension D. In particular the verses are distributed as follows: F has 817 verses[1] of which 524 are common with V, 226 with D,[2] 8 only with A, and 59 only in F.

A contains the same chapters as V and in the same arrangement; the chapters soyāravajjā (1), pavasiya° (38), saraya° (69), hemanta° (70), sisira° (71), puvvakayakamina° (74), do not exist here. The chapters following verse 652 in V are inserted between the several chapters according to their meaning, they represent the succession of lines as V shows it.

If so A as to the chapters which prove to be the root of the Vulg. entirely follows its arrangement, V on the contrary

1 F has 831 verses of which 14 as doubled must be taken off, they are in sugharini° 2 = 10, and twice the verses Vulgata 87. 92. 93. 100. 211. 338. 345. 346. 347. 348 349. 439. 472.

2 As far as they are not included in the 524 verses.

seems to have extracted its appendix from A or its copy. In addition to it A has often divided the chapters of the Vulg. into several others. A has only two chapters which are not to be found in V: kajjārambhajāti-vajjā[3] and kularakkhananīti°. In particular it results that lāvaṇṇa° entirely follows the arrangement of D and F in the same way suraya° that of D,[4] hiyayasaṃvaraṇa° that of D and F.

From all this results that the MSS., as we have them now, have formed great varieties from those to which they retrace as to their sources. The verses of A distributes as follows: A has 889 verses of which 686 are common with V, 59[5] with D and F, 5 with D alone, 8 with F alone, 15 with the appendix D, 116 for themselves.

H. As to this manuscript it is an extract from D. Of its 207 verses 186 are common with D, 3 with V, and 18 belong to it alone.

The total number of the different verses contained in the 8 MSS. is 1,330. It is the sum of the following numbers:—

Vulgata ...	795	D in itself ...	13
D common with F ...	226	D appendix in itself ...	60
D with A ...	5	H in itself ...	18
D appendix with A ...	15	F ,, ,, ...	59
A with F ...	8	A ,, ,, ...	116
		C[6] ,, ,, ...	15

3 Contains also verses from Vulgata dhīravajjā.

4 Even one verse of it is common only to A and D.

5 On the whole they are 891 verses, yet the verses 61 and 539 of the Vulgata are twice met with.

6 Besides those contained in those 686.

Description of the Manuscripts.

I. *Recension of the Vulgata.*

To it belong the manuscripts B C E G which all have the same Chāyā. Besides the rendering of the text, it only occassionally contains short explanatory notes.

B. Borrowed from Keshavlal Premchand Mody, Ahmedabad, 72 foll., 13 lines of 40-54 akṣaras, 95 chapters and 795 verses. Text and Chāyā are written without interruptions. Entirely corrected copy. The Chāyā is shorter than that of C E G. The MS. begins with *prākṛta subhāṣitāvalyā vidyālayaṣya cchāyā likhyate: tatra śāstrasyādau śvetāmbaraśiromaṇir Jayavallabho nāma kaviḥ saṃskṛte niḥpratibhaṃ tathā ca śṛṅgāriṇaṃ janam avalokyātmanā saṃskṛtapāraṃgato'pi prākṛtagāthāsaṃgraham imam cakāra*. The last leaf of the MS. is wanting, the text breaks off with verse 795 in the Chāyā. Thereby the date of the copy unfortunately has been lost. The verses as in all other manuscripts are not continuously numbered but only within every chapter.

C. Borrowed from Keshavlal Premchand Mody, Ahmedabad, 112 foll., 11—12 lines of 40 akṣaras, 95 chapters and 810 verses.[7] Text and Chāyā are written without interruptions. It begins with Śri Jināya namaḥ;.........follows verse 1 and then the introduction of the Chāyā as in B. The MS. ends in *iti padyālayachāyā sampātā. saṃvat* 1812 *varṣe vaiśākhavadi caturthyāṃ some* (Monday, May 6th, 1756 a. Chr.) *sampūrṇedaṃ śrīmatkharataragacche gacchādhirājaśrī* 108 *śrījinalābhasūrijīupadeśād likhitaṃ* 30 *akhairājagaṇiḥ śrīPhattepuramadhye subhaṃ bhavatu, śrīrastu, śubham astu, granthaṭīkāsaṃyuktalipikṛtaṃ. śrīḥ.*

7 Verse 269 is followed by 13 verses and verse 624 by two verses without Chāyā by which they are marked as later insertions.

E. Deccan College Library No. 420, 55 foll., 17 lines of 50 akṣaras, 95 chapters and 795 verses. The text in the middle, above and under it the Chāyā arranged in 5—6 lines. Entirely corrected copy. It begins *Oṃ namaḥ Sarasvatyai,*.........then the introduction of the Chāyā as in B. At the end of the text follows......*iti śrīvijjābalaṃ saṃpūrṇaṃ. saṃvat* 1677 *varṣe āsovadi* 12 *gurau* (Thursday, Oct., 22nd, 1620 a. Chr.[8]) *likhitam. śrī Vijjāpuranagare lipīkṛtaṃ pustakaṃ śubhaṃ bhavatu śrīḥ.* At the end of the Chāyā follow 4 verses[9] which inform us of the author and the time of composition. They are

gacche Pṛthau śrīmati Mānabhadrasūrir babhūva prathitaḥ pṛthivyām.
tadīyapaṭṭe Haribhadrasūrir jajñe khila kṣmātalalokapūjyaḥ. 1.
tacchiṣyaleśo 'sti guṇānuraktaḥ śrīDharmacandraḥ sakalaḥ kalābhiḥ.
nipīya yadvāgamṛtaṃ sudhāyā manoharaṃ no vibudhaḥ smaranti. 2.
Vijjālaye prākṛte'smin subhāṣitamaṇāvaho.
lilekha lekhakacchāyāṃ Ratnadevaś ca tadgirā. 3.
śikhigrahāgnicandre (1393) *hi pramite vatsare* [*vare*]
grantho'yaṃ saṃkhyayākhyātaḥ sahasratritayaṃ nanu. 4.
iti śrī Vijjābalavṛttiḥ saṃpūrṇā. śubhaṃ bhavatu. kalyāṇam astu. śrīr astu.

8 The Year is āś vinādi, the month amānta.

9 Printed also in Bhandarkar Report, 1883-1884, Bombay, 1887, p. 326 from a MS., which he found in Ahmedabad. Except the inserted list in 4 verses after verse 5, which are afterwards inserted as they are not counted, it agrees with MS. E as far as this can be judged from the extract given by Bh. According to Bh.'s statement it has 704 verses, E however 795.

G. From Pāṭhan. Deccan College Library No. 744. 142 foll., 10 lines of 35 akṣaras. Text and Chāyā are written without interruptions. It is a new copy written by two different hands. The Chāyā begins with *śrī-Gaṇeśāya namaḥ*......follows the introduction as in B it ends in *iti padyālayacchāyā samāptā. vidyālayavṛttiḥ. pūrvalekhana*° 1670 (1613 a. Chr.), *utta*° 1931 (1874 a. Chr.). *Anahilagrāmeli*° *midam. gr.* 3800.

II. Recension D.

D. From Suralā, Deccan College Library, No. 182, 32 foll., 11 lines of 50 akṣaras. Text without Chāyā. Verses 5—9 contain an index of the various chapters.[10]

gāhāṇaṃ 1. *kavvānaṃ* 2. *sajjaṇaṃ* 3. *pisuṇāna* 4. *nīi* 5. *dhîrāāṇa* 6. *sai asai* 7. 8. *gharaṇi* 9. *nehāṇa* 10. *cheya* 11. *jantīṇa* 12. *musalāṇa* 13. 5.

dhammiya 14. *vejja* 15.[1] *nimittiya* 16. *vesāṇaṃ* 17. *sevayāṇa* 18. *suhaḍāṇa* 19. *hari* 20. *mayaṇa* 21. *suraya* 22. *hiyayāliyāṇa* 23. *vāhāṇa* 24. *nayaṇāṇa* 25. 6.

sihiṇāṇaṃ 26. *olaggāviyāṇa* 27. *dūīṇa* 28. *dhanna* 29. *sasayāṇa* 30. *pañcama* 31. *vioya* 32. *pimmāṇa* 33. [*māṇa* 34.[2]] *māṇasaṃ. varaṇayāṇa* (?) 35. 7.

mālai 36. *bhamara* 37. *gayāṇaṃ* 38. *karahaya* 39[3] *lāvaṇṇa* 40.[4] *bālakittîṇa* 41. *daiyāṇurāya* 42. *bālāsavavvaṇa* (!) 43. *bālasikkhāṇa* (!) 44. 8.

panthiya 45. *haṃsa* 46. *ghaṇāṇaṃ* 47. *vasantayāṇaṃ* 48. *ca sattayasayammi* (!)[5] *evaṃ*[6] *aṭṭhālîsaṃ havanti vajjāu nāyavvā.* 9.

10 Also F and Bhandarkar, *loc. cit.*, p. 325.

1 F : Bh. vijja.

2 Is wanting in D.

3 D: Bh. write rahaya.

4 F : lāyaṇṇa.

5 D: Bh. sattayayammi.

6 F : eyaṃ.

In the MS the chapter vasanta is followed by the words sattasayao saṃmatto . Gāthā 700. śubhaṃ bhavatti, śrīḥ. Another 106 verses are added to it under special chapter-headings. The collection ends in the words: vijjāhalo saṃmatto. śubhaṃ bhavatu. kalyāṇam astu. There is no statement of the time of the copy of the MS.

H. Borrowed from śri Dharma Vijaya Sūri, Benares, 4 foll., 17-18 lines of 68-70 akṣaras. It is an extract from a MS. it ends in iti śrī Vijjālayoddhāraṃ śrīḥ śrīḥ. śubhaṃ bhavatu. 25 chapters and 208 verses. The time of the copy is not stated, however the MS. makes an old impression.

III.

The MSS. A and F belong to both recensions. As to the exterior construction, A follows more the Vulgata, F the recension D.

A. India Office Library, No. 1363. Text without Chāyā, 35 foll.. 13 lines of 39—41 akṣaras, 120 chapters and 890 verses. It begins with Gaṇeṣāya namaḥ......and eds in...iti *srï Jayavallabhaviracitaṃ Vajjālayaṃ samāptam saṃvat* 1769 (1713 a. Chr.) *varṣe je° vadi* (i.e. *Jaeṣṭhe*) 9. Many faults in the Copy.

F. Borrowed from śri Dharma Vijaya Sūri, Benares, 33 foll., 13-16 lines of 35-49 akṣaras, 48 chapters and 831 verses. Text with Chāyā written round about it. The Chāyā gives only a Sanskrit translation; several verses are inserted into it. It reaches as far as the 8th leaf and has been attributed to several verses still on leaves 26 and 21. The MS. begins with *mahopādhyāya* śrī *Munivijayagaṇīgurubhyo namaḥ* and ends in *sattasayo saṃmatto. iti saṃpūrṇo Vidyālayanāmā granthaḥ. saṃvat* 1653 (1596 a. Chr.) *varśe Tapāgacchādhirajabhaṭṭārakapundaram* (!) *śrīśrī* 4 *śrī Vijaesenasūrī Īśvaravijayarājye sakalavācakakoṭīko-*

ṭīrāyamāṇamahopādhyāyaśrī 5 *śrī Munivijayagaṇicaraṇāravinda-caṅcarīkeṇa śiṣyāṇutāp*° *Nemivijayagaṇinālekhi śrīmad-Avantī-nagaryām ācaṇḍārkaṃ ciraṃ jayatu. śri rasu* (!).

Verses 61-10 contain a list of the chapters as in D.[7]

7 As in Bhandarkar verse 10 of F is followed by soyāravajjā 3 verses, then gāhāvajjā. As in D those 3 verses are wanting.

TABLE OF *VAJJĀS*

Index to First Lines

Each issue bears, besides its issue number, a fascicle number indicating its place in the work and volume to which it belongs.

With the issue of this notice all previous prices and price-lists are cancelled.

CALCUTTA
1st May, 1944.

The publications or information about them are obtainable from the Royal Asiatic Society of Bengal, No. 1, Park Street, Calcutta, or from the Society's Agents:

MESSRS. LUZAC & CO., 46, Great Russell Street, London, W.C.
M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VIe
BUCHHANDLUNG OTTO HARRASSOWITZ, 14, Querstrasse, Leipzig.
MESSRS. THACKER, SPINK & CO., LTD., 3, Esplanade East, Calcutta.
MESSRS. THE MOORE COTTRELL SUBSCRIPTION AGENCIES, NEW YORK, U.S.A.

Residents of Europe should order from the Agents

When ordering direct from the Society the following rules should be observed:—

Orders should be addressed to the Royal Asiatic Society of Bengal and not to any Official by name or title.

All Cheques, Money Orders, etc., should be made payable to the Treasurer, Royal Asiatic Society of Bengal.

Orders for books should be accompanied by a full name and address, legibly written, and should be sent on a separate sheet of paper containing no other communication.

In India, books are supplied by V.P.P.

Calcutta:—Published by the Royal Asiatic Society of Bengal,
1, Park Street, and printed by J. C. Sarkhel, at the Calcutta
Oriental Press Ltd., 9, Panchanan Ghose Lane.